

Historia i współczesność warszawskiej etnologii

zjazd
absolwentów

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UW
Warszawa 2007

Redakcja

Justyna Jasionowska

Joanna Koźmińska

Magdalena Radkowska-Walkowicz

Jerzy S. Wasilewski

Projekt graficzny, skład, łamanie

Magdalena Radkowska-Walkowicz, Studio Sport

Fotografie

J. i Z. Koźmińscy, J. Kurczewski, L. Mróz, J. Ostaszewski,

M. Pokropek, S. Sikora, P. Walkowicz

oraz z archiwów:

M. Ehrenkreutz-Jasińskiej, K. Brauna, U. Gmachowskiej,

IEiAK, pracowników oraz absolwentów IEiAK

Druk

Wydawnictwo Jantar

ul. gen. Kutrzeby 44a, 05-082 Stare Babice

Wydawca

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej

Uniwersytetu Warszawskiego

ul. Żurawia 4, 00-503 Warszawa

tel./faks: 0 22 553 16 11, 0 22 553 16 12

e-mail: etnologia@uw.edu.pl

www.etnologia.uw.edu.pl

ISBN 83-913492-5-X

Warszawa 2007

Komitety organizacyjny zjazdu

Zofia Sokolewicz

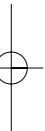
Krzysztof Braun

Justyna Jasionowska

Joanna Koźmińska

Spis treści

Lech Mróz, <i>Spotkanie po latach</i>	5
Historia	
Zofia Sokolewicz, <i>Katedry, uczeni</i>	10
Lech Mróz, <i>Nowe tematy, nowe obszary badań</i>	34
Ludzie, którzy w różnym czasie i na różnych stanowiskach tworzyli Katedrę/Instytut	48
Dziś	
Magdalena Zowczak, <i>Badania „wschodnie” kultury religijnej i aktualne badania polsko-ukraińskiego pogranicza</i>	52
Sławomir Sikora, <i>Wizualność</i>	59
Zbigniew Benedyktowicz, <i>Antropologia: między sztuką a nauką</i>	62
Krzysztof Cibor, <i>Antropologia: między nauką a popkulturą</i>	66
Ludzie	
Pracownicy IEiAK UW	70
Miejsca	
Struktura IEiAK UW	106
Zakłady	108
Biblioteka	112
Archiwum	114
Pracownia Obsługi i Dokumentacji Badań	115
Studia	
Katarzyna Waszczyńska, <i>Studia w Instytucie</i>	118
Studenci w Instytucie	120
Katarzyna Waszczyńska, <i>Laboratorium etnograficzne</i>	123
Prace	
Prace magisterskie z lat 1955-2007	130
Indeks autorów prac magisterskich	163

Spotkanie po latach

Ponad 70 już lat istnieje na Uniwersytecie Warszawskim etnologia jako odrębna dyscyplina nauki i przedmiot studiów. Nawet lata wojny i okupacja nie przerwały działalności naukowej środowiska etnografów warszawskich – choć oczywiście była to przede wszystkim „praca domowa”, bazująca na materiałach zgromadzonych przed wojną. Obchody jubileuszu etnologii na UW w roku 2005 pozwoliły nam pełniej ocenić drogę rozwoju i zmiany, a także dorobek naszej dyscypliny. Za kilka lat obchodzić będziemy 75-lecie. Jest więc czas, by zastanowić się nad dalszą drogą, by wzmocnić naszą dyscyplinę i jej rolę w środowisku – nie tylko uniwersyteckim i nie tylko warszawskim. Ten okres pomiędzy jubileuszami, pomiędzy kolejnymi cyklami pracy na uczelni, nowymi publikacjami, aktywnością badawczą, można także wykorzystać w celu większej integracji środowiska, całkiem już przecież licznego.

Pomysł zorganizowania spotkania, Zjazdu Absolwentów warszawskiej etnologii, wysunęła prof. Zofia Sokolewicz. To ona i kilkoro współpracowników z Instytutu zorganizowało to spotkanie; jednak sama idea jest zamysłem prof. Sokolewicz. Któż zresztą mógłby być bardziej uprawniony niż Ona, która u boku prof. Witolda Dynowskiego współtworzyła od lat 50. Katedrę Etnografii, a od połowy lat 70., aż po ostatnie lata XX stulecia (ponad 20 lat), kierowała Katedrą. Większość zgromadzonych na tym zjeździe absolwentów to przecież Jej koledzy lub uczniowie. Związani studiami i pracą na uczelni, działalnością w PAN lub muzeach, ale też w innych instytucjach.

Obchody jubileuszu 70-lecia były okazją do prezentacji naszej dyscypliny i jej dziejów, od utworzenia na Uniwersytecie Warszawskim pierwszych dwóch katedr w roku 1935, kierowanych przez prof. Cezarię Baudouin de Courtenay Ehrenkreutz-Jędrzejewiczową i prof. Stanisława Poniatowskiego. Były okazją pokazania jej osiągnięć, a także miejsca we współczesnym świecie i jej stosunku do problemów, wobec których stoją nauki społeczne (przynajmniej w części należymy do tego obszaru wiedzy) i w których rozwiązywaniu staramy się uczestniczyć swoimi badaniami, publikacjami, ekspertyzami. Także działalnością popularyzatorską, jak choćby wspieranie działań osławiających

z odmiennymi kulturami, uwrażliwianiem na stosunek do uchodźców i potrzebę szacunku dla ich odmienności i zapewnienie warunków godnej egzystencji; zwracaniem uwagi na specyfikę i obecność mniejszości etnicznych czy też rejestrowanie stanu zachowania pamięci własnej i dawnej kultury przez Polaków, żyjących na obszarach, które po II wojnie światowej przestały być częścią Polski. Jubileusz był więc raczej formą rekapitulacji i prezentacją skierowaną bardziej ku innym niż ku własnemu środowisku.

Zjazd Absolwentów to spotkanie we własnym gronie, spojrzenie na siebie, przypomnienie sobie studiów, czasów młodości, wyjazdów terenowych i obozów, wspomnianie, ale także spotkanie z młodzieżą obecnie studiującą etnologię, z tymi najmłodszymi – w okresie formacyjnym, przed ślubami wieczystymi, jeśli użyć określenia zakonno-seminaryjnego. To także możliwość rekapitulacji, zastanowienia nad drogą, którą przebyliśmy od lat powojennych do dzisiaj, przemyslenia, co było korzystne i cenne w naszej nauce, w tamtych dawnych latach i potem w różnych okresach istnienia Katedry, i do czego może – nie rezygnując z tematów dyktowanych potrzebami współczesności – powinniśmy powrócić czy nawiązać. To spotkanie środowiskowe powie nam – mamy taką nadzieję – czego studia nie nauczyły, co powinno być koniecznym uzupełnieniem. Tym ważniejsza jest ta kwestia, że liczba osób kończących etnologię w ostatnich latach jest wielokrotnie większa niż w latach 50. czy 60. i jest oczywiste, że tylko niewielki procent absolwentów pozostanie w placówkach naukowych czy muzealnych. Sądzę, że oprócz samego spotkania i możliwości zobaczenia kolegów, z którymi mogliśmy nie widzieć się całymi latami, ważna jest refleksja nad naszymi losami: jakie były nasze dzieje po ukończeniu uczelni, co zrobiliśmy i co winniśmy zrobić dla dobra nauki i dyscypliny, którą kiedyś wybraliśmy. Także dla własnej satysfakcji, a niekiedy i pożytku własnych dzieci – bowiem niejedno małżeństwo zawiązało się na studiach i niejedno dziecię za przykładem rodziców lub jednego z nich wybrało ten kierunek i podjęło studia tam, gdzie wcześniej oni czy któreś z nich studiowało – wiele jest przypadków, że etnograf porodził etnografa. To będzie, jak zakładamy, istotny element tego środowiskowego, skierowanego ku sobie, a nie na zewnątrz, spotkania.

Jest nieomal zaskakujące, jak bardzo idea Zjazdu Absolwentów zainteresowała najmłodszych – osoby będące w trakcie studiów. Myślę, że to także ostatecznie przekonało pomysłodawczynię, prof. Sokolewicz, do celowości spotkania, do wzięcia na siebie trudów zorganizowania tego Zjazdu Absolwentów.

Przeszliśmy jako warszawskie środowisko uniwersyteckie długą drogę, nie tylko mierzoną latami. Zmieniały się ideologie i ustroje, trendy polityczne, mody naukowe, odbijało się to na kondycji dyscypliny i na losach osób. Czasami lepiej, czasami gorzej – przetrwaliliśmy. Niekiedy może załękniemi, niepewni losu, czasami represjonowani – przetrwaliliśmy. Miejmy nadzieję, że przetrwamy kolejną próbę, kolejny trudny czas: oskarżeń pod adre-

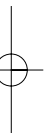
sem inteligencji i „wykształciuchów”, antagonizowania i podziału na swoich i wrogów, dwuczynnych pomysłów edukacyjnych i represyjnego prawa, spowiadania się z życia i gróźb wyrzucenia z zawodu za odmowę podpisania deklaracji lustracyjnej, swoistej lojalki.

Kiedy rozpoczynałem studia etnograficzne w roku 1959, była nas garstka. Tak było też w latach następnych, na etnologię przyjmowano 12-15 osób. Wcześniej jeszcze mniej. A przecież nie wszyscy wytrwali do końca, do uzyskania dyplomu, a tym samym do miana absolwenta etnografii na UW. Teraz na pierwszy rok studiów stacjonarnych i niestacjonarnych (dziennych i wieczorowych) przyjmujemy po 70 osób, a było w latach niedawnych, że ponad sto. A wielu chętnych nie dostawało się na etnologię. Być może lata największego zainteresowania mamy za sobą albo też przyczyn jest więcej, np. niż demograficzny, nowe szkoły wyższe i kierunki na uczelniach już istniejących. To tym bardziej obliuguje nas do rekapitulacji, do zastanowienia się, jak dalej programować rozwój etnologii, kierunki badań, sposób rozszerzania oferty zajęć praktycznych, ułatwiających znalezienie satysfakcjonującej pracy po ukończeniu studiów i lepiej przygotowujących do „życia dorosłego”, samodzielnego, i do radzenia sobie na rynku pracy. W tym spotkaniu widzimy także impuls do dalszego uatrakcyjniania naszej dyscypliny, do wzmocnienia jej pozycji pośród innych nauk humanistycznych i społecznych, do jej rozwoju.

Zjazd Absolwentów, spotkanie tych, co kiedyś tu studiowali, i tych, co teraz tu studiuja, także i tych, którzy są teraz pracownikami Uniwersytetu, jest okazją, czy może nawet obowiązkiem, do dokonania swego remanentu, a w każdym razie refleksji nad stanem etnologii. Dlatego przygotowaliśmy tę broszurę-informator. Przypomni on dzieje etnologii na UW – od chwili powołania pierwszych katedr, poprzez lata powojenne, przekształcenie w Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej – powie o formach i kierunkach działalności, poinformuje o publikacjach Instytutu i poszczególnych pracowników. Zaznajamiamy z obecną strukturą Instytutu, mówimy o kierunkach i obszarach badań poszczególnych zakładów. Jest obecnie w Instytucie spora gromada pracowników – kilkoro profesorów, znaczna grupa doktorów, kilkoro doktorantów. Każde z nich opowiada o sobie, o tym, co go interesuje i czym się zajmuje.

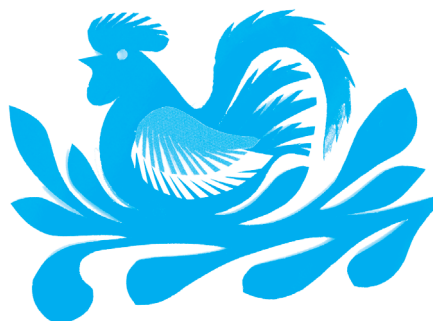
Mam nadzieję, że czytając te teksty, kiwniecie aprobującą głowami, uznając, że czasu nie zmarnowaliśmy, że nie jest źle – choć może można było lepiej i więcej czy ciekawiej. Jeśli Zjazd Absolwentów pomoże w doskonaleniu, w poprawie kondycji naukowej, w poszerzeniu wiedzy praktycznej – oprócz samego spotkania kolegów, ogarnięcia wzrokiem całego środowiska – będzie to wielka satysfakcja i pomoc. Wówczas już z satysfakcją oczekiwać będziemy jubileuszu, świętowania brylantowych godów, 75-lecia etnologii na Uniwersytecie Warszawskim.

prof. dr hab. Lech Mróz
dyrektor Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej UW

historia

Katedry, uczeni

Zofia Sokolewicz

Początki

Historia etnografii/etnologii/antropologii kulturowej na Uniwersytecie Warszawskim zaczyna się w 1935 r. z chwilą utworzenia dwóch katedr: Katedry Etnografii Polski (wraz z właściwym zakładem), na którą powołano prof. dr Cezarię Baudouin de Courtenay Ehrenkreutz-Jędrzejowiczową, oraz Katedry i Zakładu Etnografii i Etnologii, które powierzono prof. dr Stanisławowi Poniatowskiemu. Kadre obu placówek stanowili odpowiednio uczniowie profesor Jędrzejowiczowej z Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie (to z ich grona wywodził się ówczesny adiunkt, a późniejszy wieloletni kierownik Katedry i Zakładu, Witold Dynowski) oraz współpracownicy Poniatowskiego z Instytutu Nauk Antropologicznych i Etnologicznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Zgodnie z ówczesnymi zasadami powołanie katedry oznaczało przypisanie jej profesorowi, który miał prawo kształcić i promować uczniów w reprezentowanym przez siebie kierunku. Powołanie zakładu zaś oznaczało możliwość zatrudniania asystentów, organizacji biblioteki, stworzenia zaplecza dla procesu dydaktycznego i badawczego. Obie katedry i zakłady usytuowano w Pałacu Staszica.

W okresie 1935-1939 pierwszy zespół w zasadzie kontynuował problematykę badań realizowanych w Wilnie. Prof. Jędrzejowiczowa zaznaczyła swoje przeniesienie do Warszawy wykładem inauguracyjnym o tematyce teoretycznej pt. *Dwie kultury, dwie nauki*. Szukała ona dopiero swojego pola badań w Polsce centralnej, o czym mogą świadczyć miejsca i tematyka wypraw studenckich, odnotowane w protokołach Rady Wydziału Humanistycznego z lat 1936/37 i 1937/38.

Podobnie objęcie katedry przez prof. Poniatowskiego nie oznaczało zmiany tematyki jego badań. Kontynuował prace zaczęte w Instytucie Nauk Antropologicznych i Etnologicznych TNW. Witold Dynowski wspominał wielokrotnie, jak to w słynnej cukierni Loursa profesorowie Bystroń, Krzyżanowski, Poniatowski spotykali się przy kawie, a przysłuchujący się ich dyskusjom przy sąsiednich stolikach młodszy asystenci i adiunkci zapoznawali się z tym, co zajmowało ich mistrzów. Na przykład Poniatowski zamierzał odtworzyć dzieje muzealnego bumerangu i poznać jego pierwszych właścicieli, australijskich tubylców, korzystając z pomocy słynnego wówczas jasnowidza, inżyniera Ossowieckiego. Było w tym zapewne jakieś nawiązanie do seansów szamańskich, których Poniatowski był świadkiem wśród Goldów i Oroczonów, swego rodzaju kontynuacja dawnych zainteresowań życiem duchowym myśliwych Syberii.

Wojna wstrząsnęła środowiskiem akademickim: jedni zostali zmuszeni do emigracji, innych uwięziono, pozostali musieli walczyć o byt. Produkcja świec, mydła, szklenie okien to najczęściej wymieniane przez Dynowskiego zajęcia. Rozwijała się praca charytatywna (RGO) i podziemna (wykłady). Koniec wojny zastał wszystkich przygotowanych do podjęcia odbudowy. Kontynuacją okupacyjnych więzi i działań była powojenna współpraca prof. Dynowskiego w odbudowie szkolnictwa wyższego w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego (dawne Ministerstwo Oświecenia Publicznego i Wyznań) m.in. ze znanym fizykiem J. Pieńkowskim, z Cz. Wycechem i J. Zawadzkiem.

Tradycje środowiskowe

Tradycji etnografii/etnologii/antropologii kulturowej środowiska warszawskiego należy jednak szukać znacznie wcześniej, bo na przełomie XVIII i XIX w. Rodziła się ona w wyniku połączenia działalności intelektualnej ludzi pochodzących z różnych warstw społecznych, czerpiących inspiracje z wielu źródeł. Nazywano ich początkowo, pospółu z poprzednikami historyków i archeologów, „zbieraczami starożytności”, potem ludoznawcami, co odpowiadało nazwom stosowanym w innych krajach (*Volkskunde* w Niemczech, *folklore* w krajach anglosaskich, *narodopis* na Słowacji).

W drugiej połowie XIX w., kiedy utrwała się uniwersalne określenie „etnografia”, powstają w Warszawie pierwsze instytucje etnograficzne. U ich początku były zarówno zainteresowania intelektualne, jak i postawy obywatelskie. Pierwsze eksponaty etnograficzne – obiekty przywiezione przez Klemensa Tomczeka i Leopolda Janikowskiego z wyprawy do Afryki – zostały oddane pod opiekę warszawskiemu ZOO, co było zgodne z rozumieniem egzotyki w tamtych czasach.

Powstają liczne opisy kultury ludowej dokonywane przez przedstawicieli myślącej patriotycznie, wykształconej inteligencji. Byli to więc ludzie nawiązujący do tradycji Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, zlikwidowanego w 1832 r., ale także bywalcy

salonów szlachecko-ziemiańskich otwierających się dla malarzy i zbierających rzeczy ludowe, jak znany w Warszawie jeszcze w latach trzydziestych XIX w. salon Kazimierzowej Wóycickiej, żony znanego pisarza, zbieracza i wydawcy, odwiedzany m.in. przez Gersona i Kolberga.

Takie foyer dyskusyjne stanowiły także redakcje czasopism publikujących wyniki poszukiwań owych wspomnianych starożytności, jak „Biblioteka Warszawska” i „Dziennik Warszawski” (by ograniczyć się do tytułów warszawskich), i od 1888 r. redakcja znakomitego czasopisma etnograficzno-geograficznego „Wisła”, redagowanego początkowo przez pisarzy Adolfa Dygasińskiego i Artura Gruszeckiego, a potem, przez wiele lat swej świetności, przez etnologa i językoznawcę Jana Karłowicza. Jego następcą i przedostatnim redaktorem „Wisły” był Erazm Majewski, doskonały archeolog, pisarz i badacz kultury, a ostatnim Marian Wawrzeniecki.

Tym intelektualnym i wydawniczym działaniom towarzyszyło kolekcjonerstwo, w dużej mierze egzotyczne. Pierwsze zbiory etnograficzne, jak wspomniano, powstały z egzotycznych kolekcji i usytuowane były przy warszawskim ogrodzie zoologicznym, gdzie zbiorami polskich afrykanistów zajmowali się tacy kustosze jak Stanisław Ciszewski, Zygmunt Wasilewski i Szczesny Jastrzębowski. Kolekcje te stały się podstawą utworzonej w 1902 r. Pracowni Antropologicznej, która po przekształceniu w 1911 r. w Zakład Antropologiczny stała się załącznikiem Instytutu Nauk Antropologicznych i Etnologicznych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Zbiory etnograficzne tej właśnie instytucji stały się częścią Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, którego los podzieliły w 1939 r., ulegając całkowitemu spaleniowi w wyniku wrześniowych bombardowań.

Tymczasem utworzone w 1907 r. Towarzystwo Naukowe Warszawskie, nawiązujące do dawnej idei Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, powołuje kolejno wspomniany Zakład Antropologiczny, a potem Instytut. Kieruje nim od 1920 r. Stanisław Poniatowski, który rezygnuje ze świeżo objętego stanowiska dyrektora Biblioteki UW, by zająć się prowadzeniem Instytutu, a zwłaszcza jego części etnologicznej, w tym opracowaniem swoich syberyjskich zbiorów. W tym samym Instytucie do roku 1926 pracują na stanowisku kierownika Pracowni Etnografii Słowian Kazimierz Moszyński i Kazimiera Zawistowicz-Adamska. Poniatowski powraca na Uniwersytet Warszawski dopiero w pamiętnym roku 1935, obejmując Katedrę Etnografii i Etnologii.

Należy tu wspomnieć o jeszcze jednej instytucji, w ramach której rozwijała się etnologia warszawska, to jest o Wolnej Wszechnicy Polskiej, której profesorem był przez wiele lat Ludwik Krzywicki, bardzo bliski etnografom przez swoje prace na temat społeczeństw plemiennych, a także sam Poniatowski.

Ważną rolę w rozwoju badań i zainteresowań etnograficznych od początku XIX w. wystawy przemysłowo-rolnicze. Pierwsza z nich została zorganizowana

Cezaria Baudouin de Courtenay Ehrenkreutz-Jędrzejowiczowa

w Warszawie już w 1821 r., a jej część stanowił tak zwany przemysł wiejski, to jest garn-carstwo i tkactwo. Wystawy te, powtarzane potem w różnych miejscowościach, doprowadziły nie tylko do powołania wspomnianego Muzeum Przemysłu i Rolnictwa i umieszczenia w nim zbiorów etnograficznych, ale przede wszystkim do utrwalania zainteresowań kulturą ludową jako ważną częścią kultury narodowej.

Nie bez wpływu na tworzenie się etnograficznego środowiska naukowego w Warszawie pozostawała obecność wybitnych profesorów, działających na obszarze szeroko rozumianej etnologii – Stefana Czarnowskiego, Ludwika Krzywickiego, Jana Stanisława Bystronia.

Te najważniejsze dla historii etnografii warszawskiej nazwiska wskazują, jak bogata jest tradycja, do której możemy nawiązać i ilu różnym kierunkom badań może dać ona początek. To właśnie duża liczba kierunków zainteresowań i wątków tradycji stanowi na pewno ważną cechę warszawskiego środowiska etnograficznego.

Ludzie i dom przy ulicy Hożej 74

Katedra i Zakład Etnografii usytuowane były początkowo, to jest od 1935 r., w Pałacu Staszica, a po wojnie (do 1970 r.) przy ul. Hożej 74, potem przy ul. Nowy Świat 69 (do 1979 r.) i przy ul. Oboźnej 8 (do 1997 r.), aby osiąść w końcu (czy raczej: na razie, zważywszy uniwersyteckie plany koncentracji kierunków humanistycznych w mateczniku na Krakowskim Przedmieściu) przy ul. Żurawiej 4. Zagospodarowywanie i osvajanie nowej przestrzeni to każdorazowo zupełnie nowe doświadczenie. Ale powróćmy do początków.

Pracę nad odtwarzaniem środowiska etnograficznego w Warszawie musiano rozpocząć od odbudowy w dosłownym tego słowa znaczeniu. Owocem wielu starań, a także i prywatnych nakładów finansowych Witolda Dynowskiego, była odbudowa domu przy Hożej 74. Można chyba powiedzieć, że profesor Dynowski dał tu najlepszy wzór następnym pokoleniom, przeznaczając własne fundusze (skądinąd przysłane mu z zagranicy na wyjazd z kraju) na remont zniszczonej, zwłaszcza w części dachowej, konstrukcji, a także systematycznie inwestując potem w ten budynek.

Kamienica na Hożej to zresztą część historii nie tylko Uniwersytetu, ale również SGGW i Akademii Medycznej, mieściły się bowiem tam jednostki Wydziału Farmacji AM (która przed wojną była częścią UW) i Wydziału Mechanizacji Rolnictwa SGGW.

ul. Hoża 74

Mieściły się tu też przejściowo Zielnik prof. Bolesława Hryniewieckiego, Katedra Socjologii profesora Stanisława Ossowskiego, Katedra Geofizyki prof. Edwarda Stenza (w której asystentem był słynny potem alpinista Andrzej Zawada) i Katedra Muzykologii. Przez pewien czas przechowywano tu, ukryte przed Niemcami, zbiory drewnianych narzędzi rolniczych z XIX i XX w. prof. Stefana Biedrzyckiego z SGGW, opisywane przez Eugeniusza Frankowskiego – obecnie własność Instytutu Mechanizacji Rolnictwa SGGW.

Od 1950 r. jednostki te kolejno opuszczały swą tymczasową siedzibę, a część zwolnionych lokali zajęła etnografia, która zwiększyła swój stan kadrowy i zbiory biblioteczne. W 1954 r. jedno z pięter stało się przystanią dla Zakładu Etnografii Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN. Terytorialna unia tej jednostki z Katedrą Etnografii utrzymała się aż do 1972 r. i przetrwała o kilka lat unię personalną w postaci wspólnego kierownictwa.

To „położenie geograficzne” Katedry i fakt, że od 1959 r. nie sąsiadowała ona z żadną jednostką humanistyczną, miały wpływ na dobór dyscyplin współpracujących w pracach naukowych. Współobecność Zakładu Etnografii decydowała o cementowaniu etnograficznego środowiska warszawskiego, co wyrażało się w prowadzeniu zajęć także przez pracowników IHKM, w organizacji z ich udziałem międzyuczelnianych obozów etnograficznych i innych praktyk studenckich, a także w dużo późniejszym udziale etnografów uniwersyteckich w ekspedycjach i badaniach mongolskich i bułgarskich, prowadzonych przez IHKM PAN.

Już w 1945 r. profesor Dynowski rozpoczął starania o scalenie rozproszonego księgozbioru. Część przedwojennej biblioteki została bowiem w czasie okupacji niemieckiej włączona do Stadtsbibliothek, część wpadła w przypadkowe ręce i nierzadko musiała być odkupywana za pośrednictwem antykwariatów. Warto przypomnieć postawę znanego antykwariusza, pana Everta z firmy Trzaska, Evert i Michalski, który książki opieczętowane pieczęcią Katedry zwracał nam bez żadnych opłat. Biblioteka Katedry liczyła w 1950 r. zaledwie kilkaset pozycji. Została znacznie powiększona przez włączenie do niej na zasadzie depozytu części księgozbioru dawnego Instytutu Nauk Antropologicznych i Etnologicznych TNW. Obecnie liczy ponad 20 tys. pozycji i jest największą specjalistyczną biblioteką etnograficzną w Warszawie.

Odbudowa instytucjonalna po II wojnie światowej

Obydwie powołane w 1935 r. Katedry po zakończeniu wojny pozostały bez profesorów. Poniatowski zmarł w drodze powrotnej z obozu koncentracyjnego, a o powrocie prof. Jędrzejewiczowej jako wdowy po premierze przedwojennego rządu trudno było myśleć. Zaangażowała się ona zresztą w Londynie w pracę wychodźczego

University in Exile. Dlatego też obydwie katedry otrzymały kuratorów: Katedrze Etnologii patronowali Włodzimierz Antoniewicz, Jan St. Bystrzeń, Julian Krzyżanowski i Ananiasz Zajęczkowski, a Katedrze Etnografii Polski Włodzimierz Antoniewicz, Jan St. Bystrzeń, Julian Krzyżanowski i Witold Doroszewski. Ten stan rzeczy trwał do 1948 r.

W Katedrze Etnografii prowadził regularne zajęcia dydaktyczne przedwojenny adiunkt, dr Synowski, a w Katedrze Etnologii zatrudniono najpierw Marię Misińską-Dworakowską, a następnie jej męża, Stanisława Dworakowskiego (do 30.09.1946). Katedra ta przestała zresztą faktycznie istnieć, mimo prób jej reaktywowania i planów powierzenia jej Józefowi Obrębskiemu, który jednak w 1948 r. ostatecznie pozostał na Zachodzie. Całość problematyki badawczej i dydaktycznej w zakresie etnologii została więc ostatecznie usytuowana w jednej, ocalałej po wojnie Katedrze Etnografii, w której pracował dr Dynowski.

W 1946 r. habilitował się on pracą na temat *Żmudzi i Aukštoty* i jako docent objął w 1949 r. połączone katedry. Wraz z habilitacją uzyskał *veniam legendi*, ale nie otrzymał prawa promowania magistrów, gdyż zgodnie z nowymi przepisami wymagało to trzech profesorów. W konsekwencji etnografia mogła nadal być wybierana przez studentów studiujących starym systemem jako przedmiot poboczny; korzystali z tego licznie geografowie, socjologowie, historycy sztuki, archeologowie, poloniści etc. Nie można było jednak uruchomić seminarium magisterskiego, nawet gdy w 1950 r. powstało Studium Historii Kultury Materialnej i grupa profesorów dzięki połączeniu archeologii pradziejowej i klasycznej oraz etnografii stanowiła poważną siłę. Prawo to uzyskała Katedra Etnografii dopiero w 1955 r., po przeniesieniu się na UW z Uniwersytetu Jagiellońskiego dr Anny Kutrzeba-Pojnarowej (wtedy jeszcze Kutrzebianki) i uzyskaniu przez nią habilitacji oraz dzięki okresowemu zatrudnieniu prof. Mieczysława Gładysza, wtedy z Muzeum Śląskiego w Bytomiu.

Te trudne prace nad reorganizacją etnografii po stratach wojennych przypadły na okres zmian ustrojowych, w tym reformy szkolnictwa, także wyższego. W 1949 r. uczelnie musiały zgłosić swój udział w realizacji planu sześcioletniego. Nie natrafiono na ślady takiego planu w Katedrze Etnografii UW, co można przypisać zarówno jej nieustabilizowanemu statusowi, jak i zdystansowanej postawie profesora Dynowskiego do takich kwestii. Zasadnicze zmiany rozpoczęto wprowadzać na uczelniach w 1950 r. Przyjęci wtedy studenci mieli studiować według nowo zatwierdzonych planów studiów i nowych regulaminów. Nie dawały one żadnej szansy na dokonywanie wyboru przedmiotów, zwiększono tygodniowe obciążenia, które na historii kultury materialnej wynosiły w pierwszym roku akademickim aż 42 godziny, a 17 przedmiotów należało przy końcu roku zakończyć kolokwium lub egzaminem. Obecność zarówno na ćwiczeniach, jak i na wykładach była kontrolowana, trzy nieobecności

mogły oznaczać rozmowę z opiekunem, a dalsze – sprawę dyscyplinarną w dziekanacie. Listy obecności prowadzili starostowie grup i przekazywali je opiekunom lat.

Od 1950/1951 r. etnografia stała się w zakresie dydaktyki częścią Studium Historii Kultury Materialnej. Pierwsze dwa lata studenci studiowali wspólnie archeologię prądiejową, klasyczną i etnografię, a na trzecim roku wybierali specjalizację. Studia te były pomyślane jako dwustopniowe. W ciągu trzech lat miano uzyskać uprawnienia do wykonywania zawodu, na następny stopień – magisterski – kwalifikowano tylko część osób. Zakładano, znów w zgodzie z założeniami planu sześcioletniego, że powstanie w Polsce około 600 małych muzeów regionalnych, zajmujących się kompleksowo archeologią, sztuką i kulturą ludową i to w nich właśnie mieli być zatrudniani absolwenci historii kultury materialnej. Tak się jednak nie stało i już od 1951/1952 r. studia przekształcono w jednostopniowe studia magisterskie, zachowując zasadę kształcenia w zakresie trzech dyscyplin studium historii kultury materialnej: archeologii prądiejowej, archeologii klasycznej i etnografii.

Przyjęty w 1950 r. program studiów nie był korzystny dla etnografów: etnografia społeczeństw plemiennych obowiązywała na I roku, etnografia Europy i Słowian na II, a etnografia Polski dopiero na III. Miało to swoją logikę, ale kłóciło się z faktem, że studenckie etnograficzne praktyki terenowe i muzealne wypadały już po II roku (po I odbywały się praktyki archeologiczne, obowiązujące wszystkich), a obozy etnograficzne początkowo po III, a potem też już po II roku. Studenci byli do tych praktyk zupełnie nieprzygotowani i zapewne nie potrafili ich w pełni wykorzystać. Reorganizacja była jednak niemożliwa ze względu na liczbę obowiązkowych przedmiotów zgłoszonych przez trzy dyscypliny i stosowanie przez nie różnych kryteriów w ustalaniu ich kolejności, nadrzędności, stopnia ogólności etc.

Studium historii kultury materialnej przestaje istnieć w 1958 r. Pozostała jednak sztywna rama przedmiotów obowiązkowych, choć regulamin nie był już tak dokuczliwy i opiekunowie nie musieli natychmiast zgłaszać nieobecności studenta na wykładach. Rok 1956 przyniósł wiele zmian, ale miały one charakter raczej kosmetyczny. Trzeba przyznać, że zwiększyła się możliwość wymiany z zagranicą, zarówno ludzi, jak i książek czy prenumeraty czasopism. Pierwsze pisma, które wtedy za pośrednictwem BUWV przychodzą do naszej biblioteki, to „Anthropos” i „Oceania”.

Reforma z 1950 r. była niekorzystna również dla pracowników naukowych. Podniesiono wtedy obowiązkowe pensum. Na tzw. małych kierunkach, na które rekrutowano kilku lub kilkunastu studentów, co dawało w efekcie jedną grupę na roku, oznaczało to, że asystent, aby wykonać pensum, musiał prowadzić zajęcia z czterech różnych przedmiotów. W praktyce zmuszało to do rezygnacji z pracy stricte badawczej, odbijając się na stanie badań we wszystkich katedrach w Polsce. Rok 1956 nic w tej

Witold Dynowski

sprawie nie zmienił. Asystent uniwersytecki stał się nauczycielem akademickim i jego praca badawcza musiała ustępować przed dydaktyką, jakkolwiek byłoby to wyjąłkujące.

Nie ulega wątpliwości, że celem reformy było uzyskanie przez władze możliwie pełnej kontroli nad treściami nauczania, a także nad nauczającymi i uczącymi się. Służyły temu zestandaryzowane programy studiów i przedmiotów, duża liczba godzin i sprawdzianów, uczenie masowe, a nie indywidualne. System ten działał zapewne słabiej na kierunkach takich jak nasz, o niewielkiej liczbie studentów, gdzie kontakty bezpośrednie były regułą, a praca w terenie sprzyjała budowaniu poczucia partnerstwa. Nadto kadra nauczająca miała od początku świadomość, że jedynie rozsądny jest taki sposób nauczania i taki dobór treści, by otwierać umysły na otaczający świat, przygotowywać studentów do podejmowania samodzielnych decyzji, uświadamiać im ukryte mechanizmy funkcjonowania kultury.

Sprawozdania niektórych katedr zawierają co prawda kuriozalne informacje o dyskutowaniu ze studentami treści materializmu historycznego, przyjmowaniu wzorów etnografii radzieckiej jako wzorowych do naśladowania itd. Zapewne była to tylko czcza sprawozdawczość, osoby piszące te słowa nie były przygotowane do prowadzenia pracy ideologicznej. Z niczym takim nie spotkaliśmy się w środowisku warszawskim, poza sporadycznymi pomysłami niektórych, skądinąd naprawdę wybijających się studentów. Wśród etnografów na Uniwersytecie nie było członków PZPR i nie czuło się jej bezpośredniej obecności w środowisku.

Badania naukowe i dyskusje intelektualne w okresie do 1958 r.

W tym pierwszym okresie historii Katedry w sposób naturalny nawiązano do prac przerwanych przez wojnę. Witold Dynowski uzyskał habilitację na podstawie pracy *Zagadnienie archaizmu Aukstoty*, niepublikowanej ze względów politycznych. Również na podstawie niepublikowanej pracy o szkole na Polesiu habilitował się Józef Obrębski, uczeń Moszyńskiego i Malinowskiego. Praca Dynowskiego weszła pośrednio w obieg dzięki włączeniu jej fragmentów do cyklu artykułów o historyzmie w kulturze ludowej w czasopiśmie „Polska Sztuka Ludowa”, wiele fragmentów było przedmiotem jego wykładu. Opracowanie Obrębskiego przeleżało w archiwum do dziś, do chwili publikacji jego dzieł zebranych.

Podjęto wydanie tego, co było możliwe, a więc reedycję *Etnografii Polski i Kultury Ludowej* Jana St. Bystronia. Jej autor – wtedy profesor na Katedrze Socjologii – opublikował razem z Dynowskim popularny skrót *Wstępu do ludoznawstwa polskiego* w takich zeszytach Wiedzy Powszechnej. Nie nawiązywano natomiast do myśli Jędrzejewiczowej, choć jej studium o św. Cecylii było klasyką, obowiązkową dla wszystkich

etnografów warszawskich. Dynowski przyjął natomiast bystroniowską koncepcję kultury ludowej jako zbioru treści z biegiem lat coraz bardziej różniących się od kultury elitarnej. Zafascynowany monistyczną teorią dziejów Plechanowa, ewolucjonizmem Tylora i Morgana, wprowadził do ćwiczeń obszerny materiał dotyczący rdzennych mieszkańców Australii, rozszerzając i komentując teksty Engelsa. Wbrew ideologom traktował je jako przejaw myślenia ewolucjonistycznego i filozofii pozytywizmu, a nie marksizmu.

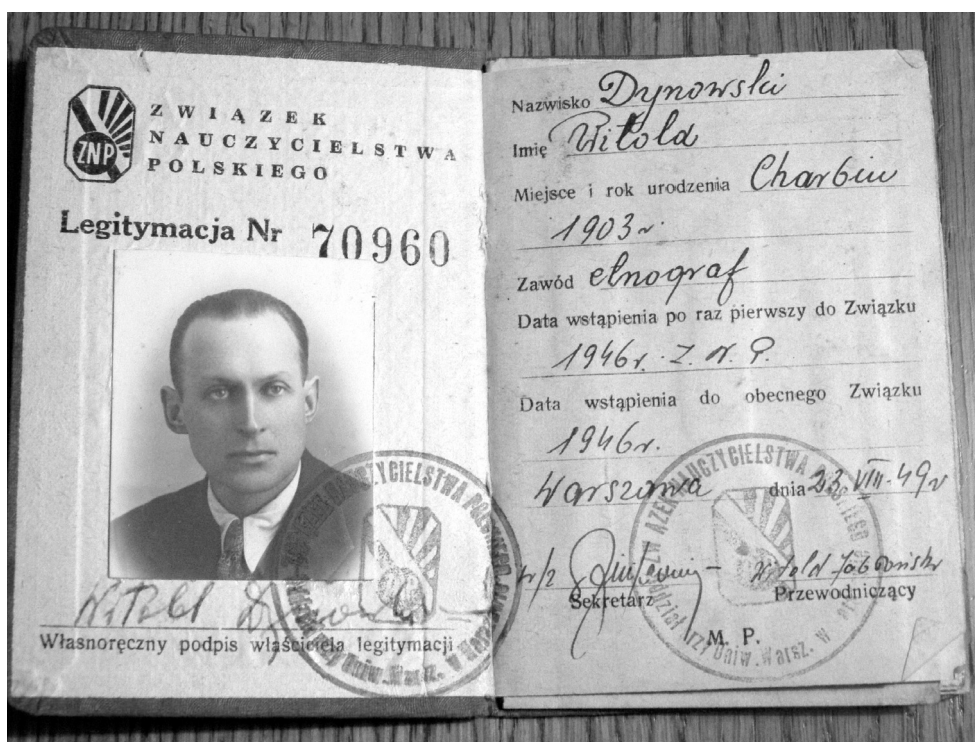
Nie wydaje się, by zjazd metodologiczny historyków polskich w Otwocku w 1952 r., poprzedzający powołanie Polskiej Akademii Nauk, wpłynął na środowisko warszawskie – zabrakło transmisji informacji. Dokonała się ona drogą pośrednią przez prace Kazimierza Dobrowolskiego, najpierw na temat kultury, a zwłaszcza nauki i metodologii badań nad epoką Odrodzenia, a potem przez jego studium nawiązujące do teorii Bystronia o chłopskiej kulturze tradycyjnej, której powstanie łączył Dobrowolski z pojawieniem się rozwarstwienia klasowego w społeczeństwie polskim wczesnego średniowiecza. Teorię Dobrowolskiego popularyzowała w Warszawie jego uczennica, Anna Kutrzeba-Pojnarowa.

Sytuacja kadrowa, wysiłki nakierowane na odbudowę w sensie dosłownym, rekonstruowanie biblioteki itp. nie sprzyjały pracy badawczej. Jak widać, ograniczyła się ona do reedycji przedwojennych podręczników, a w części poznawczej do przygotowania gruntu pod wykłady z nowych przedmiotów, przede wszystkim kultury społeczeństw – jak wtedy mówiono – pierwotnych.

Zmiana nastąpiła niewątpliwie po I Kongresie Nauki Polskiej w 1952 r. i powołaniu Polskiej Akademii Nauk. Powstała wtedy komisja organizacyjna przyszłego Instytutu Historii Kultury Materialnej. Można powiedzieć, że prace nad chronologicznie wyprzedzającym Instytut uniwersyteckim Studium Historii Kultury Materialnej (1950 r.) stanowiły przygotowanie do jego powstania. W komisji organizacyjnej znaleźli się wszyscy profesorowie, zaangażowani w tworzenie Studium: Kazimierz Majewski, Aleksander Gieysztor, Witold Dynowski, Jerzy Kulczycki wraz z dokooptowanymi Witoldem Henslem i Mieczysławem Pazdurem. Większość później zatrudnionej młodej kadry to absolwenci Studium, m.in. Wanda Paprocka i Jacek Olędzki. Instytut powstał w 1954 r., a etnografia stanowiła w nim IV Dział, którym kierował profesor Dynowski; kierownikiem powołanego w Warszawie Zakładu została docent Anna Kutrzeba-Pojnarowa. Zakład usytuowano na Hożej 74. I ta unia personalna i terytorialna trwała do lat siedemdziesiątych.

Istotną konsekwencją powołania Polskiej Akademii Nauk było przyjęcie przez państwo obowiązku mecenatu, jakkolwiek byłby on skromny, nad rozwojem nauki i skupienie środowisk naukowych wokół wybranych problemów badawczych. Etnografowie

skupili się przede wszystkim na kontynuacji rozpoczętego przed wojną *Atlasu Polskiej Kultury Ludowej*, tym sposobem powstał *Polski Atlas Etnograficzny* (1953). Po wielu sporach metodologicznych, przede wszystkim między Moszyńskim, Czekanowskim i Nitschem, został potraktowany priorytetowo, jako zbiór źródeł do kultury ludowej wsi XIX i XX w. W jego opracowaniu brali udział nie tylko praktycznie wszyscy pracownicy Działu IV Etnografii IHKM i katedr uniwersyteckich, ale także duża grupa studentów. Spory wokół celu, jakiemu miał służyć, odbiły się niewątpliwie na jego kształcie. Dowodem jego niespójności pod względem metodologicznym były kryteria wyboru artefaktów, których zasięgi miano mapować, i kryteria stosowanej typologii. Przykładem może być chociażby kwestionariusz *Plug i pług* (1953) opracowany przez Moszyńskiego w sposób umożliwiający wyłowienie tylko elementów najstarszych, podczas gdy jego druga, poprawiona wersja (1954), przygotowywana była z myślą ukazania historii tego narzędzia w XIX i XX w. w Polsce, a także opisu kontekstu społecznego, w którym występował. Nie były to może cele wykluczające się, ale każdy z nich trzeba było realizować, zbierając inne informacje. Należy żałować, że praca ta, prowadzona do dziś, nie jest wykorzystywana jako źródło pomocnicze w codziennej pracy etnografa i prawie nikt się na nią nie powołuje.

Monografie regionalne pomyślane były z kolei jako rezultat zaangażowania poszczególnych środowisk uniwersyteckich i pracowni lokalnych Zakładu Etnografii IHKM PAN. Środowisko warszawskie skupiło swój wysiłek na Kurpiowszczyźnie. Wybór był niewątpliwie rezultatem zainteresowań profesora Dynowskiego, który w swoich wykładach kładł nacisk na znaczenie czynnika izolacji dla dziejów kultury. I tak brzmiała końcowa teza wieloletnich badań: Kurpiowszczyznę od reszty Mazowsza odróżniały nie określone cechy kulturowe, ale spowolnione tempo rozwoju. Było to szczególne dla nas doświadczenie, gdy we wczesnych latach pięćdziesiątych odkrywaliśmy tam początki gospodarki drobnotowarowej. Paradoksalnie dopiero pod rządami „władzy ludowej” na Kurpie wkraczał kapitalizm.

Realizacja badań kurpiowskich zyskała na przyspieszeniu dzięki włączeniu w nie studentów Międzyuczelnianych Obozów Etnograficznych (1953-1988). Badania sprzęgały się z nauczaniem. MOE był to pomysł profesora Dynowskiego, który pragnął, by na gruncie dydaktycznym powstało forum lub raczej poletko doświadczałne, gdzie mogliby spotkać się zarówno studenci wszystkich katedr uniwersyteckich, jak i nauczająca kadra. Sprzyjało to wymianie doświadczeń, wyrównywaniu poziomów, ułatwiało współpracę i wreszcie integrowało środowisko. Była to też pierwsza forma wymiany międzynarodowej – na obozy zapraszano naukowców z krajów demokracji ludowej, a potem także Jugosławii, co umożliwiło odwzajemnianie i stworzyło sieć przyjaznych stosunków między badaczami pracującymi zagranicą nad podobnymi zagadnieniami.

Międzyuczelniane Obozy Etnograficzne trwały do 1988 r. Okazało się po prostu, że instytucja ta nie sprawdza się w sytuacji, gdy zwiększyła się znacznie liczba studentów. Obóz jako forma praktyki terenowej, uczenia kontaktu z informatorami, ich doboru, codziennej obserwacji w warunkach jednej lub kilku pobliskich wsi mógł pełnić swoją funkcję, gdy każda z katedr zgłaszała 10-15 studentów, ale nie kilkudziesięciu, a nawet stu, bo tak wyglądały rozmiary rekrutacji w latach dziewięćdziesiątych.

Przedmiot etnografii/etnologii w latach pięćdziesiątych XX w.

Profesor Dynowski definiował etnografię jako naukę o tym, co łączy i co dzieli ludzi, lub inaczej: o relacji między podobieństwem a różnicą. Archeolog, jeden ze współtwórców HKM, prof. Włodzimierz Antoniewicz, sądził, że etnografia jest tym samym, czym archeologia, bo choć etnografowie pracują na innych źródłach, to obie nauki, poszukując elementów najstarszych w kulturze, próbują zrekonstruować kolejne fazy jej rozwoju. Wielu etnografów podkreślało, że etnografia jest nauką o kulturze ludowej (za Bystroniem) lub raczej o kulturze nieelitarniej (za Dobrowolskim). Była więc rozumiana albo jako nauka o najstarszych treściach, albo o określonych społecznościach ludzkich – warstwach nieelitarnych, małych grupach, społecznościach przedpaństwo-

wych, plemiennych. Kłopoty definicyjne zostały spowodowane nie tylko i nie tyle przez spory metodologiczne, co przez zmiany otaczającej rzeczywistości. Trudno było badać archaizmy, jak sugerował to Moszyński, gdy duża część kraju ucierpiała na skutek wojny i pacyfikacji, wioski były palone, wyludnione, poddane wypędzeniom, w konsekwencji umów pojażańskich ponad milion ludzi zostało przesiedlonych ze wschodu na Ziemię Odzyskane, a cała ta wstrząśnięta wojną struktura osiedleńcza została poddana przyspieszonej socjalistycznej industrializacji. To nie był czas na to, aby pytać, jakie ziele zatyka się za drzwiami obory w dniu św. Jana, a może zielonych świątek. Pojawiła się potrzeba badań procesu adaptacji, akulturacji, zmiany.

Rekonstrukcja dawnej kultury tradycyjnej przesiedlonych mas, a także tych obszarów, które zostały względnie nienaruszone przez wojnę, była oczywiście jednym z ważnych zadań wszystkich ośrodków etnograficznych. Dla katedry warszawskiej takim naturalnym zapleczem było Mazowsze i Podlasie, czasami niektóre wsie Warmii i Mazur. Interesowało nas zawsze pogranicze polsko-białoruskie i polsko-litewskie. Były to obszary, z małymi wyjątkami, niepoddane industrializacji, zmieniające się wolniej od pozostałej części Polski. Dlatego też naturalne wydawało się badanie tego, co na tych terenach pozostało w miarę nienaruszone – kultury tradycyjnej.

W odróżnieniu od ośrodka poznańskiego, łódzkiego i wrocławskiego Katedra Etnografii UW, podobnie zresztą jak krakowskie Seminarium Etnografii Słowian UJ, zajmowała się etnografią, którą dziś nazywamy historyczną – rekonstrukcją kultury wsi XIX i XX w. Współpracowano z historykami, kładąc duży nacisk na prace dokumentacyjne, a w opisie kultury materialnej uwzględniając szeroki kontekst społeczny, zgodnie z inspiracjami płynącymi z lektury Bystronia i Dobrowolskiego.

W czasie gdy etnografia pozostawała w ramach historii kultury materialnej, wypracowano dwa ważne założenia. Pierwsze miało charakter przede wszystkim organizacyjny i wiązało się z potrzebą koncentracji wysiłku na niewielkiej stosunkowo liczbie problemów uważanych za ważne. To zaowocowało ścisłą współpracą z PAN, skupieniem się na tematyce *Polskiego Atlasu Etnograficznego* i monografii regionalnych. Drugie miało charakter metodologiczny. Uznając historyczny charakter kultury, przyjmując, że jej zmiany mają charakter procesu historycznego, uznano jednocześnie jej jedność, przejawiającą się w różnorodności form. Wpłynęło to na zintegrowanie badań nad społeczeństwami plemiennymi, przedindustrialnymi oraz kulturami ludowymi. Teorie wypracowane w jednej z tych dziedzin wykorzystywano dla objaśniania procesów zachodzących w drugiej, np. teoria daru i teoria ofiary.

Wykorzystywanie teorii uważanych za wspólne dla całej kultury nie wykluczało, a nawet wręcz przesądzało o potrzebie chronologicznej lub terytorialnej specjalizacji. Okazało się więc, że likwidacja dwóch odrębnych katedr, wynikająca po trosze z braku

kadry, a trochę zapewne wzorowana na etnografii radzieckiej, mogła zostać mądrze wykorzystana, z pożytkiem dla całej dyscypliny, która obecnie nie cierpi na sztuczne podzielenie na rodzimą etnografię i egzotyczną etnologię, tak jak to się dzieje w wielu zachodnich uniwersytetach.

Zmiany planów studiów, sojuszy, a może i profilu dyscypliny

W 1954 r. etnografia stała się samodzielnym kierunkiem na uniwersytecie, w tym sensie, że wprowadzono odrębną rekrutację. Oznaczało to praktycznie koniec Studium Historii Kultury Materialnej, choć jeszcze długo na pierwszych dwóch latach etnografii obowiązywała duża liczba godzin archeologii. Rekrutację przeprowadzano odrębnie na etnografię i archeologię, ograniczono liczbę studentów do kilku osób i zawieszano ją co roku na innym uniwersytecie.

Zasadnicza koncepcja programu studiów pozostała taka sama. Na pierwszym roku przedstawiano szeroką panoramę ludów i kultur kontynentów pozaeuropejskich, kładąc nacisk na niezwykle wręcz rozpiętość możliwych rozwiązań tego samego problemu, od prostego artefaktu, po złożone kultury i formy władzy. Do wyobraźni studentów miało przemówić zarówno kilkaset typów łuku, jak i odmienność zachowań wobec tego samego rodzaju zjawiska, np. stosunek do urodzin bliźniąt: od ich zabijania po otaczanie czcią. Ta panorama kultur świata miała stanowić układ odniesienia, w który wpisywała się Europa i Słowiańszczyzna, z konieczności potraktowane z uwzględnieniem parametrów historycznych, czasami z odwołaniem do historii Polski. I wreszcie prezentowana była etnografia Polski w układzie historycznym i typologicznym, z uwzględnieniem wymiaru regionalnego. To wszystko miało dać studentowi podstawę do wyboru tematu pracy magisterskiej i przeprowadzenia własnych badań.

Ten etnograficzny zbiór przedmiotów był uzupełniany przez przedmioty wykształcenia ogólnego oraz z dziedzin pokrewnych. Na plan pierwszy wysuwają się zajęcia z zakresu językoznawstwa ogólnego, toponomastyki z onomastyką i dialektologii. W ten sposób został odnowiony zarzucony wcześniej na parę lat sojusz z badaczami języka, którzy uświadamiali etnografom, jak różnych i specyficznych metod wymaga ta dziedzina, jeżeli zechcemy potraktować ją niekoniecznie jako część kultury, ale jako odrębne pole badań. W połowie lat sześćdziesiątych etnografowie ponownie podjęli współpracę z gronem słowianoznawców, inicjując badania interdyscyplinarne i rozszerzając te, które już były prowadzone na marginesie prac *Polskiego Atlasu Etnograficznego*.

W tym samym czasie w ramach przedmiotów fakultatywnych wprowadzono zajęcia z zakazanej wcześniej socjologii. Nie ulegało wątpliwości, że etnografia zaczęła wtedy bardzo powoli wchodzić na pole badań nad zmianą kulturową, zaanonsowanym przez

Dobrowolskiego w referacie programowym z 1956 r. Choć wciąż zostało pole badań interdyscyplinarnych, łączących etnografię z archeologią, to wyraźnie kurczyło się ono, w miarę jak badania etnograficzne nad społeczeństwami plemiennymi zaczęły ukazywać różnorodność rozwiązań przy zachowaniu tych samych form, różnorodność symboli i treści wyrażanych tym samym symbolem, i to nie tylko w skali kontynentu, ale nawet w stosunkowo bliskim sąsiedztwie. Odwrócenie znaczeń, jak to wyraźnie wykazywał Claude Lévi-Strauss, dotyczy właśnie bliskiego sąsiedztwa, a jest to strefa trudno uchwytna dla archeologa. Te i wiele innych jeszcze przyczyn o charakterze merytorycznym sprawiły, że sojusz archeologiczno-etnograficzny wyraźnie osłabł. Krótka współpraca podjęta na początku lat siedemdziesiątych przez Zofię Sokolewicz i Mariannę Pokropka z zespołem w ramach projektu *Etnogeneza Słowian*, kierowanym przez Witolda Hensla, wskazywała raczej na możliwość opracowania przez etnografów dla potrzeb archeologii modeli pewnych zachowań lub układów, zamiast zawodnego wnioskowania per analogiam. Wspomniana współpraca trwała krótko (1970-1977), gdyż etnografowie zwrócili się właśnie wtedy ku pogłębionym badaniom nad strukturami

Anna Kutrzeba-Pojnarowa

znaczeń, wypracowując potrzebne narzędzia badawcze, co nakazywało raczej skupienie się wokół spraw własnego warsztatu, a odsuwało kwestie współpracy na dalszy plan. Konferencja z 1977 r. na temat związków pomiędzy Słowiańszczyzną północno-wschodnią a południową w zasadzie zamknęła okres tej współpracy.

Kolejne zmiany

W 1967 r. opracowano nowy plan studiów z rozszerzoną filozofią i socjologią, językoznawstwem i teorią kultury. Wskazywało to na przesunięcie nacisku w badaniach na zmianę kulturową, na jej społeczne aspekty. Zaczął się okres dość intensywnej współpracy z socjologami wsi. Znalazło to odbicie w tematach prac magisterskich. Prowadzono je co prawda na tym samym terenie mazowiecko-podlaskim, ale wprowadzono nowe zagadnienia stosunków między grupami, formowania się społeczności lokalnych. Lata sześćdziesiąte upłynęły pod znakiem badań nad zmianą, co było wyborem oczywistym.

Badania te prowadzono, nawiązując metodologicznie zarówno do teoretycznych propozycji funkcjonalizmu, wyrosłych z badań nad zmianami w koloniach, głównie brytyjskich, pod wpływem administracji europejskiej, jak i radzieckich badań nad małymi narodami Północy i ludami Azji Środkowej. Stosowano tu dość prosty schemat – opis rzeczywistości zastanej i porównanie jej z rekonstruowaną przeszłością z wyróżnieniem tzw. faz rozwojowych, rzadko odwołując się do mechanizmów zmiany, którą wyjaśniano ideologicznie. Próbowano też stosować w opisie model procesu historycznego zgodnie z propozycją Dobrowolskiego. Jest on widoczny na przykład w opracowaniu *Rodzina wiejska na Podlasiu* pióra Danuty Markowskiej – książka powstała w dużej mierze dzięki pracom i inspiracjom MOE. W zasadzie schemat ten był taki sam zarówno we wczesnych pracach lat pięćdziesiątych na Kurpiowszczyźnie, jak i w trakcie ekspedycji bułgarskiej lat sześćdziesiątych organizowanej przez PAN, ale z udziałem pracowników UW (M. Pokropek, A. Woźniak) we wsi Gramada, a wreszcie w początkowej fazie późniejszej ekspedycji mongolskiej (Z. Sokolewicz, J. Olędzki, S. Szynkiewicz, J. S. Wasilewski, L. Mróz).

Nie ulegało wątpliwości, że badane społeczności w tym czasie bardzo się zmieniały, pozostawało jednak pytanie, czy uzyskane opisy umożliwią dojście do ich mechanizmów oraz określenie ich zakresu i głębi. Niewątpliwie wielu studentów lat sześćdziesiątych angażowało się w badania zmiany kultury tradycyjnej na wsi, np. zmian w sposobie zdobienia budynków, rozplanowania wnętrza. Jednak w końcu lat sześćdziesiątych magistranci byli bardziej świadomi w sensie politycznym tematyki swoich prac i przedmiotu badań. Stąd pojawiły się tematy dotyczące roli sołtysa jako przywódcy społeczności, roli kobiet, administracji gminnej itp.

Połowa lat sześćdziesiątych to również początek intensywnej współpracy z lokalnymi muzeami – w Ciechanowcu, a potem w Sierpcu. Traktowano je w pewnym sensie jako laboratoria. Tam studenci odbywali swoje praktyki letnie, ucząc się organizowania wystaw – od pomysłu, przez zdobycie eksponatu w terenie i jego opis, po ekspozycję. Z tym wiązała się także praca na rzecz małych społeczności, ich dojrzwiania do poczucia własnej tożsamości. Wiele z tych działań było możliwe jedynie dzięki niestrudzonej aktywności Mariana Pokropka, wieloletniego lidera naszych katedralnych badań terenowych, i to zarówno na obszarze Polski, jak i wschodniej i południowej Słowiańszczyzny.

Koniec lat sześćdziesiątych to wejście strukturalizmu i fenomenologii do dyskusji teoretycznych. Na pewno sprzyjały tu kontakty polsko-francuskie (A. Kutrzeba-Pojnarowa, Z. Sokolewicz), wydanie dzieł Lévi-Straussa, bliskie kontakty z historykami zafascynowanymi *l'histoire nouvelle*, odnowienie zainteresowań pracami Cezarii Baudouin de Courtenay (A. Zadrożyńska, J. Olędzki) czy rozwojem niezależnej myśli teoretycznej w krytyce literackiej. Źródłem inspiracji fenomenologią były przede wszystkim wydania kolejnych prac Mircei Eliadego czy szkoły utrechckiej.

W latach siedemdziesiątych na studia etnograficzne zaczęła się zgłaszać młodzież po lekturach Fromma, Junga, Eliadego. Poszukiwania odpowiedzi na pytania egzystencjalne – o porządek w świecie, o wzajemne powiązania, ba, nierozłączność ducha i materii – to była niewątpliwie reakcja na jednostronność marksizmu, na brak prawdziwie filozoficznej dyskusji. Poszukiwanie nieuświadomianych związków między działaniami człowieka a wszechświatem cechowało na pewno do samego końca twórczość Jacka Olędzkiego, a w latach nieco późniejszych Zbigniewa Benedyktowicza.

Zainteresowania strukturalizmem i semiotyką przyszło przede wszystkim ze strony studentów. Zwiastunem była praca magisterska Ryszarda Tomickiego o zwyczajach pogrzebowych (pod kierunkiem Anny Kutrzeby-Pojnarowej). Trzeba przyznać, że ówczesny zespół pracowników Katedry Etnografii nie zdradzał szczególnych, indywidualnych zainteresowań strukturalizmem. Profesor Dynowski zachwycał się *Smutkiem tropików* raczej jako intelektualną przygodą, Anna Kutrzeba-Pojnarowa знаła dzieło Lévi-Straussa dzięki swym francuskim kontaktom, ale chyba nie sądziła, że można stosować strukturalizm jako metodę pracy. To samo można powiedzieć o Zofii Sokolewicz, która być może poszła o krok dalej, próbując porównywać rezultaty uzyskiwane metodą Moszyńskiego, Malinowskiego i Lévi-Straussa przy badaniu zwyczajów żniwarskich w niepublikowanym referacie z konferencji organizowanej przez Instytut Historii PAN i Ecole Pratique des Hautes Etudes. Podobnie miała się sprawa z Anną Zadrożyńską, która poszukiwała własnej metody.

Sposobów zastosowania nowszych podejść w badaniach etnologicznych szukała też ekspedycja do Macedonii, zorganizowana w 1978 r. i kontynuowana w latach osiem-

dziesiątych przy współpracy z Instytutem Folkloru w Skopje (A. Zadrożyńska, A. Kuczyńska, M. Pokropek, T. Strączek, K. Wrocławski). Pierwotnie ekspedycja miała być kontynuacją prac Obrębskiego, prowadzonych przez niego w Macedonii (1931-1932). Przekształcona została jednak w badania porównawcze społeczności lokalnych, a główną kategorią opisową był tradycyjny światopogląd.

Na początku lat siedemdziesiątych pojawia się w Katedrze Etnografii nowa forma dydaktyczna zwana „laboratorium”. Polega ona na pracy jednego asystenta z grupą studentów przez cztery semestry I-III roku studiów. Celem grupy laboratoryjnej było przejście przez kolejne etapy procesu badawczego, zaczynając od postawienia pytania, przez jego uzasadnienie, zapoznanie się ze stanem badań, przeprowadzenie kwerendy bibliotecznej i archiwalnej, badania terenowe i napisanie końcowego raportu.

Wprowadzenie tych zajęć pozwoliło na lepsze kształcenie studentów od strony warsztatowej, a także rozwiązywało wspomniane już trudności kadry asystenckiej, która w celu wykonania pensum zmuszona była przedtem do prowadzenia kilku przedmiotów, czasami dalekich od własnej specjalności badawczej. Tematyka laboratoriów wiązała się najczęściej z doktoratem lub habilitacją nauczyciela akademickiego, stwarzała możliwość żywej dyskusji i pracy w terenie. Była ważną zapowiedzią reformy studiów w następnej dekadzie.

Zofia Sokolewicz, Anna Kutrzeba-Pojnarowa, Marian Pokropek z rodziną i przyjaciółmi

Lata siedemdziesiąte to także czasy pierwszych ekspedycji studenckich. Zostały one zapoczątkowane przez I i II Akademicką Wyprawę Afrykańską, które organizowało Studium Afrykanistyczne UW (J. Olędzki, J. Koziorowska).

Warto pamiętać, że to także okres zaangażowania studentów i pracowników w działalność opozycyjną. Że była ona doceniana przez służby bezpieczeństwa świadczy fakt przydzielenia Katedrze, jako drugiej jednostce na wydziale, po Instytucie Historycznym, opiekuna z ramienia tych służb oraz represje po ogłoszeniu stanu wojennego.

Sprzeciw wobec tradycji

Już w połowie lat sześćdziesiątych studenci i młodzi pracownicy, głównie z ośrodków akademickich (Łódź), kontestowali metody uznawane w tym czasie za obowiązujące. Zaznaczyło się to na przykład w czasie konferencji IHKM PAN w Kielcach w 1969 r. Ich propozycje nie były jednak dość wyraziste, nie stanowili oni jeszcze wystarczającej siły, by wpłynąć skutecznie na zmianę metod badawczych. Dopiero pojawienie się strukturalizmu i semiotyki, wsparte ważnymi pracami z zakresu krytyki literackiej i wprowadzeniem kategorii tekstu, stało się propozycją, której nie mogli nie zauważyć nawet najbardziej zagorzali zwolennicy teorii zmiany i badania procesu historycznego.

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych studenci mieli zarówno charzmatycznego przywódcę (Ludwik Stomma), jak i własne autorytety (Ryszard Tomicki, Jerzy S. Wasilewski). Do kontestujących zaliczał się również Zbigniew Benedyktowicz, ale on skłaniał się wyraźnie ku fenomenologii. Znalazł zresztą oparcie i zrozumienie w osobie redaktora naczelnego „Polskiej Sztuki Ludowej”, Aleksandra Jackowskiego, i to ich wspólnym wysiłkiem zyskała ona w latach osiemdziesiątych nadtytuł „Konteksty” i zmieniła całkowicie swój profil, ku żalowi tradycjonalistów i entuzjazmowi wszystkich tych, którzy szukali informacji o tym, jak ludzie myślą i piszą w szerokim świecie antropologii.

Zmiany w programie studiów nastąpiły zaraz po zawieszeniu stanu wojennego, w 1984 r. Etnografia Polski, podstawowy dotąd przedmiot, stała się etnografią historyczną Polski, zgodnie ze stanem rzeczy. Pozostawiono naukę morfologii w postaci trzech przedmiotów obejmujących całość treści kultury tradycyjnej: materialnej, społecznej i duchowej, co utrzymano do dziś. Etnografia społeczeństw plemiennych przestała być charakterystyką kontynentów, a nadano jej charakter bardziej autorski, zależny od specjalności wykładowcy. Wstęp do etnologii, historia etnografii i teoria kultury stanowiły jeden ciąg przedmiotów, w których prezentowano pytania, jakie stawiała sobie etnologia/etnografia/antropologia, oraz sposoby poszukiwania na nie odpowiedzi i relację do podstawowych prądów filozoficznych. Wzmocniono związki z językozna-

wstwem, pozostawiono dialektologię, poprzednio silnie związaną z etnografią Polski, obecnie nieco zawieszoną w próżni. Wprowadzono specjalność muzealno-konserwatorską, sztuki ludowej oraz kierunek ogólny, tak aby studentom spragnionym konkretnie pozostawić możliwość zajmowania się tradycją, a zainteresowanym procesami w skali światowej umożliwić wybór przedmiotów teoretycznych. Studia, mimo tych wszystkich zmian, pozostały studiami empirycznymi; praca magisterska musiała być oparta na własnych materiałach terenowych.

Można więc powiedzieć, że rewolucja dokonywała się w ciągu kilkunastu lat, straciła więc w efekcie swój pęd i jadowite ostrze, ale dopięła swego. Etnografia przestała być nauką o kulturze ludowej, ba, nawet kulturze tradycyjnej. Stała się nauką o treściach charakterystycznych dla typu kultury archaicznej, by wreszcie w latach dziewięćdziesiątych stać się po prostu nauką o kulturze.

Fascynacją dziełem Lévi-Straussa, które traktowano jako klucz do badań nad kulturą, musiała z latami zblednąć, tak jak kiedyś zbladło przekonanie, że oto funkcjonalizm jest kluczem właściwym i jedynym. Powstało natomiast przekonanie, że dróg jest wiele i że każdy, nie oglądając się na Mistrza i Prekursorów, może znaleźć swoją.

Stan wojenny i potem...

Okres stanu wojennego charakteryzował się dużą aktywnością zarówno pracowników, jak i studentów. Wprowadzenie go w grudniu 1981 r. przerwało strajk studencki. Pamiętam, że kiedy wreszcie pozwolono pracownikom wejść do pomieszczeń przy ul. Oboźnej, okazało się, że ciekawa dokumentacja tego strajku – plakaty, napisy, odezwy, deklaracje i inne dokumenty zgromadzone w jednym z pokoi i przygotowane do inwentaryzacji – po prostu znikły. Ktoś starannie przejrzał wszystkie pomieszczenia i uprzątnął to, co wskazywało na aktywność studentów. Nigdy nie natrafiliśmy później na tę dokumentację. O ile wiem, nie była ona też dowodem w żadnej sprawie przeciwko naszym studentom, a przecież kilku z nich zostało aresztowanych, a dwoje pracowników internowanych. Strajkujący studenci nie skorzystali z zawieszenia zajęć po ogłoszeniu stanu wojennego. W prywatnych domach odbywały się np. ćwiczenia z logiki prowadzone przez docenta J. Stuchlińskiego z I rokiem i zaowocowały one artykułem napisanym wspólnie z przywódczynią strajku na etnografii, Anną Malewską.

Dalsze lata stanu wojennego i do 1989 r. upłynęły pod znakiem przygotowywania dokumentacji (tym razem starannie chronionej) nowych zjawisk w żywej wtedy kulturze ulicznej, popularnej. Dotyczyła ona demonstracji, a przede wszystkim pielgrzymek papieskich, przy których udało się Katedrze uzyskać akredytację prasową (Krzysztof Kubiak, Tomasz Potkański, Grażyna Jaworska, Wojciech Pieniążek). Towarzyszyła nam – i niejednokrotnie instruowała, jak zachować się w czasie demonstracji wobec akcji

policji – Gayle Wimmer, Amerykanka z uniwersytetu w Tucson, zaprawiona w demonstracjach przeciwko wojnie wietnamskiej, a przyjęta jako stypendystka w marcu 1982 r., gdy odwołano rektora Samsonowicza, a profesorowie zastanawiali się, czy Uniwersytet zostanie zamknięty, czy nie.

To był czas pełen paradoksów. Takim paradoksem było przeniesienie na Uniwersytet Warszawski, do Katedry Etnografii, dr. hab. Lecha Mroza, niepożądanego z przyczyn politycznych w filii UW w Białymstoku. Innym było to, że właśnie dopiero w 1984 r. pozwolono nam na zmianę nazwy. Od tej pory Katedra nazywała się, aż do momentu przekształcenia w Instytut, Katedrą Etnologii i Antropologii Kulturowej. Jedyne zastrzeżenie w łonie senatu, które dotyczyło nazwy, polegało na stwierdzeniu, że zgodnie z amerykańską tradycją etnologia i antropologia kulturowa są synonimami. My zdecydowaliśmy

Zofia Sokolewicz

się kontynuować tradycję europejską, która wskazywała na potrzebę rozróżnienia między szerokimi badaniami porównawczymi i intensywnymi badaniami małych społeczności.

Owoce okazały się seminaria doktoranckie poświęcone trudnym kwestiom metodologicznym, które na pewno przygotowywały nas do przyjęcia nowych idei, jakie wlały się do kraju wraz z bogatą literaturą i ożywionymi kontaktami po 1989 r. Zanim jeszcze pojawił się w nauce polskiej postmodernizm i zanim dotarł on do etnografii, sami etnografowie zaczęli stawiać sobie pytania niezmiernie podobne do tych, które postawili sobie organizatorzy słynnego seminarium z Santa Fe z 1984 r. Były to pytania dotyczące charakteru naszych źródeł, ich reprezentatywności, naszej, to jest etnografów, roli w ich tworzeniu. Możemy sądzić, że to napór materiałów, zbieranych w różnych celach i różnymi metodami, wymusił na nas te pytania. Nie znalazło to może odbicia w druku, zwłaszcza że w latach osiemdziesiątych druk prac naukowych był nader kosztowny, ograniczony głównie do prac habilitacyjnych i artykułów w uznanych pismach, ale miało swoje odbicie w dyskusjach seminaryjnych, w dość rozpaczliwym miotaniu się między tym, co obiektywne, a tym, co subiektywne, acz bez woli anulowania tych kategorii.

Dopiero w latach dziewięćdziesiątych zdaliśmy sobie sprawę, że antropologia jest nauką o całej kulturze (co znów znalazło wyraz w planach studiów) i że nie jest przezroczysta (Joanna Tokarska-Bakir), że tkwimy w niej jako autorzy i kreatorzy źródeł i że zasada gęstego opisu, którą wprowadzaliśmy za Cliffordem Geertzem, stawia nas oko w oko nie z jedną, a z wieloma prawdami, że choćby z racji naszego w nią zaangażowania nie jest nauką, ale sztuką (jeżeli sięgać do starej terminologii), że bez hermeneutyki nie posuniemy się dalej.

Postmodernizm uderzył nas jak obuchem w głowę, ale chyba jej nie straciliśmy. Część z nas była na to z dawna odporna, część chyba wierzyła, że wahadło metodologii, które się tak przesunęło, wróci za pewien czas z powrotem, choć zatrzyma się nie w tym samym miejscu.

Ustawy z 1991 r.

Nowa ustawa o szkolnictwie wyższym i druga, o tytule i stopniach naukowych, odbiły się znacząco na historii naszego środowiska. Wzmocniono więzy wewnątrzwydziałowe, osłabły więzy pozawydziałowe, głównie z przyczyn finansowych, bo każdy wydział domagał się opłat za obcych studentów, nie zawsze płacąc za swoich. Trochę ratowała sprawę instytucja wykładów ogólnouniwersyteckich.

Otworzyły się możliwości prowadzenia badań poza Polską: na Litwie, Łotwie, Estonii, Białorusi, Ukrainie, Rumunii, Bułgarii, na bliskiej i dalekiej Syberii. Zaczęliśmy to

w pełni wykorzystywać, co uwidoczniło się w tematyce prac magisterskich i bibliografii naukowej pracowników. Silny bodziec rozwoju stanowiły europejskie programy wyjazdowe studentów i pracowników – Tempus, potem Erasmus-Sokrates, które dały możliwości porównania nauczania w różnych krajach. Zaczęły powstawać prace porównawcze.

Rozszerzanie pola badań jest reakcją na przeobrażenia i otaczającą rzeczywistość, co stanowi pewną prawidłowość rozwojową etnografii/etnologii/ antropologii kulturowej. Samo jej powstanie związane było w Polsce z pojawieniem się i emancypacją nowych klas i grup społecznych i kształtowaniem się wspólnoty narodowej. Z tego wynikało jej początkowe zawężenie do badania kultury ludowej. Dziś nowe wyzwania niosą ze sobą procesy integracji europejskiej, globalizacji, wszystko to, co nazywamy umownie ponowoczesnością. Podjęcie tych nowych wyzwań stanowi o sile i dojrzałości dyscypliny.

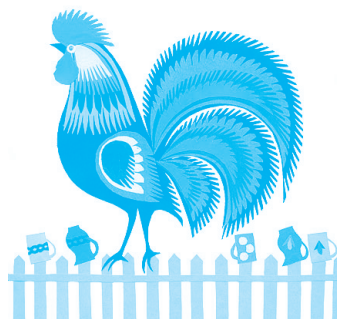
Polskie transformacje, tak jak kiedyś socjalistyczna industrializacja, stały się tematem prac doktorskich i magisterskich. Ale okazało się też, że w tym wolnym świecie małe nie jest piękne i że bardziej opłaca się być Instytutem. Czasy sprzed 1939 r., gdy ceniono naukę u jednego Mistrza, odeszły bezpowrotnie. Zaczęły się liczyć minima, standardy, algorytmy.

W roku 2001 Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej została Instytutem.

Zofia Sokolewicz i Andrzej Woźniak

Nowe tematy, nowe obszary badań

Lech Mróz

Stan wojenny wiązał się – pomijając znane powszechnie utrudnienia, niedostatek, marne zaopatrzenie i szykany wobec osób, które dały się poznać władzy jako jej ideowi przeciwnicy, związali się z Solidarnością i podjęli działalność opozycyjną – z ograniczeniami kontaktów z zagranicą i utrudnieniami w wyjazdach. Zwłaszcza w pierwszych latach było to odczuwalne. Potem ograniczenia złagodniały na tyle, że wyjazdy stały się możliwe, także dla grup studenckich. W sumie paru dziesiątkom osób udało się prowadzić prace badawcze poza Polską, a potem na podstawie zgromadzonych materiałów napisać prace magisterskie. Były to głównie inicjatywy studenckie, choć w wyjazdach uczestniczyli jako opiekunowie także pracownicy. Najdłuższymi i najowocniejszymi były dwa wspomniane trzymiesięczne wyjazdy do Indii (w 1984 i 1986 r.) oraz prawie półroczny wyjazd do Sudanu w 1985 r.

Owocowały one poznawaniem krajów, ich uczelni i muzeów, a ich rezultatem były organizowane sesje i wystawy, kilkanaście prac magisterskich, materiały do doktoratu czy prac habilitacyjnych. Było to także nawiązanie do aktywności i tzw. badań egzotycznych, w których uczestniczyli polscy badacze przed II wojną światową. Istotnym wyróżnikiem wypraw z lat osiemdziesiątych było to, że pozyskane materiały służyły napisaniu prac magisterskich, że były to wyprawy ściśle badawcze.

Rok 1989 to nie tylko początek zasadniczych zmian politycznych w Polsce i Europie Wschodniej. Te zmiany mają daleko większe oddziaływanie niż tylko polityczne czy ekonomiczne. Nie ograniczają się do uzyskania czy odzyskania niezależności państwowej lub suwerenności przez poszczególne kraje. Wpłynęły zasadniczo także na naukę

i instytucje związane z nauką i edukacją w Polsce. Wpłynęły na możliwości podejmowania badań i realizacji tematów – co wcześniej było niemożliwe. Dla etnografii warszawskiej te zmiany w szczególny sposób były ważne. Obszary Związku Radzieckiego były całkowicie zamknięte przed badaczami chcącymi samodzielnie prowadzić prace terenowe. Niemożliwe było swobodne poruszanie się po ZSRR, a przy powszechnej obsesji tropienia szpiegów każde przemieszczenie się poza rejon dopuszczalnego pobytu cudzoziemca groziło niemiłymi konsekwencjami, łącznie z zakazem powtórnego wjazdu przez kilka lat (doświadczył tego Marian Pokropek).

Wiosną 1989 r., wówczas, gdy prasa krajowa pisała ze zgrozą o czołgach na ulicach Wilna, o starciach z demonstrantami pod wieżą TV, a Litwa jeszcze nie uzyskiwała statusu państwa wolnego, uznanego przez inne podmioty prawa międzynarodowego, dwóch pracowników Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej UW pojechało prywatnie, w ramach wycieczki turystycznej, do Wilna (J. Kuśmierz i L. Mróz). Nigdy nie przypuszczaliśmy, że ów wyjazd będzie miał tak dalekosiężne konsekwencje. Pośród osób uczestniczących w wycieczce większość stanowiły osoby starsze – pracownicy Uniwersytetu i ich współmałżonkowie, tacy, dla których Wileńszczyzna była miejscem urodzenia, a często nielegalnej działalności (w latach niemieckiej bądź radzieckiej okupacji). Ten całkowicie prywatny wyjazd dwóch pracowników Katedry zaowocował nie tylko kontaktami; rozpoczął trwające do dziś zainteresowanie Litwą, w szczególności zaś Wileńszczyzną, i obszarami poza wschodnią granicą Polski. Pomysł wyjazdu podyktowany był niemal wyłącznie ciekawością, zainteresowaniem, jak wygląda sytuacja w próbującej oderwać się od ZSRR Litwie, jak zachowała się polska kultura i jaki jest stan świadomości mieszkańców Wileńszczyzny po kilkudziesięciu latach rusyfikacji, ale także silnego oddziaływania litewskiego języka i kultury – a przede wszystkim dominacji litewskiej.

Wyjeżdżający planowali nawiązać kontakt ze Związkiem Polaków na Litwie – kierowanym wówczas, w okresie żywiołowego odrodzenia i ożywienia rozmaitych form aktywności Polaków i organizacji polskich, przez Jana Sienkiewicza – m.in. po to, by zorientować się w możliwościach przyjazdu grup studenckich i prowadzenia badań terenowych. Działacze ZPL obawiali się inwigilacji, wyczuwało się niepewność, ale zarazem wyjątkowe ożywienie i potrzebę działania. Przewodniczący wskazał osobę, która w ramach Związku zajmować się miała sprawami kultury ludowej i z którą winniśmy porozumieć się w kwestiach ewentualnej współpracy. Rozmowa nie była łatwa – o ile w ogóle można to nazwać rozmową. Z jednej strony stołu siedziało dwóch przybyszów z Polski, niemających pojęcia o stosunkach w Litwie (jeszcze radzieckiej) i starających się zachęcić do swojego pomysłu. Z drugiej siedział członek zarządu ZPL, człowiek z czarną brodą i ponurym spojrzeniem, milczący przez cały czas. Spotkanie zakończyło się ustaleniem, że nasz rozmówca przemyśli rzecz, porozumie się z innymi osobami ze

Związku i wieczorem zatelefonuje do naszej kwatery. Wychodziliśmy z przeświadczeniem, że nic z tego nie wyjdzie i że pomysł wyjścia z badaniami poza Polskę i rozpoczęcia ich w Litwie się nie powiedzie. A w każdym razie jeszcze nie teraz. Wieczorem poproszono do telefonu jednego z tych, którzy wcześniej byli w ZPL. W słuchawce rozległo się: „to kiedy?” – z charakterystycznym wileńskim zaśpiewem. To ów milkliwy człowiek o ponurym spojrzeniu chciał wiedzieć, kiedy rozpoczniemy nasze wspólne prace i zjawimy się w Wilnie.

Tak rozpoczął się bardzo ważny okres w dziejach warszawskiej etnologii, okres badań w krajach sąsiadujących z Polską od wschodu, szczególnie zaś poznawania tradycji i stanu zachowania tradycyjnej kultury oraz stanu świadomości ludzi uważających się za Polaków, a zamieszkujących w obszarach niegdyś stanowiących fragment państwa polskiego. Rozpoczął się także czas bliskiej współpracy z wieloma osobami – nie tylko działaczami organizacji polskich w tych krajach. A ów milkliwy brodacze o ponurym wy-

studenci, 1964-1968

razie twarzy, Michał Treszczyński, historyk, wykładowca Wyższej Szkoły Rolniczej w Białej Wacie pod Wilnem, pozostał jednym z najbliższych współpracowników i przyjaciół wielu z nas.

Należy wyjaśnić, że starania o możliwość rozpoczęcia prac terenowych w Litwie nie miały w zamyśle, czy podtekście, tęsknoty za ziemią, które zostały wcielone do ZSRR; pośród osób, które rozpoczęły badania na tym bliskim wschodzie nie było nikogo, kto byłby związany z Kresami.

Przynajmniej dwa zasadnicze zespoły czynników decydowały o pomysle podjęcia prac terenowych na Litwie, a potem Białorusi, w Łotwie, Estonii i Ukrainie. Pierwszy odnosił się do stanu wiedzy i do literatury etnologicznej. Uniwersyteckie studia etnologiczne pokazywały, jak wiele prac powstało na materiale pochodzącym z dawnych Kresów. Wiele najznakomitszych dzieł etnografów polskich było rezultatem badań prowadzonych na Wileńszczyźnie, Grodzieńszczyźnie, na Polesiu, Podolu i Wołyniu, na Huculszczyźnie i Pokuciu. Tam zachowało się – jak wynikało to z prac Moszyńskiego, Znamierowskiej-Prüfferowej, Jędrzejewiczowej, Reinfussa, Dynowskiego, Obrębskiego, Fischera, Udzieli i wielu innych – najwięcej archaizmów; zarówno w kulturze duchowej, jak i jej materialnych formach. Tam także odnajdowano formy społecznego zorganizowania i współpracy, jakie gdzie indziej odeszły w zapomnienie. Zmiany polityczne, które dokonały się po ostatniej wojnie, oddzieliły te obszary od Polski. Ale nie tylko, znalazły się one w obszarze ideologii totalitarnej, zwalczającej tradycję, religię, narzucającej język rosyjski i kulturę rosyjską, traktującej podtrzymywanie własnej, rodzimej kultury jako nacjonalizm i zagrożenie dla wizji budowania państwa radzieckiego, jako zjawisko zdecydowanie negatywne. Założenia ekonomiczne, charakter gospodarki i sposób jej zorganizowania także nie sprzyjały naturalnemu rozwojowi i zmianom, które dokonały się w innych krajach europejskich – ewoluowania i rytmicznie dokonujących się przemian, będących, przede wszystkim, efektem rozwoju techniki.

Po wojnie na wymienionych obszarach nie prowadzono ani systematycznych, ani nawet szerszych badań etnograficznych. Te zaś, które prowadzili radzieccy badacze, trudno uznać za obiektywne – zbyt mocno uzależnione były od założeń o charakterze ideologicznym. Polscy etnografowie natomiast nie mieli ani dostępu, ani możliwości prowadzenia tam prac terenowych. Podjęcie tych badań było więc niezmiernie pociągające; tym bardziej że z racji braku bliższych kontaktów potoczny obraz i wiedza stereotypowa wskazywały raczej na zniszczenie tradycyjnej kultury – w wyniku oddziaływania zarówno edukacyjno-ideologicznego, jak i zmian ekonomicznych, przede wszystkim utworzenia kółchozów i sowchozów oraz likwidacji gospodarstw indywidualnych. Wydawało się, że nie jest możliwe, by zachowała się kultura tradycyjna; ale pociągające było też zweryfikowanie wiedzy potocznej i zobaczenie, przekonanie się, jak wygląda

rzeczywistość, jak dalekie i głębokie zniszczenia tradycji spowodowało kilkadziesiąt lat pozostawania w obrębie ZSRR.

Przecież obszar, o którym mowa, zamieszkiwało wyjątkowo wiele etnosów, wiele grup różniących się wyznaniem, językiem, kulturą, tradycją, nawet przynależnością rasową (np. Karaimi, Tatarzy). Ta mozaika stanowiła wyjątkowo intrygujący cel badań. Niezmiernie ważne także było obserwowanie od początku, w jaki sposób państwo, które odzyskuje niezależność, układać będzie stosunki z mniejszościami etnicznymi; co tym bardziej było ważne, że państwo litewskie odradzało się w innym kształcie, niż istniało przed wojną i przed włączeniem do ZSRR. Zwłaszcza ważne było pytanie, jak przedstawiać się będą stosunki litewsko-polskie i jaki będzie stosunek nowych, litewskich i narodowych władz do polskości, do polskiej kultury i języka rdzennych mieszkańców państwa litewskiego, ale nie uważających się za Litwinów, lecz za Polaków. Podkreślić należy, że nie było zamiarem prowadzenie badań nad Polonią (zresztą tamtejsi Polacy nie uważali się za Polonię, to nie oni odeszli od Polski – co wielokrotnie podkreślano wobec nas – ale to Polska odeszła od nich), ale poznanie całej złożoności etniczno-kulturowej tego obszaru i zmian, jakie się tam dokonały.

Jest oczywiste, że tamtejsi Polacy stanowili istotny krąg naszych początkowych prac. Z różnych względów – dlatego że stanowią znaczącą zbiorowość w rejonach podwileńskich, ściślej mówiąc, większość tamtejszej ludności; a także ze względów językowych. Łatwiej było prowadzić badania tam, gdzie ludność wiosek posługiwała się językiem polskim lub gwarą białoruską niż w obszarach litewskojęzycznych; a ludność miejscowa, podobnie jak i studenci etnologii, nie zawsze wystarczająco swobodnie posługiwali się językiem rosyjskim. Zresztą czasami wyraźnie nie chciano rozmawiać po rosyjsku, co zapewne da się w niemałym stopniu wytłumaczyć swoistym odreagowaniem wielu lat podległości i nacisku rusyfikacyjnego.

Przemiany polityczne lat osiemdziesiątych, gwałtowne nasilenie oporu społecznego, rola religii i kościoła w tym ruchu zwróciły uwagę etnologii warszawskiej ku pojawiającym się niespodziewanie nowym obszarom. Grupy laboratoryjne i zainteresowania niektórych pracowników Katedry zaczęły kierować się ku takim tematom jak nowa religijność ludowa, symbolika narodowa, stosunek do inności etc. Wydaje się – właściwie można postawić taką tezę – że to właśnie procesy, które odbywały się w latach osiemdziesiątych w Polsce (łącznie z wprowadzeniem stanu wojennego), w istotny sposób wpłynęły na podjęcie nowych tematów, na rozszerzenie ich także o współczesność. Kiedy więc zmiany polityczne w Europie Wschodniej lat dziewięćdziesiątych umożliwiły nie tylko podróżowanie, ale także podejmowanie badań terenowych, wówczas pośród tematów, które realizowali pracownicy i studenci Katedry, znalazły się także takie, które były efektem dokonujących się zmian i procesów konsolidacji naro-

Anna Zadrozynska-Barącz

dowej, które dotyczyły polityki wobec mniejszości etnicznych, postawy wobec ludności przyznającej się do innego języka, a czasami i religii, niż większość mieszkańców państwa. Uwaga ta odnosi się nie tylko do Litwy, ale także do innych państw nadbałtyckich i sąsiadujących od wschodu z Polską, tam bowiem podejmowane były prace badawcze w kolejnych latach.

Wymagało to od pracowników i studentów poznawania nowej literatury, starannego przygotowania do pracy, oswojenia się w prowadzeniu badań w języku innym niż język polski. W istotny sposób wpłynęło to na tematykę prac dyplomowych, których znaczna część oparta była – co zrozumiałe – na materiałach zgromadzonych podczas badań w Litwie, a potem w innych krajach. Wydaje się także, że istnieje wyraźny związek tych nowych tematów i obszarów badań Katedry z liczbą kandydatów na studia etnologiczne. Publikacje prac studentów – co stało się z czasem zjawiskiem normalnym – a także różne formy upowszechnienia wiedzy i znajomości tych do niedawna niedostępnych badaczom i tzw. przeciętnemu człowiekowi, w tym turyście, tematów, zaczęły przyciągać uwagę maturzystów. Choć zapewne szybkie powiększenie się liczby kandydatów, a w rezultacie i zwiększenie naboru na etnologię, ma więcej przyczyn.

Nie wolno zapomnieć, że otwarcie granic nie dotyczyło tylko wschodu. Wielokrotnie zwiększyły się kontakty z krajami zachodnimi; wielu studentów wyjeżdżało tam nie tylko na wakacje. Od chwili, gdy zaczęły funkcjonować programy dające możliwości wysłania studentów na semestralne studia do jednego z kilku uniwersytetów zachodnioeuropejskich, a także uruchomione zostały rozmaite formy wspierania studenckiej aktywności naukowej przez Fundację im. Stefana Batorego, a potem i inne organizacje pozarządowe, kontakty z nauką zachodnią stały się czymś oczywistym. Ważne także, że na rynku wydawniczym nastąpiła prawdziwa rewolucja. Wielokrotnie zwiększyła się liczba publikacji, cykl wydawniczy skrócił się do kilku zaledwie miesięcy, ukazywać się zaczęły dziesiątki tytułów tłumaczeń literatury naukowej, w tym także najnowszej. Ten cały splot czynników w istotny sposób zrewolucjonizował dotychczasowe prace i możliwości Katedry.

Wkrótce po podjęciu badań terenowych w Litwie grupy laboratoryjne pod opieką pracowników Katedry rozpoczęły prace w Łotwie, a potem Estonii i Białorusi; zwłaszcza Białoruś stała się na wiele lat – mimo zmieniającej się sytuacji wewnętrznej, po wyborze na stanowisko prezydenta Aleksandra Łukaszenki – obszarem systematycznych studiów i badań naszej Katedry. Nie bez znaczenia jest, że wraz z upływem lat topnieje liczba osób (w Litwie, Łotwie i Estonii), które znają język rosyjski. Tym samym zaczęły pojawiać się bariery w kontakcie z miejscową, niepolską ludnością. Kwestia języka to nie tylko problem porozumienia się z miejscową ludnością byłych republik radzieckich. Z czasem coraz częściej nieznajomość rosyjskiego utrudniała formowanie

nowych grup do badań w Białorusi, a potem Ukrainie i Mołdawii; w szkołach średnich w Polsce coraz mniej młodzieży uczy się języka rosyjskiego. Powszechna znajomość – na dobrym poziomie – języka angielskiego, hiszpańskiego czy niemieckiego otwiera możliwości i przybliża świat zachodni, umożliwia studiowanie na zachodzie, a także aspirowanie do rozmaitych stypendiów. Ale nieznajomość rosyjskiego ogromnie komplikuje prace terenowe na wschodzie.

Kolejnymi obszarami prac badawczych stały się Mołdawia, a szczególnie Ukraina. Zwłaszcza bardzo zróżnicowana i bogata wielością form, tradycji, wyznań, języków, kultura Ukrainy jest polem penetracji pracowników i studentów etnologii. Szczególnie bliskie kontakty nawiązane zostały z ośrodkiem lwowskim – z Instytutem Narodoznawstwa Narodowej Akademii Nauk, a także z Katedrą Etnologii Uniwersytetu im. Iwana Franki we Lwowie. Studenci nasi, oprócz współpracy i wymiany wykładowców, zyskali możliwość odbywania praktyk w Muzeum Etnografii i Przemysłu Artystycznego oraz uczestniczeniu w badaniach terenowych studentów uniwersytetu lwowskiego. Tak bliska współpraca z badaczami i naukowymi instytucjami lwowskimi, wspólne wyjazdy terenowe pracowników, częste spotkania i przyjaźnie mają charakter symboliczny.

Otwarcie na zachód i kontakty z nauką światową i zachodnimi placówkami naukowymi, łatwy dostęp do literatury, a zarazem dostęp do atrakcyjnych obszarów badań, które otworzyły się na wschodzie, dały niepowtarzalną szansę nauce polskiej, w tym szczególnie etnologii. Owocowało to uczestnictwem w konferencjach, publikacjami, wyjazdami stypendialnymi. To otwarcie wpłynęło w wyraźny sposób na swoistą dezintegrację metodologiczną. Dostępność literatury, bogactwo dzieł oryginalnych, które ukazały się na polskim rynku, wzbogaciły możliwości wyboru metodologii. Przy wielości realizowanych tematów spowodowało to, że obecnie nie można mówić o jakimś specjalnym kierunku, jakiejś orientacji, która dominowałaby w warszawskim środowisku uniwersyteckim. Nie jest to zresztą w naszym rozumieniu jakaś bolączka, raczej świadectwo żywotności środowiska, samodzielności poszukiwań i większej kompetencji badaczy.

W 1989 r. utworzony został Komitet Badań Naukowych; jednym z podstawowych zadań tej instytucji było finansowanie nauki – zarówno dystrybucja środków na realizację podstawowych zadań, jak i finansowanie projektów wychodzących poza statutowe obowiązki placówek naukowych (np. indywidualnych projektów badawczych, związanych z realizacją prac doktorskich i habilitacyjnych, a także publikacji rozpraw, które powstały w wyniku realizacji projektów i konferencji). Wprowadzenie zasady konkursów i recenzowanie projektów przez uczonych z innych ośrodków zmieniły zasadniczo sposób rozdziału pieniędzy na naukę. Od pierwszych konkursów aktywnie i skutecznie zabiegaliśmy o te środki i wiele projektów pracowników Katedry zostało uznanych za

warte wsparcia finansowego i realizacji. Największe projekty to czteroletnie badania w Litwie i Białorusi (tytuł projektu: *Polacy dawnych kresów północno-wschodnich*), trzyletnie badania w Ukrainie (*Kultura i tożsamość mieszkańców dawnych polskich Kresów wschodnich*), realizowany przez cztery sezony projekt badań w Mongolii (*Spółeczność izolowana w warunkach ekonomicznego i kulturowego otwarcia. Caatanowie północnej Mongolii – etnologiczne badania ratownicze*) i zakończony w 2006 projekt trzyletnich badań w Jakucji (*Jakucja sto lat po Sieroszewskim*). Oprócz tych długotrwałych projektów realizowanych było i jest kilka projektów krótkoterminowych – w Polsce, w Federacji Rosyjskiej (na Ałtaju i w Tuwie), w Bułgarii i Macedonii. Aktualnie realizowanych jest siedem projektów: w Jakucji (tzw. promotorski), Litwie, Gruzji, Macedonii, Polsce, Sudanie i Ukrainie.

Pod koniec lat dziewięćdziesiątych zaistniała możliwość powrotu do Mongolii; uzyskana dotacja KBN pozwoliła podjąć ciekawy i ważny z uwagi na dokonujące się prze-

Lech Mróz

miany polityczne i ekonomiczne problem badawczy. Podjęliśmy także badania w Bułgarii i odnowione zostały kontakty z Macedonią (w tym rejonie dawnej Jugosławii prowadzone były badania w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych).

Nie tylko otwarcie na świat i możliwości wyjazdów oraz prowadzenie badań w państwach, które uzyskały niezależność, i nie tylko dostępność literatury określiły funkcjonowanie warszawskiego etnologicznego środowiska uniwersyteckiego. Niezmiernie istotnym czynnikiem zmiany myślenia i mobilizacji była zwiększająca się gwałtownie liczba studentów. O przyjęcie na studia ubiegało się coraz więcej maturzystów. Ten – wyraźnie zauważalny w skali całego kraju – trend do uczenia się, do studiowania nie ominął i etnologii. Jak większość innych kierunków nie była etnologia warszawska przygotowana na taki napływ chętnych. Bowiem nie przybyło środków finansowych, które pozwoliłyby zatrudnić dodatkowe osoby, zwiększyć zakupy książek. Nie powiększyła się powierzchnia, na której teraz przyszło zmieścić się znacznie większej liczbie studiujących. Zresztą problem odpowiedniej liczby nauczycieli akademickich nie ograniczał się do kwestii finansowych. Proces kształcenia badaczy i przyszłych nauczycieli akademickich jest długotrwały i nie da się go skrócić. Przez kilkadziesiąt lat nabór na etnografię ograniczał się w poszczególnych ośrodkach do przyjmowania po 12-15 osób, a w niektórych ośrodkach nawet co dwa lata. Zgodnie z przyjętymi zasadami planowania kształcono głównie pracowników muzeów; tylko bardzo nieliczni mieli szansę na drogę naukową. Zaś muzealników – jak obliczono – potrzeba rocznie niewielu. W rezultacie, kiedy nagle zwiększyła się liczba chętnych na studia etnologiczne, trudno było szybko powiększyć liczbę nauczycieli akademickich. Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego w 1995 r. uruchomiła studia wieczorowe, to zwiększało bezpieczeństwo finansowe i pozwalało zatrudniać do prowadzenia zajęć osoby spoza stałego zespołu. Dzięki temu łatwiej było radzić sobie z powiększającą się liczbą studentów także na studiach dziennych. Niemniej do dzisiaj najpoważniejszym problemem etnologii uniwersyteckiej są trudności kadrowe – choć powiększająca się liczba pracowników etatowych, a także rosnąca liczba doktorantów daje szansę na uporanie się z tym problemem.

W 1997 r. przeprowadziliśmy się do nowej siedziby, na ul. Żurawią 4. Większa powierzchnia – pokoje dla pracowników, sala wykładowa, spore pomieszczenia dla biblioteki i czytelni stworzyły warunki znacznie lepsze niż na Oboźnej. Było to niezwykle ważne zwłaszcza z uwagi na rosnącą liczbę studentów wieczorowych.

Ta nowa sytuacja – określając tak całość zjawisk, jakie przyniosły lata przełomu – zmusiła do aktywności, do zmiany wypracowanego w ciągu lat powojennych sposobu funkcjonowania. W tym także do zmiany statusu na Wydziale Historycznym. W 2000 r. uzyskaliśmy prawo przeprowadzania przewodów doktorskich z etnologii i nadawania

w środku: Tomasz Strączek

tytułu doktora etnologii. To ważny krok awansu formalnego etnologii na UW. Do tej pory bowiem etnolodzy stopień doktorski uzyskiwali w zakresie historii nauki. Kolejnym krokiem było uzyskanie statusu instytutu. Katedra od pewnego już czasu spełniała wymagania formalne i po około rocznej procedurze, w 2001 r., została przekształcona w Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego.

Porozumienie rektorów państwowych szkół wyższych doprowadziło do utworzenia Uczelnianej Komisji Akredytacyjnej; jej celem jest dbanie o poziom nauki i jakość szkół wyższych. W 2001 r. Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej poddał się ocenie; rezultatem jest przyznanie na pięć lat akredytacji – swoistego znaku jakości nauczania. Dwa lata później powołana została Państwowa Komisja Akredytacyjna, która – także po dość wszechstronnej kontroli – wydała na pięć lat certyfikat naszemu Instytutowi. W 2004 r. (po spełnieniu formalnych wymagań) Rada Główna Szkolnictwa Wyższego przyznała Instytutowi Etnologii i Antropologii Kulturowej prawo do przeprowadzania przewodów habilitacyjnych i wnioskowania o nadawanie tytułu doktora habilitowanego w zakresie etnologii. To był niezmiernie ważny krok w rozwoju warszawskiej akademickiej placówki etnologicznej.

Minionych kilkanaście lat to także kolejne rozszerzenie obszaru badań. Podjęcie tematyki spoza tradycyjnego obszaru zainteresowań etnologii – np. badania nad lokalnymi autorytetami i stosunkiem do polityki, badania dotyczące stosunku do Unii Europejskiej, nad stanem wiedzy i rodzajem towarzyszących temu faktowi lęków, nad kwestią

wielokulturowości, słabego przygotowania społeczeństwa do kontaktów międzykulturowych (istotnych z uwagi m.in. na zwiększającą się liczbę uchodźców w Afryki i Azji) i konieczność wypracowania form dialogu.

Tak znacznie poszerzone pole badań – zarówno w sensie geograficznym, jak i tematycznym oraz ze względu na stosowaną metodologię – wkrótce zaczęło owocować rosnącą liczbą publikacji. Nie dysponowaliśmy jeszcze własnym tytułem, więc publikacje pracowników zamieszczane były zwykle w periodykach wydawanych przez PAN („Etnografia Polska”, „Ethnologia Polona”, „Konteksty. Polska Sztuka Ludowa”) lub też w publikacjach książkowych wydawanych przez inne instytucje naukowe czy wydawnictwa. Rosnąca liczba tekstów do opublikowania, rozprawy doktorskie, które powstały w ostatnich latach, skłoniły nas do rozpoczęcia wydawania własnej serii „Studia Ethnologica”. W jej ramach publikowane są zarówno prace autorskie, jak i prace zbiorowe, a pośród autorów są także badacze z innych ośrodków. Do tej pory, w okresie pięciu lat ukazało się osiem książek, w tym jeden tom w języku angielskim, przygotowany na Kongres Nauk Antropologicznych i Etnologicznych, który odbył się we Florencji, w lipcu 2003 r. Dzięki pomocy rektora UW i środkom własnym możliwe było wydelegowanie czworga pracowników na ten kongres; prezentowany tam tom *Between Tradition and Postmodernity. Polish Ethnography at the Turn of the Millenium* (red. Lech Mróz, Zofia Sokolewicz) został bardzo dobrze przyjęty. Prócz tego opublikowane zostało kilka innych prac w różnych wydawnictwach. Rok 2005 był wyjątkowo obfity w publikacje pracowników i doktorantów instytutu; ukazało się siedem prac, w tym wybór tekstów Cezarii Baudouin de Courtenay, przygotowany w ramach jubileuszu etnografii uniwersyteckiej, jako pierwsza pozycja nowej serii „Archiwum etnologiczne”. Ukazał się także wybór tekstów Józefa Obrębskiego, wydany wspólnie z Instytutem Filozofii i Socjologii PAN. Dwa z tomów wydanych w 2005 mają szczególny charakter; są to księgi jubileuszowe, przygotowane przez uczniów, przyjaciół i współpracowników dla prof. Zofii Sokolewicz i prof. Mariana Pokropka.

W 2003 r. wyszedł w Skopje, przygotowany wraz z Instytutem Słowianoznawstwa Macedońskiej Akademii Nauk, album starych fotografii Obrębskiego, wykonanych przez niego w trakcie pobytu i badań w Macedonii, w latach trzydziestych XX w. Album opatrzone został komentarzem Anny Engelking i Tanasa Vražinowskiego. W roku 2005 ukazał się kolejny rezultat współpracy międzynarodowej. We Lwowie wydany został zeszyt *Narodoznawczy zoszczyty*, przygotowany przez nas i Instytut Narodoznawstwa Narodowej Akademii Nauk Ukrainy.

Omawiając publikacje pracowników i współpracowników (w tym doktorantów), chcemy zwrócić uwagę, że już znacznie dawniej, nim rozpoczęliśmy wydawanie własnej serii prac naukowych, ukazywały się artykuły naszych studentów – rezultaty prac

badawczych poszczególnych grup laboratoryjnych (pod redakcją osób prowadzących te grupy). Publikowane były najczęściej w pismach, a od 2003 r. także w książkach, wydawanych już jako publikacje własne Instytutu. Ta forma uaktywniania studentów, prezentowania ich osiągnięć i uczynienia z nich (przynajmniej tych bardziej aktywnych) współtwórców i partnerów jest trwałym elementem procesu dydaktycznego. Obecnie przygotowywane są trzy kolejne publikacje, rezultat prac grup działających w Polsce i Ukrainie. W 2006 r. z inicjatywy Instytutu i przy aktywnym zaangażowaniu pracowników ukazywać się zaczęła nowa seria „Biblioteka Klasyków Antropologii”. Do tej pory wydaliśmy cztery tomy, w tym stale obecne w nauce, a nigdy wcześniej w Polsce niepublikowane dzieło Alfreda Reginalda Radcliffe’a-Browna, *Wyspiarze z Andamanów*.

W 2005 r. udało się nam pozyskać kilka dodatkowych pomieszczeń. Wprowadzić remont musieliśmy wykonać ze środków własnych, ale sytuacja lokalowa nareszcie stała się znośna. Mogliśmy wygospodarować miejsce na dodatkową salę wykładową i pokój komputerowy dla studentów. Uzyskana dotacja na zakup sprzętu poprawiła także atrakcyjność wykładów, z uwagi na możliwość korzystania z najnowszych urządzeń – komputerów, rzutników nowej generacji itd. Szczególnie ważną inwestycją było urządzenie pokoju komputerowego dla studentów – z uwagi na to, że materiały z badań terenowych gromadzone są wyłącznie w postaci wydruku komputerowego i towarzyszącego mu zapisu na płycie. Dzięki tej pracowni studenci mają także dostęp do internetu.

Myśląc o przyszłości etnologii uniwersyteckiej, zacząć należy od konstatacji, że jest kilka zasadniczych kwestii wymagających nie tyle rozstrzygnięcia czy decyzji, ile raczej stałego pamiętania o nich, stałego uaktualniania programu studiów – trzeba mieć na uwadze procesy dokonujące się w Polsce, w Europie i świecie. Nie wiemy, jak długo będzie trwało zainteresowanie studiami etnologicznymi; tym bardziej że zbliża się niż demograficzny. Już obecnie widać, że spada liczba chętnych do podejmowania nauki na UW. Nie dotyczy to tylko etnologii – to ogólny trend dający się obserwować w całym kraju, na wielkich uczelniach. Nadal jednak liczba chętnych do studiowania etnologii jest znacznie większa niż liczba miejsc na studiach dziennych, a nie wszystkich chętnych stać na studia płatne. Wiadomo także, że tylko stosunkowo niewielka część absolwentów podejmuje prace związane bezpośrednio z kierunkiem ukończonych studiów bądź też kontynuuje dalsze studia poza Polską lub na studiach doktoranckich w kraju. Pamiętając o tym, staramy się wprowadzać do programu studiów nowe zagadnienia, nowe przedmioty. Jeszcze niedawno zapewne trudno było wyobrazić sobie, że turystyka może być przedmiotem refleksji antropologicznej, przedmiotem analizy i nauczania. Migracjami, zjawiskiem przemieszczeń czasowych, podróżowania etnologia zajmowała się od dawna; jednakże masowość tego rodzaju ruchliwości, wpływ turystyki na procesy ewolucji

kulturowej, na kształtowanie specyficznej symboliki, oddziałującej z kolei na autorefleksję, na sposób postrzegania i odczuwania czyjejs „obcości”, wymaga uwagi, także ze strony etnologów. Dlatego uznaliśmy, że współczesna etnologia i współczesna antropologia winna też tym zjawiskiem się zająć. Ale nie tylko. Antropologia współczesności, etnopolitologia, kultura masowa, zainteresowanie regionami – to coraz częściej badane problemy. Włączenie do programów szkolnych i przedszkolnych wiedzy o regionie potwierdza zasadność przyjęcia takich pomysłów i podejmowania takich tematów.

ul. Oboźna 8

Ludzie, którzy w różnym czasie i na różnych stanowiskach tworzyli Katedrę/Instytut (w latach 1949-2007)

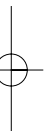

Gabriela Augustynowicz	Maria Anna Ignatowicz-Mrozowska
Tadeusz Baraniuk	Justyna Jasionowska
Zbigniew Benedyktowicz	Grażyna Jaworska
Wojciech Bęben	Paweł Kalinowski
Barbara Borkowska	Ewa Klekot
Krzysztof Braun	Jarosław Kolczyński
Amanda Bruckowska	Agnieszka Kościńska
Genowefa Buśko	Małgorzata Kowalska
Jakub Bułat	Agnieszka Kowarska
Jan Stanisław Bystron	Elżbieta Krakowiak
Piotr Cichocki	Paweł Krzyworzeka
Anna Čemeljić	Irena Kubiak
Anna Damrosz	Krzysztof Kubiak
Kamila Dąbrowska	Anna Kuczyńska-Skrzypek
Jolanta Dobrowolska	Anna Kunczyńska-Iracka
Stanisław Dworakowski	Jacek Kuśmier
Witold Dynowski	Anna Kutrzeba-Pojnarowa
Krystyna Dudzińska	Regina Kwiatkowska
Marta Ehrenkreutz-Jasińska	Justyna Laskowska-Otwinowska
Anna Engelking	Marek Lewtak
Ewa Gąszewska	Wojciech Lipiński
Mieczysław Gładysz	Paweł Ładykowski
Michał Głuszek	Joanna Maciejewska-Pavković
Urszula Gmachowska	Małgorzata Maciszewska zm.
Marzena Godzińska	Anna Malewska-Szałygin
Antonina Hass	Maria Misińska
Stanisław Hiż	Józefa Misztal
Joanna Koźmińska	Lech Mróz
Renata Hryń-Kuśmier	Agnieszka Nowakowska

Jerzy S. Wasilewski

Stanisława Owczarek
 Helena Patzer
 Marianna Pawlik-Zdziarska
 Andrzej Perzanowski
 Wojciech Pieniążek
 Gabriela Pilich
 Marian Pokropek
 Tomasz Potkański
 Krystyna Raczyńska
 Magdalena Radkowska-Walkowicz
 Elżbieta Regulska-Chlebowska
 Sławomir Sikora
 Łukasz Smyrski
 Zofia (Szyfelbejn) Sokolewicz
 Ludwik Stomma
 Magdalena Stomma-Opalska
 Tomasz Strączek
 Joanna Tokarska-Bakir
 Jerzy S. Wasilewski
 Katarzyna Waszczyńska
 Małgorzata Witczak
 Andrzej Woźniak
 Alicja Wyczółkowska
 Anna Zadrożyńska-Barącz
 Maciej Ząbek
 Magdalena Złocka-Dąbrowska
 Magdalena Zmysłowska
 Magdalena (Hanna) Zowczak

dziś

Badania „wschodnie” kultury religijnej i aktualne badania polsko-ukraińskiego pogranicza

Magdalena Zowczak

Od roku 1990, od pierwszych wypraw organizowanych przez prof. Lecha Mroza, prowadziłam badania społeczności polskich, ich kontaktów z sąsiadami oraz tych sąsiadów w obrębie trzech państw powstałych po rozpadzie ZSRR: Litwy, Białorusi i Ukrainy. Były to społeczności zmarginalizowane, zamieszkujące obszary peryferyczne. W badaniach uczestniczyły kolejno cztery grupy studenckie w ramach tzw. laboratoriów etnograficznych. Stosowaliśmy ten sam co w Polsce (w przemyskiem i w plockiem) kwestionariusz wyjściowy do badań ludowych apokryfów, był to jednak kwestionariusz wieloaspektowy; uwzględniał legendy miejscowe, kosmogonię i kosmologię, antropologię i historię zbawienia. Początkowo tematy te tworzyły kontekst, który miał pomóc w uchwyceniu apokryfów w ich „naturalnym” funkcjonowaniu; z czasem cel badań został poszerzony, co znalazło wyraz w tematach kolejnych grup oraz w zmianie tematu kwestionariusza wyjściowego: od *Apokryfów ludowych* poprzez *Biblię adaptowaną* do *Kultury religijnej społeczności lokalnej*. Praktycznie przedmiotem badań były lokalne kosmologie, a w nich – popularne teodyce w znaczeniu, jakie nadaje im Michael Herzfeld („doktrynalnego wyjaśnienia tego, co wydaje się wszechobecną niesprawiedliwością zamieszkiwanego przez nas świata”, czyli racjonalizacji cierpienia, ale także zrzucenia z siebie odpowiedzialności za aktualny stan rzeczy). Próbowaliśmy też uchwycić praktyki z nimi związane, ale nasze publikacje zdominowane były raczej przez narracje rozmówców niż nasze obserwacje.

Badania koncentrowały się na terenach pogranicza, w sensie kulturowym, katolicyzmu i prawosławia, zazwyczaj pod wpływem prawosławia, a w przypadku białoruskiej

Brasławszczyzny – jego szczególnej odmiany, staroobrzędowców. Z czasem zaczęliśmy też uwzględniać denominacje protestanckie, w czym największy udział miała Krystyna Gieryszewska (teraz Dudzińska), której pomocy w organizacji tych badań, a także wiedzy merytorycznej nie sposób przecenić. Za każdym razem efekty badań terenowych kolejnej grupy publikowane były w postaci materiałowych studiów, rozproszonych w różnych czasopismach i pracach zbiorowych. Na podstawie materiałów z tych badań powstała również moja monografia *Biblia ludowa* oraz część tekstów w pracy zbiorowej *Podole i Wołyń. Szkice etnograficzne*, opracowanej wspólnie z Łukaszem Smyrskim.

Z perspektywy lat stosunkowo łatwo można określić wspólne cechy kosmologii i teodycei polskich wspólnot, jednak za każdym razem ogólny obraz postaw religijnych i tożsamości naszych rozmówców był odmienny. Różnice te można interpretować w trzech aspektach ogólnych zmian wynikających: z dynamiki relacji między dyskursem centralnym a lokalnym (odnosi się to do obu stron negocjujących znaczenia); z relacji między mniejszością polską a jej sąsiadami na konkretnym terenie; z relacji między polską grupą badawczą a polską diasporą. Przedstawię tu pokrótce zróżnicowanie sytuacji badawczej, zaczynając od ostatniego, trzeciego aspektu mojego doświadczenia badawczego.

Nasze relacje z polską diasporą zmieniały się od obopólnego sentymentu, związanego z uczuciem *déjà vu*, atmosfery entuzjazmu i serdecznego otwarcia w 1990 r., poprzez narastający dystans i świadomość, że mówimy tylko nominalnie tym samym językiem, aż po nieufność i zamknięcie tych osób, które w trakcie wyjazdów zarobkowych poznały już Polskę i stosunek jej przeciętnego mieszkańca do „ruskich”. Również postawy studentów stawały się coraz bardziej krytyczne. Nie wykluczało to oczywiście nawiązywania bliskich, niekiedy wręcz zażyłych kontaktów z naszymi gospodarzami. Nie przypominam sobie żadnych poważniejszych konfliktów, a głównym problemem w naszych kontaktach była niemożność sprostania nadziejom niektórych Polaków na praktyczne, czyli polityczne lub ekonomiczne, skutki naszych badań dla polskich społeczności.

W postawach rozmówców obserwowaliśmy zmiany: od rozkwitu afirmacji polskiej tożsamości (w ścisłym związku ze świeżo odzyskaną wolnością wyznaniową), po rozkład mitu i idealnego obrazu Polski, a w każdym razie obrazu współczesnych Polaków. Równolegle postępował proces zmiany stosunku do języka polskiego; jego status zmienił się od sakralnego po handlowy, czy też różnych typów wymiany.

Różnice, które tu przedstawiałam w formie procesu, można by też zapewne tłumaczyć zmianami politycznymi i kulturowymi w Polsce i na badanych terytoriach, odchodzeniem starszego pokolenia polskich diaspor, nie zawsze fortunną czy akceptowaną przez naszych rozmówców działalnością polskiego duchowieństwa i służb konsularnych. Chodziło mi jednak o zarysowanie syntetycznego obrazu kolejnych badań, bez wnikania w szczegółowe przyczyny zmian po obu stronach, negocjujących wzajemne wizje świata

z perspektywy kultury religijnej. Przyczyny te zostaną częściowo włączone w omówienie dwóch pozostałych aspektów, wpływających na sytuację badań, czyli dynamiki relacji między dyskursem centralnym a lokalnym oraz relacji między mniejszością polską a jej sąsiadami. Przedstawię je w trzech odsłonach, stosownie do terenu naszych badań.

Litwa (Wileńszczyzna i Żmudź): 1990-1992

Penetrację prowadziły w tym czasie dwie kolejne grupy (pierwsza z nich rozpoczęła je wcześniej w województwach płockim i przemyskim, a druga zaczynała od Łemkowszczyzny). Z dzisiejszej perspektywy postrzegam te badania jako koncentrujące się stopniowo wokół osi sacrum/profanum; ich efekty ukazały religię praktyczną, religię egzystencji. Nigdy później postacie i zdarzenia biblijne nie wydawały mi się tak głęboko włączone w życiowe doświadczenia rozmówców, a zarazem tak zreinterpretowane; dzięki temu uczyć się symboliki biblijnej. Religijność przedsoborowa o charakterze dylorystycznym sprowadzona została w znacznej mierze do praktyk indywidualnych i rodzinnych, odprowadzanych często w ukryciu. Religijność ta formowała – ze względu na funkcję społeczną – raczej postawy magiczne, nastawione na praktyczny cel, np. na leczenie, na doraźne praktyki wymierzania sprawiedliwości, jak ordalia w Ostrej Bramie. Te tajemne, indywidualne praktyki funkcjonowały równoległe z dyskursem centralnym, który za pomocą wszystkich dostępnych technik krzewił religię państwową, „religię

polityczną” (w symbiozie z naukowym ateizmem), celowo kształtowaną na wzór tradycyjnych kościołów chrześcijańskich. Radzenie sobie z konfliktem pomiędzy tymi dyskursami oraz próby ich uzgadniania odnotowałam w czasie badań litewskich w postaci swobodnej twórczości apokryficznej. Efektem dezaktualizacji środka świata, którym była Moskwa, a wraz z nim centralnego dyskursu, było nagłe uruchomienie pamięci o sprawach od dawna nieporuszanych publicznie, odkrywanie funkcjonujących podskórnymi stereotypów, tworzenie fantazyjnych religijnych bricolage'y. Zauważyłam brak rozpoznawanej w Polsce „wrażliwości mirakularnej” („cuda to robili Żydzi, a nie Pan Jezus”). Wiązało się to z inną niż w Polsce relacją między sacrum i profanum, bogactwem archaicznej symboliki mitu, przechowanej w gnomicznych formułach językowych. W obliczu swoistej pustki doktrynalnej, braku kontaktu z kościołem powszechnym na Wileńszczyźnie faktycznie było trudniej niż wcześniej w przemyskim tropić apokryfy, a konfabulacje naszych rozmówców lokowały się bliżej ich egzystencji, wydobywane z zakamarków pamięci postaci i zdarzenia biblijne formowane były według ich życiowych doświadczeń i na miarę bezpośredniego, ustnego przekazu. Leczące modlitwy należały do elementarnej wiedzy życiowej, zindywidualizowanej jednak i – od pewnej granicy – zazdrośnie strzeżonej. Bogactwo mizogynicznych interpretacji tematów biblijnych, być może a rebours, projektowało faktyczny stan relacji społecznych, w którym zadaniem kobiety staje się utrzymanie rodziny, skoro mężczyzna popada w alkoholizm. To zaś oznacza feminizację wiejskiej społeczności, a badaniom etnograficznym w znaczący sposób narzuca typ rozmówcy: dominują kobiety powyżej 50 roku życia.

Tożsamość naszych polskich rozmówców budowana była w opozycji do „litewskiego pogaństwa”. „Oni” to litewscy komuniści, poganie, pozorni katolicy, winni marginalizacji polskiej społeczności. Odczuwalna wszędzie luka kulturowa po holocauście objawiała się z jednej strony powoływaniem się na mądrość i autorytet dawnych żydowskich sąsiadów w sprawach Pisma Świętego albo modlitwy, a z drugiej – aktywizacją krwawego mitu Bożej pomsty w narracjach o unicestwionej kulturze. W perspektywie wspomnień z dzieciństwa judaizm jawił się jako magiczna inwersja katolicyzmu, projekcja mitu ofiary.

Białoruś, Braślowszczyzna: 1996-1997

Badania koncentrują się stopniowo wokół osi racjonalne/nieracjonalne; ich efekty przedstawiają rodzimy, lokalny New Age. Niezwykle zróżnicowana w przeszłości społeczność (Żydzi, Tatarzy – muzułmanie, chrześcijanie pięciu obrządków) okazała się stosunkowo homogeniczna. W pejzażu postradzieckim oznaczało to rodzaj ujednolicenia wiar według jednego schematu, w którym chrześcijanin, muzułmanin czy żyd mają „swój” chrzest, małżeństwo i pogrzeb, a wszystkie te społeczne instytucje są wzajemnie

równorzędne, a więc i wymienne, podobnie jak modlitwy w różnych świątyniach; razem jednak za skuteczną uważa się modlitwę odmawianą kolejno w różnych świątyniach, bez względu na wyznanie petenta. Popularny komentarz religijny „Boh adin” w ustach starszych oznaczał: „w jakiej się wierze urodziłem, w takiej umrę”, a młodszy wyrażali tymi samymi słowami obojętność, towarzyszącą zazwyczaj niewiedzy i zdziwieniu, że w ogóle można poświęcać czas tak błahym sprawom jak religia. Odcięcie Brastawszczyzny granicami od dawnych ośrodków oznaczało ostateczną marginalizację tych terenów, zmuszając osoby zdadne do pracy do migracji do miast. Dyskurs centralny miał się jednak znakomicie. Był to czas, kiedy prezydent Łukaszenko oficjalnie zadeklarował charakter swojej kosmologii jako „ateist prawosławnego naprawienia”, faktycznie opisując dominujące duchowe status quo. Niestłuchana łatwość łączenia elementów nieprzystawalnych według naszych, tzn. badaczy, kategorii łączyła się z wchłanianiem przekazów kultury masowej (wcześniej na Litwie uderzały nas zasoby sprzętu TV nawet w walcących się chałupach; w Widadach nadal funkcjonowały podłączone na stałe odbiorniki radiowe, szemrzące przez całą dobę). Eklektyzm i bricolage tworzą efekt całkowicie New Age’owy: miejski chirurg zamawia różę, pielęgniarka zaszepcuje choroby mocą według niej pochodzącą od diabła, a Kaszpirowski uzdrowia staruszki za pośrednictwem telewizora. Istnieje bezpośredni, okrężny obieg między dyskursem lokalnym a treścią przekazów kultury masowej, w których prezydent zajmuje miejsce wodza i bohatera. Uczni i cudotwórcy obdarzani są tym samym rodzajem autorytetu co władze polityczne. Znacznie wyższy niż w Polsce status ma słowo drukowane. Staruszki wierzące w moc Kaszpirowskiego przechowują teksty ochronnych zaklęć modlitewnych z Prawdziwą Miarą Ciała Pana Naszego Jezusa Chrystusa, którą należy nosić „na sobie”. Malowniczy pejzaż, kolorowe drewniane domki kojarzące się z malarstwem Chagalla (obwód witebski) inspirują nasze poważniejsze próby dokumentacji fotograficznej, co w tym przypadku zawdzięczam szczególnie Krzysztofowi Ciborowi. Doświadczenie procesów globalizacji odczuwamy tu jako bardziej oczywiste i intensywne niż w Polsce.

Ukraina, Podole: 1999-2001

Badania koncentrują się wokół problemów tożsamości, które nagle zdominowały nasz dialog o kulturze religijnej (oś polskie/niepolskie na różnych poziomach semantycznych). Niemal brakuje apokryfów, a raczej funkcjonuje przeświadczenie, że można mówić tylko o tym, co kanoniczne. Szczególnie jasno rysuje się charakter wymierających wspólnot cmentarzy, które w ZSRR stanowiły ich ostatnie, zaciekle broniące terytorialne przyczółki, by u kresu totalitaryzmu wypączkować odbudową kaplic i nowymi kościołami. W swym schyłkowym stadium zamknięte, reprezentujące świadomość posttraumatyczną wspólnoty kształtują postawy resentymentu. Nadal dominuje temat kary

Bożej jako swoistej racjonalizacji cierpienia i doświadczonej destrukcji kultury, temat nieuchronnego przeznaczenia. Bogactwo wątków eschatologicznych, osobliwych interpretacji przepowiedni sybillińskich o rychłym końcu świata, to nie tylko wpływ ludowego prawosławia, odznaczającego się napięciem oczekiwania na powtórne przyjście Chrystusa. W kontekście wymierającego typu wspólnoty i zakwestionowania tradycyjnej polskiej tożsamości można je postrzegać jako swoistą diagnozę ginącej kultury. Następne pokolenie wydaje się zamknięte, skłócone i nieufne; polskość (czyli poczucie przynależności do katolicyzmu) kojarzy się z aktywnością, pewną sprawnością organizacyjną, cechami nabierającymi szczególnej wagi w kontekście dookolnej stagnacji gospodarczej i bezrobocia. Kościół jawi się przede wszystkim jako centrum rytualnej wspólnoty, kontakt z nią przekłada się na środki do życia. Postępuje utrata pamięci społecznej, przewartościowanie postaw, ukraiński staje się językiem religii, różniącym pokolenia. („Po duchu ja Polak, ale obywatel Ukrainy”, powiada mój rozmówca; bo „my w Polsce jako trzeci sort, jak negry”; „nas nie przyjmują tam, że my Rosjanie”; i wreszcie: „przyjechała pani jak do aborygenów”). Obserwujemy zmierzch świata heroicznego budowniczych kościołów; ich potomkom świat się jawi jako „odczarowany”. Następuje rozłam wewnątrz wspólnoty wskutek działalności księży z Polski (Odnowa w Duchu Św. identyfikowana jest jako „sztundy”, czyli baptyści). W efekcie pustoszeje kościół, rozwijają się praktyki indywidualne, postawy ekspresywistyczne. Narasta rozczarowanie wobec postaw duchownych z Polski, którzy nie są w stanie (ani też nie chcą) podjąć roli zarazem przewodników wspólnoty i ojców duchowych. Kościół zaczyna być postrzegany przez młodych jako instytucja totalitarna ze względu na restrykcje w sprawach obyczajowych oraz niechętny stosunek do małżeństw mieszanych. Rozwój postaw mistycznych i indywidualnej „świadomości mirakularnej” postępuje równolegle do komercjalizacji. Polacy wolą już wyjeżdżać do pracy do Włoch, a nawet do Portugalii niż do Polski, ale znacząca część obywateli przemieszcza się wahadłowo do sezonowych prac przez polską granicę i z powrotem. Nie ma żadnych problemów z lokalnym transportem do Polski, chociaż warunki na drogach są fatalne, a przekraczanie granicy nie należy do przyjemności.

W efektach transformacji kulturowej przedstawione tu próbki „Wschodu” pod pewnymi względami okazały się bardziej podobne „Zachodowi” niż Polska, w sposób bardziej wyrazisty, spektakularny i dramatyczny, pozwalając nam doświadczyć rozpadu dawnych kategorii kulturowych i wpływu procesów związanych z globalizacją. To one stanowią przedmiot badań nowego, realizowanego obecnie projektu badawczego *Ukraina – pamięć, tożsamość, podmiotowość*. Nowa sytuacja polityczna po akcesie Polski do Unii Europejskiej i „pomarańczowej rewolucji” na Ukrainie tworzy kontekst negocjacji tytułowych kategorii projektu w związku z rozpadem dawnego, czytelnego podziału na

„Wschód” i „Zachód”, w społecznościach polsko-ukraińskiego pogranicza. Bez wątpienia upadek muru berlińskiego (ale także atak na World Trade Center) można traktować jako metaforyczny kres wyobrażeń o nieprzenikalnych, przeciwstawnych sobie, równoległych światach, zakreślonych granicami porządkach kulturowych i ustalonych tożsamościach ich przedstawicieli.

Zamiast muru berlińskiego mamy więc podwójną granicę na wschodzie Polski, i chociaż Ukraina nie ma szans na szybkie członkostwo w Unii, a obecnie nawet takiej woli politycznej, to nowe typy relacji i więzi, budowane niejako w poprzek granicy, nadają jej problematyczny charakter, rzec można dziwnej granicy, która pod wieloma względami bardziej łączy niż dzieli społeczności zamieszkałe po obu jej stronach. Nie jest to specyfika tej konkretnej granicy; stanowi ona jedynie dobry przykład globalnych zmian. Z jednej strony nowe techniki komunikacji służą procesom globalnym, które przenikają granice, toteż – zgodnie ze słowami Kirsten Hastrup – „historie przeplatają się, a terytoria zachodzą na siebie”; z drugiej jesteśmy świadkami odradzania się i umacniania partykularyzmów i fundamentalizmów, które wznoszą nowe mury w świadomości swoich wyznawców. Nowe elity władzy czynią taksonomie narzędziem kontroli, co prowadzi do usztywnienia tożsamości i wykluczenia wszystkiego, co odbiega od wyidealizowanej normy. „Przepuszczalne granice”, nie tylko polityczne, oraz przeszkody w komunikacji społeczności lokalnych i ich reprezentantów to nasze aktualne problemy badawcze. Od nich wszak zależą wszelkie klasyfikacje i taksonomie, które służą jako konstrukcje obrazu świata. Przy pomocy jakich symboli buduje się ich uprawomocnienie, służące nowym odczytaniom historii? W jaki sposób decyzje polityczne, podejmowane na wielką skalę, wpływają na życie lokalnych społeczności? Jak ich uczestnicy korzystają z owych symboli, narzuconych przez dyskurs centralny (unijny, państwowy) w budowaniu swojej podmiotowości? Chcemy odpowiedzieć na te pytania, analizując wiedzę potoczną mieszkańców pogranicza, zawarte w niej racjonalizacje i elementy mityczne, już nie jako ekspresję jakiegoś określonego światopoglądu, lecz jako proces nadawania światu znaczenia. Wymaga to zmiany metodologii, zwiększenia roli obserwacji zachowań, w tym własnego współuczestnictwa w zdarzeniach znaczących i ich interpretacji przez różne kategorie aktorów społecznych. Badania realizowane są po obu stronach granicy przez grupy badaczy polskich i ukraińskich. Wyjściowy kwestionariusz obejmuje tematy związane z granicą, historię lokalną (religijność i chronologię względną), komunikację i wymianę, krzywdę i sprawiedliwość (lokalne teodyce), pracę i emigrację oraz wyobrażenia o Unii Europejskiej i NATO w kontekście kategorii wolność/podporządkowanie.

Wizualność

Sławomir Sikora

Wizualność towarzyszyła antropologii od zawsze, choć jej status się zmieniał. Rysunki, fotografie były koniecznym uzupełnieniem opisów, kiedy dyscyplina jeszcze się do opisów w sporej mierze sprowadzała. Pierwszy etnograficzny zapis filmowy powstał wkrótce po tym, jak bracia Lumière zademonstrowali swój wynalazek światu. W roku 1895 Félix-Louis Regnault sfilmował garncarza z Afryki Zachodniej, notabene w czasie wystawy etnograficznej w Paryżu...

Wraz z postępującą teoretyzacją dyscypliny następował spadek zainteresowania stroną wizualną człowieka i jego kultury. Claude Lévi-Strauss w jednej ze swoich najśłynniejszych książek negatywnie odniósł się do albumów fotograficznych, filmu, pokazu slajdów. „Nie pobudzają one – napisał – zmysłu krytycznego”. Paradoksalnie ową książkę, będącą przecież również niezrównaną relacją z podróży, zaczyna od słów: „Nienawidzę podróży i podróżników.” Jak widać kłopotliwa kwestia, jak się odróżnić od „innych”, ludzi spoza dyscypliny, zajmowała antropologów niemal od zawsze... i dotyczyła również tych największych... Warto pamiętać, że ów bohater kulturowy na polu antropologii, *The Anthropologist as Hero* – jak nazwała go w tytule eseju Susan Sontag – robił bardzo dobre zdjęcia, których albumowa wersja ujrzała jednak światło dzienne dopiero w latach dziewięćdziesiątych...

Paradoks polega na tym, że gdy odwołujący się w znacznej mierze do naoczności pozytywistyczny paradygmat w nauce rozsypał się już (niemal) całkowicie, jednocześnie wizualność zaczęła powracać do łask. Być może właśnie zbyt łatwe skojarzenie nauki z redundantną ilustracyjnością działało tu negatywnie i spowodowało wcześniejsze

odwrócenie się od kategorii wizualnych. Od późnych lat sześćdziesiątych zaczyna się powrót zainteresowania wizualnością na uniwersytetach zachodnich. Trudno tu szukać unilinearności. Po gwałtownej krytyce, z którą spotkał się *Les Maîtres Fous*, kolejne słynne filmy Jeana Roucha pojawiają się dopiero w drugiej połowie lat sześćdziesiątych. W Polsce skromne, choć przecież frapujące filmy Jacka Olędzkiego, Piotra Szackiego czy Andrzeja Różyckiego (by tylko o nich tu wspomnieć) powstają przede wszystkim w latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i – w przypadku tego ostatniego – osiemdziesiątych... Cenione, ale i omijane... bo co z tym dalej zrobić, jak o tym mówić, jak dodać do innej („prawdziwej”, dyskursywnej) wiedzy... Czy film może być dziełem etnograficznym na miarę poważnej książki, czy tylko skromnym do niej dodatkiem... Zmarły już niestety Jacek Olędzki często i intrygująco ciekawie potrafił wykorzystywać materiały wizualne w trakcie zajęć. Dziś do filmu i wizualności w naszym Instytucie silnie odwołują się zajęcia przede wszystkim Zbigniewa Benedyktowicza, Ewy Klekot i moje. Współpracujemy również z Arkadiuszem Bentkowskim z Royal Anthropological Institute. Warto dodać, że obecnie w ujęciu szerokim ta subdziedzina antropologii zajmuje się funkcjonowaniem kategorii wizualnych w kulturze, także naszej.

Trwające od kilku już lat silne zainteresowanie filmem antropologicznym wśród studentów zaowocowało „oddolną inicjatywą” i czwartą już edycją przeglądu filmów etnograficznych „Oczy i Obiektywy”. Zaowocowało też blokiem zajęć, które w ramach Funduszu Innowacji Dydaktycznych starają się rozwijać już nie tylko wiedzę teoretyczną, ale również praktyczną naukę filmowania... Kiedy powstaną nowe filmy na miarę tych Roucha czy tak kontrowersyjnego – oplukanego i wielbionego przez antropologów – dokumentu jak *Forest of Bliss* Roberta Gardnera? Miejmy nadzieję, że już niedługo... Niepozbawiony zmysłu krytycznego film potrafi ukazywać człowieka w całej jego zmysłowej pełni, apelując również do różnych zmysłów widza. Oferuje także takie poznanie, które bywa trudne do zwerbalizowania i, paradoksalnie, wcale nie musi sprowadzać się do kategorii widzialnych.

Piotr Szacki

Antropologia: między sztuką a nauką

Zbigniew Benedyktowicz

W 2000 r. w Centrum Sztuki Współczesnej w Zamku Ujazdowskim odbyła się wystawa *Malinowski – Witkacy. Fotografia: między nauką a sztuką*. Towarzyszyło jej wydanie „Kontekstów” zawierających teksty poświęcone Malinowskiemu – antropologowi, oraz Witkiewiczowi – malarzowi, dramatopisarzowi, fotografowi i filozofowi. Obu ważnym reprezentantom nauki i sztuki dwudziestego wieku i jednocześnie w pewnym czasie najbliższym przyjaciółom. To zestawienie naukowca i artysty, aktywnych w pierwszej połowie XX w., miało być również próbą wskazania (rozpoznania) nowej drogi poznania u progu XXI w., gdzie nauka i sztuka nie są (nie byłyby) już traktowane w separacji, lecz są (mogłyby być) komplementarnymi sposobami poznania człowieka i rzeczywistości.

Do znudzenia powtarzam przy tym formułę Rolanda Barthesa na temat interdyscyplinarności: prawdziwa interdyscyplinarność według niego (czy transdyscyplinarność, jak wolą niektórzy) polega nie tyle na prostej syntezie, nie jest sumowaniem wyników badań poszczególnych dyscyplin, filologii klasycznej, historii starożytnej, etnologii, literaturoznawstwa, antropologii, teologii itp., ile na tworzeniu nowego przedmiotu badań.

W ostatnich latach „Konteksty” wydały znaczące numery monograficzne dotyczące m.in. antropologii teatru, karnawałom w kulturze, antropologii pamięci, strukturze symbolicznej i doświadczeniu domu w kulturze, antropologii miasta, antropologii kultury współczesnej, twórczości Petera Brooka, Eugenio Barby i jego Międzynarodowej Szkole Antropologii Teatru, antropologii obrazu. Poświęcając uwagę obszarom, na

których stykają się antropologia kultury i działania artystyczne, na których rozwija się antropologia poza antropologią, „Konteksty” pozyskały wielu wybitnych polskich i zagranicznych autorów.

Niemniej wątpliwości pozostają: czy to jest etnografia, etnologia, antropologia kultury?, czy ten kontakt z literaturą, muzyką, filmem, poezją, sztuką wysoką, a czasem nawet głębokie zanurzenia w nie, nie sprawia, że łatwo być oskarżanym (nie mówię, że zawsze bezzasadnie) o „pięknoduchostwo”, oderwanie od życia, od rzeczywistości. I mogę nawet rozumieć i podzielać czasem ten niepokój przy lekturze niektórych tekstów. Chodzi mi generalnie o to, że mimo doświadczeń, które opisał w *Kłopotach z kulturą* James Clifford, mimo znanych rozdziałów o surrealistycznej etnografii, o etnografii na tle dwudziestowiecznej literatury i sztuki, mimo deklaracji o dialogicznej naturze antropologii, konieczności negocjacji, dopuszczeniu do głosu podmiotów, nie „przedmiotów” badań, mimo licznych eksperymentów artystyczno-etnograficznych należących do doświadczenia i historii naszej dyscypliny i stanowiących o jej smaku, nadal pośądzenie o „esejowość”, „nieczystość gatunku” bywa w użyciu i jest zawsze pod ręką.

Wizja sterylnego etnografa, który nie czyta literatury, nie słucha muzyki, nie chodzi do kina, pochylony nad swoją robótką nadal pozostaje pokusą. Krótko mówiąc, chodzi mi o rzeczywistą otwartość, gotowość do otwarcia się na Innego, umiejętność czytania między tekstami, między obrazami, między wierszami z ufnością, że może tkwić w tym potencjał antropologicznej, równie mocnej naukowej refleksji.

Kiedys w ankiecie o etnologii ogłoszonej przed laty na łamach jeszcze „Polskiej Sztuki Ludowej” określiłem naszą dyscyplinę i powód mojego zachwyty dla niej jako „marginesową naukę bez granic, poruszającą się i rozwijającą na marginesach i pograniczach innych dyscyplin” i, o dziwo, bez przymusu i dogmatyzmu (a ileż od tamtego czasu się zmieniło!) pozostaję wierny tej zasadzie także i dlatego, na co zwracałem uwagę w tej samej wypowiedzi, że istotną jej cechą (etnografii/antropologii) jest to, że jest w niej miejsce na różne ujęcia, różne założenia teoretyczne, różne temperamenty i tematy badawcze. Ktoś skrótowo (zamilczę kto) skomentował to: według p. Benedyktowicza etnografia to taki wielki śmietnik. Mimo to nadal uważam, i mógłbym odpowiedzieć, że to, co łączy także i dziś etnologów/antropologów kulturowych w Polsce, to właśnie jest owa różnorodność. Może trzeba by powiedzieć więcej: to, co łączy (czy powinno łączyć), to właśnie zgoda na tę różnorodność, nieuleganie pokusie budowania antropologicznej wieży Babel (posługującej się tylko jednym językiem. Zaiste zbawienne jest pomieszanie, różnorodność języków!). Z takiej dialogicznej, (polilogicznej) otwartej na inne dyscypliny perspektywy, czerpać można wiele pożytku. Np. opis antropologii, który zawdzięczamy ostatnio kontaktom z filologią klasyczną. Owe zestawienie filologii i antropologii, które przedstawił na naszych łamach James Redfield (*Filologia klasyczna*

i antropologia). Pierwsza zajmuje się światem martwym, dawno zmarłych ludzi, tekstami, druga światem żywych. Filologia wychodząca od tekstów, ich redakcji tłumaczeń przede wszystkim skoncentrowana jest na pytaniu „czy to jest poprawne”, druga (antropologia) skoncentrowana jest na pytaniu „czy to jest ciekawe”. Oto pyszny opis naszego antropologicznego świata postrzeganego oczami filologa. Co łączy antropologów? Gdyby takie pytanie padło przed laty, szukałbym właśnie tu odpowiedzi i uznał za swoją (na co nie pozwala mój wiek dzisiaj):

„Większą część mojej kariery akademickiej spędziłem, pałając się na różnych wydziałach, zwłaszcza zaś (w Chicago) na Wydziale Antropologii i Wydziale Filologii Klasycznej. Często mam poczucie, jakby te dwie jednostki stanowiły całkowite przeciwieństwo. Weźmy chociażby kwestię konsumpcji alkoholu. Ludzi, którzy lubią sobie dobrze wypić, znaleźć można wśród przedstawicieli obu profesji – co więcej, odnoszę wrażenie, że na filologii klasycznej jest wyjątkowo dużo osób wobec swego pijaństwa bezradnych (oczywiście nie w Chicago). Lecz filolodzy mają skłonność do picia w samotności; jeśli już widują się ze znajomymi, to zwykle po południu, przy herbacie.

wlepki na szybie warszawskiej ASP

Antropolodzy, przeciwnie, gromadzą się koło północy i z plastikowych pojemników na odpadki piją żytniówkę z sokiem grejpfrutowym. Za tą różnicą idą kolejne – na przykład na płaszczyźnie retoryki. Antropolodzy lubią wieść spory w czasie otwartych spotkań, gdzie powstawszy wygłaszają swoje płomienne, nieznoszące sprzeciwu przemowy. Filolodzy klasyczni są zaś prawie zawsze uprzejmi – w rezultacie często nie sposób dociec, o co im właściwie chodzi. Podczas gdy antropolodzy sprawiają wrażenie osób uwielbiających konflikt, filolodzy wolą udawać, że konfliktu w ogóle nie ma. I podczas gdy antropolodzy mają skłonność do przesady, filolodzy wolą ironizować. By opisać ich powierzchowność w najbardziej niewybredny sposób: typowy filolog klasyczny jest zakurzony, typowy antropolog – spocony”.

Dziś już nie miałbym tej pewności, ile ze mnie (we mnie) „antropologa”, a ile „filologa”. Każdy zresztą powinien postawić sobie to pytanie, rozstrzygnąć we własnym sumieniu. Które pytanie ważniejsze, na czym się bardziej koncentruje? Na dbaniu o to „czy to jest poprawne” czy na tym „czy to jest ciekawe” (tu przy tym drugim pytaniu może zachowałbym się jednak jak filolog i zmienić nieco jego redakcję na: „czy to jest mądre?”).

Fałszywe (moim zdaniem) jest przeciwstawianie odsyłanej do lamusa „antropologii symbolicznej” (semiotycznej) i „antropologii zaangażowanej”, „krytycznej”. Pokusa antropologiczna: tyrania chwili, antropolog jako wszechwiedzący ekspert, sędzia świata. Czas i pora, aby rozwijała się antropologia rekonstrukcji (copyright do tego terminu: ZB, jeśli już nie zastrzeżono go gdzieś na świecie). Antropologia rekonstrukcji to przekonanie, że etnografia nie musi być lekcją martwego języka („Każda metafora może przeżyć święto swego odrodzenia”, pisał Bachtin).

Doświadczenia, poszukiwania, wnikiwanie w istotę rzeczy, które są udziałem artystów opierających się na swoim instynkcie, mogłyby być jakże cennym przykładem tego, czym mogłaby być antropologia kultury.

Wystarczyłoby zamienić słowo „teatr” na słowo „antropologia” w wypowiedzi Petera Brooka, by uzyskać choć cząstkę tego wzoru: „Teatr [ANTROPOLOGIA] istnieje, by podawać w wątpliwość wszystkie przyjęte przekonania. Dysponuje najlepszymi sposobami atakowania tabu i przełamywania barier: Należą do nich skandal, przemoc i drwina. Ale nie dziś. Już nie. »Szokujące efekty« już nas nie szokują – tak bardzo zbliżyły się do codziennego życia, że zmieniły się w coś całkiem zwyczajnego. Dziś nasza pilna potrzeba polega na czymś innym – na tym, by uchwycić ulotny obraz tego, co utraciliśmy w naszym własnym życiu. Teatr (antropologia) może nam dostarczyć ulotnego smaku dawno zapomnianych jakości”.

Cóż mogłoby być jej, antropologii, zadaniem naczelnym, ważniejszym, tak niezbędnym dzisiaj jak to – powtórzmy za niezwykłym artystą teatru i innymi: ocalanie znikającego (!) świata jakości. Świata wartości.

Antropologia: między nauką a popkulturą

Krzysztof Cibor

Na początku 2002 r. kilkoro świeżo upieczonych studentów ówczesnej Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Warszawskiego postanowiło wydawać pismo. Chcieli oni wykorzystać swoją wiedzę zdobytą w trakcie studiów i podzielić się obserwacjami nie tylko z innymi studentami i absolwentami antropologii kulturowej, ale również z ludźmi niezwiązanymi zawodowo z tą dziedziną.

Pierwszy numer czasopisma ukazał się w marcu. Nazwaliśmy je „(op.cit.)” – już nazwa miała wskazywać, że ważna jest dla nas zarówno treść (to, jakie „dzieła cytujemy”), jak i forma (podobala nam się gra znaków przestankowych). Nazwa jest również przewrotna – wbrew tytułowi naszego pisma nie zajmujemy się jedynie cytowaniem. Nasi akademicy nauczyciele pokazali nam, jak korzystać z antropologicznej (i nie tylko) biblioteki, ale również powtarzali często, że tuż obok „nogi teoretycznej” powinna posuwać się „noga terenowa”. Dlatego „(op.cit.)” obserwuje, bada teren, wgrzyza się w rzeczywistość – nie tylko egzotyczną, ale przede wszystkim tę, która jest blisko nas i często nas zwodzi, udając coś „naturalnego”, niewymagającego namysłu.

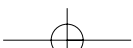
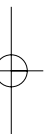
W ramach „OpCit” każdy z nas znalazł przestrzeń dla swoich pasji i dla tego, co uważał za najważniejsze, a pismo stało się niezwykle różnorodne pod względem formy i treści. Dołączyli do nas także absolwenci innych wydziałów: anglistyki, teatrologii czy filologii klasycznej. Z pewnością nie mogliśmy napisać wspólnego manifestu, zbyt wiele nas różni. Łączy nas jednak świadomość – wyniesiona z zajęć na antropologii i praktyki terenowej – że właśnie w wielogłosowości i, by przywołać Clifforda Geertza, „po-gmatwaniu tkwi nasza siła”.

Nasza siła tkwi również w tym, że nie boimy się wątpić w stanowisko, które zajmujemy. Tak jak pokazują najwięksi mistrzowie antropologii, staramy się na samą antropologię patrzeć krytycznie. Do serca bierzemy sobie to, co w udzielonym nam wywiadzie powiedziała Joanna Tokarska-Bakir: „Tylko młodzi, którzy nie oglądają się na nas, starych, biorą się do roboty, mogą coś zmienić”.

Bierzemy się do roboty i zmieniamy – „(op.cit.,)” powstał w końcu jako alternatywa dla zbyt akademickiego, nieprzystępnego stylu istniejących czasopism naukowych. Z drugiej jednak strony nigdy nie chcieliśmy tworzyć antropologicznej opozycji do Instytutu, który nas ukształtował. Od samego początku na naszych łamach pojawiały się teksty pracowników naukowych i studentów warszawskiej etnologii.

W takiej sytuacji zwykło się mówić, że każdy znajdzie w naszym piśmie coś dla siebie. W istocie znacznie korzystniejsze jest dla nas to, że każdy może w naszym czasopiśmie znaleźć coś, z czym się nie zgadza. Dla jednych będzie to coś, co zbyt odbiega od kanonu, dla innych – coś zbyt akademickiego. Ta ciągła dyskusja i rozpięcie między rewoltą a kanonem są nam niezbędne do życia. Tego nauczyliśmy się na studiach i temu chcemy dawać wyraz w naszym piśmie.

ludzie

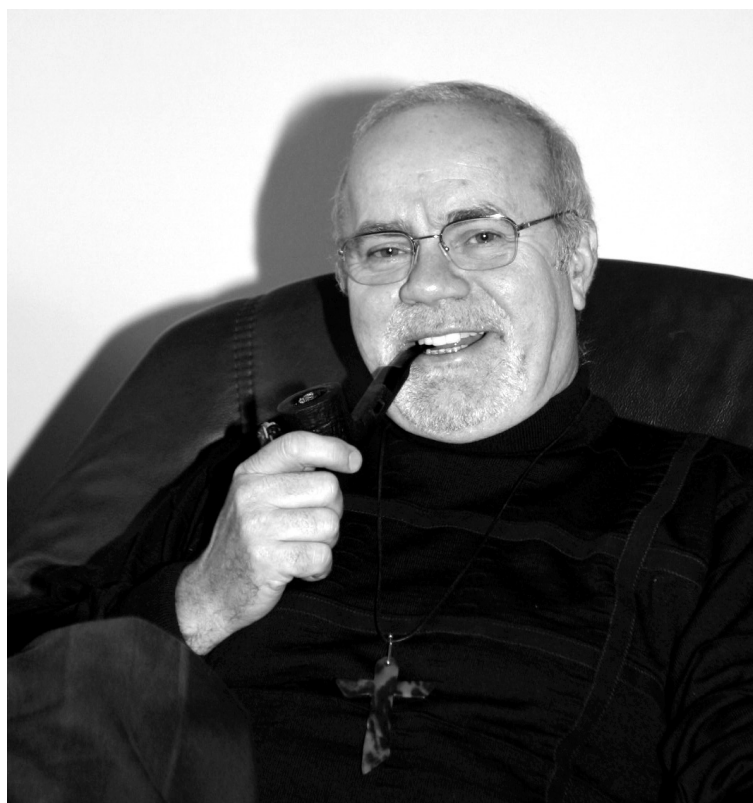
Tadeusz
Baraniuk

Jestem zatrudniony w Instytucie od sześciu lat, wcześniej pracowałem w muzealnictwie (Sierpc, Płock, Szczecin). Zajmuję się symbolicznymi aspektami kultury, szczególnie zaś sposobami tworzenia i wyrażania indywidualnych oraz zbiorowych doświadczeń, postaw i wartości – w obrzędzie, folklorze narracyjnym, ale uchwytnych także w powszednich kontaktach i zachowaniach. Prowadzę zajęcia dydaktyczne z kultury duchowej, folklorystyki, seminarium licencjackie oraz laboratoria etnograficzne, połączone z badaniami terenowymi na Bojkowszczyźnie w Karpatach ukraińskich. Od 2006 r. biorę też udział w polsko-ukraińskich badaniach grantowych *Ukraina: pamięć, tożsamość podmiotowość*.

W młodości interesowałem się archeologią i właśnie ta dyscyplina była pierwszym kierunkiem moich studiów (UAM w Poznaniu), etnografię wybrałem dopiero później. Nigdy nie żałowałem tego wyboru, ponieważ nasza dziedzina, jak często się zauważa, to dość specyficzna część humanistyki. Kieruje naszą uwagę na to, co szczególne lub zgoła mało istotne, często dotąd niezauważane, by odsłonić znaczenie i często zaskakująco ważny sens. Z tego też względu cenię sobie pracę w terenie i traktuję ją jako najsilniejsze źródło własnych inspiracji badawczych, a jednocześnie jako metodę nabywania wrażliwości oraz wiedzy przez studentów.

Wojciech Bęben

Moja działalność opiera się na dwóch fundamentach: antropologii i pracy misyjnej. Po ukończeniu studiów w Wyższym Seminarium Duchownym w Krakowie w 1975 r. wyjechałem do Papui-Nowej Gwinei. Już po roku zostałem zatrudniony jako antropolog w Melanesian Institute w Goroka. W 1985 r. wróciłem do Polski w celu podjęcia dalszych studiów etnologicznych, które zaowocowały habilitacją w 2005 na Uniwersytecie Warszawskim. Mój czas dzieliłem na pracę uniwersytecką w Polsce i wielomiesięczne badania terenowe w Nowej Gwinei, Australii, Nowej Zelandii. Podstawowymi zagadnieniami, które mnie pasjonowały były tradycyjne wierzenia, moralność i prawo zwyczajowe, poglądy kosmologiczne i medycyna ludowa. Dzięki kilkunastu latom przebywania wśród krajowców zebrałem wspomniane materiały do licznych prac; opanowałem również kilka języków, w tym arapeski, biemowski, pidgin-english, w mniejszym stopniu abelamski i enga-ipili. Znajomość języków, które są swoistym kodem kulturowym, może wzbudzić w badaczu poczucie, że wie już wszystko. A przecież tak nie jest. Żyjąc wśród krajowców, nauczyłem się pokory i umiejętności bycia w grupie. Jednostka nic przecież nie znaczy w świecie, gdzie dominuje przyroda i żywy. Przeciwności, takie jak nauka i wiara, mogą się cudownie uzupełniać. Tego doświadczyłem i tego jestem pewien.

Zbigniew Benedyktowicz

Jestem antropologiem kultury, adiunktem w Instytucie Sztuki PAN w Warszawie, kierownikiem Zakładu Antropologii Kultury, Filmu i Sztuki Audiowizualnej, redaktorem naczelnym kwartalnika „Konteksty”, członkiem redakcji „Kwartalnika Filmowego”. Zajmuję się problematyką wyobraźni symbolicznej i antropologią kultury współczesnej. Napisałem wiele artykułów na ten temat, jestem współautorem i redaktorem naukowym książek: *Film i kontekst* (1988), *Sztuka na wysokości oczu. Film i antropologia* (1991), *Zbigniew Rybczyński – podróżnik do krainy niemożliwości* (1993), autorem książek z zakresu antropologii kultury: *Dom w tradycji ludowej* (1992), *Portrety „Obcego”. Od stereotypu do symbolu* (2000).

Barbara Borkowska

Jestem doktorantką w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej od grudnia 2005 r. Moje dotychczasowe zainteresowania badawcze związane są z terenem Mazur. Na potrzeby pracy magisterskiej przeprowadziłam badania w niewielkim mieście mazurskim, położonym blisko granicy z Mazowszem. Ich celem było odtworzenie przebiegu procesu zakorzenienia osób przesiedlonych tam po wojnie z Wołynia.

Obecnie w tym samym mieście prowadzę badania, które posłużą mi do napisania rozprawy doktorskiej. Moje aktualne poszukiwania badawcze skupiają się przede wszystkim wokół relacji człowiek – przestrzeń. Analizuję czynniki wpływające na sposób postrzegania, waloryzowania i kształtowania przestrzeni oraz staram się ustalić, jakie znaczenie odgrywa przestrzeń w kształtowaniu procesów społecznych i kulturowych, zachodzących wśród zamieszkującej ją społeczności. Interesują mnie zarówno przekształcenia dokonywane w tkance miejskiej, jak i ewolucja postaw w stosunku do krajobrazu kulturowego.

W Instytucie prowadziłam zajęcia pt. *Antropologia przestrzeni małego miasta* oraz laboratorium etnograficzne *Mazury – wrastanie w przestrzeń (geograficzną, społeczną i kulturową)*.

Krzysztof Braun

Studia etnograficzne ukończyłem w 1971 r. w Katedrze Etnografii na Hożej, a w 1976 studia podyplomowe w zakresie planowania przestrzennego na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej.

Pracując w wielu instytucjach o charakterze naukowo-badawczym, prawie zawsze zajmowałem się badaniami terenowymi i organizacją nauki. W wyniku tych doświadczeń jestem głęboko przekonany, że wśród pytań badawczych typu: kto? kiedy? jak? najważniejszym jest pytanie: dlaczego? Odpowiedź na nie ważna jest niezależnie od tego, czy badamy wytwory kultury materialnej, czy organizację przestrzeni, czy współczesne zachowania społeczne. Otaczająca nas rzeczywistość, prawie wszystkie ludzkie zachowania mają swe korzenie w przeszłości, w jakimś gospodarczo-społecznym i kulturowym kontekście. Dlatego prowadząc badania terenowe, gdy zastanawiam się, dlaczego ludzie w jakichś okolicznościach zachowują się właśnie tak, staram się sięgnąć do źródeł historycznych: gospodarczych i stanowych, i prześledzić proces rozwoju społeczno-gospodarczego, czasem politycznego, terenu i grupy, która jest przedmiotem moich badań.

W sferze moich zainteresowań są podziały regionalne i historyczne Polski, kultura religijna i społeczna mieszkańców Mazowsza i Podlasia i współczesność kulturowa północnych Kresów Rzeczypospolitej, głównie Wileńszczyzny.

W Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej prowadzę archiwum.

Amanda Bruckowska

Od grudnia 2004 jestem doktorantką w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej UW, w Zakładzie Antropologii Kulturowej. W 2003 r. obroniłam pracę magisterską na temat chłopskiego narzekania (na podstawie badań na Roztoczu). W czasie studiów licencjackich uczestniczyłam w laboratorium Etnopolitologia i w jego ramach prowadziłam badania dotyczące potocznego obrazu polityki w oczach górali podhalańskich (kontynuowałam je z przerwami do 2005 r.).

W 2002 i 2003 r. prowadziłam badania etnograficzne wśród Polaków na Bukowinie Rumuńskiej, a w 2003 i 2004 – wśród Selkupów na Zachodniej Syberii. Jednak nadal największe zainteresowanie budzą we mnie zjawiska, które można obserwować współcześnie w polskich wsiach, i ten teren pozostaje w centrum moich poczynań naukowych. Obecnie zajmuję się antropologią ekonomiczną i zbieram materiały do doktoratu na temat strategii ekonomicznych rolników (prowadzę badania na pograniczu Mazowsza i Podlasia).

Zajmuję się również pozauniwersytecką edukacją antropologiczną: w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach oraz różnego rodzaju placówkach kultury. Ukończyłam laboratorium edukacyjne w OBTA UW, prowadziłam zajęcia i warsztaty na tematy etnograficzne i antropologiczne między innymi w Natolińskim Ośrodku Kultury, w warszawskich szkołach i w Centralnej Bibliotece Rolniczej. W ten sposób pragnę przyczynić się do popularyzowania antropologii w środowisku nieakademickim.

Piotr Cichocki

Jako że jestem świeżo upieczonym doktorantem Instytutu, skoncentruję się raczej na swoich planach, a nie osiągnięciach. Roczne badania, które prowadziłem na Antypodach i które stały się podstawą pracy magisterskiej *Konflikt dyskursów w organizacji australijskich Aborygenów*, miały na mnie wpływ, zarówno jako na badacza, jak i na człowieka. Obecnie koncentruję się na badaniach współczesnego społeczeństwa w nieco zaniedbanej przez etnografów przestrzeni, a mianowicie w sieci internetowej. Interesuje mnie wpływ nowych technologii na ludzką tożsamość, specyficzne cechy procesu komunikacji społecznej, wynikające z jej technologizacji, wreszcie kształt i charakter wspólnot, które powstają za pośrednictwem i na bazie Internetu.

Kamila Dąbrowska

Moje zainteresowania badawcze skupione są na mechanizmach tworzących pamięć polską i żydowską. Mimo wieków współistnienia społeczności polskiej i żydowskiej na terytorium Polski pamięć żydowska i pamięć polska są dwiema narracjami historycznymi w odmienny sposób pokazującymi przeszłość. W Polsce pamięć o żydowskiej przeszłości i dziedzictwie stopniowo była marginalizowana i wymazywana. Umieszczając dzieje społeczności żydowskiej poza ramami historii narodu polskiego, kulturze i historii żydowskiej wyznaczono miejsce w izolacji. Koniec lat 90. przyniósł zmianę. W dyskursie publicznym szeroko rozumiana problematyka judaizmu, Zagłady pojawiać się zaczęła coraz częściej. Społeczna świadomość o wielowiekowym współistnieniu Żydów i Polaków z roku na rok zaczyna być coraz silniejsza, często przywołując z przeszłości bolesne i traumatyczne wydarzenia. Istotne zmiany pojawiły się również w samej społeczności żydowskiej. Ludzie odnajdujący swoje korzenie aktywnie angażowali się w odradzające się życie żydowskie. Moja praca magisterska poświęcona była zagadnieniu odnalezionej i wybranej tożsamości żydowskiej wśród najmłodszego pokolenia polskich Żydów.

W ramach prowadzonego przeze mnie laboratorium studenci analizować będą proces konstruowania rzeczywistości społecznej w kontekście tworzonego dziedzictwa żydowskiego. Wysiłki czynione przez ludzi zajmujących się „odzyskiwaniem” żydowskiej przeszłości konfrontują mieszkańców wielu miast i miasteczek z sytuacją, w której odrzucone, wyparte lub zapomniane dziedzictwo żydowskie staje się ponownie nieodłącznym elementem ich życia. Celem naszych badań jest poznanie elementów tworzących pamięć o Żydach. Uwidocznia one emocje i postawy Polaków dotyczące żydowskiego dziedzictwa, obok którego żyją, a które w ciągu ostatnich kilku lat poddane zostaje intensywnym procesom odtwarzania.

W ramach przygotowywanego przeze mnie doktoratu prowadzę rozmowy z obecnymi i byłymi żydowskimi mieszkańcami Dolnego Śląska. Moje badania mają na celu poznanie mechanizmów tworzenia pamięci o ich powojennym życiu na tym obszarze. W trakcie badań staram się analizować indywidualne narracje rozmówców, jako sposób przekazywania wizji świata, opisywania doświadczeń i interpretowania własnej przeszłości w oparciu o przywoływane wspomnienia. Autobiograficzne narracje stają się podstawą tworzenia pamięci zbiorowej dolnośląskich Żydów i co za tym idzie, fragmentu polsko-żydowskiej historii związanej z tym terenem.

Krystyna Dudzińska

Na studiach etnograficznych najważniejsze były wyjazdy. Wspólnie z Asią Jaroć udało nam się szybko ułożyć program: konferencja o Australii we Wrocławiu, festiwal filmów w Łodzi, spotkanie międzyuczelniane w Murzynowie. Jednak to zajęcia obowiązkowe, czyli laboratoria etnograficzne stały się najważniejszymi doświadczeniami – zmieniając już na zawsze sposób, w jaki podróżuje absolwent etnologii.

W czasie studiów pracowałam, nie odczułam więc jako przełomu daty obrony. Ale im bardziej się od etnologii oddalałam, tym bardziej się okazywało, że coraz trudniej się z nią ostatecznie rozstać.

W roku 1997 zaczęłam prowadzić laboratorium etnograficzne *Wielowyznamiowość na pograniczu polsko-białoruskim*, w roku 1999 powróciłam na Podlasie z następną grupą studentów. Do dziś próbuję spłacić im dług wdzięczności za materiały, które wtedy zebrali. I ciągle mam nadzieję, że jeszcze uda mi się dobrze wykorzystać ich pracę.

Obecnie pracuję w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej, ale gdzieś zawsze myślę o KEiAK i Oboźnej. Zawsze czas Katedry jest dla mnie czasem, kiedy biurokracji było mniej, a najważniejsza była etnografia. I sama nie wiem, czy to ja już jako pracownik Instytutu sama kreuję tę biurokrację, porządkując, pisząc sprawozdania i zliczając punkty dla ministerstwa, czy to przez nasze rozstanie z Katedrą na rzecz Instytutu zostałam wciągnięta w ten wir. Jeśli udaje mi się powracać do etnografii, tej prawdziwej z Katedry, to dzięki najważniejszym lekturom i podróżom w ramach jedyne go i niepowtarzalnego doświadczenia: laboratorium Profesor Magdaleny Zowczak.

Michał Głuszek

Absolwentem etnologii jestem od niespełna roku. Na studiach interesowałem się różnymi przejawami religijności, badania prowadziłem w południowo-wschodniej Macedonii. Obecną moją pracę w IEiAK, choć różni się ona istotnie od moich antropologicznych zainteresowań, uznaję za niezwykle ciekawe doświadczenie „informatyzacji” instytucji, jaką jest Uniwersytet. W ciągu 2 lat mojej pracy w Instytucie Uniwersytecki System Obsługi Studiów (USOS), którym się zajmuję, wszedł do świadomości studentów i pracowników. Nie osiągnął jednak jeszcze statusu funkcjonalnego urządzenia, które pozwala administrować jednostką dydaktyczną w sposób zdalny i zautomatyzowany. Może to zresztą i dobrze – USOS postrzegany jest często jak mityczny potwór odczłowieczający administrację Instytutu, z której „ludzkim obliczem” cieszyłem się przez całe studia. W swojej pracy staram się do takiej dehumanizacji nie dopuścić; pamiętając o dobrodziejstwach Internetu jako narzędzia, pamiętam o najważniejszym – bezpośrednim kontakcie z drugim człowiekiem.

Urszula Gmachowska

Moje wyobrażenia o etnografii, po wymarzonych studiach w Katedrze Etnografii, spełniała praca w Państwowym Muzeum Etnograficznym, w Dziale Gospodarki Podstawowej i Rzemiosł. Liczne wyjazdy terenowe związane z dokumentacją filmową i fotograficzną kultury materialnej, pozyskiwanie eksponatów do zbiorów muzeum, organizowanie wystaw stałych (po przeprowadzce muzeum z Młocin do budynku na ul. Kredytową w Warszawie) i licznych wystaw czasowych w całej Polsce – dostałam rzetelną szkołę etnograficznego rzemiosła,

W 1995 r. rozpoczął się drugi etap mojej zawodowej aktywności i zbliżenie się z etnologią i antropologią kulturową: podjęłam pracę w bibliotece Katedry (a dzisiaj już Instytutu) Etnologii i Antropologii Kulturowej UW, gdzie pracuję do dzisiaj, łącząc obowiązki bibliotekarskie, w znakomicie rozwijającej się, dobrze przystosowanej do programu działalności naukowej Instytutu placówce, z prowadzeniem sekretariatu studiów wieczorowych. Pomagając studentom przygotowującym się do zajęć, sama pogłębiałam wiedzę, odkrywając na nowo bogactwo etnologii i antropologii.

Justyna Jasionowska

Gdy kończy się studia etnologiczne, najważniejsze to pracować wśród ludzi i dla ludzi. Praca na Uniwersytecie Warszawskim jest powodem do dumy, praca w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej powodem do radości i zadowolenia. Przez kilkanaście lat mojej pracy w Instytucie zmieniły się zasady i sposób funkcjonowania. Już w latach 90. jako jedni z pierwszych na UW przeprowadziliśmy kilka reform – utworzone zostały studia dwustopniowe, wprowadzony system punktów ECTS. We wszystkich tych działaniach aktywnie uczestniczyłam. Obecnie proces boloński stał się kolejnym wyzwaniem – program USOS, wzbudzając liczne emocje, ogarnął już całą uczelnię i funkcjonuje także u nas.

W swojej pracy staram się oswajać przepisy i zarządzenia czasem nudne, zawsze trudne, organizować działania bardzo potrzebne i trochę mniej potrzebne. Najważniejsze jest to, że pracując wśród studentów, stale optymistycznie patrzę na wolniej upływający czas.

Jestem adiunktem w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej, magistrem archeologii i etnografii, doktorem nauk o sztuce. Interesuje mnie interdyscyplinarne podejście do badania znaczeń materialnej rzeczywistości, zwłaszcza tych jej elementów, które prowokują ludzi do podejmowania konkretnych działań, współtworzących praktyki kulturowe takie jak: chęć posiadania i kolekcjonowanie przedmiotów, oddawanie im czci, emocjonalne reagowanie na kontakt z nimi etc. Prowadzone przeze mnie zajęcia dotyczą zagadnień antropologii sztuki oraz kulturowych uwarunkowań postrzegania obrazu; moje laboratoria poświęcone były kolejno: współczesnej sztuce dewocyjnej, biografiom rzeczy oraz zabytkom dziedzictwa narodowego. Doceniając wielkość cudzej myśli, staram się też w miarę możliwości przybliżać polskim czytelnikom interesujące prace badaczy zagranicznych w moich tłumaczeniach.

Ewa
Klekoł

Agnieszka Kościańska

Zajmuję się antropologicznymi *gender studies* oraz alternatywnymi formami religijności. Moja praca magisterska dotyczyła tak zwanych ruchów antykultowych, czyli organizacji powstałych jako reakcja na działalność nowych ruchów religijnych. Obecnie kończę pisać rozprawę doktorską, w której z perspektywy *gender studies* analizuję zagadnienia związane z konwersją religijną we współczesnej Polsce. Badania przeprowadzone wśród uczestników i uczestniczek marginalnej grupy religijnej są dla mnie pretekstem do bardziej ogólnych rozważań na temat wpływu religii na kształtowanie się praktyk i znaczeń związanych z płcią oraz złożonej relacji między religią i duchowością a feminizmem.

Biorę też udział w pracach redakcji czasopisma „(op.cit.)”. Ponadto w zeszłym roku została wydana współredagowana przeze mnie książka *Kobiety i religie* (we współpracy z Katarzyną Leszczyńską). Niebawem ukaże się dwutomowy podręczniki do antropologii płci (*Gender. Perspektywa antropologiczna*), który przygotowałam wspólnie z Renatą Ewą Hryciuk.

Małgorzata Kowalska

Jestem związana z etnologią od 10 lat. Na początku pracowałam w administracji Instytutu, jeszcze wówczas Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej. Wkrótce potem rozpoczęłam studia na etnologii, które pozwoliły mi na zmianę spojrzenia nie tylko na własną pracę. Dzięki udziałowi w badaniach etnograficznych, na początku w ramach grupy laboratoryjnej na Podlasiu, a potem w ramach własnych badań do pracy magisterskiej, przestałam traktować codzienną pracę w sekretariacie Instytutu jako typowo „biurową”. Praca w sekretariacie stała się dla mnie przygodą. Postrzegam ją jako miejsce, w którym można spotkać ciekawych ludzi (studentów i nie tylko) o podobnych zainteresowaniach. Nie czuję się urzędnikiem, a studenci nie są moimi petentami. Jestem tak jak oni etnologiem. Moje zainteresowania koncentrują się na antropologii ekologicznej, prowadzę badania wśród ekologów zrzeszonych w organizacji pozarządowej Pracownia na rzecz Wszystkich Istot.

Joanna Koźmińska

Umberto Eco w niewielkiej książce *O bibliotece* przedstawia wzorzec antybiblioteki jako „ogromny koszmar”, „totalną zmołę”, w dziewiętnastu punktach dowcipnie opisując pułapki czyhające na każdego czytelnika: nieprzyjazna obsługa, piętrzenie trudności w uzyskaniu książek, brak podstawowych informacji etc. Jest to wizja biblioteki poruszająca każdego, kto w niej pracuje.

Od 12 lat kieruję biblioteką Katedry/Instytutu, będąc etnografem przyuczonym do zawodu bibliotekarza. Staram się stworzyć bibliotekę przyciągającą użytkowników klimatem w niej panującym, wszechstronnością księgozbioru gromadzącego najnowsze i najznakomitsze publikacje światowe oraz odpowiednim dostosowaniem warsztatu informacyjnego. Ekspansja Internetu i korzyści z niego wynikające, a wspomagające warsztat naukowy (rozwój zasobów bibliotek cyfrowych, dostępność czasopism on-line dla pracowników UW, programy zarządzające bibliografiami) w połączeniu z tradycyjnym udostępnianiem książek stwarza możliwości, o jakich w czasie moich studiów trudno było marzyć.

Interesuje mnie fotografia etnograficzna; zatrzymuję w obiektywie odchodzącą kulturę materialną, kulturę religijną, szczególnie regionu Podkarpacia. Lubię podróżować po Polsce, Ukrainie i Francji.

Paweł Krzyworzeka

Etnografią zainteresowałem się w wieku licealnym, dzięki udziałowi w Warsztatach Kurpiowskich zorganizowanych przez pracowników i studentów Wydziału Pedagogicznego UW oraz animatorów kultury z gminy Czarnia. W 1999 r. – z chęci zgłębiania wiedzy o Kurpiach – rozpocząłem studia w Katedrze Etnologii i Antropologii Kulturowej UW. Nie udało mi się spełnić postanowienia, z jakim przyszedłem na studia, poznałem jednak, i wciąż okrywam nowe, pola badań etnograficznych.

Pracę licencjacką *Od chaty ojca do domu męża. Dom w obrzędzie weselnym z okolic Dziatłowa (Białoruś)* napisałem na podstawie materiałów zebranych w ramach prac grupy laboratoryjnej dr Katarzyny Waszczyńskiej. Pracę magisterską *Selkupska mapa i strzępy rzeczywistości. Rdzenni mieszkańcy obwodu tomskiego – zamiast monografii* przygotowałem na podstawie materiałów zebranych w zachodniej Syberii podczas samodzielnego projektu badawczego.

Obecnie pracuję nad doktoratem, który zamierzam poświęcić m.in. społecznym i kulturowym aspektom emocji w pracy. Badania terenowe prowadzę w firmach sprzedaży bezpośredniej.

Oprócz głównych, wymienionych wyżej, zainteresowań zaangażowany byłem i nadal jestem w wiele projektów etnograficznych (naukowych, dydaktycznych, komercyjnych, popularyzatorskich) dotyczących następujących zagadnień: etnografia regionalna (okolice Zambrowa, tereny nadwiślańskie), sztuka ludowa i nieprofesjonalna (postać Jana Pawła II), etnografia Bułgarii, antropologia organizacji, społeczeństwo obywatelskie, etnografia organizacji pozarządowych, badania na rzecz innowacji produktowych i organizacyjnych, informacja naukowa w Internecie (szczególnie digitalizacja zbiorów etnograficznych i naukowe aspekty web 2.0).

Wojciech Lipiński

Zajmuję się problematyką etniczną i narodowościową. Interesują mnie kwestie związane ze współczesnymi procesami tożsamościowymi w Europie Wschodniej i na Syberii. Moje dociekania dotyczą relacji etnicznych i tożsamości w małych społecznościach lokalnych, sytuacji mniejszości

narodowych, etnicznych i religijnych oraz zjawisk związanych z procesami współczesnego konstruowania narodów. W ciągu ostatnich lat śledzę te zagadnienia przede wszystkim w odniesieniu do Republiki Sacha (Jakucja) w Federacji Rosyjskiej i Ukrainy. W prowadzonych tam badaniach skupiam się na sytuacji społeczności zamieszkujących pogranicza etniczne i kulturowe oraz na toczących się w tych krajach dyskusjach o tożsamości narodowej.

Przedmiotem moich zainteresowań, który wykracza poza granice dawnego ZSRR, lecz pozostaje w obrębie określonej wyżej problematyki etnicznej, są zjawiska związane z tubylczością – rozwój ruchu tubylczego, zarówno wymiarze globalnym, jak w odniesieniu do wybranych regionów i państw, towarzysząca mu ideologia oraz związane z tym dyskusje o statusie ludów tubylczych i samej kategorii tubylczości. Choć zagadnienia te dotyczą zjawisk o wymiarze globalnym, także w tym przypadku pozostają związane z badaniami szeroko rozumianego Wschodu, bowiem w ruchu tubylczym uczestniczą także ludy Syberii.

Anna Malewska- Szatygin

Od lat 90. tematem moich badań prowadzonych we wsiach powiatu nowotarskiego są lokalne wyobrażenia o władzy centralnej i państwie. Pierwsze spostrzeżenia dotyczyły odmienności sensu pojęć używanych przez obie strony antropologicznego dialogu i tak np. słowo „polityka” dla rozmówców oznaczało „pracę, a właściwie zajęcie ludzi władzy”, dla nas zaś pewną sferę dyskursu i działalności. Podobnie było z pozostałymi terminami, spośród któ-

rych najbardziej zaskakujące były wiejskie wykładnie słowa „demokracja”. Spostrzeżenia na ten temat zawiera zbiór tekstów *Rozmowy z góralami o polityce*.

Moje zainteresowania lokalnym wizerunkiem władzy początkowo (1993-1996) dotyczyły władz gminnych. Badania w powiecie giżyckim, wśród ludności wykorzenionej, były prowadzone w okresie samorządowego ożywienia w gminnym życiu publicznym, które mieszkańcy z zaciekawieniem śledzili i komentowali. Zestawienie ich przekonań i wyobrażeń z ideą postawy obywatelskiej, *civility* (E. Shils), prowadziło do wniosków, że najbliższe nastawieniu obywatelskiemu były dawne gminne elity władzy, jakkolwiek ich stosunek do mieszkańców wsi, oparty na paternalistycznej wyższości, odbiegał znacznie od założeń *civility*. Wnioski te ujęłam w książce *Wiedza potoczna o sprawach publicznych*.

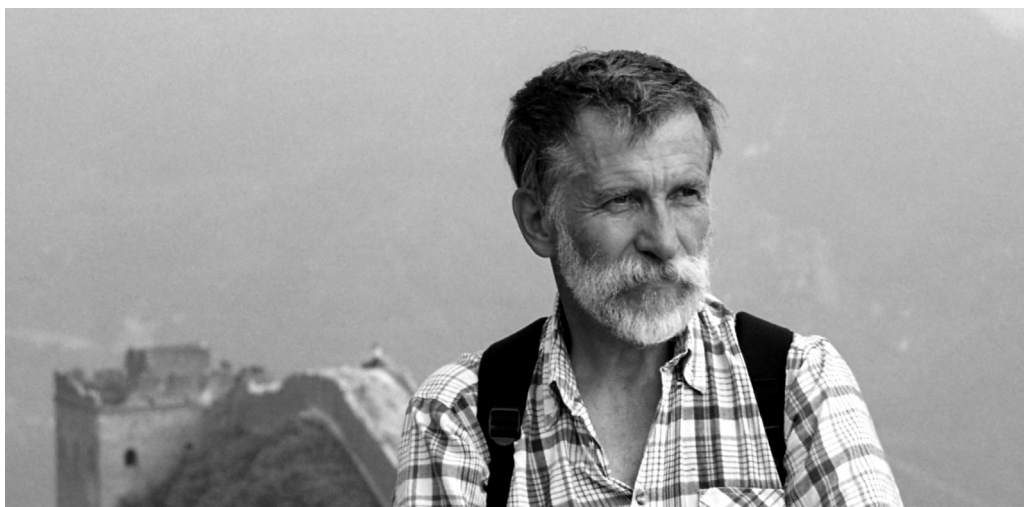
W latach 80. przedmiotem moich badań prowadzonych na Rostoczu była świadomość historyczna mieszkańców wsi. Zebrane materiały potwierdzały tezę o wpisaniu lokalnej wiedzy o przeszłości w przestrzeń i silnej mityzacji: w opowieść o przeszłości wsi wplecione były tak klasyczne wątki mityczne jak potop, nieliczni ocaleni, symboliczne konotacje kresu, oczyszczenia i rozpoczęcia na nowo.

Przez wiele lat prowadziłam ćwiczenia ze wstępu do etnologii, a od 2006 r. wykład z tego przedmiotu oraz wykład z etnologii Europy, dotyczący procesu kształtowania się kultury w średniowiecznej Europie. Prowadzę też seminarium metodologiczne dla magistrantów. Na rok 2007 proponuję nowy wykład o antropologii politycznej i konwersatorium z antropologii państwa, omawiające anglojęzyczne teksty na ten temat.

Włodzimierz Mędrzecki

Moimi specjalnościami są etnografia historyczna i antropologia historii. Staram się przekonywać studentów naszego Instytutu, że Historia to coś zupełnie innego, niż wydaje się wynikać ze szkolnego wkuwania dat, nazw i nazwisk oraz informacji o kompletnie nieinteresujących wydarzeniach w rodzaju bitwy pod Borodino. Jednocześnie chcę pokazać, jak ciekawą intelektualnie rozrywką jest analiza rozmaitych rodzajów źródeł historycznych i etnograficznych. Mój drugi konik to badania nad dziejami ludzi żyjących w Polsce między 1944 a 1989 r. Wraz ze studentami na seminarium kierunkowym i magisterskim szukamy sposobów równoczesnego wykorzystania warsztatu i metodologii historii i antropologii, by w ten sposób zbliżyć się maksymalnie do Prawdy o tamtej epoce.

Lech Mróz

Jeszcze w trakcie studiów, i to dość wcześnie, doświadczać zacząłem wewnętrznego rozdarcia – związanego z tematyką i obszarem zainteresowań. Intrygowali mnie Cyganie – dziś w ramach poprawności politycznej nazywani Romami; pociągali też bardzo silnie mieszkańcy wschodniej części Karpat polskich: Beskidu Niskiego i Bieszczadów – ci wysiedleni i ci, którzy pozostali na miejscu. W lutym 1958 przeszedłem na nartach, z dwójką przyjaciół, spory kawałek Bieszczadów – od Lutowisk do Cisnej, wchodząc też na Halicz, Krzemieniec, Rawkę, Połoninę Caryńską i kilka mniejszych wzniesień. Zrujnowane wsie, pozostałości cerkwi, brak ludzi, pustka były silnym impulsem do bliższego zainteresowania się tą ziemią, ludźmi i kulturą – mieszkańcami tych gór.

Od Cyganów niedaleko do innych grup wędrujących, w tym pasterzy – żyjących w górach, ale też tych żyjących w stepie. Kiedy więc okazało się, że zamiast niezbyt rozwijającej (jak oceniałem to ja i moi koledzy) praktyki muzealnej możliwy jest wyjazd w Bieszczady i robienie wywiadów z wypasającymi tam owce pasterzami z Podhala, wybrałem tę drugą możliwość. Nie były w kolizji z tymi zainteresowaniami późniejsze wyjazdy i badania w Mongolii i wśród koczowników w Indiach (kojarzonych z praprzodkami Cyganów). Wyjątkowo dużo Cyganów żyje w krajach bałkańskich. Najbardziej aromatyczną kawę piłem w górach Durmitor, w Czarnogórze, przygotowaną z garści ziaren upalonych nad ogniskiem przez kobietę z wędrującej tamtędy gromady Cyganów-Czergaszy – zaopatrujących pasterzy w rozmaite sprzęty metalowe. Walory kawy pitej chłodnym rankiem podnosił kieliszek rakii. Węć i ten obszar stał mi się bliski.

Od kiedy w latach 90. wyjazdy w Karpaty Wschodnie stały się sprawą prostą, staram się bywać tam często – rejestrować archaizmy, ale i szybko zmieniające się życie mieszkańców gór, rezultat zmian ekonomicznych i politycznych. Prawie tak chętnie bywam tylko w Mongolii i na Bałkanach. Za poradą mądrych profesorów, a potem i w wyniku własnych przemyśleń postanowiłem porzucić tematykę cygańską i zająć się sprawami poważniejszymi, bardziej naukowymi. Prawie się udało, ale tylko prawie. Bowiem lata 90. tak ożywiły środowisko cygańskie – m.in. dlatego że dojrzałość i ważne miejsce w społeczności zyskało pokolenie wychowane już jako ludzie osiadli, miejscy i edukowani, i oswojeni ze współczesną kulturą, w tym subkulturą urzędniczą – tak zdynamizowały, senne do tej pory stowarzyszenia i zespoły artystyczne, że i mnie to wciągnęło i towarzyszy jak cień. Tym bardziej że i dawni, i nowi znajomi cygańscy nie dali zapomnieć o sobie, angażując do rozmaitych działań. Chyba prawdziwe jest cygańskie przysłowie: nie przeskoczysz swojego cienia.

Helena Patzner

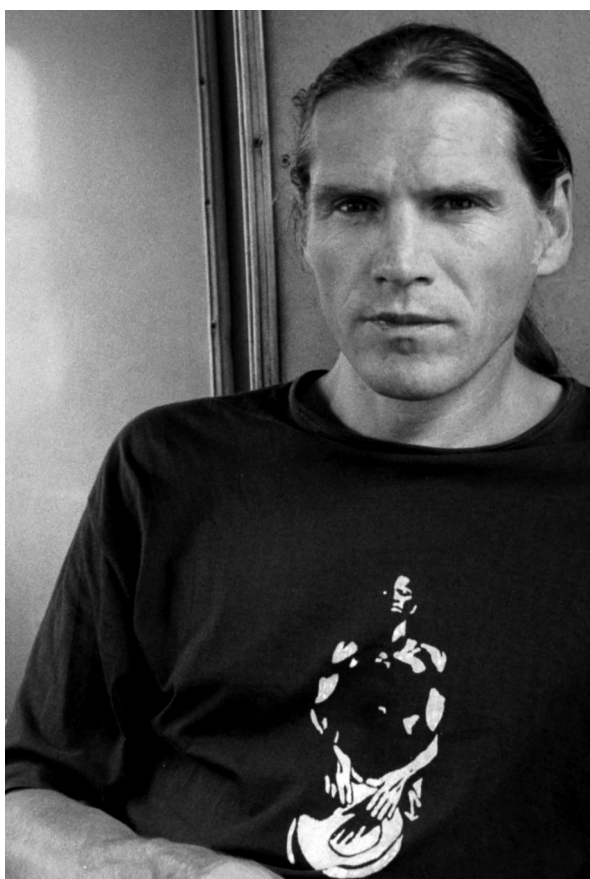
Moje zainteresowania badawcze oscylują wokół zagadnień związanych ze zjawiskiem migracji we współczesnym świecie. Metodologiczną inspiracją jest dla mnie etnografia wielostanowiskowa zaproponowana przez Marcusa (1995), która poprzez wielość stanowisk pozwala lepiej zanalizować przyczyny i skutki wzmożonej mobilności ludzi i idei. Teoretyczną bazą moich badań jest natomiast mało znana w Polsce teoria więzi ponadpaństwowych (*transnationalism*), która od lat 90. stanowi główny przedmiot rozważań antropologów zajmujących się migracją.

Interesuję mnie renegocjacje, jakim podlegają więzi rodzinne w procesie migracji, szczególnie gdy imigrantkami są kobiety. Analizując różne aspekty mobilności rodzin, skupiam się przede wszystkim na praktykach „macierzyństwa na odległość”.

Zarówno w mojej pracy magisterskiej, jak i w rozpoczętym doktoracie zajmuję się szczególnym przypadkiem migracji filipińskiej, jednym z najliczniejszych obecnie strumieni migracyjnych. Wcześniej prowadziłam badania również na Litwie (Wileńszczyzna) na temat lokalnej legendy o proroku i jej znaczenia dla społeczności lokalnej.

Andrzej Perzanowski

Zamiast charakteryzować chronologicznie obszary swoich zainteresowań wolę spojrzeć na nie z obecnej perspektywy, pokusić się o znalezienie czegoś, co stanowiło wspólny ich mianownik. Jest to życie społeczne w jego ludycznych, komicznych, marginalnych, a socjologicznie rzecz ujmując: dewiacyjnych przejawach. Tego dotyczyła moja praca magisterska o bójkach wiejskich, a w jeszcze większym stopniu doktorat, w którym zająłem się problemem odmienności (postacią „odmieńca”, „głupka wioskowego”). Obecnie dochodzą do tego zainteresowania kryminologią, sub-

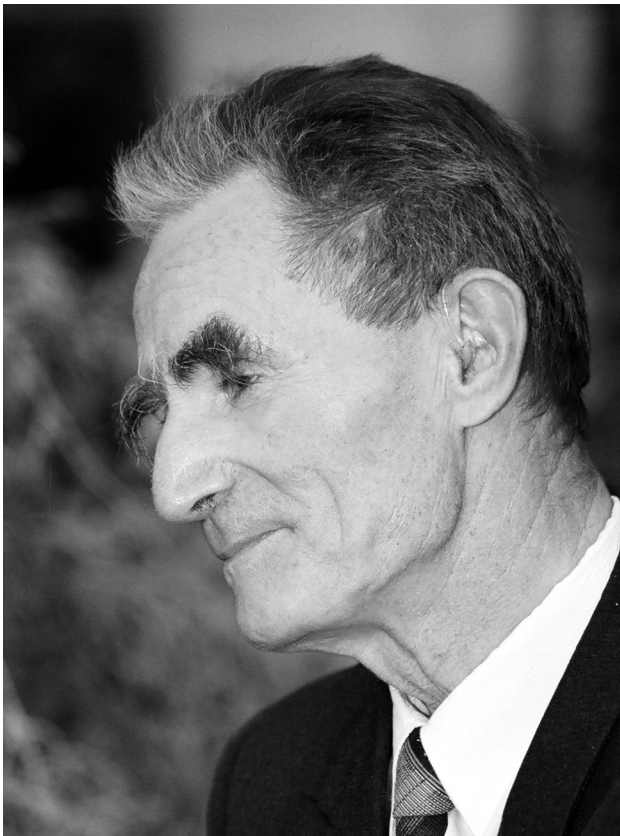

kulturami etc. Z perspektywy teoretycznej zajmuję się komunikacją kulturową oraz teorią dyskursu i narracji, próbując stosować je do analizy powyższych problemów.

Moje badania terenowe to przede wszystkim Polska, ale także Litwa oraz Bułgaria. Prowadziłem badania z czterema grupami laboratoryjnymi (Polska, Litwa) oraz własne badania w społeczności Pomaków w Bułgarii.

Trudno mi mówić o jakiejś własnej wizji antropologii. Z pewnością jednak optuję za interdyscyplinarnością, zwłaszcza zaś za pokonywaniem nieuprawnionych współcześnie, sztucznych barier między antropologią a innymi naukami społecznymi, szczególnie socjologią. W miejsce klasycznej etnologii chętnie widziałbym szeroko pojętą antropologię społeczną.

Uważam również, że obecny od lat, także w polskiej antropologii, nurt postmodernistyczny (w różnych jego przejawach) skutkuje czymś w rodzaju antropologicznego solipsyzmu. Metoda etnograficzna zaś, moim zdaniem, daje badaczowi dostęp do rzeczywistości empirycznej, pozwalając na konstatacje wykraczające poza subiektywny osąd. Prowadząc zajęcia, staram się więc przedstawiać antropologię jako dyscyplinę o wypracowanym warsztacie i metodologii, które dają narzędzia do badania i refleksji nad współczesnością.

Marian Pokropek

Rocznik 1932. Młodość to wojna i zniszczenia, najpierw niemieckie, potem władz tworzącego się PRL-u. W liceum Batorego fascynowały go książki. Cudowna biblioteka i wspinałe wydawnictwa legionowe, pięknie ilustrowane czasopisma, opisy krajobrazów i kultury Kresów II RP: Polesia, Wołynia, Huculszczyzna, Litwy. Po lekturze książki *Ziemia gromadzi prochy* już wie, że będzie się zajmował najdawniejszą przeszłością i kulturą. Przychodzi koniec lat 40. i likwidacja szkoły. Ukochana biblioteka wrzucona na ciężarówkę jedzie do papierni na przemiał. Szok – zniszczenia i barbarzyństwo. Kończy szkołę Czackiego. Na Uniwersytecie wybiera historię kultury materialnej – bo to badanie kultury przeszłości. Jest członkiem sekcji kolarskiej CWKS

– kilka zwycięstw w wyścigach i możliwość zwiedzania najstarszych miejsc: Biskupin, Kruszwica, Czersk, Tum. Rowerem dojedzie wszędzie.

Na II roku studiów wśród zabytków przeszłości zauważa człowieka. To za sprawą wykładów Witolda Dynowskiego. Urzeka go wizja rozwoju kultur „doniczki kulturowe”, opis migracji ludów „skaczących z rafy na rafę”, sugestywność i urok Profesora. Po III roku zostaje bibliotekarzem Katedry jako p.o. asystenta.

W badaniach Katedry zajmuje się budownictwem i osadnictwem Mazowsza i Podlasia, uczestniczy w badaniach PAE. W głębi duszy marzy o Kresach. W latach 1962-1964 uczestniczy w ekspedycji Jaćwieskiej Jerzego Antoniewicza. Składa projekt badań nad etnografią Wielkiego Księstwa Litewskiego – ale to nierealne w ówczesnych warunkach politycznych.

Po próbie „indywidualnych badań terenowych” na terenie ZSSR przez następne 30 lat może badać tylko polską część kresowego pogranicza. Podjęcie na początku lat 70. przygotowania *Atlasu sztuki ludowej i folkloru w Polsce* przez ponad 40 lat wiąże go ze sferą kolekcjonerstwa, dokumentacji twórczości artystycznej, osobowością twórców ludowych. Fascynuje go tradycja, której przejawy potrafi znaleźć w najbardziej niespodziewanych miejscach i zachowaniach ludzkich. Podejmując temat badawczy, wnikliwie studiuje źródła historyczne i opracowania naukowe; konfrontuje je z wachlarzem źródeł wywołanych.

Robiąc dziesiątki tysięcy fotografii wszystkich napotkanych przejawów kultury ludowej, chce niejako zrekompensować zniszczenie dzieł naukowych, których był świadkiem u progu swej naukowej kariery.

z zeznań Profesora opracował KB

Magdalena Radkowska-Walkowicz

Oprócz etnologii (UW) skończyłam Szkołę Nauk Społecznych przy Instytucie Filozofii i Socjologii PAN, gdzie obroniłam doktorat. I prawie ukończyłam polonistykę (UW). Może dlatego interesuje mnie przede wszystkim interdyscyplinarna refleksja nad znaczeniami i motywami zachowań współczesnych ludzi. Tego rodzaju namysłem jest dla mnie antropologia. A antropologii uczyłam się przede wszystkim od prof. Anny Zadrożyńskiej (na seminarium magisterskim), prof. Magdy Zowczak (na laboratorium), dr. Zbigniewa Benedyktowicza (i „Kontekstów”) oraz całego mojego roku (1994-1999).

Moje zainteresowania naukowe skupiają się przede wszystkim na: robotach, golemach, cyborgach i androidach – sztuczni ludzie ciekawią mnie zwłaszcza jako zwierciadła, w których przegląda się nasze człowieczeństwo. Temu tematowi poświęciłam doktorat (promotor: prof. Aldona Jawłowska) i napisaną na jego podstawie książkę *Od Golema do Terminatora. Wizerunki sztucznego człowieka w kulturze*. Ponadto interesuje mnie: antropologia ciała, kulturowe wymiary technologii, kultura popularna i generalnie antropologia współczesności (cokolwiek by to znaczyło).

Jestem współtwórczynią i redaktor naczelną kwartalnika kulturalno-społecznego „(op.cit.)”, wiceprezesem Stowarzyszenia Etnografów i Antropologów Kultury „Pasaż Antropologiczny”, a także redaktorem w Senacie RP. W wolnych chwilach (cokolwiek by to znaczyło) zajmuję się grafiką – jako członek grupy twórczej Studio Sport zdobyłam kilka prestiżowych nagród za projektowanie graficzne.

Sławomir Sikora

Po kilkuletnim doświadczeniu pracy w Muzeum Etnograficznym w Warszawie, której początek zbiegł się z zakończeniem studiów na warszawskiej etnologii, przeniósłem się do Instytutu Sztuki PAN, na długie lata wiążąc się z zespołem „Kontekstów”, wówczas (jak i dziś jeszcze czasem) nazywanych „Polską Sztuką Ludową”. Po krótkotrwałym epizodzie pracy w „Kwartalniku Filmowym” i obronieniu pracy doktorskiej na temat antropologii fotografii (opublikowanej pt.: *Fotografia. Między dokumentem a symbolem*) podjąłem pracę w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej. Zająłem się tu przede wszystkim antropologią filmu i fotografii, a szerzej: wizualnością w kulturze. Antropologia wizualna paradoksalnie zyskuje coraz więcej uznania, choć sam paradygmat wizualny (związany silnie z nauką pozytywistyczną), jak się wydaje, leży w gruzach... W swoim najszerszym ujęciu antropologia wizualna nie sprowadza się, jak niegdyś bywało, do rejestracji różnych form „rzeczy widzialnych” (film i fotografia) – jest również, a może nawet przede wszystkim, pytaniem o rolę wizualności, metaforyki wizualnej w danej kulturze, także naszej. Pewna oczywistość, która wiąże się z naocznością, sprawia, że mniej uwagi zazwyczaj poświęcamy temu, że czytania komunikatów wizualnych, podobnie jak tekstów pisanych, trzeba się uczyć. Ten obszar zainteresowań w Instytucie stale się poszerza i obecnie objął także praktyczną naukę posługiwania się kamerą.

Poza tym moje zainteresowania oscylują wokół antropologii pamięci i śmierci, a zagadnieniom tym poświęcona była już moja praca magisterska, opublikowana w formie artykułu *Cmentarz. Antropologia pamięci* w „Polskiej Sztuce Ludowej”. Zajmuję się także antropologią refleksyjną. Oprócz wspomnianej książki *Fotografia...* jestem autorem licznych tekstów z zakresu antropologii kulturowej i wizualnej, opublikowanych m.in. w „Kontekstach”, „Kwartalniku Filmowym”, „Ludzie”, „Czasie Kultury”, „Roczniku Historii Sztuki”, „(op. cit.)”. Współpracowałem przy tworzeniu wystawy *Malinowski – Witkacy. Fotografia: między nauką a sztuką* (Muzeum Narodowe w Krakowie i CSW, Warszawa) oraz byłem jednym z kuratorów wystawy *Nostalgia urzeczywistniona. Afryka w fotografiach Kazimierza Zagórskiego* (Zachęta). Ponadto jestem tłumaczem lub współtłumaczem następujących książek: John Berger *O patrzeniu*, Clifford Geertz *Dzieło i życie* oraz James Clifford *Kłopoty z kulturą*, a także sporej liczby artykułów opublikowanych w pismach bądź wyborach tekstów.

Na studia etnograficzne trafiłem przez przypadek. Jednak już po pierwszych miesiącach studiowania antropologii nie miałem wątpliwości, że był to najlepszy wybór z możliwych. Etnografia stała się dla mnie nie tyle dyscypliną naukową, narzędziem badawczym, umiejętnością negocjowania znaczeń, ile chyba przede wszystkim stylem życia.

Tematy, które zaciękały mnie prawie 20 lat temu, wciąż są przedmiotem moich zainteresowań, a do miejsc, w które zacząłem wtedy wyjeżdżać, nadal powracam – do tych samych ludzi, pejzaży czy rozmów.

Nie wyobrażam sobie antropologii bez osobistego doświadczenia, nabytego w trakcie „badań terenowych”. I mimo zmieniających się nurtów teoretycznych, wciąż uważam, że tożsamością naszej dyscypliny jest empiria – niezależnie, czy daleko od mojego miejsca zamieszkania, czy znajdująca się blisko za oknem. Ja wybrałem bardziej „tradycyjny” model uprawiania etnografii. Moja pasja etnograficzna narodziła się w wioskach Wileńszczyzny i w górach Ałtaju. Tym obszarem geograficznym pozostaję wierny do dziś. Odbija się to zresztą na moich studentach, którzy muszą słuchać opowieści o wędrujących górach, szamanach, kultach niedźwiedzia, pokrewieństwie oraz... wyjeżdżać na praktyki terenowe na Litwę.

Moje zainteresowania naukowe mieszczą się w zakresie szeroko rozumianej antropologii etniczności. Na ten temat pisałem doktorat o różnych przejawach identyfikacji etnicznej mieszkańców Syberii. Drugie zagadnienie, którym zajmuję się od kilku lat, to lokalność – interesuje mnie, w jaki sposób ludzie określają i konstruują granice własnej społeczności.

Zofia Sokolewicz

Moje życie polega na bezustannym uczeniu się. Moim pierwszym profesorem był Witold Dynowski, który wymagał od nas przede wszystkim wyobraźni, a uczył, że o kulturach plemiennych i ludowych można mówić łącznie, bo zawsze mówimy o Człowieku. Studia magisterskie odbywałam w Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim, u K. Moszyńskiego i K. Dobrowolskiego. Doszło do tego dlatego, że w związku z reformą szkolnictwa wyższego wprowadzono w 1949 r. nowe zasady, zgodnie z którymi do nadania magisterium wymagana była liczba co najmniej trzech profesorów danej specjalności. W Warszawie był tylko jeden profesor. To postanowienie uderzało w tradycyjną strukturę uczelni,

której podstawę stanowiła relacja mistrz (siedzący na katedrze) – uczeń, wspierani autorytetem Wydziału. Uderzało też w tradycyjną strukturę autorytetów, co zapewne było polityczną intencją prawodawcy.

W rezultacie rozpoczęłam studia magisterskie w Krakowie w 1953 r. Od profesora Moszyńskiego nauczyłam się poszukiwania starych śladów przenikania się kultur i w związku z tym opracowywania typologii, kreślenia map etnograficznych i na tej podstawie budowy hipotez historycznych. Profesor Dobrowolski uczył zaś zasady, że współczesność jest tylko ogniwem w procesie historycznym, a kultura jest korelatem struktury badanej społeczności. Napisałam pracę magisterską o pługach i pługaczach w Polsce: pierwszą część zgodnie w wskazówki jednego, a drugą drugiego profesora i nauczyłam się, że w Krakowie funkcjonują obok siebie dwie zupełnie różne etnografie.

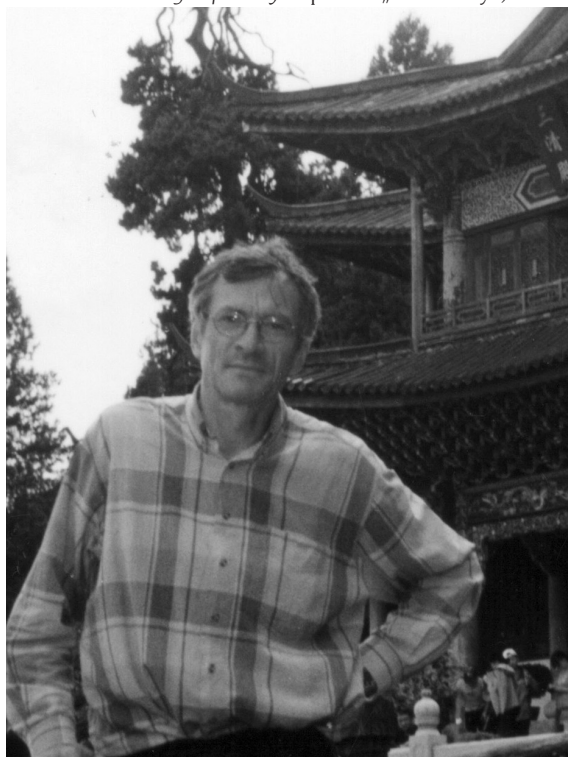
Kolejne wyjazdy (London School for Economics i Ecole Pratique des Hautes Etudes) nauczyły mnie, że różnorodność ta jest jeszcze większa, że etnografowie nie tylko stawiają sobie różne pytania, ale też mówią różnymi teoretycznymi językami. Do grona moich nauczycieli dołączyli też studenci, którzy poszukując własnych dróg, do historyzmu, ewolucjonizmu krytycznego, funkcjonalizmu i strukturalizmu dodali różne kierunki semiotyczne i fenomenologię. Ta różnorodność zwiększała się także dzięki współpracy z afrykanistami, mongolistami, sławistami, a ostatnio z nowo stworzoną specjalnością: europeistyką. Nie chciałam jednak opowiadać się za żadnym z tych kierunków, bardziej interesowały mnie relacje między nimi. Uczyłam się nowych teorii także po to, by móc rozmawiać ze studentami, którzy coraz częściej szukali zupełnie własnych dróg.

Lata 80. przyniosły zainteresowania etnometodologią, kognitywizmem, antropologią refleksyjną i interpretacyjną. Zakwestionowano tak zwane obiektywne cechy warsztatu etnografa, do każdego tematu opracowujemy specyficzne narzędzia, decydujemy o konkretnym teoretycznym języku. Ale naszą wspólną, mocną stroną pozostał teren (dla mnie Polska, Mongolia, Bułgaria, Macedonia) i przekonanie o znaczeniu kontekstu lokalnego. Dlatego może, gdy silna alergia uniemożliwiła mi wyjazdy terenowe, zajęłam się polityką kulturalną Unii Europejskiej i Rady Europy oraz kulturowymi kontekstami praw człowieka.

Jerzy S. Wasilewski

Moje bieżące poszukiwania koncentrują się wokół zagadnień globalizacji. Etnolog/antropolog staje tu wobec dylematu: jak badać ten potężny proces, nie powielając ogólnikowych czy banalnych diagnoz, sporządzanych przez wielkich ideologów. Moja odpowiedź brzmi: „patrzeć (badać) lokalnie, widzieć (interpretować) globalnie”. W zgodzie z tą dewizą zbieram pochodzące z różnych obszarów świata (głównie z Azji) materiały, tworząc konkretne „studia przypadków”. Potężny prąd globalizacji przeciska się zawsze przez jakieś lokalne „ucho igielne”, kształtując – a jednocześnie będąc kształtowanym – przez różnorodne miejscowe realia. „Globalna gehenna” sąsiaduje z „globalną groteską”. Tokijska giełda rybna, postsowieckie święto syberyjskich pasterzy renifera, życie chińskich nędzarzy na wysypisku śmieci wyeksportowanych z Europy, londyński czy berliński wielokulturowy karnawał – wszystkie takie globalizacyjne mrowiska oferują badaczowi wgląd w rozmaitość stylów życia, formujących się pod wpływem czynników z drugiego krańca globu.

W badaniach terenowych i penetracjach, jakie najchętniej prowadzę – podobnie jak przed laty – na obszarach Azji Centralnej, Syberii i Dalekiego Wschodu, kontynuuję dawne zainteresowania tradycyjnymi systemami symbolicznymi (archaiczne modele świata, szamanizm). Dziś, gdy przeszły one radykalną dezintegrację, a na dodatek w antropologii dawno już odrzucono „koniec paradygmatu”, nie da się patrzeć na nie w stary sposób strukturalno-systemowy. Ważne jest spotkanie z konkretnym człowiekiem jako autorem i twórcą w kontekście jego kultury – to ono stanowi o sensie etnologicznej przygody (patrz cykl *Etnolog w podróży* w piśmie „Konteksty”).

Moje prace gabinetowe mają na celu zamknięcie dwóch obszarów nienowej refleksji. Pod hasłem „NieCzystość” ujmuję problematykę tabu, zakazów magicznych, wykluczenia, wydzielenia i skalania. Natomiast „NiePoważność” to wielka sfera zachowań kulturowych (w tym anty-kulturowych), których wspólnym mianownikiem jest śmiech. Nadal borykam się z syntezą, która powinna pokazać, jak interpretuje się w etnologii archaiczne mitologie trickstera, obrzędowy clowning i rytualną parodię, jak patrzeć na plebejskie formy humoru w dzisiejszej kulturze masowej i na peryferiach kulturowych. Oba te wielkie zagadnienia mam nadzieję objąć w oddzielnych publikacjach.

Hołdując przekonaniu, że etnograf powinien być zbieraczem-łowcą, kolekcjonuję (przygodnie) takie orientalia, które uroczo ilustrują dawne europejskie wyobrażenia Wschodu i odwrotnie. Nie ma nic smaczniejszego niż osiemnastowieczny orientalizm (cokolwiek by na to powiedział Edward Said).

Katarzyna Waszczyńska

W IEiAK pracuję od 12 lat – najpierw jako asystent, a od 2004 r. – adiunkt. Dlaczego wybrałam etnologię? By móc odpowiedzieć na to pytanie, muszę odwołać się do czasu, zanim zaczęłam studiować w KEiAK UW. Pewnie na drodze każdego człowieka można wskazać kogoś, kto miał wpływ na jego wybory. Dla mnie taką osobą była Anna Ostrowska. To dzięki niej nauczyłam się obserwacji otaczającego mnie świata i wrażliwo-

ści na inność. Przekazany mi sposób patrzenia na człowieka i kulturę, którą tworzy i w której uczestniczy, okazał się bliski etnologii. Przekonałam się o tym kilka lat później, już w czasie studiów. Wtedy odnalazłam swoje miejsce: wyjazdy terenowe w ramach laboratorium etnograficznego na Litwę pozwoliły mi na zainteresowanie się tematyką zróżnicowania etnicznego i kulturowego Europy Środkowo-Wschodniej, którym jestem wierna do dzisiaj. Szczególnie interesujące stały się dla mnie poszukiwania odpowiedzi na pytania „kim jestem?” i „gdzie należę?” – pytania dotyczące budowania obrazu siebie i swojej grupy. Zagadnienia związane z procesem tożsamościowym mogłam poznać podczas kilkuletnich badań na Białorusi. Tu, w mikroskali, mogłam przekonać się o niejednoznaczności wyborów i postaw Białorusinów oraz o tym, jak istotną rolę przy ich analizie odgrywa kontekst historyczny, społeczny, polityczny. Drugim polem moich zainteresowań, stanowiącym dopełnienie pierwszego, są kwestie społeczności lokalnych i ich postrzegania kultury regionalnej (ciekawi mnie m.in., co należy do tzw. dziedzictwa kulturowego danej grupy, regionu; co i w jaki sposób się o tym mówi; jaką rolę w popularyzacji wiedzy o kulturze regionalnej odgrywa lokalna elita, z jakim spotyka się odbiorem; interesują mnie także motywacje ludzi, którzy swoje życie poświęcają realizacji różnych pasji, m.in. kolekcjonerstwu). Tych zagadnień dotyczą zajęcia, które prowadzę.

Dla mnie, etnologa, istotny jest teren: wyjazdy badawcze, możliwość obserwacji i uczestniczenia w życiu danej grupy, możliwość przyglądania się różnym przejawom kultury i ich rejestracji, czasem niedostrzeganych tam i odkrywanych dopiero po powrocie; to także kontakt z konkretnym człowiekiem i jego wizją rzeczywistości społecznej, kulturowej itd. Swoimi doświadczeniami badawczymi starałam się dzielić ze studentami, uczestnikami prowadzonych przeze mnie czterech grup laboratoryjnych. W czasie wyjazdów nie ograniczaliśmy się jedynie do zaplanowanych badań i terenu, staraliśmy się zobaczyć coś więcej. Służyły temu objazdy Białorusi oraz „krótkie rekonesanse” sąsiednich państw (Litwa, Ukraina). Dawało to możliwość szerszego spojrzenia na podejmowane przez studentów tematy. Wyjazdy przyniosły także wiele projektów studenckich (wystawy, publikacje, warsztaty edukacyjne). Uświadamiają one, że ów teren to nie tylko „problem badawczy do zgłębienia”, ale przede wszystkim konkretni ludzie, ich życie, historie.

Bycie nauczycielem akademickim stanowi dla mnie ciągłe wyzwanie, z jednej strony dydaktyczne, a z drugiej naukowe; jest bowiem lekcją pokory wobec rozwijającej się wiedzy etnologicznej i antropologicznej, indywidualności intelektualnej studentów oraz wobec ludzi, dzięki którym możliwe jest uprawianie etnologii.

Anna Zadrożyńska-Barącz

Po skończeniu studiów w zamierzcztych czasach (1963) starałam się w nauce odnaleźć sens głębszy, niż to proponował ówczesnie obowiązujący światopogląd marksistowski. Drogą pełną pomyłek i oczywistości wędrowałam w zaufki rozmaitych teorii humanistyki, dziwnych metod badawczych, aby wreszcie usadowić się na obszarze penetracji skromnym, ale wcale nie ubogim w treści, gdzie można obserwować współczesne obyczaje codzienne, elegancję i chamstwo. Zaczynałam od ścierania się z problemami zanikającej kultury ludowej, którą z wieloma studentami śledziłam w podlaskich wioskach, aby potem uznać, że wszystko, co badamy, to kultura współczesna, bo współczesna badaczowi. A więc wkroczyliśmy z badaniami na teren PGR-u (kuriozalnej formy gospodarki wiejskiej w Polsce realnego socjalizmu), potem spenetrowaliśmy warszawską FSO i jej chłoporobotniczą załogę, następnie można już było powrócić do zwyczajnych podlaskich wiosek, śledząc obyczaje świąt i codzienności. Nadarzyła się też okazja do badań bałkańskich (Macedonia), a to pozwoliło na wstępne próby porównań w sferze obrzędów, zwłaszcza rodzinnych. Porównania te wymusiły pogłębienie refleksji i w czasie, i w przestrzeni. Tu bardzo przydatne okazały się dawne lektury, zajęcia ze studentami i własne przemyślenia na temat kultury Europy, która okazała się koniecznym kontekstem historycznym współczesnego obrazu kultury, zwłaszcza w Polsce. I na tym polu powiązań, wpływów, aplikacji na razie się zatrzymałam. Obiecuję ono tak wiele, że zapewne wystarczy mi pracy do końca życia. Wymaga bowiem nie tylko wielostronnych poszukiwań kulturowych szczegółów, ale przede wszystkim poznawania coraz to nowych pomysłów w dziedzinie teorii i metodologii, aby wreszcie móc dopracować własną koncepcję kulturowych zdarzeń. A jeżeli to mi się nie uda, ludzkość i tak nie poniesie wielkiej straty...

Maciej Ząbek

Z warszawską etnologią wiązą mnie nieprzerwane więzi od początku studiów po dzień dzisiejszy. Na stałe w Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej pracuję jednak dopiero od 2003 r. Po skończeniu studiów wyjechałem na prawie dwuletnie badania terenowe do Sudanu. Potem pracowałem w Instytucie Krajów Rozwijających się, a także przez 6 lat w Departamencie do Spraw Migracji i Uchodźstwa MSWiA. Przebywanie w środowisku urzędników państwowych i naukowców innych niż etnologia specjalności nie pozostało bez wpływu na moje pasje naukowe, poglądy i osobowość.

Wraz z prof. Lechem Mrozem uczestniczę w programie EQUAL przy realizacji zadania kierowanego przez Polską Akcję Humanitarną Partnerstwa na rzecz Rozwoju – Integracja społeczna i zawodowa cudzoziemców „Możesz uczyć się rozumieć” – MUR.

Najkrócej moje zainteresowania można przedstawić, odwołując się do hasła „antropologia polityczna”, oczywiście w rozszerzonym zakresie tego pojęcia obejmującego rozmaite aspekty politycznych wymiarów kultury, w sferze zarówno symbolicznej, społecznej, jak i materialnej. Zawierają one moim zdaniem także badania nad problematyką rozwoju, polityczną i gospodarczą dominacją, współczesnymi konfliktami zbrojnymi oraz etnicznością i uchodźcami, którym to studiom ostatnio poświęcam najwięcej uwagi. Powyższe zainteresowania badawcze mają w moim przypadku również swój aspekt geograficzny. Nakładają się one na badania w krajach Bliskiego Wschodu i Afryki, choć także w Polsce nad imigrantami z tamtych regionów. W książce *Biali i Czarni*, ostatniej mojej publikacji, poświęconej relacjom polsko-afrykańskim, starałem się zawrzeć syntezę swoich doświadczeń życiowych na ten temat.

Magdalena Zowczak

Zajmuję się antropologią religii: studiami nad apokryfem, modlitwą i ofiarą, współczesną ekspresją religijną oraz jej związkami z tożsamością w różnych środowiskach i grupach społecznych. Ostatnio pisałam o karierze postaci Judasza i Lilit w kulturze popularnej oraz o wykorzystaniu nowych mediów w zbiorowych praktykach religijnych w tzw. Tygodniu Czuwania 1-8 IV 2005 (artykuły w druku). Pracuję nad zbiorową monografią *Fundamentalizm, synkretyzm, ekumenizm w perspektywie lokalnej*. Moimi ulubionymi zajęciami były laboratoria etnograficzne. Obecnie prowadzę seminaria magisterskie i wykładam teorie kultury, prowadzę też seminarium kierunkowe *Typy doświadczenia religijnego*, a co pewien czas – wykład monograficzny *Biblia ludowa*, którego temat zmienię wkrótce na *Biblię ludową, biblię popularną*. Prowadziłam badania etnograficzne w Polsce centralnej i wschodniej, na Litwie, Białorusi, Ukrainie. Realizuję projekt badawczy (grant KBN): *Ukraina – pamięć, tożsamość, podmiotowość z mieszaną, polsko-ukraińską, grupą badaczy, po obu stronach granicy polsko-ukraińskiej*. Kieruję Zakładem Etnologii Polski i Europy.

_____miejsca

INSTYTUT ETNOLOGII I ANTROPOLOGII KULTUROWEJ UW 2006/2007

Dyrektor Instytutu – prof. dr hab. Lech Mróz
Zastępca dyrektora d/s ogólnych, kierownik studiów niestacjonarnych
– dr hab., prof. UW Jerzy S. Wasilewski
Zastępca dyrektora ds. studenckich – dr Katarzyna Waszczyńska
Przewodnicząca Rady Naukowej IEiAK – prof. dr hab. Anna Zadrożyńska
Pełnomocnik dyrektora ds. organizacyjnych – mgr Justyna Jasionowska
Sekretariat – mgr Michał Głuszek, Małgorzata Kowalska
Pracownia obsługi i dokumentacji badań – mgr Krystyna Dudzińska
Wspomaganie informatyczne – dr Andrzej Perzanowski
Biblioteka – mgr Joanna Koźmińska, mgr Urszula Gmachowska
Archiwum – mgr Krzysztof Braun

Studia niestacjonarne

Kierownik – dr hab., prof. UW Jerzy S. Wasilewski
Sekretariat – mgr Urszula Gmachowska

Zakład Antropologii Kulturowej

Kierownik: prof. dr hab. Anna Zadrożyńska

Adiunkci: dr Zbigniew Benedyktowicz

dr Ewa Klekot

dr Anna Malewska-Szałygin

dr Magdalena Radkowska-Walkowicz

dr Sławomir Sikora

Doktorantka: mgr Amanda Bruckowska

Zakład Etnologii Polski i Europy

Kierownik: dr hab., prof. UW Magdalena Zowczak

Profesorowie: dr hab., prof. UW Włodzimierz Mędrzecki

prof. dr hab. Marian Pokropek

Adiunkci: dr Tadeusz Baraniuk

dr Andrzej Perzanowski

Doktorantka: mgr Agnieszka Kościańska

Zakład Badań Etnicznych i Międzykulturowych

Kierownik: prof. dr hab. Lech Mróz

Adiunkci: dr Łukasz Smyrski

dr Katarzyna Waszczyńska

Asystent: mgr Wojciech Lipiński

Doktorantki: mgr Barbara Borkowska

mgr Kamila Dąbrowska

Zakład Etnologii Pozaeuropejskiej i Globalistyki

Kierownik: dr hab., prof. UW Jerzy Wasilewski

Profesorowie: prof. dr hab. Zofia Sokolewicz

Adiunkci: dr hab. Wojciech Bęben

dr Maciej Ząbek

Wykładowcy: mgr Paweł Kalinowski

Doktoranci: mgr Piotr Cichocki

mgr Paweł Krzyworzeka

mgr Helena Patzer

Zakład Antropologii Kulturowej

W tym Zakładzie jest nas siedmioro: mgr Amanda Bruczkowska (doktorantka), doktorzy adiunkci: Anna Malewska-Szałygin, Ewa Klekot, Magdalena Radkowska-Walkowicz, Zbigniew Benedyktowicz i Sławomir Sikora, oraz Anna Zadrożyńska-Barącz (prof. dr hab.), która Zakładem kieruję. Wszystkie podejmowane tu badania skierowane są na penetrację kultury współczesnej w bardzo szerokim rozumieniu tego pojęcia. Od lat realizujemy je na dwóch zasadniczych płaszczyznach, a każda z nich oferuje wielorakie możliwości badawcze, satysfakcjonujące – mam nadzieję – ich badaczy.

Kulturowy pastisz współczesności obejmuje: badania nad dziedzictwem kulturowym rozumianym jako społeczna konstrukcja narodowego dorobku kulturowego (dr E. Klekot), aktualny obraz kultury polskiej wsi na przykładzie Podlasia (mgr A. Bruczkowska), studia nad współczesnymi realizacjami święta i codzienności (prof. A. Zadrożyńska) oraz najnowsze teorie i metody badań współczesnej kultury (dr M. Radkowska-Walkowicz). Drugim wątkiem badań jest wizualność w kulturze współczesnej i jej tradycja. Tym problemem zajmują się doktorzy Z. Benedyktowicz i S. Sikora. I wreszcie wątek trzeci to etnopolitologiczny dyskurs w polskich społecznościach wiejskich, czym interesuje się dr A. Malewską-Szałygin.

Penetracje antropologiczne są drugim obszarem studiów w Zakładzie. Antropologia państwa (to dr Malewska), antropologia wizualna (to dr Benedyktowicz i dr Sikora), antropologia turystyki i sztuki (to dr Klekot), antropologiczne interpretacje kultury Europy (to prof. Zadrożyńska) oraz antropologia sztucznych ludzi (to dr Radkowska).

To imponujące problemy, ale rozważamy je na skromnych przykładach, wierząc, że kiedyś wielka księga wiedzy powiększy się także i o nasze szkice.

AZ

Zakład Etnologii Polski i Europy

Pole naszych badań to kultura symboliczna i komunikacja w tradycyjnych i współczesnych społecznościach lokalnych.

Naszym nestorem jest emerytowany prof. Marian Pokropek, znawca kultury ludowej obszarów Słowiańszczyzny, sławny muzealnik i kolekcjoner sztuki ludowej, niezapomniany etnograf-cyklista, którego charakterystyczna sylwetka staje przed oczami każdego starszego absolwenta naszego kierunku, kiedy wspomina obozy i wyjazdy terenowe.

Do naszego zespołu należy historyk i etnograf, dr hab. Włodzimierz Mędrzecki, prof. UW, który wnosi powiew odmienności dzięki historycznemu spojrzeniu. Zajmuje się globalną modernizacją społeczeństwa polskiego na przełomie XIX i XX w., a jego ulubionym tematem badawczym jest inteligencja w społeczeństwie polskim XX w.; studiuje także procesy narodowościowe w Polsce okresu międzywojennego. Rozpoczął badania zmian kulturowych na Kurpiach. Dr Tadeusz Baraniuk, znakomity badacz terenowy i muzealnik, bada kulturowo-językowe wzory tworzenia wizerunku Innego w społecznościach lokalnych (koncentruje się na tworzeniu pogłoski, przydomków i przezwisk). Świetnie zna Mazowsze i obrzędowość karnawałową, od kilku lat prowadzi badania kultury duchowej na ukraińskiej Bojkowszczyźnie. Dr Andrzej Perzanowski zasłynął oryginalnymi pracami o bójkach i z zakresu antropologii dewiacji w społeczności wiejskiej; jest naszym wymagającym metodologiem i teoretykiem, testującym nowości antropologiczne. Zajmuje się komunikacyjnymi i narracyjnymi wymiarami życia społecznego, a jednocześnie opiekuje się naszymi komputerami. Poza Polską prowadził badania na Litwie i w bułgarskich Rodopach. Nasza najmłodsza koleżanka, mgr Agnieszka Kościańska, słuchaczka Studium Doktoranckiego przy Wydziale Historycznym, interesuje się przywództwem religijnym kobiet. Właśnie skończyła pracę doktorską *Charyzmatyczne kobiety. Konwersja religijna a reorganizacja porządku płci kulturowej (gender) na przykładzie nowego ruchu Brahma Kumaris*. Ja zaś, dr hab. Magdalena Zowczak,

prof. UW, zajmuję się współczesną ekspresją symboliczną w kulturze religijnej, a moim ulubionym tematem są adaptacje symboliki biblijnej, w tym pastisz. Poza Polską prowadziłam badania na Litwie, Białorusi i Ukrainie i obserwacje w Bułgarii; obecnie kieruję badaniami pogranicza polsko-ukraińskiego, czyli unijnego (tematem jest kulturowe znaczenie i doświadczenie granicy).

Z Zakładem współpracują nasze absolwentki, dwie słuchaczki Studium Doktoranckiego przy Szkole Nauk Społecznych PAN: Magdalena Lubańska (pisze pracę o koegzystencji prawosławnych i muzułmanów w bułgarskich Rodopach) i Kamila Baraniecka (studiuje współczesne polskie misteria pasyjne), oraz Ewa Wołkanowska (prowadzi laboratorium etnograficzne *Antropologia pogranicza: polsko-ukraińskie sąsiedztwo*).

MZ

Zakład Badań Etnicznych i Międzykulturowych

Jeszcze w latach 80. XX w. zdawać się mogło, że tzw. problemy etniczne – konflikty, nacjonalizmy, postawy ksenofobiczne, etniczacja religii i polityki – to zagadnienia stosunkowo mało ważne. Wydawało się, że waga oznak przynależności etnicznej, poczucie etniczności i wartościowanie ludzi według ich etnicznej czy rasowej przynależności będą coraz bardziej traciły na znaczeniu wobec silnych procesów unifikacyjnych i globalistycznych; wydawało się, że powstanie globalnej wioski jest sprawą oczywistą i przesądzoną, a tym samym coraz mniejsze znaczenie będzie przywiązywane do pochodzenia i przynależności etnicznej, zaś sprawa wyznania i kultura będą sprawami osobistymi – własnych wyborów i decyzji.

Zmiany polityczne i ekonomiczne przełomu lat 80. i 90. XX w. w Europie i sporej części świata pobudziły gwałtowne spory na tle narodowościowym. Otwarte granice i osłabienie kontroli państwa spowodowały, że w krajach Europy Wschodniej i Południowej nagle pojawiły się gromady śniadych i ciemnoskórych uciekinierów. Tutejsze, miejscowe społeczeństwa nie były wystarczająco oswojone z obcymi, nie były przygotowane na ich pojawienie się i chęć zamieszkania i pracy. To zaczęło powodować antagonizmy i wrogość do przybyszów.

Cały splot obserwowanych zjawisk i procesów społecznych stał się bardzo wyraźnym sygnałem – wskazywał na ich wagę dla dzisiejszej nauki. Tematy podejmowane w ramach pracy tego zakładu, w tym w badaniach terenowych prowadzonych zarówno w Polsce jak też w krajach sąsiadujących i w innych częściach Europy czy świata, mają

na celu poznawanie, opisywanie, analizę tych zjawisk: wzajemnych relacji pomiędzy etnosami – narodami, relacji międzykulturowych i międzywyznaniowych, stosunku do innych i do mniejszości etnicznych. Nie tylko dla samej wiedzy i nawet nie tylko dla przekazania tego studentom. Rezultatami są publikacje, opracowania, raporty i ekspertyzy – powstałe w wyniku badań prowadzonych w ramach rozmaitych projektów. Ich celem jest nie tylko wzbogacenie wiedzy, także dostarczenie odpowiedniej wiedzy tym, którzy zajmują się imigrantami i odpowiadają za politykę imigracyjną i adaptację uchodźców; także rozpoznawanie sytuacji i możliwości zagrożenia konfliktami na tle rasowym, etnicznym, kulturowym czy wyznaniowym.

LM

Zakład Etnologii Pozaeuropejskiej i Globalistyki

Powołany z początkiem tego roku nowy, czwarty zakład w Instytucie skupia tych, którzy specjalizują się w badaniach pozaeuropejskich. Tworzy go kilka osób, zajmujących się od lat Azją, Afryką i Australią z Oceanią, w bliskiej perspektywie mamy pozyskanie amerykanisty. Nasz pozaeuropejski wspólny mianownik nie oznacza jednakości podejścia; całość służy raczej temu, by tak istotny składnik naszej dyscypliny, jak wiedza o tym, co najodleglejsze, „egzotyczne”, był dobrze reprezentowany w procesie dydaktycznym.

Globalizacja to stosunkowo nowy termin w etnologicznym słowniku pojęć podstawowych, ale na pewno jest to hasło, którego nie wolno nam ignorować. To przyszłość świata w długiej perspektywie, a zarazem ogrom dramatów w perspektywie krótkiej i w skali lokalnej. Każdy z takich przypadków i proces jako całość stanowią wyzwanie dla obserwatora- antropologa. Uczymy się, jak patrzeć i badać lokalnie, a zarazem widzieć i interpretować globalnie. Bieżące poszukiwania kilkorga spośród nas, w tym szczególnie doktorantów, dotyczą przynajmniej częściowo zagadnień globalizacji, wielokulturowości i procesów transnarodowych.

Warto wspomnieć, że na Uniwersytecie Warszawskim trwają prace, w których od początku bierzemy aktywny udział, nad nowym międzywydziałowym kierunkiem studiów nad globalizacją i rozwojem globalnym. Opracowaliśmy poważną część programu nauczania. Zakład będzie pełnił funkcję koordynatora i wykonawcy zadań dydaktycznych i badawczych.

JSW

Biblioteka

1995 rok, ul. Oboźna 8, drugie piętro – to siedziba biblioteki Katedry. Jej terytorium stanowią 3 niewielkie pomieszczenia z labiryntem drewnianych regałów, które mieszczą około 8 tysięcy vol. książek i 4 tysiące vol. czasopism. Misternie poukładane książki zajmują każde wolne miejsce na korytarzu i w sąsiedniej sali wykładowej. Czytelnia jednorazowo może przyjąć 12 osób. Obok okna w wypożyczalni umieszczona jest półka z częścią księgozbioru profesora Dynowskiego. Trudno się oprzeć wrażeniu, że za chwilę otworzą się drzwi i wejdzie uśmiechnięta pani Tosia Hassowa, dziwiąc się obecnością innych osób na swoim miejscu. Warsztat informatyczny stanowi jeden komputer w pracowni-wypożyczalni, a książki są katalogowane za pomocą edytora tekstu. Na każdym roku studiuje 40 osób, a pracownicy Katedry to 20 osób. Jest to ostatni rok istnienia tylko studiów stacjonarnych, wkrótce rozpocznie działalność Studium Wieczorowe, które zrewolucjonizuje naszą działalność.

2007 rok, ul. Żurawia 4, pierwsze piętro – to od 10 lat siedziba biblioteki Katedry, a obecnie Instytutu. Biblioteka dysponuje dwukrotnie większą przestrzenią, z jasną, przestronną czytelnią na ok. 25 osób. Drugie pomieszczenie zajmuje wypożyczalnia, magazyn zbiorów i niewielka pracownia. Jako druga biblioteka na UW mamy nowoczesny system regałów mobilnych, kompaktowo skupiających księgozbiór. Nasze zbiory to obecnie ok. 15 tysięcy książek i 6 tysięcy czasopism. Do dyspozycji są 4 komputery, w tym dwa dla studentów. Książki katalogujemy w komputerowym systemie bibliotecznym MAK, który jest umieszczony na stronie www Instytutu.

Razem z rozwojem zakresu dyscypliny etnologii/antropologii kulturowej zmienia się także profil gromadzenia zbiorów, punkt ciężkości przesuwa się w stronę antropologii współczesności, zagadnień związanych z kulturą masową i popularną, antropologią etniczności, gender studies, wizualnością, turystyką aż po globalistykę. Duży nacisk jest kładziony na gromadzenie literatury zagranicznej, bo mimo coraz częstszego ukazywania się przekładów z kanonu etnologii i antropologii kulturowej wiele interesujących książek wymaga natychmiastowego zakupu i umieszczenia na listach lektur.

Rosnąca liczba czytelników i konieczność dostosowania pracy do ciągle zmieniających się potrzeb w dobie Internetu stanowi przedmiot naszej nieustającej troski. Przygotowujemy readery z tekstami na zajęcia, materiały powielane są na płytach CD i trwają przymiarki do digitalizacji krótkich tekstów, dostępnych potem dla studentów on-line.

Szkolenia studentów pierwszego roku mają formę multimedialnej prezentacji, w trakcie której oprócz przedstawiania zasad funkcjonowania biblioteki i zbiorów zapoznajemy

studentów z technikami wyszukiwania w Internecie zasobów przydatnych etnologowi/antropologowi (czasopisma pełnotekstowe dostępne z bazy UW, kolekcje cyfrowe książek). Ewoluować też musiało podejście do użytkowników, którymi w większości są studenci obciążeni pracą zawodową – wpadają na chwilę, by pożyczyć książkę lub tekst na zajęcia, i oczekują szybkiej informacji.

JK

Archiwum

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej poczynawszy od lat pięćdziesiątych prowadził badania we wszystkich regionach Polski. Uczestniczył także w międzynarodowych badaniach tzw. Ekspedycji Karpackiej, w Bułgarii i na Bałkanach, a od lat siedemdziesiątych na obszarze byłej Jugosławii, w Mongolii i Afryce Wschodniej.

Od końca lat osiemdziesiątych prowadzone są systematyczne badania nad mniejszościami narodowymi w Europie Środkowo-Wschodniej, ze szczególnym uwzględnieniem polskiej grupy narodowej w Litwie, Łotwie, Białorusi, Ukrainie i na Kaukazie. W ich wyniku powstają różne formy opracowań naukowych, poczynając od rozpraw naukowych, dysertacji doktorskich, przez prace magisterskie i licencjackie, na laboratoryjnych kończąc. Opracowaniom tym towarzyszy bogaty materiał dokumentacyjny w postaci wywiadów terenowych, dokumentacji fotograficznej i filmowej.

Zasób Archiwum składa się z kilku działów:

- prac dyplomowych: doktorskich, magisterskich, licencjackich i laboratoryjnych,
- zespołu materiałów terenowych, zespołu maszynopisów i tekstów ,
- fototeki i videoteki (w organizacji).

Archiwum materiałów terenowych liczy około 8 tysięcy jednostek archiwalnych w 530 zespołach tematycznych. Największe z nich to zespół MOE (Międzyuczelniane Obozy Etnograficzne) – materiały terenowe z lat 1957-1985, badania nad dystansem etnicznym, badania nad stosunkami etnicznymi w Polsce północno-wschodniej i na Wiśleńszczyźnie, dokumentacja etnograficzna programu „Wiśła”. Osobną grupę stanowią wywiady do prac laboratoryjnych. Katalog zespołów materiałów terenowych, katalogi prac licencjackich (510 prac) i laboratoryjnych (715 prac) oraz katalog maszynopisów i tekstów (150 zespołów) są dostępne w komputerach biblioteki i Archiwum.

Wykaz prac magisterskich (750 prac) znajduje się na stronie [www biblioteki instytutu](http://www.bibliotekiinstytutu.pl) i w niniejszej publikacji.

KB

Pracownia Obsługi i Dokumentacji Badań

W ramach działania Pracowni dokumentowane są badania prowadzone przez Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej. Zgromadzone, a następnie wprowadzone do bazy internetowej Uniwersytetu Warszawskiego <http://bibliografia.icm.edu.pl> zostały dane dotyczące publikacji pracowników Instytutu, w tym prof. Anny Kutrzeba-Pojnarowej, prof. Witolda Dynowskiego oraz długoletniego współpracownika dr. hab. Jacka Olędzkiego. Łącznie baza zawiera dane ponad 1000 pozycji bibliograficznych.

Dokumentowany jest udział w konferencjach, realizowanych grantach, stypendiach oraz sprawozdania z badań terenowych. Bieżąca informacja o działaniach pracowników jest umieszczana na internetowej stronie Instytutu (w dziale instytut/badania i publikacje). Instytut gromadzi także dokumentację związaną z przekształceniami organizacyjnymi i uzyskanymi certyfikatami.

KD

Lech Mróz

studia

Studia w Instytucie

Katarzyna Waszczyńska

Zmiana to jeden z tematów podejmowanych przez etnologów. To także jedno z określeń, które można wykorzystać w charakterystyce studiowania etnologii na Uniwersytecie Warszawskim. Zmiana nastąpiła bowiem w lokalizacji siedziby (od ul. Hożej do ul. Żurawiej), nazwie (dawniej Katedra, od 2001 r. Instytut), liczbie studentów (od kilku do kilkudziesięciu studentów na roku), formie studiów (od dziennych do dziennych i wieczorowych), zasad studiowania (wprowadzenie europejskiego systemu punktów kredytowych ECTS), a także w programie studiów. Ci, którzy rozpoczynali swoje studia kilkanaście lub kilkadziesiąt lat temu, poznawali zagadnienia związane z etnografią Polski, Słowiańszczyzny, Europy, obszarów pozaeuropejskich czy też etnologią i antropologią – ich nurtami, wybitnymi postaciami, teorią kultury, ale także musieli zmierzyć się z zajęciami takimi jak: ekonomia, statystyka itd. Dzisiaj w programie studiów tych ostatnich nie ma. Jednak oprócz przedmiotów wymaganych przez tzw. standardy nauczania znajdują się te, które są odpowiedzią na rozwój zainteresowań, metodologii, pól badawczych współczesnej antropologii i etnologii. W ofercie znajdują się zatem zajęcia poświęcone antropologii symbolicznej, współczesności, postsocjalizmu, dewiacji, etniczności, relacjom między filozofią a antropologią, między antropologią i sztuką, studiom genderowym, tekstualizacji etnografii czy badaniom New Age. Zainteresowaniem cieszą się także zajęcia na temat internetu, warsztaty filmowe czy lekcje komputerowej analizy badań jakościowych. Warte podkreślenia są okazjonalne wykłady, głównie w języku angielskim – tzw. profesorów wizytujących, np. z uniwersytetów: Harvardu, Oxfordu, Iwana Franki czy Instytutu Maxa Plancka. Pomału zmieniają

się także sposoby przekazywania wiedzy – i choć nie ma jak tradycyjny wykład, to coraz częściej wykładowcy sięgają po inne środki przekazu, np. prezentacje multimedialne, czy też korzystają z propozycji e-learningu (a dokładnie blended learningu – łączącego edukację stacjonarną i poprzez internet).

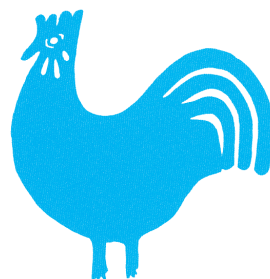
Od 1997 r. etnologię można studiować w trybie studiów licencjackich – trzyletnich, i magisterskich – dwuletnich. Celem studiów licencjackich jest z jednej strony zapoznanie z szeroko rozumianą problematyką etnokulturową w kontekście podstawowych zagadnień współczesnej humanistyki, a z drugiej – nauczenie etnograficznej pracy terenowej. Z kolei studia magisterskie nastawione są na pogłębienie wiedzy oraz wykształcenie kompetentnego obserwatora i analityka mechanizmów rządzących kulturą i społeczeństwem w odniesieniu do Polski, Europy, świata. Należy też dodać, że absolwenci IEiAK mogą kontynuować naukę na studiach doktoranckich – i choć są to studia doktoranckie Wydziału Historycznego UW, to od 2000 r. uzyskuje się tytuł doktora etnologii (a nie jak dawniej w zakresie historii nauki).

Studenci (dzienni i wieczorowi, na etapie licencjackim i magisterskim) mają możliwość poszerzenia swoich zainteresowań dzięki uczestnictwu w programach stypendialnych. Jeden z nich umożliwia poznanie innych ośrodków etnologicznych w Polsce (program MOST), drugi zaś pozwala na zdobycie doświadczeń na uczelniach zagranicznych m.in. na uniwersytetach w Barcelonie, Berlinie, Kopenhadze, Lund, Wiedniu (program Erasmus).

Instytut uczestniczy w konkursach wewnętrznych Uniwersytetu Warszawskiego – otrzymaliśmy w latach 2005-2007 trzykrotnie dofinansowanie z Funduszu Innowacji Dydaktycznych UW na napisanie programu komputerowego do analizy danych jakościowych oraz na realizację praktyk dotyczących filmu antropologicznego.

Niezmienny pozostał jedynie fakt, że studiowanie etnologii jest dla jednych realizacją ich zainteresowań, a czasem ich uzupełnieniem, dla drugih zaś poszukiwaniem interesujących tematów czy tylko „przystankiem” na drodze kariery innej niż ta związana z etnologią.

Studenci w Instytucie

opracował Piotr Wójcik

W Instytucie Etnologii i Antropologii Kulturowej studiuje szczególny typ studenta. Każdy kto tu trafia ma niezwykłą ciekawość świata, zamiłowanie do ciągłego poszukiwania, szacunek dla ludzi.

Już od pierwszego roku studiów wdrażani jesteśmy w pracę terenową; jeździmy kilka razy w roku, by prowadzić badania pod czujnym okiem, wspierających nas, pracowników naukowych. Wyjazdy to nasz obowiązek, ale dla nas to za mało. Badania terenowe są dla nas najbardziej pasjonującym elementem pracy etnologa, dlatego bardzo szybko rozpoczynamy indywidualne projekty. Wyjeżdżamy w teren i każdą chwilę poświęcamy na obserwacje i rozmowy z ludźmi. Każdy z nas ma taki swój własny, osobisty „teren”, w którym co i raz odkrywa swą nową fascynację, a kontakt z mieszkańcami często przeradza się w wieloletnie przyjaźnie. Takie doświadczenia skutkują poważniejszymi już badaniami antropologicznymi, zmierzającymi do napisania pracy magisterskiej lub wydania publikacji (zarówno książkowych, jak i czasopiśmienniczych).

Możliwością wymiany doświadczeń w szerszym gronie są studenckie konferencje naukowe, w których studenci IEiAK chętnie biorą udział. Jeździmy na spotkania organizowane przez studentów etnologii z innych ośrodków akademickich, uczestniczymy w interdyscyplinarnych konferencjach Uniwersytetu Warszawskiego, ale również współorganizujemy ze studentami z Berlina własne Dni Etnologii Polifonicznej. Jest to forum młodych etnologów, którzy na wspólnych, cyklicznych spotkaniach mogą skonfrontować własne obserwacje i wyobrażenia o współczesnej problematyce kulturowej.

Organem wspierającym wszystkie wydarzenia jest Koło Naukowe Studentów IEiAK „Etno”. Jest ono kontynuacją Koła Naukowego Katedry Etnologii i Antropologii Kulturowej UW, jednego z najstarszych i najbardziej aktywnych kół naukowych Uniwersytetu Warszawskiego, założonego już w latach siedemdziesiątych. Członkami Koła są studenci etnologii, a także studenci innych kierunków zainteresowani problematyką antropologiczną.

Sztandarowym wydarzeniem organizowanym przez KNS „Etno” jest organizowany od czterech lat Przegląd Filmów Etnograficznych „Oczy i Obiektywy”, na którym prezentowane są filmy z całego świata. W ramach przeglądu nawiązaliśmy współpracę m.in. z Royal Anthropological Institute w Londynie, Państwowym Muzeum Etnograficznym, Polskim Instytutem Antropologicznym, Instytutem Antropologii Wizualnej Państwowego Moskiewskiego Uniwersytetu im. Łomonosowa, Uniwersytetem Viadrina we Franfurcie nad Odrą oraz antropologami z Niemiec, Austrii, Czech, Litwy i Rosji. W tym roku podczas przeglądu po raz pierwszy odbyła się również część konkursowa, na którą zgłoszono filmy z kilkunastu państw z całego świata. W ramach naszych zainteresowań antropologią wizualną odwiedzamy także inne festiwale filmów etnograficznych, nawiązujemy tam nowe znajomości i zapraszamy na własne spotkania. W 2005 r. KNS „Etno” zorganizowało warsztaty filmowe, których efektem było powstanie filmu

Marian Pokropiek ze studentami

Przebudzenie. Film ten, opowiadający o reakcjach warszawiaków na przemiany na Ukrainie podczas Pomarańczowej Rewolucji, został pokazany szerokiej publiczności na przeglądzie „Oczy i obiektywy”.

Oprócz Koła Naukowego Studentów „Etno” działa również powstałe w październiku 2006 Koło Naukowe „Centrum Inicjatyw Międzykulturowych” zajmujące się szeroko rozumianą tematyką uchodźczą. Prowadzi zajęcia w warszawskich ośrodkach dla uchodźców, gdzie wolontariusze zajmują się dziećmi ceczeńskimi w wieku przedszkolnym, pomagają uczniom w odrabianiu lekcji, uczą je i ich rodziców języków obcych i języka polskiego. KN planuje też działalność edukacyjną zarówno wśród studentów, jak i uczniów szkół ponadgimnazjalnych, a także działalność na rzecz integracji cudzoziemców, ubiegających się o status uchodźcy, z polskim społeczeństwem. Jest również administratorem projektu aktywizacji zawodowej cudzoziemców, którego uczestnikiem jest m.in. Polski Czerwony Krzyż.

Inicjatywy studentów etnologii nie muszą mieć koniecznie formy stricte naukowej. Dobrym przykładem był zorganizowany w zeszłym roku FIK – Festiwal Innych Kultur – cykl kilkunastu imprez etnicznych. Każda z nich dotyczyła konkretnej grupy etnicznej lub regionu i składała się z trzech części: prelekcji na temat danego regionu świata (wygłaszanej przez jednego z pracowników lub studentów naszego Instytutu), koncertu bądź innej formy prezentacji artystycznej danego regionu oraz imprezy prowadzonej przez DJ-a.

W zeszłym roku w ramach obchodów siedemdziesięciolecia etnologii na Uniwersytecie Warszawskim zorganizowana została duża impreza integrująca różne środowiska i roczniki w naszym instytucie, a w marcu tego roku wspólnie ze studentami całego Wydziału Historycznego hucznie obchodziliśmy połowinki. Dla tegorocznego pierwszego rocznika udało nam się zorganizować wyjazd integracyjny. Wybraliśmy się do Puszczy Zielonej, gdzie odwiedziliśmy Skansen Kurpiowski im. Adama Chętnika w Nowogrodzie i przybliżyliśmy młodym studentom etnologii, przy trwających do rana ogniskach, czym przez najbliższe kilka lat będą się zajmować.

Efektom wyjazdów badawczych studentów w różne strony świata (Irlandia, Turcja, Syberia, Iran, Mongolia, Dagestan, Kirgistan, Meksyk, Peru) są liczne fotografie, które prezentujemy w głównym korytarzu IEiAK, na stronie internetowej i w informatorze IEiAK. Służą nam też do celów dydaktycznych – w ramach Festiwalu Nauki, cyklicznej imprezie organizowanej przez UW od ponad 10 lat, organizujemy przeglądy zdjęć i slajdów, by zainteresować młodzież gimnazjalną i licealną antropologią.

Mamy nadzieję, że czas naszych studiów okaże się czasem niezwykłym – intensywnej pracy i intelektualnego rozwoju, ale także świetnej zabawy i zawierania przyjaźni na zawsze.

Laboratorium etnograficzne

Katarzyna Waszczyńska

Etnologię UW wyróżnia, między innymi, prowadzenie tzw. laboratoriów etnograficznych. Zajęcia te należą do pierwszego etapu studiów, etapu licencjackiego, i trwają nieprzerwanie przez cztery semestry. Warto jednak przypomnieć, że idea tych zajęć sięga kilkudziesięciu lat wcześniej i nawiązuje do zainicjowanych przez prof. Witolda Dynowskiego Międzyuczelnianych Obozów Etnograficznych (organizowanych od 1953 r. do 1988 r.). Dzisiejsza formuła laboratorium została wprowadzona do toku studiów przez prof. Zofię Sokolewicz – a były to lata 70. XX w. Jego założeniem było i nadal jest, aby studenci, pod okiem opiekunów naukowych, krok po kroku poznawali proces badawczy: poczynawszy od postawienia pytania badawczego, zebrania literatury naukowej na dany temat, przeprowadzenia badań terenowych, następnie ich opracowania i analizy, aż po spisanie wyników i wyciągnięcie wniosków. Dawniej ukoronowaniem dwuletnich zmagani badawczych była jedynie tzw. praca laboratoryjna bronią podczas publicznej prezentacji. Obecnie, choć nadal forma prezentacji-podsumowań jest ważna, to ostatecznym zakończeniem jest obrona pracy licencjackiej. Dlatego też wybór grupy laboratoryjnej jest chyba jedną z ważniejszych decyzji, którą student musi podjąć. Tematyka laboratoryjnych projektów badawczych jest różna (m.in. podejmowano takie zagadnienia jak: zróżnicowanie etniczne, stereotypy, tożsamość, migracje, akulturacja, komunikacja międzykulturowa, religijność ludowa, wydarzenia cudowne, wizualność, zmiany ikonosfery, narracje i opowieści, płęć), podobnie jak różny jest teren (prowadzimy badania w Polsce, Litwie, Łotwie, Białorusi, Ukrainie, Mołdawii, Macedonii, a ostatnio także na Kaukazie). W zależności od liczby studentów proponowanych jest od 6–7 grup laboratoryjnych, w których uczestniczy ok. 15 studentów.

Z pracami w grupie laboratoryjnej wiąże się kwestia najważniejsza – „doświadczenie terenowe”. To właśnie tu studenci poznają trudy pracy etnograficznej, i ich doznają: przygotowania do wyjazdu, mieszkanie w obcym miejscu, przełamanie osobistych barier, ale przede wszystkim uczą się rozmowy w prawdziwym tego słowa znaczeniu, opartej na dialogu i słuchaniu tego, co ludzie mają do powiedzenia. Wyjazdy terenowe sprzyjały także budowaniu relacji między uczestnikami projektu – między studentami, jak również studentami i ich opiekunami. Efektami tej współpracy są organizowane wystawy, projekty edukacyjne i popularyzatorskie.

Niektóre prace studentów zostały wydane w zbiorach: *Chata estońska: Setu – etno-konfesyjna grupa pogranicza*, *Chata wileńska: sen i śmierć na Wileńszczyźnie*, *Etnografia lokalnych znaczeń*, *Centrum na peryferiach*, *Podole i Wołyń. Szkic etnograficzne*.

Patrycja Prześlakiewicz w Gruzji

Tematy grup laboratoryjnych od 2000 r.

Fotografia, Andrzej Różycki, Krzysztof Braun
Setu – etnokonfesyjna grupa pogranicza [Estonia], Paweł Ładykowski
Tradycyjne i nowe formy głodówek i postów, Justyna Otwinowska
Współczesne wydarzenia cudowne, Anna Čemeljić
Tożsamość ludności wokół Puszczy Białowieskiej [Białoruś], Katarzyna Waszczyńska
Mit, folklor, polityka, Marcin Szporko
Puszcza Nalibocka [Białoruś], Dągnoław Demski
Polska w Europie. Transformacja czy konfirmacja?, Paweł Kalinowski
Komunikacja w społeczności wiejskiej, Andrzej Perzanowski
Wileńszczyzna – codzienność i święto, Krzysztof Braun
Kultura religijna Polaków na Ukrainie, Magdalena Zowczak
Kultura masowa i środki przekazu w regionie Kolbuszowej, Włodzimierz Mędrzecki
Świadomość potoczna górali. Etnopolityka, Anna Malewska-Szałygin
Cudzoziemcy i emigranci w Polsce. Problemy integracji, Maciej Ząbek
Biografie rzeczy, Ewa Klekot
New Age, Dorota Hall
Ludowe wzorce świętości w kulturze prawosławia. Macedonia, Agnieszka Pokropek
Obrazy grup narodowych, etnicznych, wyznaniowych i społecznych – Białoruś; czyli o tożsamości ludności okolic Słonimia i Działtowa, Katarzyna Waszczyńska
Kultura materialna mieszkańców wsi okolic Węgorzewa, Marzena Godzińska
Integracja europejska z perspektywy lokalnej, Paweł Kalinowski
Cmentarz i ludzie [Łotwa], Paweł Ładykowski
Między obrzędem a Księgą. Współczesna religijność protestantów na Podlasiu, Krystyna Dudzińska
PRL – państwo które było, ludzie którzy są, Marcin Szporko
Wizje świata społecznego, Anna Kuczyńska-Skrzypek
Kobiece przywództwo religijne, Agnieszka Kościńska
Religijność współczesna – wiara w cuda, Anna Čemeljić
Menonici na Mazowszu, Jerzy Szałygin
Monografia społeczności lokalnej Polaków na Wileńszczyźnie, Andrzej Perzanowski
Inwarianty kultury ludowej Polaków na Wileńszczyźnie, Łukasz Smyrski
Rola rzeki w kulturze mieszkańców nadwiślańskich wsi Mazowsza, Krzysztof Braun
Uchodźcy, Maciej Ząbek
Antropologia państwa: relacje jednostka – władza we współczesnym polskim społeczeństwie, Drąginia Nadażdin

Swój – obcy. Eksperyment społeczny wobec możliwości obcego kulturowo osadnictwa na ziemiach polskich, Justyna Otwinowska

Polesie Wołyńskie. Etniczność na pograniczu [Ukraina], Wojciech Lipiński

Zabytki dziedzictwa narodowego – między polityką a turystyką, na przykładzie Zamku Warszawskiego i Zamku Wawelskiego, Ewa Klekot

New Age – między wiarą a wiedzą, Dorota Hall

Ludzie i opowieści, Tadeusz Baraniuk

Ciało i technologia – studium współczesnej cielesności, Magdalena Radkowska, Tomasz Rakowski

Mołdawia, Jarosław Derlicki

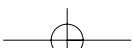
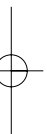
Ciało w kulturze, Aleksandra Granada

Wpływ transformacji ustrojowych i zmian cywilizacyjnych na życie społeczności wiejskiej, Robert Zydel

Krzysztof Braun ze studentami

Formy pamięci, Sławomir Sikora
Kaszubska tożsamość. Między lokalizacją a globalizacją, Paweł Kalinowski
Dwa światy; kaukaski i polski... wzajemne przenikanie się i wykluczanie w sytuacji migracyjnej, Patrycja Prześlakiewicz, Maciej Ząbek
Religia a płeć, Agnieszka Kościańska
Antropologia dzieciństwa, Antonina Bereza
Obrazy grup narodowych, etnicznych, wyznaniowych, społecznych. Tożsamość społeczności lokalnej. Białoruś IV, Katarzyna Waszczyńska
Kształtowanie się i przemiany tożsamości regionalnej mieszkańców Euroregionu Karpackiego, Agata Wiśniewska
Człowiek, przyroda, ekologia, Tomasz Rakowski
Religijność ludowa chrześcijan obrządku wschodniego, Magdalena Lubańska
Tożsamość Mazowszan – casus Kurpie, Krzysztof Braun
Miasto: przestrzeń / konflikt, Krzysztof Cibor
Miejsca i sąsiedztwa. antropologiczne problemy miejsc zamieszkania, Anna Kuczyńska-Skrzypek
Obrazy przeszłości. Kresy południowo-wschodnie w relacjach autobiograficznych przesiedlonych, Olga Linkiewicz
Bojkowszczyzna. Kultura duchowa na pograniczu [Ukraina], Tadeusz Baraniuk
Mieszkańcy wsi wobec przemian społecznych, Amanda Bruckowska
Etnografia organizacji pozarządowych, Paweł Krzyworzeka
Polska w Europie. Integracja europejska z perspektywy lokalnej, Paweł Kalinowski
Polesie. Etnografia wsi ukraińskiej, Wojciech Lipiński
Mazury – wrastanie w przestrzeń geograficzną, społeczną i kulturową, Barbara Borkowska
Oblicza starości w nowoczesnej i ponowoczesnej kulturze wielkomiejskiej Warszawy, Joanna Zalewska

tematy

Prace magisterskie z lat 1955-2007

(w układzie chronologicznym)

opracowała Joanna Koźmińska

współpraca: Krzysztof Braun, Krystyna Dudzińska

1. BIELAWA-GOLIŃSKA Alina: Haft biały w polskim ubiorze ludowym na podstawie niektórych zbiorów muzealnych, rok obrony: 1955, promotor: Witold Dynowski
2. LITWIŃSKA-FAPIUS Jadwiga: Rybołówstwo rzeczne okolic Warszawy od końca XIX w. do chwili obecnej, 1955, Witold Dynowski
3. MENTZEL-BRYJOWA Tamara: Ozdoby metalowe w polskim ubiorze ludowym na przełomie XIX/XX wieku, na podstawie niektórych zbiorów muzealnych, 1955, Witold Dynowski
4. OLĘDZKI Jacek: Rola środowiska geograficznego w kulturze Kurpiów, 1955, Witold Dynowski
5. PAPROCKA Wanda: Plecionkarstwo na terenach podwarszawskich od końca XIX w. do chwili obecnej, 1955, Witold Dynowski
6. PIŁAT-PARNOWSKA Maria: Budownictwo gospodarskie i warunki jego rozwoju we wsi Łyse na Kurpiowszczyźnie, 1955, Witold Dynowski
7. RATYŃSKI Roch: Przemiany w technikach uprawy i narzędziach rolniczych wsi kurpiowskiej Pianki na przestrzeni XIX i XX wieku, 1955, Witold Dynowski
8. SZELĄGOWSKA-WIDAWSKA Jadwiga: Drogi rozwoju mieszkalnego budownictwa kurpiowskiego na przykładzie osady Kadzidło, 1955, Witold Dynowski
9. ZAGÓRNA-TEŻYCKA Barbara: Kurpiowski strój ludowy, 1955, Witold Dynowski
10. ZIELIŃSKA-ŻUKOWICZ-GOLCZ Bożena: Haft kolorowy w Polsce, 1955, Witold Dynowski
11. BŁASZCZYK-OLĘDZKA Halina: Geneza i rozwój tradycyjnych form zdobnictwa w drzewie na terenie Puszczy Zielonej, 1956, Witold Dynowski
12. CYWIŃSKA Izabela: Elementy zdobnicze w architekturze drewnianej Puszczy Zielonej, 1956, Witold Dynowski
13. CZERNIEWSKA Krystyna: Omówienie i charakterystyka zbiorów z Nowej Gwinei znajdujących się w Muzeum Kultur Ludowych w Warszawie, 1956, Witold Dynowski
14. GERLACH-JASEWICZ Alicja: Garncarstwo ludowe okolic Warszawy, 1956, Witold Dynowski
15. JAWORSKI Eugeniusz: Budownictwo ludowe we wsi Dąbrowa w pow. myszkowskim w latach 1870-1956, 1956, Witold Dynowski

16. POKROPEK Marian: Materiały do ludowego budownictwa z terenu Zielonej Puszczy Kurpiowskiej 1956, Witold Dynowski
17. ROGALANKA-SKWORZ Teresa: Przemiany wesela na wsi Puszczy Białej od końca wieku XIX do chwili obecnej, 1956, Witold Dynowski
18. JAWORSKA-DAMROSZ Anna: Tkactwo ludowe we wsi Porządzie od końca XIX do XX wieku, 1957, Witold Dynowski
19. OGRODZKA-KALKHOFF Barbara: Elementy teatru ludowego w obrzędowości świąt Bożego Narodzenia wsi okolic Pułtusa i Wyszkowa w XIX i XX wieku, 1957, Witold Dynowski
20. EGIERT-BONIKOWSKA Anna: Kultura wnętrza domu chłopskiego na przykładzie wsi Porządzie, 1959, Witold Dynowski
21. CHRZANOWSKA-JEŻ-JARECKA Zofia: Zmiany w urządzeniu domu chłopskiego we wsi Obręte pow. Pułtusk od lat 70-tych ub. wieku do chwili obecnej, 1961, Witold Dynowski
22. MACIEJOWSKA-PAVKOVIC Joanna: Akulturacja w gospodarce i trybie życia Lapończyków górskich okolic w końcu XIX i na początku XX wieku 1961, Witold Dynowski
23. SKRZYŃSKA-NOWICKA Janina: Porównanie kultury Koriaków osiadłych i koczujących na przykładzie ich kultury materialnej i społecznej, 1961, Witold Dynowski
24. SZYNKIEWICZ Sławoj: Ewolucja rodziny matriarchalnej w Minangkabau na Sumatrze (koniec XIX w., początek XX w.) 1961, Witold Dynowski
25. JEZERSKA Renata: Rozwój zainteresowań kulturą ludową Podlasia i pogranicza polsko-białoruskiego na przełomie XIX i XX wieku, 1962, Witold Dynowski
26. KELLER Magdalena: Ilżecka ceramiczna plastyka figuralna, 1962, Witold Dynowski
27. KOHUTNICKI Bohdan: Problem totemizmu w ujęciu radzieckiej szkoły etnologicznej, 1962, Witold Dynowski
28. MANISZEWSKI Kazimierz: Zwyczaje pogrzebowe w pow. kartuskim i kościerskim w woj. gdańskim w końcu XIX w. I na pocz. XX w. 1962, Witold Dynowski
29. CIECHANOWICZ Krzysztof: Stosunek do ziemi mieszkańców wsi podlaskiej okolic Ciechanowca, 1963, Witold Dynowski
30. DZIUBAŁŁON Maria: Rozwój zainteresowań regionem Podlasia i pogranicza podlasko-litewsko-białoruskiego w literaturze polskiej i rosyjskiej w XIX wieku, 1963, Witold Dynowski
31. MAŁKOWSKA Krystyna: Potlach: jego rola w kulturze Indian północno-zachodniego wybrzeża Kanady, 1963, Witold Dynowski
32. ZADROŻYŃSKA Anna: Warunki powodujące zanik tradycyjnego ubioru ludowego na Podlasiu w II połowie XIX wieku, 1963, Witold Dynowski
33. BURCHARD Przemysław: Z problematyki łuku: (Efektywność działania wytworu kultury materialnej a jego funkcja społeczna), 1964, Witold Dynowski
34. KOWALSKI Marek Arpad: Społeczne i treściowe aspekty rzeźby ludowej na Podlasiu, 1964, Witold Dynowski
35. MRÓZ Lech: Z zagadnień problematyki cygańskiej dawniej i obecnie, 1964, Witold Dynowski
36. SUDLITZ Anna: Więzy w społeczności wioskowej na przykładzie wsi podlaskiej Szymki od końca XIX w. do 1964 r., 1964, Witold Dynowski
37. WYSOCKA-AMBROŻEWICZ Teresa: Rodzina jako wykładnik przemian gospodarczych i społecznych w wybranej wsi podlaskiej w latach 1914-1963, 1964, Witold Dynowski
38. ZABOROWSKA Elżbieta: Tkactwo we wsi Stary Kornin pow. hajnowskiego w latach 1945-1963 na tle stosunków społeczno-gospodarczych i kulturalnych, 1964, Witold Dynowski
39. CHOJNACKI Krzysztof: Znaczenie rzeki i terenów nadwodnych w kulturze i gospodarce

- nadbiebrzańskiej wsi Burzyn, 1965, Witold Dynowski
40. DOMINOWSKI Juliusz: Kontakty wsi ze światem zewnętrznym (wieś Szczegłacin, pow. Łosice), 1965, Witold Dynowski
41. FABICKA Maria: Lokalizacja i funkcje budynków gospodarczych w zagrodzie wiejskiej na Podlasiu, 1965, Witold Dynowski
42. GRABOWSKI Marek: Wybrane zagadnienia kultury baskijskiej, 1965, Witold Dynowski
43. MALINOWSKA-CHOJNACKA Krystyna: Przemiany wiejskich wnętrz mieszkalnych od pocz. XX wieku do chwili obecnej na przykładzie wsi Burzyn, pow. Łomża, 1965, Witold Dynowski
44. OPOWICZ Bogdan: Historyczno – etnograficzny zarys czarnomorskiego wybrzeża Kaukazu (Abchazja) 1965, Witold Dynowski
45. PANUFNIK Alina: Fotografia jako źródło, 1965 (?), Witold Dynowski
46. POGORZELSKA-KRYSIŃSKA Alicja: Sytuacja społeczna kobiety wiejskiej na Podlasiu (na przykładzie 2 wsi Mogielnicy i Szczegłacin w pow. Łosice woj. warszawskie) w latach 1918-1965, 1965, Witold Dynowski
47. SADOWNIK Olga: Współczesna rzeźba w soli w Wieliczce, 1965, Witold Dynowski
48. SZACKI Piotr: Kowalstwo wiejskie we wsiach okolic Janowa k. Sokółki od końca XIX wieku do chwili obecnej, 1965, Witold Dynowski
49. WYSOCKA Maria: Pożywienie ludności wiejskiej na Podlasiu od I. wojny światowej do chwili obecnej, 1965, Witold Dynowski
50. FILUS Janina: Przyczyna zmian i zanikania obrzędów i zwyczajów okresu Bożego Narodzenia na Podlasiu we wsiach Popławy i Oleksin, 1966, Witold Dynowski
51. MARKOWSKI Roman: Produkcja garncarska na tle przemian społeczno-gospodarczych ośrodka garncarskiego w Siemiatyczach (XVI – XX w.), 1966, Witold Dynowski
52. NIEDZIELSKA Alicja: Organizacja pracy w rodzinie wiejskiej na Podlasiu w latach 1890-1966, 1966, Witold Dynowski
53. RUTKOWSKI Janusz: Przemiany kultury muzycznej polskiej wsi od przełomu XIX i XX wieku do czasów współczesnych, ze szczególnym uwzględnieniem Podlasia południowego, 1966, Witold Dynowski
54. SOCHA Jolanta: Folklor w widowiskach teatrów ludowych, analiza na podstawie materiałów dotyczących inscenizacji „wesela” w okresie XX-lecia międzywojennego, 1966, Witold Dynowski
55. WOŹNIAK Andrzej: XVII-wieczne inwentarze dóbr szlacheckich jako źródło do badań nad budownictwem chłopskim tego okresu, 1966, Witold Dynowski
56. CHUDZYŃSKA-KOZAK Anna: Zmiana urządzenia wnętrza domu mieszkalnego na Podlasiu pñ.-wsch. w latach 1890 – 1966, 1967, Witold Dynowski
57. KLIMASZEWSKA-KROH Magdalena: Elementy tradycyjne w lecznictwie i higienie wsi współczesnej (na przykładzie 3 wsi pow. Grajewo) 1945-1967, 1967, Witold Dynowski
58. WINIAREK-LEWIŃSKA Teresa: Zmiany w strukturze rzemiosła miasta Suwałki w połowie XX wieku, 1967, Witold Dynowski
59. BIERNAWSKI Wojciech Tomasz: Układ gruntów a więzi społeczne: kierunek zmian, 1968, Witold Dynowski
60. DELIDA Elżbieta: Zmiany gospodarstwa domowego we wsi Teodorowo pow. Ostrołęka w latach 1918 – 1967, 1968, Witold Dynowski
61. DOBRZAŃSKI Jerzy: Rybołówstwo jako jedno z zajęć zawodowych mieszkańców Drohiczyzna nad Bugiem, 1968, Witold Dynowski
62. DROZD-PIASECKA Mirosława: Niektóre przemiany w kulturze materialnej i postawach

- mieszkańców wsi Goworki pow. Ostrołęka pod wpływem zatrudnienia pozarolniczego, 1968, Witold Dynowski
63. EHRENKREUTZ-JASIŃSKA Marta: Zmiany tradycyjnej chłopskiej obrzędowości rodzinnej w kręgu oddziaływania wielkich ośrodków przemysłowych (na przykładzie powiatu puławskiego), 1968, Witold Dynowski
64. EJSMONT Leopold: Instytucje społeczno-gospodarcze w GRN Pniewy w latach 1965-68, 1968, Zofia Sokolewicz
65. JASNORZEWSKI Maciej: Listy gończe w gazetach XVIII wieku jako źródło do badań nad strojem (propozycja sposobu opracowania), 1968, Witold Dynowski
66. KOSTUCH-KOWALSKA Maria Dorota: Stereotypy i opinie w świadomości narodowej szlachty zagrodowej na przykładzie wsi Boguty, 1968, Witold Dynowski
67. KROH Antoni: Rola targów w Nowym Targu w życiu ludności Podhala i Spisza (stan współczesny i tradycje historyczne), 1968, Witold Dynowski
68. KROKOSZ Elżbieta: Przemiany prawa zwyczajowego w obrzędach weselnych we wsiach Sumowo i Łopuchowo, pow. Sejny, 1968, Witold Dynowski
69. KUCZYŃSKA Anna: Miejsce wolnego czasu w życiu współczesnej społeczności wiejskiej (wieś Winna pow. Siemiatycze), 1968, Witold Dynowski
70. MIELCAREK Janusz: Tradycyjne a współczesne budownictwo chłopskie wsi Wolica, pow. Hrubieszów 1968, Witold Dynowski
71. MODZELEWSKI Edward: Kierunki przemian w świadomości narodowościowej mieszkańców Dubna, 1968, Witold Dynowski
72. MURAWSKA Halina: Proces integracji w warmińskiej wsi Wymój w pow. olsztyńskim, 1968, Witold Dynowski
73. NARKIEWICZ-JODKO Maciej: Żeglarstwo ludów Oceanii, 1968, Witold Dynowski
74. OGRODOWSKA Barbara: Tradycyjne leczenie ludowe i jego przeobrażenia ze szczególnym uwzględnieniem wpływu współczesnej służby zdrowia we wsiach Sumowo i Łopuchowo w pow. Sejny, od końca XIX wieku do chwili obecnej, 1968, Witold Dynowski
75. SKŁODOWSKI Andrzej: Instytucje kulturalne (szkoła, świetlica, klub, biblioteka) we wsi Berżniki pow. Sejny, 1968, Witold Dynowski
76. STAWOWSKA Anna: Elementy tradycyjne we współczesnej hodowli drobiu, 1968, Witold Dynowski
77. WORTMAN Ryszard: Wpływ organu władzy państwowej na kształtowanie się rolnictwa jako elementu tradycyjnej kultury wsi. GRN Zabrodzie, wieś Łęg Przedmiejski, 1968, Zofia Sokolewicz
78. WOŹNIAK Maria: Zwyczaje doroczne w życiu społecznym (na przykładzie wsi Tylice, pow. Nowe Miasto Lubawskie), 1968, Witold Dynowski
79. ZIENKIEWICZ Krystyna: Różnice pomiędzy współczesną rodziną podlaską chłopską a szlachecką, ze szczególnym uwzględnieniem instytucji małżeństwa. Na przykładzie wsi szlacheckiej Usza Wielka pow. Wysokie Mazowieckie oraz wsi chłopskiej Gródek pow. wysokie Mazowieckie, 1968, Witold Dynowski
80. BAŁABANOW Krystyna: Stosunek współczesnego twórcy ludowego do jego działalności o charakterze artystycznym, 1969, Witold Dynowski
81. BOJAR-GMACHOWSKA Urszula Wanda: Funkcje zamierzone i rzeczywiste sołtysa w społeczności wiejskiej, na przykładzie GRN Święcie pow. Pruszków, 1969, Witold Dynowski
82. CYTOWSKA-RACZYŃSKA Hanna: Obróbka surowców tkackich na podstawie analizy

- kolekcji w Ciechanowieckim Muzeum Rolnictwa, 1969, Witold Dynowski
83. ENGELMAYER Akos: Ludowe obrazy na szkle na Węgrzech, 1969, Witold Dynowski
84. HILCZER-PILCH Jadwiga: Współczesne upodobania estetyczne ludności Kurpiowszczyzny na podstawie analizy wystroju wnętrza domu mieszkalnego, 1969, Witold Dynowski
85. JACKOWSKA-KOSZUTSKA Jadwiga: Tkactwo ludowe okolic Ciechanowca, 1969, Witold Dynowski
86. JELSKI Andrzej: Znaczenie darów w życiu społecznym, 1969, Witold Dynowski
87. LEMPKA Witold: Współdziałanie gospodarcze we wsi Waplewo na Mazurach, 1969, Zofia Sokolewicz
88. LUBOWIEDZKA-WORTMAN Ewa: Współczesne pożywienie wsi kurpiowskiej na przykładzie wsi Kadzidło, 1969, Witold Dynowski
89. SYROKOMLA-SYROKOMSKI Maciej: Przemiany wnętrza izby chłopskiej w dorzeczu górnej Skawy, 1969, Witold Dynowski
90. WIŚNIEWSKA Elżbieta: Tradycyjne sposoby współdziałania gospodarczego i pracy na rzecz wspólnego dobra w gromadzie Korytnica pow. Węgrów, 1969, Witold Dynowski
91. BARAŃSKA Zofia: Instytucje społeczne w gromadzie na przykładzie GRN Świąćce pow. Pruszków, 1970, Zofia Sokolewicz
92. CIOŁEK Tadeusz Maciej: Kryteria społecznego prestiżu: próba formalizacji wyników badań we wsi Boguty pow. Ostrów Maz., 1970, Witold Dynowski
93. DODZIUK Anna: Zamierzone i rzeczywiste funkcje sołtysa w GRN Staroźreby pow. Płock, 1970, Zofia Sokolewicz
94. DOWLASZEWICZ Wanda: Zabudowania i sprzęt do przechowywania zbóż w okolicach Ciechanowca od pocz. XIX wieku do chwili obecnej, 1970, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
95. HANCZKA-WRZOSEK Bożena: Zakres społecznego uczestnictwa kobiet w instytucjach społeczno politycznych gromady. 1970, Witold Dynowski
96. HAUSER-MORSON Ewa Krystyna: Autorytet sołtysa na podstawie badań we wsi Wolkowe pow. Ostrołęka, 1970, Zofia Sokolewicz
97. KOWALSKI Witold: Zjawisko urbanizacji, 1970, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
98. KOZIOROWSKA Jolanta: Garncarstwo okolic Ciechanowca od końca XIX wieku do chwili obecnej, 1970, Witold Dynowski
99. KRASICKA-MEUSZYŃSKA Grażyna: Poglądy na wychowanie dzieci we wsiach pow. węgrowskiego Korytnicy i Jaczewie, 1970, Zofia Sokolewicz
100. KURZAŃKOWSKA-PĘCHERCZYK Anna: Proces przygotowania dziecka do życia w grupie społecznej (pow. Płock), 1970, Zofia Sokolewicz
101. PAWŁOWSKA-KUHN Maria: Przemiany struktury społecznej we wsi Staroźreby (procesy urbanizacyjne i dezurbanizacyjne), 1970, Zofia Sokolewicz
102. PISKORZ Jerzy: Społeczne aspekty mechanizacji rolnictwa okolic Ciechanowca (od końca XIX w. Do współczesności), 1970, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
103. RUD Stanisław: Rolnictwo i hodowla we wsi Gleba pow. Ostrołęka (kierunki zmian współczesnych a tradycja historyczna), 1970, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
104. RYBIŃSKI Adam: Zakres społecznego uczestnictwa w obrzędach i uroczystościach rodzinnych (na przykładzie wsi Tomaszkowo w pow. Olsztyn), 1970, Zofia Sokolewicz
105. SZATYŃSKA-KURELLA Joanna: Garncarstwo ludowe woj. Kieleckiego oraz rola „Cepelii” w jego rozwoju, 1970, Witold Dynowski
106. SZEWCZYK Lucjan: Przemiany elementów zachowań towarzyskich w czasie studiów

- młodzieży pochodzenia wiejskiego, 1970, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
107. TKACZYK Genowefa: Tkactwo we wsi Wężyczyn pow. Mińsk Mazowiecki, 1970, Witold Dynowski
108. URGACZ Barbara: Tradycje współdziałania i prace dla wspólnego dobra w Ciechanowcu, pow. Siemiatycze, 1970, Zofia Sokolewicz
109. ŻYDOK Bogusław: Zakres społecznego uczestnictwa kobiet w instytucjach polityczno-społecznych gromady Świącice pow. Pruszków, 1970, Witold Dynowski
110. BARTELSKA-BARANOWSKA Agnieszka: Tradycyjna wiedza ludowa i wierzenia związane z rolnictwem na przykładzie wsi podlaskiej, 1971, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
111. BRAUN Krzysztof: Pomoc wzajemna i współdziałanie gospodarcze na przykładzie warminskiej wsi Rus w pow. olsztyńskim, 1971, Zofia Sokolewicz
112. BURZA Katarzyna: Zakres społecznego uczestnictwa w obrzędach i uroczystościach rodzinnych, 1971, Zofia Sokolewicz
113. GAWRYSZUK-RUD Jolanta: Zajęcia dodatkowe we wsi Gleba (tradycje historyczne i przemiany współczesne), 1971, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
114. GĘDZIOROWSKI Witold: Rybołówstwo w strukturze gospodarczej wsi nadnarwiańskiej (wieś Binduszka, pow. Maków Maz.), 1971, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
115. JAWORSKA-KRZYSZTAŁOWICZ Elżbieta: Pszczelarstwo w gospodarce chłopskiej na Podlasiu w XX wieku (na przykładzie 2 wsi z pow. siemiatyckiego i Bielska Podlaskiego), 1971, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
116. ORLEWICZ Małgorzata: Zakres społecznego uczestnictwa kobiet w życiu wsi Bartąg pow. Olsztyn, 1971, Witold Dynowski
117. POTYŃSKA Elżbieta: Tradycyjne i aktualne sposoby współdziałania i pracy na rzecz wspólnego dobra na przykładzie GRN Świącice pow. Pruszków, 1971, Zofia Sokolewicz
118. PRZEDPEŁSKI Krzysztof: Narzędzia do sprzętu i obróbki zbóż we wsi Trojanów pow. Wysokie Mazowieckie, 1971, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
119. SADKOWSKI Tadeusz: Formy współpracy gospodarczej między wsiami póln.-wsch. Mazowsza i ich społeczne uwarunkowanie. Wychodźstwo sezonowe na wsi kurpiowskiej, 1971, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
120. SZUMSKI Stanisław: Zakres uczestnictwa kobiet w instytucjach społeczno-politycznych Ciechanowa, 1971, Zofia Sokolewicz
121. ŚWIERSZCZ Maciej: Proces przygotowania dziecka do współżycia w grupie społecznej na przykładzie wsi Tomaszkowo, pow. Olsztyn, 1971, Zofia Sokolewicz
122. WAWRZYŃCZAK Magdalena: Ochotnicza straż pożarna. Historia, organizacja i funkcje pełnione w społeczności wiejskiej na przykładzie wsi Starożeby, 1971, Zofia Sokolewicz
123. WIECZORKOWSKI Andrzej Mariusz: Legendy i podania z Oporowa: wizje czasu i przestrzeni, 1971, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
124. ŻARYN Szczepan: Proces przygotowania dziecka do życia w grupie społecznej. Wieś Sufczyn, 1971, Zofia Sokolewicz
125. BUCEWICZ Krystyna: Modernizacja gospodarstwa domowego po II wojnie światowej na wsi rzeszowskiej, 1972, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
126. CZAJ-WALUŚ Joanna: Zamierzone i rzeczywiste funkcje sołtysa na przykładzie wsi Sufczyn, 1972, Zofia Sokolewicz
127. FEDYSZAK-RADZIEJOWSKA Barbara: Instytucja społecznego eksperta do spraw kultury (ocena eksperymentu WRN z 1970 r.), 1972, Zofia Sokolewicz

128. GŁOWACKA-TOMICKA Joanna: Aktywizacja kulturalna wsi na przykładzie wsi rzeszowskiej, 1972, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
129. GRELA Leon: Proces przygotowania dziecka do współżycia w grupie społecznej na przykładzie wsi Święcice, 1972, Zofia Sokolewicz
130. KAMIŃSKI Marek Ignacy: Studium socjo-etnologiczne Cyganów – Romów w CSRS (próba modelu powstawania warunków akulturacyjnych), 1972, Witold Dynowski
131. KIELAK Bernard: Wpływ struktury zawodowej na budownictwo mieszkalne i przeobrażenia wewnątrz mieszkalnych na terenie wsi Wolkowe [Kurpie], 1972, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
132. KOZA Kazimiera: Tkactwo dwuosnowowe okolic Sokółki, 1972 ?, Witold Dynowski
133. KRASNOWOLSKI Andrzej: Powstawanie nowych społeczności lokalnych w Bieszczadach, 1972, Witold Dynowski
134. OLESZCZUK Anna Iwona: Targi i jarmarki w Kołbielskiem i ich rola we współczesnej gospodarce chłopskiej 1972, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
135. PAWLIČZEK Jerzy: Organizacje społeczno-polityczne wsi współczesnej (w porównaniu z okresem międzywojennym), 1972, Zofia Sokolewicz
136. RADZIEJOWSKI Janusz: Świadomość narodowa i etniczna oraz jej czynniki i treści na przykładzie mniejszości białoruskiej w Polsce, 1972, Witold Dynowski
137. SIEWIERA Kazimierz: Rybołówstwo w strukturze społeczno-gospodarczej wsi podlaskiej Nur, 1972, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
138. SULIŃSKA Jolanta: Podział pracy w rodzinie wiejskiej, 1972, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
139. TOMICKI Ryszard: Wierzenia i obrzędy związane ze śmiercią w tradycji społeczności wiejskich, 1972, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
140. WASILEWSKI Eustachy: System cargos we współczesnej kulturze społeczno-gospodarczej Meksyku, 1972, Witold Dynowski
141. WODZICKI Mieczysław: Przeobrażenia kulturalne wsi podwarszawskiej pod wpływem zmiany struktury społeczno-gospodarczej, 1972, Witold Dynowski
142. ZAWIERUCHA Anna: Przeobrażenia warunków życia i struktury społeczno-gospodarczej wsi Bóbrka pod wpływem uprzemysłowienia, 1972, Zofia Sokolewicz
143. ZIÓŁKOWSKA-BATYLDA Justyna: Zakres społecznego uczestnictwa kobiet w życiu gromady, 1972, Zofia Sokolewicz
144. BENEDYKTOWICZ Zbigniew: Wpływ monasteru prawosławnego na funkcjonowanie sacrum i profanum w społeczności wiejskiej (na przykładzie Grabarki), 1973, Witold Dynowski
145. BOHDZIEWICZ Anna: Próba analizy i krytyki subkultury nędzy Oskara Lewisa, 1973, Zofia Sokolewicz
146. MILEWSKA-MŁYNIK Anna: Upodobania estetyczne jako wyraz świadomości wspólnoty grupowej na przykładzie analizy wyposażenia wewnątrz mieszkalnych wsi Rościszewo w pow. sierpeckim, 1973, Zofia Sokolewicz
147. OSIŃSKA-PISKORZ-BRANEKOVA Elżbieta: Społeczno-gospodarcze aspekty mechanizacji rolnictwa (na przykładzie wsi Trześniów i Haczów pow. brzozowskiego), 1973, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
148. PRAWDZIC-GAŁĘSKI Jan Jakub: Stosunki wewnętrzne w mieszanych wyznaniowo i etnicznie społecznościach wiejskich na Podlasiu, 1973, Witold Dynowski
149. PRZYBYŁ Grażyna: Wpływ pracy pozarolniczej na przemianę życia mieszkańców wsi Woła Sufczyńska, pow. Otwock, 1973, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
150. SAWICKA-MASNY Ewa: Rola społecznego referenta do spraw kultury w aktywizacji kultu-

ralnej wsi, 1973, Zofia Sokolewicz

151. SŁOWIŃSKA-KOPERSKA Ewa: Rola zwyczajów dorocznych w życiu kulturalnym wsi Rościszewo w tradycji i współczesności, 1973, Zofia Sokolewicz

152. STOMMA Ludwik: Polskie obrzędy weselne – analiza strukturalna, 1973, Zofia Sokolewicz

153. WALENDZIAK Teresa: Ziemia i zawód rolnika w strukturze zawodowej i kulturze wsi współczesnej na tle jej historii, 1973, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

154. WASILEWSKI Jerzy Sławomir: Kategoria przestrzeni w kulturze mongolskiej. Analiza wybranych układów terytorialnych, 1973, Witold Dynowski

155. BARTOSZEWICZ Witold: Religia, psychopatologia, kultura: próba ukazania wzajemnych związków w świetle kilku przykładów, 1974, Witold Dynowski

156. CYBULSKA-BRAUN Małgorzata: Wpływy szlacheckie na taniec ludowy, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

157. DATKO Janina: Szopka krakowska, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

158. JAGODZIŃSKI Zbigniew: Tradycyjny transport i komunikacja we wsiach okolic Kołbieli i jego przemiany w chwili obecnej, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

159. JARUGA-NOWACKA Izabela: Zasady społecznego uczestnictwa w obrzędach pogrzebowych, 1974, Zofia Sokolewicz

160. JUCHNIEWICZ-ROMANOWSKA Teresa: Więzi lokalne i ponadlokalne ludności wileńskiej na Mazurach a stopień tradycyjności jej kultury, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

161. KABZIŃSKA Iwona: Kultura tradycyjna a aspiracje młodych chłopo-robotników na przykładzie wsi podmiejskiej – Makówka, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

162. KAWECKA-CZERWIŃSKA Grażyna: Zakres społecznego uczestnictwa w procesie socjalizacji dzieci i młodzieży we wsi Piętki pow. Wysokie Mazowieckie, ze szczególnym uwzględnieniem momentów przejścia w cyklu życiowym, 1974, Witold Dynowski

163. KOCHANOWICZ Tomasz: Miejsce ludzi starych w rodzinie drobnoszlacheckiej, 1974, Witold Dynowski

164. KOSIŃSKI Lubomir: Przemiany społeczno-kulturowe wsi podmiejskiej: studium wsi Maciołki pow. Wołomin, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

165. KOWALSKA Jolanta: Konflikty międzypokoleniowe a opinia publiczna wsi, 1974, Zofia Sokolewicz

166. MĘYNARCZYK Magdalena: Autorytet ludzi starych w rodzinie i społeczności wiejskiej, 1974, Zofia Sokolewicz

167. OLIZAR Teresa: Percepcja sztuki ludowej przez ludność wiejską na przykładzie wsi Antoniówka Wilczkowska, 1974, Zofia Sokolewicz

168. ORIENCKI Jan: Miejsce twórczości jarmarcznej w kulturze wsi na przykładzie Wola Sufczyńska w pow. Otwock, 1974, Zofia Sokolewicz

169. PAWLAK Wiesława: Tradycyjne zwyczaje i zabiegi związane z narodzeniem i pierwszym okresem życia dziecka (na przykładzie wsi Piętki pow. Wysokie Mazowieckie), 1974, Witold Dynowski

170. PORADZKI Antoni: Rybołówstwo w strukturze gospodarczej i społecznej wsi Tały, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

171. STAWARZ Andrzej: Przemiany kulturowe wsi podmiejskiej w latach 1918-1973 na przykładzie wsi Rembelszczyzna pow. Nowy Dwór Mazowiecki, 1974, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

172. STOMMA Magdalena: Geograficzne i społeczne granice instytucji Beląg w Norwegii, 1974, Zofia Sokolewicz

173. STRUŚ Piotr: Przemiany społeczno-kulturowe a proces integracji mieszkańców Warmii i Mazur, 1974, Witold Dynowski
174. TERFA Tadesse: Kultura materialna plemienia Galla w Etiopii, 1974, Witold Dynowski
175. WŁODKOWSKA Grażyna: Analiza współwystępowania pasterstwa jako podstawy ekonomicznej z organizacją militarną; z zastosowaniem elementów teorii systemów i cybernetyki, na przykładzie kultury Masajów z Afryki Wschodniej, 1974, Witold Dynowski
176. DATKO Andrzej: Struktura miejsca świętego na przykładzie Kalwarii Zebrzydowskiej w czasie misterium Męki Pańskiej, 1975, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
177. JASKÓŁOWSKA Anna: Potrzeby estetyczne i ich realizowanie na przykładzie wsi w powiecie otwockim, 1975, Zofia Sokolewicz
178. KAMIZELA Ryszard: Rola kąpeli ludowej w obrzędach weselnych XIX-wiecznej wsi polskiej, 1975, Zofia Sokolewicz
179. POŁAWSKI Stanisław: Proces przygotowania dziecka do współżycia w grupie społecznej (na przykładzie wsi Pniewy pow. Grójec), 1975, Zofia Sokolewicz
180. STASINOWSKA Ewa: Proces wychowywania dziecka w plemieniu Hopi, 1975, Witold Dynowski
181. STASINOWSKI Marek: Przemiany społeczno-kulturowe wsi podmiejskiej. Studium wsi Przytoka gm. Kałuszyn, 1975, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
182. CHOMICZ Kinga: Kobieta w społeczeństwie Indii. Wzory zachowań na podstawie literatury starożytnej, 1976, Zofia Sokolewicz
183. CZERWIŃSKI Tomasz: Zagroda i zmiany w zakresie jej funkcji we wsi Piętki od końca XIX wieku do chwili obecnej, 1976, Witold Dynowski
184. DERLATKA Iwona: Zakres społecznego uczestnictwa w obrzędach rodzinnych u muzułmanów polskich, 1976, Zofia Sokolewicz
185. HAJEK-WŁODARZ Anna: Źródła ideologii regionalizmu podhalańskiego, 1976, Witold Dynowski
186. JAKUBOWSKA Longina: Ormiańska grupa Azg jej funkcje (XIXw.), 1976, Witold Dynowski
187. JASICZEK-GEBERT Małgorzata: Przekaz tradycji pochodzenia w rodzinach Ormian polskich, 1976, Witold Dynowski
188. KRAKOWIAK Elżbieta: Funkcje rodziny w procesie socjalizacji dziecka wiejskiego na przykładzie wsi Piotrkowice, 1976, Zofia Sokolewicz
189. PREWENCKA Grażyna: Stosunek ludności wiejskiej do pracy na przykładzie dwóch wsi: Gromin woj. ciechanowskie i Trześniów woj. krośnieńskie, 1976, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
190. SADKOWSKA Ewa: Problemy adaptacji społeczno-kulturowej ludności napływowej we wsi Wyszembork woj. olsztyńskie, 1976, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
191. WŁODARZ Stanisław: Kris jako charakterystyczny element kultury indonezyjskiej, 1976, Witold Dynowski
192. CAŁA Alina: Stosunek do obcości w kulturze wiejskiej, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
193. CZEKALIŃSKA Alicja: Kontakty między ludnością koczowniczą a osiadłą, ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów handlowych na przykładzie plemienia Basseri (Iran) i Gilzajów (Afganistan), 1977, Zofia Sokolewicz
194. DOMAŃSKA-KUBIAK Irena: Wegetacyjny sens chodzenia po koledzie z maskarami i Herodami, 1977, Zofia Sokolewicz
195. FILIPOWICZ-MRÓZ Anna Grażyna: Normy moralne funkcjonujące we współczesnej rodzinie wiejskiej, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

196. KALINOWSKA Danuta: Użytkowanie wybranych przedmiotów kultu we współczesnej kulturze ludowej, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
197. KOSIBA Grażyna: Postawy i aspiracje młodzieży wiejskiej na przykładzie wsi podwarszawskiej, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
198. KUBIAK Krzysztof: Świętojańska głowa – przyczynek do badań nad obrzędowością świętojańską, 1977, Zofia Sokolewicz
199. KUNICKA Barbara: Organizacja przestrzeni w tradycyjnych wyobrażeniach ludowych, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
200. NOWIK Małgorzata: Miejsce i rola komizmu w życiu społeczności wiejskiej na przykładzie wsi Trześniów woj. króśnieńskiego, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
201. REGULSKA-CHLEBOWSKA Elżbieta: Problemy kulturowo-społeczne ludności łemkowskiej na terenie Dukielszczyzny, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
202. ROGUSKA Grażyna: Obraz współczesnego artysty ludowego na podstawie konkursowych pamiątek twórców ludowych i próba jego konfrontacji z wizerunkiem artysty wiejskiego XX wieku, 1977, Witold Dynowski
203. SAPIŃSKA Alicja: Wpływ zmian społecznych na kształtowanie się tematyki współczesnej rzeźby ludowej, 1977, Witold Dynowski
204. SEWERYN Andrzej: Paulina Hołyszowa – poetka ludowa Chełmszczyzny; monografia twórcy, 1977, Zofia Sokolewicz
205. TOMASIK Monika: Maski Afryki Zachodniej w zbiorach Muzeum Etnograficznego w Szczecinie, 1977, Zofia Sokolewicz
206. ZIELEZIŃSKI Adam: Ścinanie śmierci w Jedlińsku – obrzęd czy widowisko, 1977, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
207. BARANOWSKA Anna: Jawajski teatr cieni – wayang purwa, 1978, Zofia Sokolewicz
208. BECA Barbara: Medycyna ludowa na terenie Kaszub Północnych, 1978, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
209. BERNAL Alvaro: Proces akulturacji Indian Guajira, 1978, Zofia Sokolewicz
210. BILSKA Hanna: Przemiany lokalnego podania o Borucie na tle demonologicznych wierzeń ludowych i historii kultury 1978,
211. GRĄBCZEWSKA Barbara: Rośliny w obrzędowości ludowej: analiza przypisywanych im funkcji i znaczeń na przykładzie wybranych obrzędów dorocznych, 1978, Zofia Sokolewicz
212. GRĄBCZEWSKI Jacek: Św. Jerzy a wierzenia i obrzędy cyklu wiosennego, 1978, Zofia Sokolewicz
213. ILECKI Paweł: Ocena współzależności między elementami obrzędu pogrzebowego a narodowością we wsiach etnicznie mieszanych woj. olsztyńskiego, 1978, Zofia Sokolewicz
214. IZDEBSKA Dorota: Problem akulturacji chłopów polskich w Stanach Zjednoczonych w końcu XIX wieku w świetle zmian postaw wobec cech tradycyjnej kultury ludowej, 1978, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
215. JAGLARSKA-JANIK Maria: Mazurskie meble ludowe XIX i XX wieku., 1978, Witold Dynowski
216. KANOWNIK Mirosław: Dzisiejszy stan meteorologii i astronomii ludowej na Mazurach, 1978, Zofia Sokolewicz
217. KULESZA Anna: Kierunek przemian wnętrza domu chłopskiego we wsiach w zasięgu działania dużej aglomeracji miejskiej, 1978, Zofia Sokolewicz
218. MARZEC-DZIEWANOWSKA Anna: Rola tradycji w procesie zmian zachodzących

- w funkcjonowaniu rzemiosła bednarskiego na przykładzie wsi Wincentów woj. kieleckie, 1978, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
219. SERAFIN Grażyna: Ślady wpływów wołoskich w kulturze polskiej na podstawie wsi Ochotnica Dolna woj. nowosądeckiego, 1978, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
220. SOCHALSKA Grażyna: Przemiany kultury puszczańskiej wsi Mąkosy Stare, 1978, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
221. STRUŻEK Grażyna: Tradycja i nowoczesność w społecznych postawach chłopów, 1978, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
222. AUGUSTYNOWICZ Gabriela: Budownictwo ludowe Woli Żarczyckiej, 1979, Marian Pokropek
223. DYBOWSKA Maria: Drogi przez wieś i kontakty międzyludzkie. Tradycja i zmiany, 1979, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
224. GORCZYCKA-OTTO Małgorzata: Tradycyjna obrzędowość urodzinowa parafii kołbielskiej: próba analizy strukturalno – semiotycznej, 1979, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
225. KAMIŃSKA-RZECZYCKA Barbara: Zabawkarstwo ludowe: tradycja i współczesność na przykładzie warsztatów zabawkarskich w Leżajsku oraz wioskach Brzoza Stadnicka i ŻoŹynia w woj. rzeszowskim, 1979, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
226. MAŁAWSKA Jadwiga: Wiedza potoczna o ziemi na przykładzie wsi Janowice woj. lubelskie, 1979, Zofia Sokolewicz
227. MAŁAWSKI Wiesław: Kategorie inności w kulturze społecznej wsi, 1979, Zofia Sokolewicz
228. NOWAKOWSKA Agnieszka: Kradzieże obrzędowe, 1979, Zofia Sokolewicz
229. RATZKO-JARECKA Dorota: Pozycja kmiecia w tradycyjnej kulturze wsi, 1979, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
230. STANISŁAWSKI Krzysztof: Chłopski konwenans dnia powszechnego, 1979, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
231. STRĄCZEK Tomasz: Mitologiczne wyobrażenia przestrzeni wsi i ich odzwierciedlenie w przestrzeni fizycznej (np. Stara Huta, Hucisko) 1979, Zofia Sokolewicz
232. TOŁŁOCZKO Jerzy: Procesy asymilacyjne a ruch oporu Indian w stanach Ameryki Północnej, 1979, Witold Dynowski
233. WITCZAK Małgorzata: Kontakty towarzyskie na wsi krośnieńskiej na przykładzie mieszkańców Trześniowa i Haczowa, 1979, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
234. WOŁOWSKA Małgorzata: Obrzędowość rodzinna, doroczna i życie codzienne, a struktura społeczna wsi, 1979, Marian Pokropek
235. WOŁOWSKI Jacek: Rzeźbiarz ludowy Włodzimierz Naumiuk a jego inspiracje twórcze, 1979, Marian Pokropek
236. ZMYŚŁOWSKA Alina: Pszczoła i pszczelarstwo, 1979, Zofia Sokolewicz
237. ZOWCZAK Hanna: Tradycyjne autorytety i ich symbolika w kulturze wsi współczesnej – symbole związane z historią, religijnością i demonologią wsi Mników i Czerwińsk, 1979, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
238. ŻULPA Adam: Architektura ludowa i możliwości jej adaptacji na terenie Suwalskiego Parku Krajobrazowego, 1979, Marian Pokropek
239. ADAMO WICZ-IDŹKOWSKA Maria: Sposoby mierzenia i pojmowania czasu w społeczności wiejskiej, 1980, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
240. BARTOSZEWSKI Władysław: Kategoria „swój – obcy” w polskiej kulturze ludowej na przykładzie żydowskiej mniejszości etnicznej, 1980, Witold Dynowski

241. BUNIAK Maciej: Łodzie rybackie w okolicach Czerwińska, 1980, Zofia Sokolewicz
242. CIEŚLAK-SEMENIUK Ewa: Kontynuacja twórczości ludowej w projektanckich zespołach tkackich, 1980, Zofia Sokolewicz
243. HRYŃ-KUŚMIEREK Renata: Mediacyjny aspekt postaci kowala, 1980, Witold Dynowski
244. KACZESZMAROW Petyr: Uroczystości w dniu św. Jerzego a obrzędy przejścia, 1980, Zofia Sokolewicz
245. KARAŚ Grażyna: Miejsce pieśni w życiu współczesnej wsi, 1980, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
246. PAWLIK-ZDZIARSKA Anna: Wyobrażenia związane z młynem i młynarzem, 1980, Zofia Sokolewicz
247. STEFANOW Rosen: Obrzędy związane ze śmiercią i pogrzebem w bułgarskiej kulturze tradycyjnej, 1980, Zofia Sokolewicz
248. ANDRZEJEWSKA Dorota: Analiza obrzędu weselnego z punktu widzenia jego formacji społecznych oraz roli jaką pełni w procesie integracji społeczności lokalnej, 1981, Zofia Sokolewicz
249. DWORAK Janusz: Śmierć i obrzędy pogrzebowe w kulturze tradycyjnej społeczności wiejskiej, 1981, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
250. GODZIMIRSKI Jakub: Post w polskiej kulturze ludowej XIX i XX w., 1981, Zofia Sokolewicz
251. JAWORSKA Grażyna: Symboliczne funkcje pożyczki w polskiej kulturze ludowej, 1981, Zofia Sokolewicz
252. KORULSKA Ewa: Przemiany wzorca estetycznego: wzory, poglądy, modele: na podstawie urządzenia współczesnego domu wiejskiego, 1981, Witold Dynowski
253. KOZŁOWSKA-JACENNIK Barbara: Przestrzeń domu – próba analizy pozafunkcjonalnych znaczeń, czynności i zdarzeń, 1981, Zofia Sokolewicz
254. KUREK Mirosława: Realizacja jednostkowych potrzeb estetycznych we współczesnym weselu we wsi Starogród, 1981, Marian Pokropek
255. MARCHLEWSKA Magdalena: Św. Piotr w tradycyjnej kulturze ludowej, 1981, Witold Dynowski
256. NATANSON Maria: Pochody maszkar w tradycyjnej kulturze ludowej, 1981, Witold Dynowski
257. NIEMCZUK Henryk: Tradycyjne budownictwo wsi Klon i problemy jego ochrony, 1981, Marian Pokropek
258. OLSZEWSKA Bożena: Tradycyjne kontakty handlowe i ich przemiany we wsi południowo-wschodniej Polski na przykładzie wsi Trześniów woj. krośnieńskiej, 1981, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
259. PIOTROWSKA Barbara: Symbolika codziennego posiłku, 1981, Zofia Sokolewicz
260. RATYŃSKA Bożena: Rodzina a społeczność lokalna, 1981, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
261. TRAWKOWSKA-STRĄCZEK Joanna: Znaczenie darów w obrzędowości rodzinnej, 1981, Zofia Sokolewicz
262. CHEMEDU Gelachew: Naming system and socialization of Oromo: with special reference to the Macca Oromo, 1982, Zofia Sokolewicz
263. CIARKA Ryszard: Sposoby zabijania zwierząt, 1982, Zofia Sokolewicz
264. EISELE ORŁOWSKA Wanda: Karczma w tradycyjnej społeczności wiejskiej, 1982, Witold Dynowski
265. JACKOWSKA Aleksandra: Sztuka Zalipia, 1982, Witold Dynowski
266. KWIATKOWSKA Ewa: Sylwetka twórcza, życie i osobowość Jana Bernasiewicza rzeźbiarza ze wsi Zaworznia k. Kielc, 1982, Marian Pokropek

267. MANTORSKA Hanna: Tendencje rozwoju współczesnej rzeźby ludowej na przykładzie Ludwika, Adama i Marii Szczepaników, 1982, Maria Pokropek
268. ORZEŁ-NAWROT Danuta Anna: Plecionkarstwo na terenie południowo – wschodniego Mazowsza, 1982, Marian Pokropek
269. ROGALSKI Ryszard: Budownictwo inwentarskie we wsi Wola Żarczycka, 1982, Marian Pokropek
270. SZKIŁŁADŹ -POROWSKA Małgorzata: Postać kowala w polskiej bajce ludowej, 1982, Zofia Sokolewicz
271. WASILEWSKA Wiesława: Demonologia domu na tle roku obrzędowego, 1982, Witold Dynowski
272. ALEKSA-SIDOR Anastazja: Zmiany obrzędowości weselnej u Litwinów mieszkających w Polsce, 1983, Marian Pokropek
273. BARTNICKA Małgorzata: Percepcja przestrzeni miejskiej na przykładzie Warszawy, 1983, Zofia Sokolewicz
274. CZARNOTA Robert: Cybernetyczny obraz grupy obrzędowej, 1983, Zofia Sokolewicz
275. KRASUSKA-MALCZYK Joanna: Współczesne wnętrza domów mieszkalnych w Starogrodzie. Próba wyjaśnienia ich wyglądu oddziaływaniem tradycji i mody, 1983, Marian Pokropek
276. KRASUSKI Wojciech: Krzyże i kapliczki jako znaki podziału przestrzeni, 1983, Marian Pokropek
277. MARCHLEWSKI Wojciech: Osadnictwo olęderskie: próba analizy eko-etnograficznej, 1983, Marian Pokropek
278. MATEEW Krassimir: Tradycyjne budownictwo wsi Drinowo (okręg Tyrgowiszta, Bułgaria) na tle jego pierwowzorów w budownictwie bałkańskim, 1983, Marian Pokropek
279. RATAJCZYK Ewa: Czarownice i czarownicy i sfery ich działania w polskiej kulturze ludowej, 1983, Witold Dynowski
280. TOKARSKA-BAKIR Joanna: Nauki Don Juana w świetle tybetańskiego buddyzmu – propozycja interpretacji, 1983, Zofia Sokolewicz
281. DUŻYŃSKA Magdalena: Mit o pochodzeniu wspólnoty i jego znaczenie (na przykładzie kilku wsi szlacheckich i chłopskich z okolic Białej Podlaskiej), 1984, Anna Zadrożyńska
282. DZIEWANOWSKA Izabela: Tradycyjne gry i zabawy dziecięce. Próba klasyfikacji i analizy, 1984, Zofia Sokolewicz
283. JANCZEWSKI Marek: Kategorie ubioru ludowego i jego przemiany na terenie Puszczy Białej, 1984, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
284. MAJEWSKA Małgorzata: O symbolice warszawskich grobów wielkanocnych, 1984, Anna Zadrożyńska
285. MARCINIAK-DŻURAK Ewa: Pozycja gospodarza w kulturze ludowej, 1984, Witold Dynowski
286. MARCZAK Bogumiła: Tradycja ludowa i narodowa w kształtowaniu tożsamości etnicznej emigrantów polskich w Paranie (Brazylia), 1984, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
287. MICHAŁSKA-CIARKA Magdalena: Warszawski Krzyż z kwiatów 1981-1983, 1984, Zofia Sokolewicz
288. PIETRZAK Dariusz: Koń w gospodarce chłopskiej oraz handel końmi na przykładzie woj. Kroszeńskiego, 1984, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
289. RADZIMIRSKA-PAKOWSKA Anna: Strój krakowski jako strój narodowy – przyczynek do badań nad mitologią narodową, 1984, Anna Zadrożyńska

290. SIKORA Sławomir: Cmentarz a pamięć, 1984, Zofia Sokolewicz
291. SZCZEPKOWSKI Jerzy: Struktura obrzędów inicjacyjnych na przykładzie grup: więźniów, wojska i marynarki handlowej, 1984, Zofia Sokolewicz
292. SZCZESNA-DURYS Anna: Społeczność lokalna i obcy, trwanie i zmiana (na przykładzie dwóch wsi w woj. Krośnieńskim), 1984, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
293. SZOT-RADZISZEWSKA Elżbieta: Współczesne przemiany w społeczności Rom: studium osiedla cygańskiego w Stalowej Woli, 1984, Zofia Sokolewicz
294. ZMYŚŁOWSKA Magdalena: Obrzędy narodzin i dzieciństwa w ludowej wizji świata, 1984, Zofia Sokolewicz
295. CETERA Jerzy: Ceramiczna plastyka figuralna w Chałupkach, 1985, Marian Pokropek
296. KOLCZYŃSKI Jarosław: Wizje świętości w ludowej modlitwie i obrazach w Polsce 1985, Zofia Sokolewicz
297. POPAKUL Izabela: Nowe osadnictwo rybackie na przykładzie wsi Trzebież, 1985, Anna Zadrożyńska
298. SZNAJDERMAN Monika: Mityczny wizerunek zarazy, 1985, Anna Zadrożyńska
299. WILK-SALETOWSKA Ewa: Pożywienie wigilijne w tradycyjnej kulturze, 1985, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
300. ANDRZEJEWSKI Jan: Społeczne podstawy wesela drobnoszlacheckiego, 1986, Zofia Sokolewicz
301. ARMATYS Joanna: Tradycyjne budownictwo Puszczy Kampinoskiej – proces powstawania budynku mieszkalnego, 1986, Marian Pokropek
302. BIEŁOWSKA-NOWAK Ewa: Niektóre kategorie interpretacyjne pożywienia w polskiej kulturze ludowej XIX i XX w., 1986, Zofia Sokolewicz
303. BOGUSZEWSKA Beata: Wychowanie dziecka wiejskiego, tradycja i zmiany na przykładzie regionu krośnieńskiego, 1986, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
304. DEMSKA Anna: Mistrzowie ceremonii w obrzędach narodzin i śmierci, 1986, Zofia Sokolewicz
305. DEMSKI Dągostaw: Życie ascety jako alternatywna droga ludzkiej egzystencji, 1986, Zofia Sokolewicz
306. ENGELKING Anna: Wiara w magiczną moc słowa w polskiej kulturze ludowej na przykładzie rytuału błogosławieństwa, 1986, Anna Zadrożyńska
307. GARDZIŃSKI Zygmunt: Młynarstwo powiatu chełmskiego w XIX i XX wieku (geneza, rozwój, zanik), 1986, Marian Pokropek
308. JANIK-KOSTRZYŃSKA Dorota: Symbolika obrzędów przejścia, wyzwoliny w grupach zawodowych rzemieślników oraz u flisaków i kosiarzy, 1986, Zofia Sokolewicz
309. KOŁODZIEJSKI Marek: Wizje końca świata jako element systemu społeczno-kulturowego, 1986, Anna Zadrożyńska
310. LASKOWSKA-OTWINOWSKA Justyna: Symbolika dożynek – próba opisu i klasyfikacji, 1986, Anna Zadrożyńska
311. MAŁYSZKO Stanisław: Ośrodek garncarski w Czarnej Wsi Kościelnej woj. białostockie, 1986, Marian Pokropek
312. MIRONIUK-NIKOLSKA Alicja: Twórczość rzeźbiarska Jana Markowskiego na tle dawnych i współczesnych zjawisk rzeźbiarskich Ciechanowca i okolic, 1986, Marian Pokropek
313. PACZYŃSKA Małgorzata: Diabeł Boruta w wyobrażeniach i twórczości artystycznej mieszkańców ziemi łęczyckiej, 1986, Anna Kutrzeba-Pojnarowa

314. PARTYKA Joanna: Szlachecka „Silva Rerum” jako źródło do badań etnograficznych, 1986, Zofia Sokolewicz
315. PITUCHA Beata: Sposoby i formy podróżowania w okolicach Solca nad Wisłą, 1986, Zofia Sokolewicz
316. POTKAŃSKI Tomasz: Społeczność Sondzo w procesie przemian, 1986, Zofia Sokolewicz
317. RAWSKI Edward: Śmierć w świadomości potocznej, 1986, Zofia Sokolewicz
318. SZCZEŚNIAK-GOSPODARCZYK Joanna: Monografia wsi Chałupki, 1986, Zofia Sokolewicz
319. SZPAKOWSKA Jadwiga: Strój okolic Krosna a poczucie odrębności grupowej, 1986, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
320. TARGOSZ-KRYSIK Bożena: Garncarstwo u ludu Nuba Moro z południowego Kordopanu w Sudanie, 1986, Zofia Sokolewicz
321. ZŁOCKA-DĄBROWSKA Magdalena: Świątynny rytuał hinduistyczny (Pudża), 1986, Anna Zadrożyńska
322. BACZYŃSKI Andrzej: Portret rzeźbiarza ludowego – Franciszka Sadownika z Łamaz, 1987, Marian Pokropek
323. BAKALARSKA Laura: Wybrane elementy folkloru młodzieży szkolnej lat osiemdziesiątych, 1987, Zofia Sokolewicz
324. BUJAKOWSKA-GAJEWSKA Beata: Przemiany formy i funkcji ołtarzyka domowego i innych przedmiotów kultu religijnego na tle zmian wnętrza domu wiejskiego na terenie Puszczy Kampinoskiej, 1987, Marian Pokropek
325. BUŁAT Jakub: Przestrzeń sakralna domu wiejskiego, 1987, Zofia Sokolewicz
326. IŁENDO Barbara: Wesele w Puszczy Kampinoskiej, 1987, Marian Pokropek
327. KNITTEL Jagna: Koncepcja harmonistów jako przykład realizacji mitu natury, 1987, Anna Zadrożyńska
328. KRASSOWSKA-BUDYTA Dorota: Wojny w świadomości mieszkańców Puszczy Kampinoskiej, 1987, Marian Pokropek
329. KRYSIK Sławomir: Tradycyjne budownictwo ludów Somba z rejonu wzgórz Atawra w północno-zachodnim Beninie, 1987, Zofia Sokolewicz
330. KUBIAK Anna: Agnihotra, 1987, Zofia Sokolewicz
331. KUŚMIERZ Jolanta: Mehendi – sztuka, zwyczaj, rytuał, 1987, Anna Zadrożyńska
332. LIPKA Robert: Kultura warszawskiego ruchu Punk, 1987, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
333. MALEWSKA-SZAŁYGIN Anna: Historia w świadomości mieszkańców Narola, 1987, Anna Zadrożyńska
334. ORŁOWSKA Barbara: Postawy wobec śmierci – filozofia świata ludzkiego na podstawie wypowiedzi ludności wiejskiej z Roztocza, 1987, Anna Zadrożyńska
335. PIENIAŻEK Witold: Próba opisanie wyobrażeń eschatologicznych w kulturze współczesnej, 1987, Anna Zadrożyńska
336. RASZKIEWICZ-KUCZYŃSKA Urszula: Szlachta kurpiowska – mit i rzeczywistość, 1987, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
337. REJCHERT Lucyna: Monografia ośrodka regionalnej twórczości ludowej w Prabutach, 1987, Zofia Sokolewicz
338. RESZKA Hanna: Zagroda chłopska z terenu Puszczy Kampinoskiej, 1987, Marian Pokropek
339. STARZEWSKA Katarzyna: Transport i komunikacja na terenie Puszczy Kampinoskiej, 1987, Marian Pokropek

340. SZAŁYGIN Jerzy: Budowa, trwanie i destrukcja budynku mieszkalnego na terenie Puszczy Kampinoskiej, 1987, Marian Pokropek
341. SZCZUKA Nela: Krzyże i kapliczki przydrożne a obraz życia wsi prawosławnej na przykładzie parafii Nowoberezowo na przeł. XIX i XX w., 1987, Marian Pokropek
342. ŚLIWECKA Maria Jolanta: Legenda obrazu Matki Boskiej Kodeńskiej i jej społeczne funkcjonowanie, 1987, Zofia Sokolewicz
343. URBANOWICZ Irena: Przenosiny w weselu podlaskim i kurpiowskim, 1987, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
344. WAWROWSKA Izabella: 22 lipca – próba analizy święta współczesnego, 1987, Anna Zadrożyńska
345. ZAMOŚCIŃSKI Krzysztof: Ludowe lekarki w okolicach Biłgoraja, 1987, Zofia Sokolewicz
346. CICHA Joanna: Higiena i organizacja życia tradycyjnej i współczesnej wsi okolic Ciechanowca, 1988, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
347. DAWIDCZYK-SAMSEL Maria: Wieś i region w świadomości mieszkańców Pogórza Krosnieńskiego i Kurpiowskiej Puszczy Zielonej 1988, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
348. GAWROŃSKA Ewa: Analiza tekstu manifestu PKWN jako tekstu polityczno-propagandowego i mitycznego, 1988, Anna Zadrożyńska
349. GŁOWACKA Beata: Miejskie wnętrza mieszkalne lat 80-tych, 1988, Zofia Sokolewicz
350. GRZELAK Marcin: Etnologiczna próba interpretacji twórczości plastycznej osób chorych na schizofrenię, 1988, Zofia Sokolewicz
351. HERBERGIER Dorota: Pożywienie ludności wiejskiej w Puszczy Kampinoskiej, 1988, Marian Pokropek
352. JASIONOWSKA Justyna: Współczesny haft Puszczy Białej, 1988, Anna Kunczyńska-Iracka
353. KIRYŁO Hanna: Wpływ środowiska przyrodniczego na wybrane zjawiska kulturowe występujące na terenach Kotliny Biebrzańskiej, 1988, Marian Pokropek
354. KOŹMIŃSKA Joanna: Kult świętych patronów w kulturze ludowej, 1988, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
355. KUŚMIERZ Jacek: Garncarze z Moleli – radzastański wariant sanskrytyzacji: przyczynek do zmiany kulturowej w Indiach, 1988, Zofia Sokolewicz
356. ŁAZARZ Beata Iwona: Wieś i folwark na terenie dawnego powiatu sierpeckiego, 1988, Marian Pokropek
357. PAWILNO-PAWEWICZ Michał: Flis a sprawa polska, 1988, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
358. ROBAK Teresa: Stanisław Zagajewski. Praca monograficzna, 1988, Zofia Sokolewicz
359. RUNOWSKI Piotr: Munsztuki w Polsce: na podstawie zbiorów Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie, 1988, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
360. SKIPIETROW Natalia: Zamówienia i zaklęcia w polskiej kulturze ludowej na podstawie materiałów „Wisły” i Oskara Kolberga, 1988, Anna Zadrożyńska
361. SOBCZAK Danuta: Zwyczaje i obrzędy weselne we wsi Kornica – porównanie trzech epok, 1988, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
362. STRZEDZIŃSKI Witold: System dywinacji: Próba analizy etnologicznej, 1988, Anna Zadrożyńska
363. SZEWCZYK Grażyna: Byliny – próba rekonstrukcji mitu kalendarzowego, 1988, Anna Zadrożyńska
364. SZYMAŃSKA Danuta: Andrzej Siek – życie i twórczość, 1988, Zofia Sokolewicz

365. TYLICKA Barbara: Typy zdobień współczesnego budownictwa wiejskiego i małomiasteczkowego z okolic Łukowa, Radzyna..., 1988, Zofia Sokolewicz
366. WIECZORKIEWICZ Anna: Słowo – gest – milczenie: propozycja antologii ludowych oracji, 1988, Anna Zadrożyńska
367. WIERCIŃSKA Mariola: Techniki tkackie i sposoby ornamentowania tkanin i tkanych wyrobów w Radzastahanie, 1988, Zofia Sokolewicz, Anna Kunczyńska-Iracka
368. WIERCIŃSKI Mateusz: Współczesne zachowania obrzędowe związane z drzewami, 1988, Zofia Sokolewicz
369. WIŚNIEWSKI Jacek,: Kościoły drewniane ziemi wyszogrodzkiej, 1988, Marian Pokropek
370. ZAKRZEWSKA Joanna: Obrzędowe powitanie lata. Wstęp do monografii Zielonych Świąt w Polsce na post. Literatury XIX i XX wieku, 1988, Anna Zadrożyńska
371. ZATORSKA Joanna: Kolekcja kobierców i tkanin wschodnich rodziny Kulczyckich, 1988, Zofia Sokolewicz, Anna Kunczyńska-Iracka
372. ZĄBEK Maciej: Zagroda Lobi w południowo – zachodniej Burkina Faso, 1988, Zofia Sokolewicz
373. ZIMNOCH Weronika: Garncarstwo we wsi Kounakogou plemienia Somba, 1988, Zofia Sokolewicz
374. ANTOSIK Elżbieta: Wokół zagadnień tożsamości etnicznej Łemków, 1989, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
375. BRZEZIŃSKA Katarzyna: Bizuteria w polskim stroju ludowym na przełomie XIX i XX wieku, 1989, Marian Pokropek
376. FAUTE ZELIA Maria : Przejawy kultu Matki Boskiej Aparecida w kulturze ludowej w Brazylii, 1989, Zofia Sokolewicz
377. FILIP Elżbieta Teresa: Miejsce karczmy w życiu wsi na przełomie XIX i XX wieku na przykładzie regionu tarnowskiego, 1989, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
378. FREDRYCH ALEKSANDRA : Białorusini i ich kultura w świadomości mieszkańców wsi białoruskich, 1989, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
379. JANCZEWSKA Hanna: Jajo w kulturze ludowej, 1989, Anna Zadrożyńska
380. KRASIŃSKA Małgorzata: Rośliny ogrodowe: kapusta, groch, fasola... w polskiej kulturze ludowej 1989, Anna Zadrożyńska
381. LATOSZEK Mirosława: Monografia Romana Śledzia, 1989, Anna Kunczyńska-Iracka
382. ANDRUSZKIEWICZ Mirosława: Choroby o przyczynkach nadnaturalnych jako element systemu kontroli społecznej, 1990, Zofia Sokolewicz
383. ANDURA Magdalena: Pożywienie tradycyjnej i współczesnej wsi okolic Ciechanowca na przykładzie Uszy Wielkiej, 1990, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
384. BĄBIK-POLACZYŃSKA Beata: Tkanina meksykańska o nazwie rebozo: Chilapa (Guerrero) jako ośrodek produkcji rebozo, 1990, Zofia Sokolewicz
385. DUL Robert: Tradycyjne i współczesne wesele w okolicach Rzeszowa, 1990, Anna Kunczyńska-Iracka
386. HENCLEWSKA Ariadna: Nie-polak, stereotypowa wizja obcego: analiza listów do „Gazety Wyborczej”, 1990, Anna Zadrożyńska
387. IMIOŁEK Małgorzata: Parzenicowa ozdoba spodni w strojach ludowych w Karpatach Polskich 1990, Marian Pokropek
388. KLEKOT Ewa: Wyobrażenie twarzy Chrystusa w ikonie karpackiej, 1990, Anna Kunczyńska-Iracka

389. KLEPACKA-NATANIEK Katarzyna: Drewniane dwory na Mazowszu południowo-wschodnim, 1990, Marian Pokropek
390. KUBERCZYK Tomasz: Przedstawienia Purimowe: monografia, 1990, Anna Zadrożyńska
391. ORŁOWSKA Ewa: Świadomość historyczna mieszkańców małej społeczności lokalnej na przykładzie Broku, 1990, Anna Zadrożyńska
392. PACEWICZ Dorota : Przeżycie buddyzmu u współczesnych wyznawców w Polsce, 1990, Zofia Sokolewicz
393. PASEK-PASZKOWSKA Edyta: Święto i czas wolny we współczesnej rodzinie Żyrardowa, 1990, Anna Zadrożyńska
394. PASZKOWSKA Joanna: Elementy przedhiszpańskie w meksykańskich wierzeniach i ceremoniach odnoszących się do kultu wody, deszczu i płodności, 1990, Zofia Sokolewicz
395. ROGOWSKA-BANEY Barbara: Kult św. Antoniego w legendach i sztuce, 1990, Anna Kunczyńska-Iracka
396. RUTKOWSKA Janina: Tkactwo ludowe w okolicach Koźbieli, 1990, Marian Pokropek
397. SEKUTOWICZ Katarzyna: Len i konopie w polskiej kulturze ludowej, 1990, Anna Zadrożyńska
398. SZYMCZAK Beata: Zwyczaje i obrzędy weselne w parafiach Sobienie-Jeziory i Goźlin: porównanie dwóch epok, 1990, Marian Pokropek
399. WIESIOŁEK Zofia: Układ osadniczy wsi z pomiary włócznej i jego współczesne uwarunkowania gospodarczo – społeczne na przykładzie wsi Racewo, 1990, Marian Pokropek
400. WIŚNIEWSKA Jolanta: Świadomość historyczna mieszkańców Kostomłotów – niestabilność i wspólnota, 1990, Anna Zadrożyńska
401. ZIÓŁKOWSKA-JADCZAK Marzena: Zbieractwo na terenie powiatu sierpeckiego, 1990, Marian Pokropek
402. BAZYLCZUK Jolanta: Mitologizacja codzienności: próba interpretacji wybranych materiałów z lat 1948-1956, 1991, Anna Zadrożyńska
403. BŁASZCZAK Małgorzata: Szlachecki „orbis interior” – próba konstrukcji modelu, 1991, Anna Zadrożyńska
404. GLANZ Tomasz: Ks. Jerzy Popiełuszko – współczesny bohater polski: próba antropologicznego wyjaśnienia kształtującego się kultu, 1991, Anna Zadrożyńska
405. GRABOWSKI Piotr: Antropologiczna funkcja św. Antoniego z Radecznicy, 1991, Anna Zadrożyńska
406. GRZESZCZUK Monika: Twórczość skazanych jako element subkultury więziennej, 1991, Anna Zadrożyńska
407. JASIŃSKA Barbara: „Jestem Żydem”: dynamika poczucia tożsamości etnicznej, 1991, Anna Zadrożyńska
408. KASTERKA Agata: Sezonowe migracje zarobkowe z powiatu wieluńskiego w latach 1918-1939, 1991, Marian Pokropek
409. OSTROWSKA Anna: Symboliczne funkcje stroju, wierzenia i zwyczaje z nim związane, 1991, Jerzy Sławomir Wasilewski
410. POLAŃSKA Dorota: Doświadczenie „polskości” jako przejaw myślenia mitycznego na podstawie analizy „Almanachu Polonii”, 1991, Anna Zadrożyńska
411. ROMANOWSKA Katarzyna: Drobną szlachta w parafii Korytnica – trwałość osadnictwa i świadomość historyczna 1991, Marian Pokropek
412. SABAK Krzysztof: Sztuka ulicy – szablon, 1991, Anna Kunczyńska-Iracka

413. SKWARSKA Maria: „Rybie twarze”. Próba semiotycznej analizy wiadomości dostarczanych przez zajęcia rybackie w Polsce, 1991, Jacek Olędzki, Anna Zadrożyńska
414. TAUSZYŃSKI Tomasz: Socrealizm w polskiej sztuce ludowej (na przykładzie rzeźby, malarstwa i wycinanki), 1991, Anna Kunczyńska-Iracka
415. ESHETE Solomon: Konso traditional architecture and housing: a study of forms, function and social organizations of space, 1992, Zofia Sokolewicz
416. HAILU Tesfaye: Death ritual and its social significance among the Omotic Ari, 1992, Zofia Sokolewicz
417. JAROSŁAWSKA Joanna: Krystyna Szczepanowska-Miklaszewska: życie: działalność: twórczość, 1992, Anna Kunczyńska-Iracka
418. JERZAK Grażyna: Staroobrzędowcy na Mazurach jako grupa religijna, 1992, Anna Zadrożyńska
419. KALINOWSKA Joanna: Ludzie starzy – tradycja i zmiana, 1992, Anna Zadrożyńska
420. MEKONNEN Tesfa: Cattle values and rituals among the Oromo, with special reference do the Macca Oromo 1992, Zofia Sokolewicz
421. NADHABASA Getachew Chemed: Naming szstem and socialization of Oromo children, 1992, Zofia Sokolewicz
422. TARASIUK Renata: Życie i twórczość Dominiki Bujnowskiej, 1992, Anna Kunczyńska-Iracka
423. BORKOWSKA Małgorzata: Wielbiona postać masowej wyobraźni (opracowanie materiałów z wybranych szkół średnich), 1993, Anna Zadrożyńska
424. KOWALSKA Daria: Zmiany w obrzędowości tradycyjnej na przykładzie grupy staroobrzędowców 1993, Jerzy Sławomir Wasilewski
425. LECHOWSKA Anna: Współczesny pasiak opoczyński, 1993, Anna Kunczyńska-Iracka
426. MAŃKOWSKI Andrzej Emeryk: Katolicy: Polacy czy Ukraińcy: z badań nad pamięcią przeszłości i tożsamością religijno-narodową rzymskich katolików na środkowej Ukrainie 1993, Zofia Sokolewicz
427. PERZANOWSKI Andrzej Emeryk: „Bzij, zabij, ja honorem ręce”: bójki w kulturze wiejskiej na przykładzie Kurpiowszczyzny, 1993, Jerzy Sławomir Wasilewski
428. WIECZOREK Agata: Ludowy przekaz o kobiecie jako przyczynie nieszczęść świata na podstawie materiałów zebranych wśród ludności polskiej na Litwie, 1993, Jerzy Sławomir Wasilewski
429. HILCHEN-NAGIN Katarzyna: Identyfikacja narodowa i świadomość historyczna warszawskich licealistów, 1994, Zofia Sokolewicz
430. JAROĆ Joanna: Współczesne budownictwo ludowe we wsi Murzasichle na Podhalu, 1994, Marian Pokropek
431. KUŹNIECOW Janusz: Tradycyjne rzemiosło wiejskie w Kurpiowskiej Puszczy Białej 1994, Anna Kutrzeba-Pojnarowa
432. LESKA Beata: Despekt i inicjacja: zwyczaje zalotne i matrymonialne na wsiach okolic Opoczna, 1994, Jerzy Sławomir Wasilewski
433. OLSZEWSKA Katarzyna: Antropologiczna wizja wsi Wojciecha Migacza, 1994, Anna Kunczyńska-Iracka, Anna Zadrożyńska
434. SMYRSKI Łukasz: Współczesny nurt pogański na Litwie – jedna z form odrodzenia narodowego, 1994, Lech Mróz
435. ZALEWSKI Józef: Tradycyjne budownictwo drewniane wsi Trześniów na tle najbliższego regionu, 1994, Marian Pokropek

436. ZAREMBA Barbara: Walka Indian Kanadyjskich o prawa do ziemi a kształtowanie się ich tożsamości, 1994, Aleksander Posern-Zieliński
437. CZECH Beata: Chłopskie obrzędy rodzinne na Oszmianszczyźnie: symbolika rekwizytów, 1995, Lech Mróz
438. CZERWIŃSKA Dorota: Dożynki na Jasnej Górze – nowa forma obrzędu. Ikonografia wieńców jasnogórskich, 1995, Marian Pokropek
439. DZIARMAGA Agnieszka: Reklama telewizyjna lat dziewięćdziesiątych. Badania terenowe we wsiach województw łomżyńskiego i siedleckiego, 1995, Anna Zadrożyńska
440. GIERYSZEWSKA-DUDZIŃSKA Krystyna: Magiczne sposoby szkodenia na Wileńszczyźnie, 1995, Jerzy Sławomir Wasilewski
441. HALEMBA Agnieszka: Procesy etniczne i świadomość narodowa współczesnych Ałtajczyków 1995, Lech Mróz Jerzy Sławomir Wasilewski
442. JAROSŁAWSKI Krzysztof: „Kumie na gościń cie spraszam”: o zachowaniach biesiadnych na Rostoczu, 1995, Anna Zadrożyńska
443. JAWORSKA Magdalena: Nowatorska koncepcja wystawiennicza Jacquesa Hainarda realizowana w Muzeum Etnograficznym w Szwajcarii, 1995, Lech Mróz
444. KĘDZIOREK Piotr: Chłopskie zrzedzenie, 1995, Anna Zadrożyńska
445. KOKOTKIEWICZ Piotr: Wieś Nowosolna koło Łodzi, 1995, Marian Pokropek
446. KUBISZ Michał: Przemiany społeczno-ekonomiczne w Polsce lat 90-tych w oczach osób bezrobotnych, 1995, Zofia Sokolewicz
447. LEWICKA Joanna: Indiański ekologiczny światopogląd a kształtowanie się panindianizmu, 1995, Aleksander Posern-Zieliński
448. RZESZOTARSKI Jacek: Tatuaz i samouszkodzenia. Rola i forma w systemie więziennym w Polsce, 1995, Jerzy Sławomir Wasilewski
449. SACHS Agnieszka: Relacja obywatel-państwo i opozycja my-oni w społeczeństwie polskim. Antropologiczna analiza problemu, 1995, Anna Zadrożyńska
450. WASZCZYŃSKA Katarzyna: Współczesny obraz szlachcica na pograniczu litewsko-białoruskim, 1995, Lech Mróz
451. ALEKSA Dorota: Stereotyp Murzyna a postawy etniczne polskich studentów Warszawy, 1996, Zofia Sokolewicz
452. CAL Katarzyna Marianna: Polonia Primorskiego Kraju, jej wkład w rozwój regionu, oraz świadomość polskości, 1996, Zofia Sokolewicz
453. ČEMELJIĆ-KOWALCZYK Anna: „Traktat” o disco polo, 1996, Anna Zadrożyńska
454. CZAJKOWSKI Andrzej: Normy postępowania Romów litewskich, 1996, Lech Mróz
455. DĄBROWSKA Renata: Moda w kulturze współczesnej – aspekt funkcjonalno-semiotyczny, 1996, Zofia Sokolewicz
456. LIPKA Bogusław: Ludowa kamienna rzeźba sakralna południowo-wschodniej Zamojszczyzny, 1996, Marian Pokropek
457. ŁADYKOWSKI Paweł: Współczesne zmiany tożsamościowe zachodzące wśród mieszkańców Mamonova i jego okolic w Obwodzie Kaliningradzkim, 1996, Lech Mróz
458. MOROZ-KECZYŃSKA Ewa Natalia: Białowieża: percepcja środowiska naturalnego przez mieszkańców osady na podstawie badań terenowych, 1996, Anna Zadrożyńska
459. SIEKIERSKA Bożena: Nasza wioska czysta, nasza wioska dobra...: monografia alewickiej wioski Akcaenis w południowo-wschodniej Turcji 1996, Jerzy Sławomir Wasilewski
460. WIĘCKO Dorota: Radio WAWA i jego słuchacze w świetle antropologii komunikacji, 1996,

Zofia Sokolewicz

461. WYSOCKA Katarzyna: Sens i wartość pracy w opiniach kobiet we współczesnej kulturze na przykładzie Centrum Promocji Kobiet, 1996, Zofia Sokolewicz

462. CHROSTOWSKA Joanna: Jachting – Współczesne wierzenia i przesady, 1997, Zofia Sokolewicz

463. DOMAŃSKA Joanna: Obraz Przemienienia Pańskiego: próba wyjaśnienia łaskami słynącego wizerunku z kościoła św. Małgorzaty w Nowym Sączu, 1997, Anna Zadrożyńska Anna Kunczyńska-Iracka

464. HRYCIUK Renata Ewa: Rzecz o „Starej pannie”, 1997, Anna Zadrożyńska

465. KALINOWSKI Paweł: Między re-kreacją a rekreacją.: antropologia pieszej pielgrzymki do Częstochowy, 1997, Anna Zadrożyńska

466. KASZUBOWSKI Piotr: Krzyże, kapliczki przydrożne, z okolic Przasnysza – ich funkcje i funkcjonowanie, 1997, Marian Pokropek

467. KOC Maria: Dawny i współczesny kult świętych: Sebastiana, Rocha i Rozalii w polskim folklorze i sztuce ludowej, 1997, Anna Zadrożyńska

468. NIEŚLUCHOWSKA Joanna Maria: Tajemnica we współczesnych zabawach dziecięcych 1997, Jerzy Sławomir Wasilewski

469. OLSZEWSKI Mikołaj: Obraz późnośredniowiecznej religijności ludowej w kazaniach Stanisława ze Skalmierza, 1997, Anna Zadrożyńska

470. POKROPEK Agnieszka: Interpretacja postaw wobec sacrum w świętej przestrzeni monasteru (na przykładzie monasterów macedońskich), 1997, Jerzy Sławomir Wasilewski

471. POSOCH-JAWORSKA Joanna: Lud Boży w Babilonie: Świadkowie Jehowy w Polsce, 1997, Lech Mróz

472. SADOWSKA Aleksandra Dagmara: Łowca współczesny: obraz mężczyzny lat dziewięćdziesiątych w wybranych polskich czasopiśmie, 1997, Anna Zadrożyńska

473. STRACZUK Justyna: Język a tożsamość człowieka w warunkach społecznej wielojęzyczności. Pogranicze polsko-litewsko-białoruskie, 1997, Anna Zadrożyńska, Elżbieta Smułkowska

474. SZPORKO Marcin: Plakatoburstwo, analiza zniszczonych plakatów prezydenckiej kampanii wyborczej 1995 roku w Warszawie 1997, Anna Zadrożyńska

475. TROJAN Lubomira: Mowa witryn: O zmianie wyglądu witryn sklepowych na ulicy Nowy Świat w Warszawie, 1997, Zofia Sokolewicz

476. TRZCIŃSKI Paweł: Kto, co i komu zawdzięcza w republice SACHA – procesy dekolonizacyjne we współczesnej Jakucji, 1997, Lech Mróz

477. WIDŁAK-KAIM Ewa: Współczesne tkactwo ludowe Suwalszczyzny na pograniczu polsko-litewsko-białoruskim, 1997, Marian Pokropek

478. WRÓBLEWSKA Anna: Problemy integracyjne Niemców rosyjskich w Republice Federalnej Niemiec, 1997, Lech Mróz

479. GÓRSKA Dorota: Talinn i jego wyobrażenia na mapach umysłowych tallińskich szkół średnich, 1998, Zofia Sokolewicz

480. GROMEK Olga: „Dar czy łapówka?”: analiza rozmów z lekarzami, 1998, Anna Zadrożyńska

481. KORYBUT-DASZKIEWICZ Anna: Dziewczyny z Szymanowa: obraz Szymanowa w relacjach wychowanek, 1998, Zofia Sokolewicz

482. KOWALSKA Tamara: Bycie ku śmierci w kulturze monastycznej: współczesny dyskurs o starożytnych anachoretach, 1998, Anna Zadrożyńska

483. KWIATKOWSKI Michał: Studium społeczności Ziemi Węgorzewskiej na podstawie badań terenowych w latach 1997-1998, 1998, Anna Zadrożyńska
484. STRACHOTA Krzysztof: Eksport rewolucji islamskiej – idee i realizacja: Rzec o irańskiej działalności edukacyjnej skierowanej do cudzoziemców, 1998, Zofia Sokolewicz
485. ABRAMOWICZ Dorota: Jasny profil proroka z Grzybowszczyzny Eliasza Klimowicza, 1999, Anna Zadrożyńska
486. BENTKOWSKI Arkadiusz: Wzory zachowań wobec śmierci we współczesnym hinduizmie, 1999, Lech Mróz
487. BIELE Luiza: Czarne marsze: antropologiczna analiza protestów przeciwko przemocy w Polsce w latach 1996-1998, 1999, Anna Zadrożyńska
488. BUKOWSKI Piotr: Ponowoczesne postawy bywalców klubu studentów Uniwersytetu Warszawskiego „Proxima”: Na podstawie badań przeprowadzonych w latach 1995-1998, 1999, Anna Zadrożyńska
489. CIBOR Krzysztof: Kłótnia pod wieżą Babel: próba antropologicznego ujęcia lokalnego konfliktu na przykładzie Centrum Nadawczego w Konstantynowie, 1999, Anna Zadrożyńska
490. CZEREMCHA Rafał: Architektura metafor: etnografia cyfrowych światów równoległych, 1999, Anna Zadrożyńska
491. DOWGIAŁO Anna: Radio Maryja – medium pomiędzy ideologią a wspólnotą, 1999, Anna Zadrożyńska
492. DRUŻYCKI-JOT Jarosław: Mit miasta: mitologia tramwaju: etnograficzny szkic o komunikacji miejskiej i wynalazkach, 1999, Anna Zadrożyńska
493. GRĘBECKA-ĆWIEK Zuzanna: Ludowa wizja komunizmu i propagandy komunistycznej na podstawie materiałów z Braślawszczyzny z lat 1996 – 1998, 1999, Anna Zadrożyńska
494. JAWORSKA Dorota: Wędrowki po fantastycznych światach. Analiza gier role-playing, 1999, Anna Zadrożyńska
495. KASPRZAK Natalia: The Qurân as a sacred object’: ontology of the Book as the book, 1999, Anna Zadrożyńska
496. KLOSSE Dagmara: Symbole Szkoci i ich związek z tożsamością narodową Szkotów, 1999, Lech Mróz
497. KOCHANOWSKI Dariusz: Cyrk a kultura: przyczynek antropologiczny, 1999, Anna Zadrożyńska
498. MIKULSKA Agnieszka: Diana o wielu twarzach: analiza fenomenu księżnej Walii, 1999, Anna Zadrożyńska
499. NADAŻDIN Draginja: Uchodźcy w Serbii: w poszukiwaniu przynależności, 1999, Lech Mróz
500. PROSIŃSKA Magdalena: Papież chodzi po Podhalu, 1999, Jerzy Sławomir Wasilewski
501. PRZEŚLAKIEWICZ Patrycja: Między mitem a ideą: o budowaniu polskiej tożsamości przez mieszkańców Gruzji południowej., 1999, Anna Zadrożyńska
502. RADKOWSKA Magdalena: Malowanie natury, malowanie kultury: o kulturze makijażu, 1999, Anna Zadrożyńska
503. RAK Joanna: Symbolika jedzenia i uczyty: antropologiczna analiza filmu Marco Ferrero „Wielkie żarcie” i Gabriela Axela „Uczta Babette”, 1999, Jerzy Sławomir Wasilewski
504. SARNECKA Joanna: Rodzić po ludzku – antropologiczny szkic o narodzinach, 1999, Anna Zadrożyńska
505. SIEKIERA Agnieszka: Profanacje lat dziewięćdziesiątych: Analiza trzech wizualnych prowokacji prasowych i reklamowych w Polsce, 1999, Anna Zadrożyńska

506. WICIEJEWSKA Ewa: Społeczność parafialna lokalnego ośrodka pątniczego w tworzeniu kultu na przykładzie kaszubskich sanktuariów maryjnych w Sianowie i Swarzewie, 1999, Marian Pokropek
507. BIERNAT Anna Katarzyna: Przemysłnictwo na Suwalszczyźnie w okresie międzywojennym, 2000, Marian Pokropek
508. DOBOSZYŃSKA-KOWAL Justyna: Polacy w Tbilisi: przeszłość i teraźniejszość na podstawie badań Polonii gruzińskiej w latach 1997 – 1998, 2000, Anna Zadrożyńska
509. HALL Dorota: Widzialne znaki niewidzialnej religii: o kosmologii i antropologii New Age, 2000, Anna Zadrożyńska
510. KOŚCIAŃSKA Agnieszka: Sektofobia: konflikty wokół nowych ruchów religijnych, 2000, Jerzy Sławomir Wasilewski
511. KULAK Katarzyna: Tożsamość etniczna w małżeństwach mieszanych na pograniczu polsko-ukraińskim, 2000, Lech Mróz
512. MACKIEWICZ Aldona: Supermarket, hipermarket i promenada handlowa: próba opisu zachowań konsumpcyjnych w nowych przestrzeniach handlowych, 2000, Zofia Sokolewicz
513. MIŃKOWSKI Marcin: Ludzie tajgi: o Caatanach – hodowcach reniferów w Mongolii, 2000, Lech Mróz
514. MUDŹ Elżbieta: Leksykon miłości: Analiza listów do Wydawnictwa Harlequin z lat 1991-1995, 2000, Anna Zadrożyńska
515. RAJTAR Małgorzata: „Złe” w kulturze wsi zachodniego Rostocza, 2000, Jerzy Sławomir Wasilewski
516. SEREMET Sylwia: Spotkania na indiańskich ścieżkach: asymilacja duchowości Sun Bear’s w Stowarzyszeniu Żółwi, 2000, Jerzy Sławomir Wasilewski
517. SMOLORZ Katarzyna: Młodzi pracownicy systemu zmakdonaldyzowanego, 2000, Zofia Sokolewicz
518. SZCZEPANOWSKA Joanna Sunniva: Bioenergoterapia w oczach antropologa: wyniki badań przeprowadzonych w latach 1997-1999 nad warszawskim stowarzyszeniem „Ja jestem”, 2000, Zofia Sokolewicz
519. SZMAGALSKA Karolina: Obecność Peerelu: refleksja antropologiczna, 2000, Jerzy Sławomir Wasilewski
520. SZULIA Aleksandra: Zwyczaje i obrzędy pogrzebowe w Kociewiu, 2000, Marian Pokropek
521. TANGAD Oyungerel: Komunikacja międzykulturowa w przedsiębiorstwach mongolskich: wartości azjatyckie a europejskie, 2000, Sławoj Szynkiewicz
522. TRZUCH Monika: Kultowy film, kultowa postać, kultowa książka: próba wyjaśnienia współczesnego terminu kultowy na podstawie badań w dwóch liceach ogólnokształcących, 2000, Anna Zadrożyńska
523. WIŚNIEWSKA Agata: Wierszyna – mała Polska?, 2000, Lech Mróz
524. ZYDEL Robert: Marokańscy święci – próba ujęcia etnograficznego, 2000, Zofia Sokolewicz
525. ZYGALA Marcei :Cyganie, żołnierz, łapiduch – antropologiczny szkic o tytoniu, 2000, Anna Zadrożyńska
526. ANDINO VELEZ Marcel: Szkic o „Klanie”: czyli antropolog po drugiej stronie telewizyjnego lustra, 2001, Anna Zadrożyńska
527. BERG Aleksandra: O chorobach, zabobonach i braku żelaza: dyskurs o zdrowiu, chorobie i funkcjonowaniu ludzkiego ciała, 2001, Anna Zadrożyńska
528. BIAŁAS Joanna: Fani i zawłaszczenie obiektu uwielbienia: o konsekwencjach internetowego protestu Komitetu Obrony Jedynie Słusznego Wizerunku Wiedźmina, 2001, Anna Zadrożyńska

529. DĄBEK Katarzyna: Płótno w zwyczajach i obrzędach na terenie Polesia zachodniego od końca XIX wieku do współczesności, 2001, Marian Pokropek
530. DERLICKI Jarosław: Jukagirzy – nowi ludzie: społeczność jukagirska w procesie przemian, 2001, Lech Mróz
531. FALIŃSKA Michalina: Koń jaki jest każdy widzi – czyli o koniu i jeździectwie w kulturze współczesnej: studium przypadku, 2001, Lech Mróz
532. JUST Małgorzata: „Sztuka przebudzonych” – między magią a transcendencją: ezoteryczna twórczość plastyczna w kręgach New Age, 2001, Jerzy Sławomir Wasilewski
533. KOŁAKOWSKA Dorota: Kojil i mahotsawa – świątynia i jej święto: rytuały i tradycje świątyni Śiwy Nataradzi w Chidambaram, 2001, Jerzy Sławomir Wasilewski
534. KULA Agnieszka: Rewaloryzacja kulturowej przestrzeni miasta: Dzielnica El Raval i Muzeum Sztuki Współczesnej w Barcelonie, 2001, Anna Zadrożyńska
535. LEWANDOWSKA Joanna: Śluby w północnej dzielnicy Marsylii, 2001, Zofia Sokolewicz
536. LIPIŃSKI Wojciech: Małe ludy Północy w Jakucji: wizerunek grupy jako składnik tożsamości etnicznej, 2001, Lech Mróz
537. MARCZUŁAJTIS Anita: Modny strój góralski jako czynnik dookreślający tożsamość współczesnych mieszkańców Podhala, 2001, Lech Mróz
538. NOWAKOWSKA Justyna: Nowe przestrzenie: osvajanie przestrzeni na nowopowstającym osiedlu, 2001, Zofia Sokolewicz
539. PACZOS Dorota: Inicjacyjny etos harcerstwa: rozmowy z harcerzami „Pomarańczarni” z lat 80. XX w., 2001, Anna Zadrożyńska
540. PLUTA Izabela: Wizerunek choroby Creutzfelda Jakoba w świadomości mieszkańców Pogorza Zachodniobeskidzkiego, 2001, Jerzy Sławomir Wasilewski
541. PRZYŁUSKA Marta: Nasz kochany święty: wizerunek papieża Jana Pawła II we współczesnej kulturze polskiej, 2001, Jerzy Sławomir Wasilewski
542. RAKOWSKI Tomasz: Ciało i los: Bolęciński pejzaż hermeneutyczny, 2001, Anna Zadrożyńska
543. REJMER Maksymilian Dawid: Łukowski ośrodek rzeźby ludowej w drewnie na tle współczesnej sztuki ludowej, 2001, Marian Pokropek
544. RUTKOWSKA Amudena: Opowieść o trwaniu i przemijaniu czyli tajemnice domów starego Grzybowa, 2001, Anna Zadrożyńska
545. SADOWSKA Katarzyna: Sztuka podobna do życia: Galeria Zewnętrzna AMS i jej twórcy, 2001, Anna Zadrożyńska
546. SETNIEWSKI Artur Maciej: Dom komuny Otwock w Ponurzy: trzy obrazy rzeczywistości, 2001, Zofia Sokolewicz
547. SOKÓŁ Grzegorz: Strategie i techniki siebie. Mikropolityka życia codziennego: Antropologia osobista, 2001, Anna Zadrożyńska
548. SUŁEK Emilia: Tybet: przyczynek do opisu krain zmityzowanych, 2001, Jerzy Sławomir Wasilewski
549. TOMASZCZUK Agnieszka: Zanik autorytetu religii prawosławnej i konwersja do wyznań o charakterze baptystycznym, 2001, Lech Mróz
550. WEIGL Martyna: Pszczelarstwo w południowej części województwa podlaskiego, 2001, Marian Pokropek
551. WĘGŁOWSKA Magdalena: Ewolucja zaludnienia i procesy zmiany tożsamości argentyńskiej Pampy, 2001, Lech Mróz

552. BARTLET Rafał: Komunikat refleksyjny: reklama społeczna – specyfika i odbiór zjawiska, 2002, Jerzy Sławomir Wasilewski
553. BELKA Magdalena: Autorytet papieża wśród prawosławnych i kwestia ekumenizmu na Białostocczyźnie, 2002, Sławoj Szynkiewicz
554. BEREZA Antonina: Dawna wieś pegeerowska: antropologiczne studium przypadku, 2002, Anna Zadrożyńska
555. BLADOS Marta: Współcześnie pielęgnowane tradycje i zwyczaje łowieckie w Polsce: budowanie więzi między członkami kół łowieckich, 2002, Zofia Sokolewicz
556. BOBKOWSKI Bartosz: Wyprażanie Nowej Pragi: antropologia dzielnicy miejskiej, 2002, Zofia Sokolewicz
557. CHMIELEWSKI Szymon: Klatka schodowa: opis miejsca, 2002, Zofia Sokolewicz
558. CIEŚLA Agata: Prywatność w świecie popkultury: o percepcji programu Big Brother, 2002, Anna Zadrożyńska
559. CZARKOWSKA Małgorzata: Bertsolaritza: współczesna postać zjawiska kulturowego i jego znaczenie dla baskijskiego odrodzenia narodowego, 2002, Lech Mróz
560. CZARNECKA Agata: Labirynt jako przestrzeń poznania: Antropologiczna analiza filmu Petera Weira „Piknik pod Wiszącą Skałą”, 2002, Zofia Sokolewicz
561. DIAKIEWICZ Dominika: Idea odrodzenia Unii Brzeskiej na Białorusi a kształtowanie się białoruskiej tożsamości narodowej, 2002, Lech Mróz
562. DOWJAT Iwona: Ideał dawnej i współczesnej kobiety w świetle zmieniających się aspiracji życiowych mieszkańców wsi Murzynowo: przenikanie i funkcjonowanie wzorców miejskich, 2002, Lech Mróz
563. GAJDA Katarzyna: „Brzydsza płeć?” – mężczyźni wobec mitu piękności, 2002, Zofia Sokolewicz
564. GAJOWNICZEK Grzegorz: Konteksty kulturowe teorii spiskowej: analiza narracji, 2002, Zofia Sokolewicz
565. HABIERA-FRETTE Anna: Instytut Francuski: francuska akcja kulturalna: polskie wyobrażenia o Francji i Francuzach 2002, Anna Zadrożyńska
566. HOFFMAN Olga: Lapońskie wizerunki renifera: od tradycji do komercji, 2002, Magdalena Zowczak
567. KALINA Anna: Otwieranie krajobrazu – od edukacji regionalnej do kultury ekologicznej, 2002, Anna Zadrożyńska
568. KORDOS Przemysław: Półwysep Mani: upadek i odnowa kultury tradycyjnej, 2002, Anna Zadrożyńska
569. KOROWAJ Tadeusz: Tradycyjne budownictwo drewniane na terenie gminy Szczytno, 2002, Marian Pokropek
570. KRYSZCZUK Aleksandra: Przenikanie dwóch światów: dialog buddyzmu z katolicyzmem, 2002, Lech Mróz
571. KURCZEWSKI Wojciech: Etnografia ludu znad Wisły: przemiany przestrzeni i miejsc Saskiej Kępy w latach 1981-2001, 2002, Anna Zadrożyńska
572. LIPSKA Elżbieta: Święto Zaśnięcia Matki Bożej (Uspienija Preswiatyja Bogorodicy) w kulturze prawosławnego Podlasia: szkic etnograficzny – ikonograficzny, 2002, Marian Pokropek
573. MAJEWSKA Agnieszka: Wizerunek czarownicy w pracach artystów ludowych w województwie świętokrzyskim, 2002, Marian Pokropek
574. MARCINKOWSKA Karolina: Teatr snów: próba interpretacji antropologicznej, 2002, Anna Zadrożyńska

575. MELLER Andrzej: Tożsamość etniczna Polaków besarabskich, 2002, Lech Mróz
576. MICHALCZYK Magdalena: Młodzieżowe kino amatorskie: Twórcy, filmy, organizacja ruchu, 2002, Anna Zadrożyńska
577. PACHOLEC Lidia: Fenomen Wiecha – nostalgiczny komiks współczesności? 2002, Anna Zadrożyńska
578. PASIONEK Karolina: Pomiędzy terapią a religią: leczenie niekonwencjonalne w kontekście New Age – studium dwóch przypadków, 2002, Jerzy Sławomir Wasilewski
579. PATEJ Zuzanna: Między despektem a matrymonium: zachowania i antyzachowania panien i kawalerów na wsi małopolskiej w połowie XX wieku, 2002, Jerzy Sławomir Wasilewski
580. PERYKASZA Kinga: „Przeżyj to sam...”: kulturowy fenomen Harleya-Davidsona, 2002, Anna Zadrożyńska
581. PIOTROWSKA Agnieszka Katarzyna: Spektakl cielesności: fitness – nowy styl życia i poszukiwanie wspólnoty w kulturze współczesnej, 2002, Anna Zadrożyńska
582. PRUSZYŃSKI Konrad: Artysta i jego twórczość w opinii studentów: (rozmowy ze studentami odwiedzającymi C.S.W.), 2002, Zofia Sokolewicz
583. PURZYCKA Jowita: Jak rodzić?: przemiany związane z praktykami okresu ciąży oraz przygotowaniem do porodu w XX w., 2002, Zofia Sokolewicz
584. ROMANOWSKA Dagmara: Latynoamerykańskie seriale telewizyjne: próba antropologicznej interpretacji, 2002, Zofia Sokolewicz
585. ROŚCZYK Marta: Las Bielański: różne oblicza starego parku Warszawy, 2002, Anna Zadrożyńska
586. RUSIŃSKA Małgorzata: „Na świecie rozmaitości, pani, jest...” czyli magiczna siła słowa, spojrzenia i przedmiotu w społeczności wiejskiej na Wileńszczyźnie, 2002, Marian Pokropek
587. RUTKOWSKA Justyna: Flaneuryzm – ponowoczesna strategia życia: rozmowy z polskimi flaneurami na początku XXI wieku, 2002, Anna Zadrożyńska
588. SIEMION Karolina: Inscenizowanie wspomnień: symboliczna przebudowa współczesnego Berlina: Przyczynek do antropologii miasta na przykładzie społecznej debaty o przyszłych losach Schlossplatz – Placu Zamkowego w Berlinie, 2002, Anna Zadrożyńska
589. SKWIROWSKA Marta: „Na kopie” i „w szranki”: Współczesne „rycerskie” bractwa, turnieje, reguły, 2002, Anna Zadrożyńska
590. STERZYCKA Agata: Warszawski zbór ewangelicko-reformowany – opis wspólnoty, 2002, Zofia Sokolewicz
591. TROJANOWSKA Anna: Grzybobranie – dwa kroki od codzienności, 2002, Jerzy Sławomir Wasilewski
592. WITOWSKA Barbara: Integracja Polski z Unią Europejską w opinii Polonii Szwajcarskiej, 2002, Lech Mróz
593. WOJTYŃSKA Anna: Polska Ultima Thule: historia i proces adaptacji polskich emigrantów w Islandii, 2002, Lech Mróz
594. BALICKA Sylwia: Wielokulturowość a edukacja – czy warto uczyć się o „innych”? Potrzeby uczniów i nauczycieli w zakresie wielokulturowego nauczania, 2003, Zofia Sokolewicz
595. BARTUSZEK Joanna: Między reprezentacją a „martwym papierem”: znaczenie chłopskiej fotografii rodzinnej, 2003, Włodzimierz Mędrzecki
596. BEM Pamela: Silva rerum: pozaestetyczne własności przedmiotu, 2003, Zofia Sokolewicz
597. BIŁAS Agata: Życie parafii katolickiej na przykładzie parafii św. Jadwigi Śląskiej, 2003, Jerzy Sławomir Wasilewski

598. BRUCZKOWSKA Amanda: *Codziennosc etnograficznych badan terenowych: chlopskie narzekanie*, 2003, Jerzy Slawomir Wasilewski
599. CEGLIŃSKA-MICHALCZUK Łucja: *Mechanik kontra ogrodnik: proba porownania paradygmatow zdrowia i choroby medycyny alternatywnej i klasycznej*, 2003, Anna Zadrozynska
600. CHOJNOWSKA Dorota: *Cyrk i artyści cyrkowi: rodziny Niemcezków i Novotnych na tle historii nowożytnego cyrku*, 2003, Zofia Sokolewicz
601. DĄBROWSKA Kamila: *Naród „wybrany”: o odtwarzaniu żydowskiej wspólnoty w Polsce na przykładzie najmłodszego pokolenia polskich Żydów*, 2003, Lech Mróz
602. DUBAS Agata: *Religia – pamięć narodu: rola prawosławia w kształtowaniu tożsamości narodowej kałuskiej inteligencji*, 2003, Lech Mróz
603. DURDA Magdalena: *Kiedys złodziej miał zasady...: między mitem a rzeczywistością*, 2003, Lech Mróz
604. DZIDO Dominika: *Ciało – kulturowe kody płci*, 2003, Anna Zadrozynska
605. DZIENISIEWICZ Izabella: *Przemiany obyczajowości weselnej w gminie Błonie*, 2003, Jerzy Slawomir Wasilewski
606. GAŁECKA-KUCZYŃSKA Anna: *Rola małych szkół na wsi: na przykładzie biorących udział w programie „Mała Szkoła” szkół we wsiach Brzuza i Szykarzyzna oraz zlikwidowanej szkoły w Łosiewiczach*, 2003, Zofia Sokolewicz
607. GYŁYBOWA-LUBAŃSKA Magdalena: *Soteriologia ludowa muzułmanów (Pomaków) i prawosławnych z regionu Czepelare w Bułgarii*, 2003, Magdalena Zowczak
608. JANICKA Anna: *Doświadczenie miejsca misji pokojowej przez polskich żołnierzy Kosovo Force*, 2003, Zofia Sokolewicz
609. JANKOWSKI Wojciech: *Aspekty tożsamości narodowej ludności rumuńskiej zycznej na Bukowinie Północnej*, 2003, Lech Mróz
610. KĘDRA Ewa: *Za kulisami teatru obrzędowego*, 2003, Jerzy Slawomir Wasilewski
611. KOŁACIŃSKI Rafał: *„Nie zaniecham mojego chłómej”: fenomen śpiewu gardłowego w Tuwie i na świecie*, 2003, Jerzy Slawomir Wasilewski
612. KOWALCZUK Monika: *Zmiana kultury organizacyjnej instytucji jako element polskich transformacji*, 2003, Zofia Sokolewicz
613. KRZYŻANIAK Aleksandra: *Łagodne tygrysy: Bojowniczk LTTE pomiędzy feminizmem i nacjonalizmem*, 2003, Jerzy Slawomir Wasilewski
614. KUREK Paulina: *Hubertus dzisiaj: współczesność polskiej kultury łowieckiej*, 2003, Jerzy Slawomir Wasilewski
615. KUROWSKI Karol: *Dozwolone formy ekspresji religijnej: problem normy i zmiany na przykładzie polskich społeczności ukraińskiego Podola*, 2003, Magdalena Zowczak
616. KURZĘTKOWSKA Magdalena: *Didiwszczyna czyli o trudnym życiu w ukraińskich koszarach*, 2003, Jerzy Slawomir Wasilewski
617. LAUDAŃSKA Anna: *Między dwiema kulturami: procesy adaptacyjne polskiej zbiorowości w Grecji*, 2003, Lech Mróz
618. LINKIEWICZ Olga: *Miejsce swoje, miejsce obce: kształtowanie tożsamości pod wpływem zmiany warunków życia i adaptacji w nowym środowisku. Na podstawie relacji mieszkańców wsi Ostrów Wielki, przesiedlonych na Mazury w wyniku akcji „Wisła”*, 2003, Marian Pokropek
619. MARSZAŁ Michał: *Oswoić przestrzeń: krajobraz wsi sudeckiej na przykładzie Borowic (pow. jeleniogórski)*, 2003, Marian Pokropek

620. MITRĘGA Zuzanna: Między narcyzmem a ideałem autentyczności: próba charakterystyki współczesnych form relacji intymnych, 2003, Magdalena Zowczak
621. NIERADZKA-PROKOPOWICZ Agnieszka: Dylematy twórcze kontra rynek: problemy w polskiej modzie w latach 90, 2003, Jerzy Sławomir Wasilewski
622. PĘKAŁSKA Urszula: Opowieść, która się tworzy: próba interpretacji gier fabularnych, 2003, Anna Zadrożyńska
623. RACZYŃSKI Kacper: Przebieg oraz konsekwencje kulturowe migracji niepełnej z obszaru gmin Ciechanowiec i Perlejewo do Belgii, 2003, Włodzimierz Mędrzecki
624. RAFALAK Aneta: Zwyczaje i wierzenia dotyczące kobiety ciężarnej i nowo narodzonego dziecka w podlaskich wsiach Tworkowice, Wojtkowice i Winna, 2003, Jerzy Sławomir Wasilewski
625. ROCKA Magdalena: Na marginesie życia: aspekty starości i choroby w aglomeracji miejskiej, 2003, Lech Mróz
626. RŻYSKO Michał: Garbata Wspólnota, czyli rzecz o użytkownikach starych volkswagenów, 2003, Lech Mróz
627. SIELICKA-BARYŁKA Klara: Ślad estoński na Mazowszu – prawosławna parafia w Stanisławowie, 2003, Jerzy Sławomir Wasilewski
628. STRZAŁKOWSKA Anna: New Age jako próba zaczarowania świata na nowo: Feng Shui – recepcja chińskiej sztuki aranżacji przestrzeni (badania prowadzone z uczestnikami kursu Feng Shui w Warszawie), 2003, Zofia Sokolewicz
629. SULICH Olga: Opowieść z miejsca, gdzie zieleń zastąpił beton, czyli obraz rzeczywistości miejskiej w tekstach warszawskiego hip-hopu ulicznego, 2003, Zofia Sokolewicz
630. SUROWIEC Radosław: Kultura Liwów i próby jej ocalenia, 2003, Jerzy Sławomir Wasilewski
631. ŚWIERCZEWSKA Marta: Kobieta, ciało, czas: antropologiczna interpretacja kultu młodości w kulturze masowej, 2003, Zofia Sokolewicz
632. VOLKOVA Barbara: Wybrane aspekty życia Cyganów na Słowacji w XX wieku, 2003, Lech Mróz
633. WALASEK Małgorzata: Podróż do Warszawy, czyli postrzeganie stolicy przez ludność z tak zwanej prowincji, 2003, Lech Mróz
634. WALCZAK Dorota: Droga neokatechumenalna jako współczesna droga wtajemniczenia religijnego, 2003, Magdalena Zowczak
635. WILCZYŃSKA Agnieszka: Ormianie polscy i nowa emigracja ormiańska-relacje pomiędzy grupami, 2003, Zofia Sokolewicz
636. WYSOCKI Jacek: Wirtualna społeczność: funkcjonowanie grup dyskusyjnych na przykładzie pl.rec.foto, 2003, Zofia Sokolewicz
637. ZASZTOWT Konrad: Tatarzy Krymscy: tożsamość narodowa i stereotypy etniczne, 2003, Lech Mróz
638. BALCERSKA Justyna: Znaczenie Świętej Góry Atos i jej monastycyzmu dla odbudowy życia religijnego w Macedonii, 2004, Magdalena Zowczak
639. BIELENIN Bożena Karolina: Na zdrowie!: rakija w kulturze Bałkanów na przykładzie Macedonii, 2004, Lech Mróz
640. BOGIEL Anna: Wiedza tajemna dla mas na przykładzie targów ezoterycznych w Warszawie, 2004, Magdalena Zowczak
641. BOREK Dominika: Święty Florian i jego patronat ogniowy w Polsce, 2004, Marian Pokropek

642. BORKOWSKA Barbara: Z Kresów Wschodnich do Prus Wschodnich: proces wykorzenienia i ponownego zakorzenienia się w Nidzicy powojennych przesiedleńców z Wołynia, 2004, Lech Mróz
643. CHIAO-CHIH Lo: Laughter in Cyberspace: humor from Taiwanese Websites, 2004, Jerzy Sławomir Wasilewski
644. CIBOROWSKI Piotr Michał: Nowe ruchy kościelne w Rosyjskim Kościele Prawosławnym (RPC) na przykładzie wybranych wspólnot moskiewskich, 2004, Magdalena Zowczak
645. CIEŚLAWSKA Zofia: „Świątynia konsumpcji” czy „oaza szczęścia”? – przestrzeń Galerii Mokotów w ocenach gości, 2004, Włodzimierz Mędrzecki
646. ĆWIERZYŃSKA Anna: Pozycja kobiety w Kościele Jezusa Chrystusa Świętych w Dniach Ostatnich, 2004, Lech Mróz
647. DĄBROWSKA Anna: „Do tańca i do różańca”: zabawy i życie towarzyskie młodzieży we wsiach Puszczy Białej w latach 1935-1955, 2004, Jerzy Sławomir Wasilewski
648. DUŃCZYK Anna: Polska zbiorowość etniczna w Nowym Jorku pod wpływem społecznych i kulturowych zjawisk w Ameryce, 2004, Lech Mróz
649. DZIĘGIEL Agata: Hip hop – między sztuką a komercją: badania na warszawskim osiedlu, 2004, Anna Zadrożyńska
650. FLERA Katarzyna: Sauna – interpretacje: antropologiczne spojrzenie na emblemat kultury Finlandii, 2004, Zofia Sokolewicz
651. GIERMAZIAK Jarosław: Zjawisko squattingu jako przykład alternatywnego stylu życia: społeczność polskich squattersów w Londynie, 2004, Lech Mróz
652. GRANADA Dominik: Życie jako wartość: opinie i poglądy warszawskiej młodzieży, 2004, Zofia Sokolewicz
653. GUERQUIN-SOTKOWSKA Maria: Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego – przestrzeń zróżnicowanych funkcji i znaczeń, 2004, Anna Zadrożyńska
654. HAYDER Piotr: Firma to ja: autowizerunek polskiego przedsiębiorcy prywatnego na przełomie XX i XXI wieku, 2004, Włodzimierz Mędrzecki
655. JASKULSKA Anna Bronisława: Świat – po-niewidomemu: spotkanie kultur – próba zrozumienia, 2004, Anna Zadrożyńska
656. KANIECKA Aleksandra: Ocena wiedzy czerpanej z telewizji w zakresie spraw publicznych, 2004, Zofia Sokolewicz
657. KIRCHNER Agnieszka: Graffiti – obrazy ludzi innej muzyki, 2004, Anna Zadrożyńska
658. KIRK Magdalena: Dziedzictwo a przemysł turystyczny: wybrane zagadnienia z antropologii turystyki na przykładzie regionu Highlands w Szkocji, 2004, Zofia Sokolewicz
659. KRZYSZTOFIAK Joanna: W niewoli stereotypu?: czyli jak ludzie mówią o małżeństwie, 2004, Zofia Sokolewicz
660. KRZYWORZEKA Paweł: Selkupska mapa i strzępy rzeczywistości: rdzenni mieszkańcy obwodu tomskiego – zamiast monografii, 2004, Jerzy Sławomir Wasilewski
661. LEWICKI Paweł: Co to znaczy być Europejczykiem?: poszukiwanie tożsamości europejskiej wśród studentów Berlina, 2004, Zofia Sokolewicz
662. ŁABĘDA Sebastian: „Pięć stolic w pięć dni”: próba spojrzenia na współczesną turystykę masową, 2004, Jerzy Sławomir Wasilewski
663. MIGDAŁSKA Maria: Moda i autokreacja we współczesnej metropolii, 2004, Anna Zadrożyńska
664. MOSSAKOWSKA Monika: Zbiór polskiej rzeźby w Rapperswilu jako fenomen kolekcjonerstwa polskiej sztuki ludowej, 2004, Marian Pokropek

665. NOWAK Anna: Funkcjonowanie przekazu kulturowego w muzyce ludowej w oparciu o relację mistrz-uczeń, 2004, Marian Pokropek
666. OKOŁOTOWICZ Emilia: Białoruscy szeptuni: praktyka zamawiania chorób na podstawie współczesnych materiałów z Białorusi Zachodniej, 2004, Jerzy Sławomir Wasilewski
667. PACZÓSKA Katarzyna: Bezmniszy monaster jako element macedońskiej kultury i religijności ludowej, 2004, Lech Mróz
668. POSYNIĄK Paweł: Grochowa gra: „Blokery” i ich perypetie w przestrzeni lokalnej, 2004, Jerzy Sławomir Wasilewski
669. ROMAN-TURKOT Anna: Rola świętego tekstu w obrębie wspólnot prawosławnych i protestanckich na Podlasiu, 2004, Magdalena Zowczak
670. ROSIAK Marta: Czy wspinaczka ma płęć?: o poszukiwaniu tożsamości przez kobiety wspinające się, 2004, Jerzy Sławomir Wasilewski
671. RYCHLIŃSKA Magdalena: Kulturowe problemy autentyczności niezależnych wytwórni płytowych, 2004, Anna Zadrożyńska
672. SEKUŁA Anna: Wolskie kapliczki podwórkowe, 2004, Zofia Sokolewicz
673. SERKOWSKA Danuta: Heroinie – komiks i ciało kobiety: próba przedstawienia problemu w komiksie polskim, 2004, Anna Zadrożyńska
674. SIARA Bernadetta: Strategie akulturacyjne Tybetańczyków w Londynie, 2004, Zofia Sokolewicz
675. SIEWIERA Jakub: Fenomen twórczości Anny Krepsztul z Taboryszek, 2004, Marian Pokropek
676. SOBOLEWSKA Marta: Zwyczaje żywieniowe Hindusów mieszkających w Warszawie, 2004, Lech Mróz
677. WITTELS Krzysztof: „Jesteśmy Polakami, ale stamtąd”: problemy tożsamościowe współczesnych repatriantów z Kazachstanu, 2004, Lech Mróz
678. WRÓBLEWSKA Maja: Kapliczki, krzyże i figury przydrożne na terenie Beskidu Niskiego, 2004, Marian Pokropek
679. ZAMBRZYCKA Marta: Odstępstwa od norm seksualnych w środowisku XIX-wiecznej wsi polskiej, 2004, Włodzimierz Mędrzecki
680. ZANDON Mariusz Artur: Monografia życia kulturalnego na wsi polskiej: kultura społeczności wiejskiej na przykładzie badań przeprowadzonych w miejscowości Lubasz, położonej w północnej części Wielkopolski, 2004, Marian Pokropek
681. ZGUTKA Michał: Che Guevara jako symbol i ikona kultury, 2004, Włodzimierz Mędrzecki
682. BARANIECKA Kamila: Teatr, rytuał, performance?: Fiesta Matki Boskiej Gromnicznej w Tocuaro, 2005, Zofia Sokolewicz
683. BERGER-JANKOWSKA Małgorzata: „Ludzie raczej w jedności żyją ze sobą”: współpraca gospodarcza i pomoc sąsiedzka we wsiach podlaskich w okolicach Hajnówki, 2005, Lech Mróz
684. BIERCA Magdalena: WenDo – zjawisko kulturowe, 2005, Anna Zadrożyńska
685. BOJAKOWSKA Karolina: Podmiotowość a identyfikacja z grupą: wizerunek własny subkultury metalowej jako przykład współczesnej wspólnoty kulturowej, 2005, Magdalena Zowczak
686. BOROWIK Paweł: „Druga strona ulicy” czyli styl życia grajków ulicznych, 2005, Zofia Sokolewicz
687. BOŻYM Magdalena Ewa: Współczesne osadnictwo na ziemi lubartowskiej: osadnicy i ludność miejscowa – formowanie się więzi społecznych, 2005, Włodzimierz Mędrzecki
688. CHOJECKA-KUNECKA Małgorzata: Sukces?: badania wśród mieszkańców wsi popegeerowskich, 2005, Anna Zadrożyńska

689. CHOMICKA Ewa: Zjanie Boga, czyli Komunia Święta jako transgresyjny typ doświadczenia religijnego, 2005, Magdalena Zowczak
690. DACIÓW Anna: Squat Rozbrat: poznańskie Centrum Kultury Alternatywnej, 2005, Anna Zadrożyńska
691. DRAŻKIEWICZ Elżbieta: Przeszłość w teraźniejszości. Kontynuacja tradycji wobec zmiany społecznej na przykładzie środowiska postziemiańskiego, 2005, Włodzimierz Mędrzecki
692. DRYLL Ewa: Dusze opiekuńcze: opowieści z okolic Stoczka Łukowskiego, 2005, Anna Zadrożyńska
693. DURBACZ Marcin: Kino: antropologiczna interpretacja zjawiska, 2005, Zofia Sokolewicz
694. DZIEWANOWSKA Maria: Hua ch'iao znad Wisły: wybrane chińskie mikrospołeczności w Warszawie od lat 20-tych XX wieku, 2005, Jerzy Sławomir Wasilewski
695. FRIEDRICH Łukasz: Album fotografii rodzinnej: antropologiczne spojrzenia na zdjęcia pamiątkowe, 2005, Anna Zadrożyńska
696. GRABOWSKA-ŁADYKOWSKA Agata: Terra Mariana versus Maras Zeme: kult obrazu Matki Boskiej Aglonskiej i tożsamość we współczesnej Łatgalii, 2005, Magdalena Zowczak
697. GRZEGOREK Magdalena: Gra z granicą: transgresje subkultury na przykładzie współczesnego wampiryzmu, 2005, Magdalena Zowczak
698. GWÓŹDŹ Artur: Wybrane cechy współczesnej religijności na przykładzie polskich wspólnot buddyjskich Karma Kamtżang i Karma Kagju, 2005, Magdalena Zowczak
699. HUMMEL Agata: Fiesta jako przestrzeń negocjacji kultury tubylczej = Fiesta como espacio de negociacion de la cultura indigena: obchody Nowego Roku iu Indian Purhepecha w Meksyku = La celebracion y la organizacion del Ano Nuevo Purhepecha en Mexico, 2005, Aleksander Posern-Zieliński
700. KOŁAKOWSKA Julia: Odmienność i śmierć w potocznym dyskursie: Riedel, Beksiński, Ciechowski i Niemen, 2005, Anna Zadrożyńska
701. KOSTRZEWSKA Olga: Trwanie „starego „świata” w „nowym”: portret rzemieślników warszawskich w początku XXI wieku, 2005, Zofia Sokolewicz
702. KOWALSKI Andrzej: Reinkarnacje przedmiotów: próba analizy wartości przedmiotów w świecie „Second Hand”, 2005, Zofia Sokolewicz
703. KUNECKI Daniel: „Myśmy się tam odnajdywali...”: Dolinka Katyńska jako przykład miejsca walki o pamięć historyczną, 2005, Włodzimierz Mędrzecki
704. LISZEWSKA Katarzyna: „Tradycja uchłła...”, czyli o świętowaniu na terenie Kurpiowskiej Puszczy Zielonej, 2005, Jerzy Sławomir Wasilewski
705. MICHALAK Alicja: Studenckie imprezy: penetracja antropologiczna w środowisku warszawskim, 2005, Anna Zadrożyńska
706. MIECZKOWSKA Anna: Dwunasty zawodnik: typy warszawskich kibiców piłki nożnej i ich praktyki kulturowe, 2005, Magdalena Zowczak
707. MOJKOWSKA Gabriela: Ludzie wśród śmieci: przypadek „nurków” i „śmieciarzy” – charakterystyka grup zawodowych pracujących przy śmieciach, 2005, Jerzy Sławomir Wasilewski
708. MUCHYŃSKA Monika: Magia wody w folklorze kaszubskim, 2005, Marian Pokropek
709. NAWRACKA Monika: Obrazy przeszłości w szkolnych podręcznikach do historii: Żydzi w XX wieku. 2005, Włodzimierz Mędrzecki
710. RADKIEWICZ Magdalena: Imigracja „głów” a imigracja „rąk”: współczesne migracje z Algierii do Francji w kontekście emigracji poprzedzającej lata dziewięćdziesiąte XX wieku, 2005, Lech Mróz

711. ROJEWSKA Dorota: „Z diabłami do Unii”: zjawiska niesamowite w przekazie folklorystycznym wsi roztoczańskiej, 2005, Jerzy Sławomir Wasilewski
712. RÓŻKOWSKA Karolina: Stolyca: o obrazie Warszawy w oczach „reszty Polski”, 2005, Anna Zadrożyńska
713. SADOWSKA-CZAPUTOWICZ Magdalena: „Religijność kapliczkowa” warszawskiej Pragi i Śródmieścia, 2005, Magdalena Zowczak
714. SKOŚKIEWICZ Urszula: Metamorfozy śródmiejskiej kamienicy: antropologiczne spojrzenie na proces degradacji i rewaloryzacji, 2005, Jerzy Sławomir Wasilewski
715. STRZEMIŃSKA Katarzyna: Antropologiczna analiza funkcjonowania programu Młodzi Obywatele Działają na przykładzie Koła Młodego Wolontariusza w Gimnazjum im. Tony’ego Hallika w Radzikach Dużych, 2005, Włodzimierz Mędrzecki
716. SZYMAŃSKA Hanna: Parada Schumana – opis etnograficzny, 2005, Zofia Sokolewicz
717. TEPER Magdalena: Życie w pojedynkę: alternatywny model rodziny i małżeństwa, 2005, Anna Zadrożyńska
718. WĄDOŁOWSKA Anna Helena: Instytucjonalizacja systemu leczenia ludowego na meksykańskiej prowincji: organizacje medyków tradycyjnych w regionie Indian Purhepecha (Meksyk), 2005, Aleksander Posern-Zieliński
719. WITKOWSKA Małgorzata: Doświadczenie marca 1968 roku a tożsamość: próba analizy biograficznej polskich Żydów, którzy po kampanii marcowej wyjechali do Szwecji, 2005, Lech Mróz
720. ŻBIKOWSKA Agata: Clubbing: antropologiczna nocna wędrówka po Warszawie roku 2003/2004, 2005, Anna Zadrożyńska
721. BŁASZCZAK Edyta: Organizacje pozarządowe a rozwój demokracji na Białorusi – casus obłaść mohylewska, 2006, Lech Mróz
722. BRODA Anita: Autorytet religijny i jego wizerunek wewnątrz wspólnoty wiernych: Maria Franciszka Kozłowska – mariawicka „Mateczka”, 2006, Włodzimierz Mędrzecki
723. CICHOCKI Piotr: Konflikt dyskursów w organizacji australijskich Aborygenów, 2006, Zofia Sokolewicz
724. DAWIDEK Elżbieta: „Kelnerka” jako doświadczenie życiowe studentów warszawskich początku XXI wieku, 2006, Włodzimierz Mędrzecki
725. GŁUSZEK Michał: „Neopatrysta” i „ludowość”: konflikt dwóch typów religijności na wsi macedońskiej, 2006, Magdalena Zowczak
726. IGALSON Anna: Historie narodzin – analiza narracji kobiet, 2006, Zofia Sokolewicz
727. JÓŻWIĄK Ignacy: Węgrzy na Zakarpaciu – tożsamość na pograniczu, 2006, Lech Mróz
728. KOSYL Mariusz: Społeczność „open source” na przykładzie GENOME.PL Team – Polskiej Grupy Tłumaczy GENOME 2006, Zofia Sokolewicz
729. KUCZNIERZ Alina: Korzenne granie: tradycje i inspiracje we współczesnej polskiej muzyce folkowej, 2006, Jerzy Sławomir Wasilewski
730. KWIATKOWSKA Edyta: Kulisy warszawskiego street artu: rzecz o naklejkach, szablonach i billboardach, 2006, Magdalena Zowczak
731. LASZCZKOWSKI Mateusz: Tatysze i Azerbejdżaficy: konstrukcje i rekonstrukcje narodu, etniczności i religijności, 2006, Lech Mróz
732. LIPSZYC Joanna: Barwy wojenne – barwy ochronne: antropolog o współczesnym makijażu, 2006, Anna Zadrożyńska
733. MALINOWSKA Magdalena: Eugeniusz Węgiełek jako przykład współczesnego twórcy ludowego i kolekcjonera regionalnego, 2006, Marian Pokropek

734. MORZYKOWSKA Anna: Bazyli Albiczuk (1909-1995) – twórca pogranicza sztuk i kultur: studium pamięci sześć lat po śmierci artysty, 2006, Włodzimierz Mędrzecki
735. MOSZCZYŃSKA Małgorzata: Między religią a science fiction: natura ludzka i jej współczesne zagrożenia w opiniach młodych katolików, 2006, Magdalena Zowczak
736. MURZYNOWSKA Aleksandra: Polskie flamenco: o próbie poszukiwania współczesnej tożsamości kulturowej, 2006, Anna Zadrożyńska
737. OGNIEWSKA Anna: Nastroje antyklerykalne a nowa religijność w środowisku młodzieży studiującej, 2006, Magdalena Zowczak
738. OWCZARSKA Małgorzata: Turysta i Tatar: antropologiczna interpretacja przestrzeni turystycznej w podlaskiej wsi tatarskiej, 2006, Zofia Sokolewicz
739. PATZER Helena: „Ako Ay Pilipino”: imigranci z Filipin i ich doświadczenia życia w Kopenhadze = Filipino immigrants and their experience of living in Copenhagen, 2006, Jerzy Sławomir Wasilewski
740. PIETRASIK Joanna: Współdziałanie w społeczności wiejskiej a kapitał społeczny: przykład wsi Lutynia (woj. dolnośląskie), 2006, Anna Zadrożyńska
741. PIETRUSZKA Joanna: O tych co zostali: studium starości w wymierającej wsi na Ukrainie, 2006, Magdalena Zowczak
742. PRZYBORSKA Katarzyna: Tworzenie postaci w grach fabularnych: o poszukiwaniach współczesnego bohatera, 2006, Anna Zadrożyńska
743. RATTER Wojciech: Alpage valaisan – tradycyjna gospodarka pasterska w kantonie Valais w Szwajcarii, 2006, Lech Mróz
744. REJF Anna: Białki Dolne – etnograficzny reportaż o wchodzeniu w społeczność wiejską, 2006, Jerzy Sławomir Wasilewski
745. ROMAN Maria: Kulturowy i społeczny wymiar turystyki górskiej w Czarnohorze i Gorginach pod koniec XIX i na początku XX wieku: na podstawie artykułów zawartych w „Pamiętniku Towarzystwa Tatrzńskiego” i w „Wierchach” od 1876 do 1939, 2006, Włodzimierz Mędrzecki
746. RÓŻYCZKA Bogna: Ruch obrony praw zwierząt, projekt „nowej kultury”: na podstawie rozmów z członkami Stowarzyszenia Empatia, 2006, Anna Zadrożyńska
747. RZEPLIŃSKA Róża: Antropologiczna interpretacja „Sąsiadów” Jana Tomasza Grossa, 2006, Włodzimierz Mędrzecki
748. SIEGIENŃ Wojciech: Sowieckość, post-sowieckość i płeć na Białorusi: etnograficzne poszukiwanie znaczeń w Szkłowie i okolicach, 2006, Lech Mróz
749. SOKOŁOWSKI Łukasz: Czy i dlaczego ludzie słuchają ojca Rydzyka?: rozmowy o polityce, władzy i mediach ze słuchaczami Radia Maryja z podkarpackiej wsi, 2006, Jerzy Sławomir Wasilewski
750. STACHOWIAK Maja: Kształtowanie programu ideowego Muzeum Zamkowego w Małborku, 2006, Włodzimierz Mędrzecki
751. SZUL-SKJOELDKRONA Ewa: Przyczyny współczesnego ożywienia pielgrzymowania szlakiem Jakubowym w Hiszpanii, 2006, Magdalena Zowczak
752. WILCZKOWSKA Anna: To najpiękniejszy stan!: macierzyństwo w relacjach kobiet z Ejszyszek, 2006, Jerzy Sławomir Wasilewski
753. WILK Monika: Selekcja gości w warszawskich klubach, 2006, Anna Zadrożyńska
754. WOŁKANOWSKA Ewa: W co wierzą Żmudzini?: postacie religii narodowej na Litwie, 2006, Magdalena Zowczak
755. WÓJTOWICZ Monika: Polskie właścicielki małych i średnich firm u progu XXI wieku a współczesne stereotypy dotyczące pracy zawodowej kobiet, 2006, Zofia Sokolewicz

756. CZERWIŃSKA Izabela: Ziemia jako wartość dla rolników gminy Krzymów w powiecie konińskim, 2007, Włodzimierz Mędrzecki
757. DEBŃSKA Maria: Artyści czy żebracy?: wizerunek ulicznych muzyków w Berlinie, 2007, Jerzy Sławomir Wasilewski
758. DOMAGALSKA Karolina: Renegocjacja płci kulturowej wewnątrz transnarodowych przestrzeni społecznych, 2007, Włodzimierz Mędrzecki
759. EBELT Krzysztof: Potoczny obraz integracji europejskiej na przykładzie społeczności miasta Lubka, 2007, Zofia Sokolewicz
760. GAŹLIK Katarzyna: Jugosławia na emigracji: rzecz o jugonostalgii i jugosłowianizmie, 2007, Lech Mróz
761. KRZEŚNIAK Agnieszka: Droga neokatechumenalna jako katolicki styl życia, 2007, Magdalena Zowczak
762. RATAJCZAK Bogumiła: Funkcje tańca towarzyskiego w społeczeństwie współczesnym, 2007, Włodzimierz Mędrzecki

INDEKS AUTORÓW PRAC MAGISTERSKICH

Nazwisko i imię	Nr na liście prac magisterskich	Nazwisko i imię	Nr na liście prac magisterskich
ABRAMOWICZ Dorota	485	BARANOWSKA Anna	207
ADAMOWICZ-IDŹKOWSKA Maria	239	BARAŃSKA Zofia	91
ALEKSA Dorota	451	BARĄCZ Anna zob. Zadrożyńska	32
ALEKSA-SIDOR Anastazja	272	BARTELSKA-BARANOWSKA Agnieszka	110
AMBROŻEWICZ Teresa zob. Wysocka	37	BARTLET Rafał	552
ANDINO VELEZ Marcel	526	BARTNICKA Małgorzata	273
ANDRUSZKIEWICZ Mirosława	382	BARTOSZEWICZ Witold	155
ANDRZEJEWSKA Dorota	248	BARTOSZEWSKI Władysław	240
ANDRZEJEWSKI Jan	300	BARTUSZEK Joanna	595
ANDURA Magdalena	383	BARYŁKA Klara zob. Sielicka	627
ANTOSIK Elżbieta	374	BATYŁDA Justyna zob. Ziółkowska	143
ARMATYS Joanna	301	BAZYLCZUK Jolanta	402
AUGUSTYNOWICZ Gabriela	222	BĄBIK-POLACZYŃSKA Beata	384
BACZYŃSKI Andrzej	322	BECA Barbara	208
BAKALARSKA Laura	323	BELKA Magdalena	553
BAKIR Joanna zob. Tokarska	280	BEM Pamela	596
BALCERSKA Justyna	638	BENEDYKTOWICZ Zbigniew	144
BALICKA Sylwia	594	BENTKOWSKI Arkadiusz	486
BAŁABANOW Krystyna	80	BEREZA Antonina	554
BANEY Barbara zob. Rogowska	395	BERG Aleksandra	527
BARANIECKA Kamila	682	BERGER-JANKOWSKA Małgorzata	683
BARANOWSKA Agnieszka zob. Bartelska	110	BERNAL Alvaro	209

BIAŁAS Joanna	528	CETERA Jerzy	295
BIAŁO Monika zob. Mossakowska	664	CHEMEDU Gełachew	262
BIELAWA-GOLIŃSKA Alina	1	CHIAO-CHIH Lo	643
BIELE Luiza	487	CHLEBOWSKA Elżbieta zob. Regulska	201
BIELENIN Bożena Karolina	639	CHMIELEWSKI Szymon	557
BIEŁOWSKA-NOWAK Ewa	302	CHOJECKA-KUNECKA Małgorzata	688
BIERCA Magdalena	684	CHOJNACKA Krystyna zob. Malinowska	43
BIERNAT Anna Katarzyna	507	CHOJNACKI Krzysztof	39
BIERNAWSKI Wojciech Tomasz	59	CHOJNOWSKA Dorota	600
BILSKA Hanna	210	CHOMICKA Ewa	689
BIŁAS Agata	597	CHOMICZ Kinga	182
BLADOS Marta	555	CHROSTOWSKA Joanna	462
BŁASZCZAK Edyta	721	CHYZANOWSKA-JEZ-JARECKA Zofia	21
BŁASZCZAK Małgorzata	403	CHUDZYŃSKA-KOZAK Anna	56
BŁASZCZYK-OLEŹDZKA Halina	11	CIARKA Magdalena zob. Michalska	287
BOBKOWSKI Bartosz	556	CIARKA Ryszard	263
BOGIEL Anna	640	CIBOR Krzysztof	489
BOGUSZEWSKA Beata	303	CIBOROWSKI Piotr Michał	644
BOHDZIEWICZ Anna	145	CICHA Joanna	346
BOJAKOWSKA Karolina	685	CICHOCKI Piotr	723
BOJAR-GMACHOWSKA Urszula	81	CIECHANOWICZ Krzysztof	29
BONIKOWSKA Anna zob. Egietr	20	CIEŚLA Agata	558
BOREK Dominika	641	CIEŚLAK-SEMIENIUK Ewa	242
BORKOWSKA Barbara	642	CIEŚLA WSKA Zofia	645
BORKOWSKA Małgorzata	423	CIOŁEK Tadeusz Maciej	92
BOROWIK Paweł	686	CYBULSKA-BRAUN Małgorzata	156
BOŻYM Magdalena Ewa	687	CYTOWSKA-RACZYŃSKA Hanna	82
BRAUN Krzysztof	111	CYWIŃSKA Izabela	12
BRAUN Małgorzata zob. Cybulska	156	CZAJ-WALUŚ Joanna	126
BRODA Anita	722	CZAJKOWSKI Andrzej	454
BRUCKOWSKA Amanda	598	CZAPUTOWICZ Magdalena zob. Sadowska	713
BRYJOWA Tamara zob. Mentzel	3	CZARKOWSKA Małgorzata	559
BRZEZIŃSKA Katarzyna	375	CZARNECKA Agata	560
BUCEWICZ Krystyna	125	CZARNOTA Robert	274
BUDYTA Dorota zob. Krassowska	328	CZECH Beata	437
BUJAKOWSKA-GAJEWSKA Beata	324	CZEKALIŃSKA Alicja	193
BUKOWSKI Piotr	488	CZEREMCHA Rafał	490
BUŁAT Jakub	325	CZERNIEWSKA Krystyna	13
BUNIAK Maciej	241	CZERWIŃSKA Dorota	438
BURCHARD Przemysław	33	CZERWIŃSKA Grażyna zob. Kawecka	162
BURZA Katarzyna	112	CZERWIŃSKA Izabela	756
CAL Katarzyna Marianna	452	CZERWIŃSKI Tomasz	183
CAŁA Alina	192	ĆWIEK Zuzanna zob. Grębecka	493
CEGLIŃSKA-MICHALCZUK Łucja	599	ĆWIERZYŃSKA Anna	646
ČEMELJIĆ-KOWALCZYK Anna	453	DACIÓW Anna	690

DAMROSZ Anna zob. Jaworska	18	DZIEWANOWSKA Anna zob. Marzec	218
DASZKIEWICZ Anna zob. Korybut	481	DZIEWANOWSKA Izabela	282
DATKO Andrzej	176	DZIEWANOWSKA Maria	694
DATKO Janina	157	DZIĘGIEL Agata	649
DAWIDCZYK-SAMSEL Maria	347	DZIUBAŁŁON Maria	30
DAWIDEK Elżbieta	724	DŻURAK Ewa zob. Marciniak	285
DĄBEK Katarzyna	529	EBELT Krzysztof	759
DĄBROWSKA Anna	647	EGIERT-BONIKOWSKA Anna	20
DĄBROWSKA Kamila	601	EHRENKREUTZ-JASIŃSKA Marta	63
DĄBROWSKA Magdalena zob. Złocka	321	EISELE-ORŁOWSKA Wanda	264
DĄBROWSKA Renata	455	EJSMONT Leopold	64
DELIDA Elżbieta	60	ENGELKING Anna	306
DEMSKA Anna	304	ENGELMAYER Akos	83
DEMSKI Dągnosław	305	ESHETE Solomon	415
DERLATKA Iwona	184	FABICKA Maria	41
DERLICKI Jarosław	530	FAFIUS Jadwiga zob. Litwińska	2
DĘBIŃSKA Maria	757	FALIŃSKA Michalina	531
DIKIEWICZ Dominika	561	FAUTE ZELIA Maria	376
DOBOSZYŃSKA-KOWAL Justyna	508	FEDYSZAK-RADZIEJOWSKA Barbara	127
DOBRZAŃSKI Jerzy	61	FELICKA Barbara zob. Kunicka	199
DODZIUK Anna	93	FILIP Elżbieta Teresa	377
DOMAGALSKA Karolina	758	FILIPOWICZ-MRÓZ Anna	195
DOMAŃSKA Joanna	463	FILUS Janina	50
DOMAŃSKA-KUBIAK Irena	194	FLERA Katarzyna	650
DOMINOWSKI Juliusz	40	FREDRYCH ALEKSANDRA	378
DOWGIAŁO Anna	491	FRETTE Anna zob. Habiera	565
DOWJAT Iwona	562	FRIEDRICH Łukasz	695
DOWLASZEWICZ Wanda	94	GAJDA Katarzyna	563
DRAŹKIEWICZ Elżbieta	691	GAJEWSKA Beata zob. Bujakowska	324
DROZD-PIASECKA Mirosława	62	GAJOWNICZEK Grzegorz	564
DRUŻYCKI-JOT Jarosław	492	GAŁECKA-KUCZYŃSKA Anna	606
DRYLL Ewa	692	GARDZIŃSKI Zygmunt	307
DUBAS Agata	602	GAWLIK Katarzyna	760
DUDZIŃSKA Krystyna zob. Gieryszewska	440	GAWROŃSKA Ewa	348
DUL Robert	385	GAWRYSZUK-RUD Jolanta	113
DUŃCZYK Anna	648	GEBERT Małgorzata zob. Jasiczek	187
DURBACZ Marcin	693	GERLACH-JASEWICZ Alicja	14
DURDA Magdalena	603	GĘDZIOROWSKI Witold	114
DURYS Anna zob. Szczęsna	292	GIERMAZIAK Jarosław	651
DUŻYŃSKA Magdalena	281	GIERYSZEWSKA-DUDZIŃSKA Krystyna	440
DWORAK Janusz	249	GLANZ Tomasz	404
DYBOWSKA Maria	223	GŁOWACKA-TOMICKA Joanna	128
DZIARMAGA Agnieszka	439	GŁOWACKA Beata	349
DZIDO Dominika	604	GŁUSZEK Michał	725
DZIENISIEWICZ Izabella	605	GMACHOWSKA Urszula zob. Bojar	81

GODZIMIRSKI Jakub	250	JACENNIK Barbara zob. Kozłowska	253
GOLCZ Bożena zob. Zielińska-Zukowicz	10	JACKOWSKA Aleksandra	265
GOLIŃSKA Alina zob. Bielawa	1	JACKOWSKA-KOSZUTSKA Jadwiga	85
GORCZYCKA-OTTO Małgorzata	224	JADCZAK Marzena zob. Ziółkowska	401
GOSPODARCZYK Joanna zob. Szczesiak	318	JAGLARSKA-JANIK Maria	215
GÓRSKA Dorota	479	JAGODZIŃSKI Zbigniew	158
GRABOWSKA-ŁADYKOWSKA Agata	696	JAKUBOWSKA Longina	186
GRABOWSKI Marek	42	JANCZEWSKA Hanna	379
GRABOWSKI Piotr	405	JANCZEWSKI Marek	283
GRANADA Aleksandra zob. Kryszczuk	570	JANIC Barbara zob. Ilendo	326
GRANADA Dominik	652	JANICKA Anna	608
GRĄBCZEWSKA Barbara	211	JANIK-KOSTRZYŃSKA Dorota	308
GRĄBCZEWSKI Jacek	212	JANIK Maria zob. Jaglarska	215
GRELA Leon	129	JANKOWSKA Małgorzata zob. Berger	683
GRĘBECKA-ĆWIEK Zuzanna	493	JANKOWSKI Wojciech	609
GROMEK Olga	480	JARECKA Dorota zob. Ratzko	229
GRZEGOREK Magdalena	697	JAROĆ Joanna	430
GRZELAK Marcin	350	JAROSŁAWSKA Joanna	417
GRZESZCZUK Monika	406	JAROSŁAWSKI Krzysztof	442
GUERQUIN-SOTKOWSKA Maria	653	JARUGA-NOWACKA Izabela	159
GUMOWSKA Aleksandra zob. Krzyżaniak	613	JASEWICZ Alicja zob. Jasewicz	14
GWÓŹDŹ Artur	698	JASICZEK-GEBERT Małgorzata	187
GYŁYBOWA-LUBAŃSKA Magdalena	607	JASIŃSKA Barbara	407
HABIERA-FRETTE Anna	565	JASIŃSKA Marta zob. Ehrenkreutz	63
HAILU Tesfaye	416	JASIONOWSKA Justyna	352
HAJEK-WŁODARZ Anna	185	JASKÓŁOWSKA Anna	177
HALEMBA Agnieszka	441	JASKULSKA Anna Bronisława	655
HALL Dorota	509	JASNORZEWSKI Maciej	65
HANCZKA-WRZOSEK Bożena	95	JAWORSKA-DAMROSZ Anna	18
HAUSER-MORSON Ewa Krystyna	96	JAWORSKA Dorota	494
HAYDER Piotr	654	JAWORSKA Grażyna	251
HENCLEWSKA Ariadna	386	JAWORSKA Joanna zob. Posoch	471
HERBERGIER Dorota	351	JAWORSKA-KRZYSZTAŁOWICZ Elżbieta	115
HILCHEN-NAGIN Katarzyna	429	JAWORSKA-RZEPNIEWSKA Magdalena	443
HILCZER-PILCH Jadwiga	84	JAWORSKI Eugeniusz	15
HOFFMAN Olga	566	JELSKI Andrzej	86
HRYCIUK Renata Ewa	464	JERZAK Grażyna	418
HRYŃ-KUŚMIEREK Renata	243	JEZIEJSKA Renata	25
HUMMEL Agata	699	JEŻ-JARECKA Zofia zob. Chrzanowska	21
IDŹKOWSKA Maria zob. Adamowicz	239	JÓŹWIAK Ignacy	727
IGALSON Anna	726	JUCHNIEWICZ-ROMANOWSKA Teresa	160
ILECKI Paweł	213	JUST Małgorzata	532
ILENDO-JANIC Barbara	326	KABZIŃSKA Iwona	161
IMIOŁEK Małgorzata	387	KACZESZMAROW Petyr	244
IZDEBSKA Dorota	214	KAIM Ewa zob. Widłak	477

KALINA Anna	567	KOSTRZEWSKA Olga	701
KALINOWSKA Danuta	196	KOSTRZYŃSKA Dorota zob. Janik	308
KALINOWSKA Joanna	419	KOSTUCH-KOWALSKA Maria	66
KALINOWSKI Paweł	465	KOSYL Mariusz	728
KALKHOFF Barbara zob. Ogrodzka	19	KOSZUTSKA Jadwiga zob. Jackowska	85
KAMIŃSKA-RZECZYCKA Barbara	225	KOŚCIAŃSKA Agnieszka	510
KAMIŃSKI Marek Ignacy	130	KOWAL Justyna zob. Doboszyńska	508
KAMIZELA Ryszard	178	KOWALCZUK Monika	612
KANIECKA Aleksandra	656	KOWALCZYK Anna zob. Ćmeljć	453
KANOWNIK Mirosław	216	KOWALSKA Daria	424
KARAŚ Grażyna	245	KOWALSKA Jolanta	165
KASPRZAK Natalia	495	KOWALSKA Maria zob. Kostuch	66
KAŠTERKA Agata	408	KOWALSKA Tamara	482
KASZUBOWSKI Piotr	466	KOWALSKI Andrzej	702
KAWECKA-CZERWIŃSKA Grażyna	162	KOWALSKI Marek Arpad	34
KECZYŃSKA Ewa zob. Moroz Ewa	458	KOWALSKI Witold	97
KELLER Magdalena	26	KOZA Kazimiera	132
KĘDRA Ewa	610	KOZAK Anna zob. Chudzyńska	56
KĘDZIOREK Piotr	444	KOZIOROWSKA Jolanta	98
KIELAK Bernard	131	KOZŁOWSKA-JACENNIK Barbara	253
KIRCHNER Agnieszka	657	KOŹMIŃSKA Joanna	354
KIRK Magdalena	658	KRAKOWIAK Elżbieta	188
KIRYŁO Hanna	353	KRASICKA-MEUSZYŃSKA Grażyna	99
KLEKOT Ewa	388	KRASIŃSKA Małgorzata	380
KLEPACKA-NATANIEK Katarzyna	389	KRASNOWOLSKI Andrzej	133
KLIMASZEWSKA-KROH Magdalena	57	KRASSOWSKA-BUDYTA Dorota	328
KLOSSE Dagmara	496	KRASUSKA-MALCZYK Joanna	275
KNITTEL Jagna	327	KRASUSKI Wojciech	276
KOC Maria	467	KRAUSKA Joanna zob. Malczyk	275
KOCHANOWICZ Tomasz	163	KROH Antoni	67
KOCHANOWSKI Dariusz	497	KROH Magdalena zob. Klimaszewska	57
KOHUTNICKI Bohdan	27	KROKOSZ Elżbieta	68
KOKOTKIEWICZ Piotr	445	KRYSIK Bożena zob. Targosz	320
KOLCZYŃSKI Jarosław	296	KRYSIK Sławomir	329
KOŁACIŃSKI Rafał	611	KRYSZCZUK-GRANADA Aleksandra	570
KOŁAKOWSKA Dorota	533	KRZEŚNIAK Agnieszka	761
KOŁAKOWSKA Julia	700	KRZYSZTAŁOWICZ Elżbieta zob. Jaworska	115
KOŁODZIEJSKI Marek	309	KRZYSZTOFIAK Joanna	659
KOPERSKA Ewa zob. Słowińska	151	KRZYWORZEKA Paweł	660
KORDOS Przemysław	568	KRZYŻANIAK-GUMOWSKA Aleksandra	613
KOROWAJ Tadeusz	569	KUBERCZYK Tomasz	390
KORULSKA Ewa	252	KUBIAK Anna	330
KORYBUT-DASZKIEWICZ Anna	481	KUBIAK Irena zob. Domańska	194
KOSIBA Grażyna	197	KUBIAK Krzysztof	198
KOSIŃSKI Lubomir	164	KUBISZ Michał	446

KUCZNIERZ Alina	729	LUBAŃSKA Magdalena zob. Gytybowa	607
KUCZYŃSKA Anna	69	LUBOWIEDZKA-WORTMAN Ewa	88
KUCZYŃSKA Anna zob. Gątecka	606	ŁABĘDA Sebastian	662
KUCZYŃSKA Urszula zob. Raszkiewicz	336	ŁADYKOWSKA Agata zob. Grabowska	696
KUHN Maria zob. Pawłowska	101	ŁADYKOWSKI Paweł	457
KULA Agnieszka	534	ŁAZARZ Beata Iwona	356
KULAK Katarzyna	511	MACIEJOWSKA-PAVKOVIĆ Joanna	22
KULESHA Anna	217	MACKIEWICZ Aldona	512
KUNECKA Małgorzata zob. Chojcka	688	MAJEWSKA Agnieszka	573
KUNECKI Daniel	703	MAJEWSKA Małgorzata	284
KUNICKA-FELICKA Barbara	199	MALAŃSKA Jadwiga	226
KURCZEWSKI Wojciech	571	MALAŃSKI Wiesław	227
KUREK Mirosława	254	MALEWSKA-SZAŁYGIN Anna	333
KUREK Paulina	614	MALINOWSKA-CHOJNACKA Krystyna	43
KURELLA Joanna zob. Szatyńska	105	MALINOWSKA Magdalena	733
KUROWSKI Karol	615	MAŁKOWSKA Krystyna	31
KURZĄTKOWSKA-PĘCHERCZYK Anna	100	MAŁYSZKO Stanisław	311
KURZĘTKOWSKA Magdalena	616	MANISZEWSKI Kazimierz	28
KUŚMIEREK Renata zob. Hryń	243	MANTORSKA Hanna	267
KUŚMIERZ Jacek	355	MAŃKOWSKI Andrzej Emeryk	426
KUŚMIERZ Jolanta	331	MARCHLEWSKA Magdalena	255
KUŹNIECOW Janusz	431	MARCHLEWSKI Wojciech	277
KWIATKOWSKA Edyta	730	MARCINIAK-DŻURAK Ewa	285
KWIATKOWSKA Ewa	266	MARCINKOWSKA Karolina	574
KWIATKOWSKI Michał	483	MARCZAK Bogumiła	286
LASKOWSKA-OTWINOWSKA Justyna	310	MARCZUŁAJTIS Anita	537
LASZCZKOWSKI Mateusz	731	MARKOWSKA Magdalena zob. Dużyńska	281
LATOSZEK Mirosława	381	MARKOWSKI Roman	51
LAUDAŃSKA Anna	617	MARSZAŁ Michał	619
LECHOWSKA Anna	425	MARZEC-DZIEWANOWSKA Anna	218
LEMPKA Witold	87	MASNY Ewa zob. Sawicka	150
LESKA Beata	432	MATEEW Krassimir	278
LEWANDOWSKA Joanna	535	MAZUR Katarzyna zob. Sadowska	545
LEWICKA Joanna	447	MEKONNEN Tesfa	420
LEWICKI Paweł	661	MELLER Andrzej	575
LEWIŃSKA Teresa zob. Winiarek	58	MENTZEL-BRYJOWA Tamara	3
LINKIEWICZ Olga	618	MEUSZYŃSKA Grażyna zob. Krasicka	99
LIPIŃSKI Wojciech	536	MICHALAK Alicja	705
LIPKA Bogusław	456	MICHALCZUK Łucja zob. Ceglińska	599
LIPKA Robert	332	MICHALCZYK Magdalena	576
LIPSKA Elżbieta	572	MICHALSKA-CIARKA Magdalena	287
LIPSZYC Joanna	732	MIECZKOWSKA Anna	706
LISZEWSKA Katarzyna	704	MIELCAREK Janusz	70
LITWIŃSKA-FAFIUS Jadwiga	2	MIGDAŁSKA Maria	663
		MIKULSKA Agnieszka	498

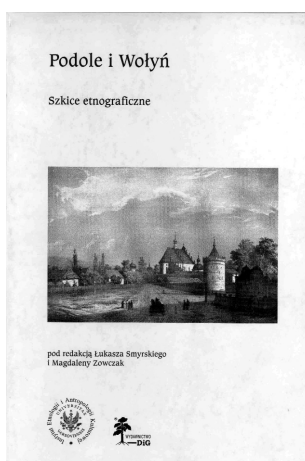
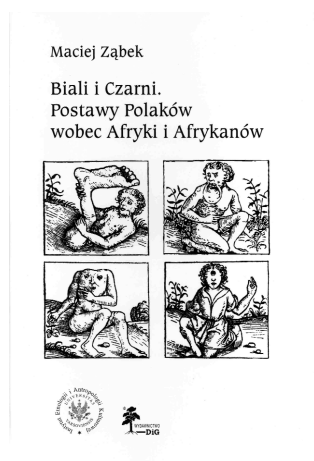
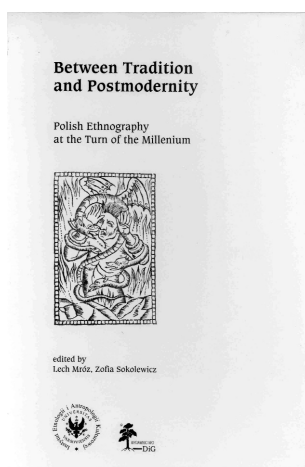
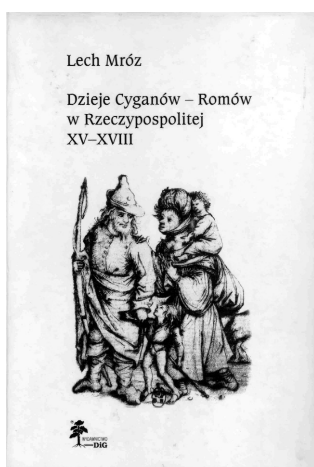
MILEWSKA-MŁYNIK Anna	146	OLEDZKI Jacek	4
MIŁKOWSKI Marcin	513	OLIZAR Teresa	167
MIRONIUK-NIKOLSKA Alicja	312	OLSZEWSKA Bożena	258
MITRĘGA Zuzanna	620	OLSZEWSKA Katarzyna	433
MŁYNARCZYK Magdalena	166	OLSZEWSKI Mikołaj	469
MŁYNIK Anna zob. Milewska	146	OPOWICZ Bogdan	44
MODZELEWSKI Edward	71	ORIENCKI Jan	168
MOJKOWSKA Gabriela	707	ORLEWICZ Małgorzata	116
MOROZ-KECZYŃSKA Ewa	458	ORŁOWSKA Barbara	334
MORSON Ewa zob. Hauser	96	ORŁOWSKA Ewa	391
MORZYKOWSKA Anna	734	ORŁOWSKA Wanda zob. Eisele	264
MOSSAKOWSKA-BIAŁO Monika	664	ORZEŁ-NAWROT Danuta	268
MOSZCZYŃSKA Małgorzata	735	OSIŃSKA-PISKORZ-BRANEKOVA Elżbieta	147
MRÓZ Anna zob. Filipowicz	195	OSTROWSKA Anna	409
MRÓZ Lech	35	OTTO Małgorzata zob. Gorczycka	224
MUCHYŃSKA Monika	708	OTWINOWSKA Justyna zob. Laskowska	310
MUDŹ Elżbieta	514	OWCZARSKA Małgorzata	738
MURAWSKA Halina	72	PACEWICZ Dorota	392
MURZYNOWSKA Aleksandra	736	PACHOLEC Lidia	577
NADAŻDIN Draginja	499	PACZOS Dorota	539
NADHABASA Getachew Chemed	421	PACZÓSKA Katarzyna	667
NAGIN Katarzyna zob. Hilchen	429	PACZYŃSKA Małgorzata	313
NARKIEWICZ-JODKO Maciej	73	PANUFNIK Alina	45
NATANEK Katarzyna zob. Klepacka	389	PAPROCKA Wanda	5
NATANSON Maria	256	PARNOWSKA Maria zob. Piłat	5
NAWRACKA Monika	709	PARTYKA Joanna	314
NAWROT Danuta zob. Orzeł	268	PASEK-PASZKOWSKA Edyta	393
NIEDZIELSKA Alicja	52	PASIONEK Karolina	578
NIEMCZUK Henryk	257	PASZKOWSKA Edyta zob. Pasek	393
NIERADZKA-PROKOPOWICZ Agnieszka	621	PASZKOWSKA Joanna	394
NIEŚLUCHOWSKA Joanna Maria	468	PATEJ Zuzanna	579
NIKOLSKA Alicja zob. Mironiuk	312	PATZER Helena	739
NOWACKA Izabela zob. Jaruga	159	PAVKOVIĆ Joanna zob. Maciejowska	22
NOWAK Anna	665	PAWILNO-PACEWICZ Michał	357
NOWAK Ewa zob. Bielowska	302	PAWLAK Wiesława	169
NOWAKOWSKA Agnieszka	228	PAWLICZEK Jerzy	135
NOWAKOWSKA Justyna	538	PAWLIK-ZDZIARSKA Anna	246
NOWICKA Janina zob. Skrzyńska	23	PAWŁOWSKA-KUHN Maria	101
NOWIK Małgorzata	200	PAKOWSKA Anna zob. Radzimirska	289
OGNIEWSKA Anna	737	PERYKASZA Kinga	580
OGRODOWSKA Barbara	74	PERZANOWSKI Andrzej Emeryk	427
OGRODZKA-KALKHOFF Barbara	19	PĘCHERCZYK Anna zob. Kurzątkowska	100
OKOŁOTOWICZ Emilia	666	PĘKALSKA Urszula	622
OLESZCZUK Anna	134	PIASECKA Mirosława zob. Drozd	62
OLEDZKA Halina zob. Błaszczyk	11	PIENIĄZEK Witold	335

PIETRASIK Joanna	740	RAKOWSKI Tomasz	542
PIETRUSZKA Joanna	741	RASZKIEWICZ-KUCZYŃSKA Urszula	336
PIETRZAK Dariusz	288	RATAJCZAK Bogumiła	762
PILCH Jadwiga zob. Hilczer	84	RATAJCZYK Ewa	279
PIŁAT-PARNOWSKA Maria	6	RATTER Wojciech	743
PIOTROWSKA Agnieszka Katarzyna	581	RATYŃSKA Bożena	260
PIOTROWSKA Barbara	259	RATYŃSKI Roch	7
PISKORZ Jerzy	102	RATZKO-JARECKA Dorota	229
PISKORZ-BRANEKOVA Elżbieta zob. Osińska	147	RAWSKI Edward	317
PITUCHA Beata	315	REGULSKA-CHLEBOWSKA Elżbieta	201
PLUTA Izabela	540	REJCHERT Lucyna	337
POGORZELSKA-KRYSIŃSKA Alicja	46	REJF Anna	744
POKROPEK Agnieszka	470	REJMER Maksymilian Dawid	543
POKROPEK Marian	16	RESZKA Hanna	338
POLACZYŃSKA Beata zob. Bąbik	384	ROBAK Teresa	358
POLAŃSKA Dorota	410	ROCKA Magdalena	625
POPAKUL Izabela	297	ROGALANKA-SKWORZ Teresa	17
POPŁAWSKI Stanisław	179	ROGALSKI Ryszard	269
PORADZKI Antoni	170	ROGOWSKA-BANEY Barbara	395
POROWSKA Małgorzata zob. Szkiłłądź	270	ROGUSKA Grażyna	202
POSOCH-JAWORSKA Joanna	471	ROJEWSKA Dorota	711
POSYNIAK Paweł	668	ROMAN-TURKOT Anna	669
POTKAŃSKI Tomasz	316	ROMAN Maria	745
POTYŃSKA Elżbieta	117	ROMANOWSKA Dagmara	584
PRAWDZIC-GAŁĘSKI Jan Jakub	148	ROMANOWSKA Katarzyna	411
PREWENCKA Grażyna	189	ROMANOWSKA Teresa zob. Juchniewicz	160
PROKOPOWICZ Agnieszka zob. Nieradzka	621	ROSIĄK Marta	670
PROSIŃSKA Magdalena	500	ROSZCZYK Marta	585
PRUSZYŃSKI Konrad	582	RÓŹKOWSKA Karolina	712
PRZEDPEŁSKI Krzysztof	118	RÓŻYCZKA Bogna	746
PRZEŚLAKIEWICZ Patrycja	501	RUD Jolanta zob. Gawryszuk	113
PRZYSBORSKA Katarzyna	742	RUD Stanisław	103
PRZYBYŁ Grażyna	149	RUNOWSKI Piotr	359
PRZYŁUSKA Marta	541	RUSIŃSKA Małgorzata	586
PURZYCKA Jowita	583	RUTKOWSKA Amudena	544
RACZYŃSKI Kacper	623	RUTKOWSKA Janina	396
RADKIEWICZ Magdalena	710	RUTKOWSKA Justyna	587
RADKOWSKA-WALKOWICZ Magdalena	502	RUTKOWSKI Janusz	53
RADZIEJOWSKA Barbara zob. Fedyszak	127	RYBIŃSKI Adam	104
RADZIEJOWSKI Janusz	136	RYCHLIŃSKA Magdalena	671
RADZIMIRSKA-PAKOWSKA Anna	289	RZECZYCKA Barbara zob. Kamińska	225
RADZISZEWSKA Elżbieta zob. Szot	293	RZEPLIŃSKA Róża	747
RAFALAK Aneta	624	RZEPNIEWSKA Magdalena zob. Jaworska	443
RAJTAR Małgorzata	515	RZESZOTARSKI Jacek	448
RAK Joanna	503	RŻYSKO Michał	626

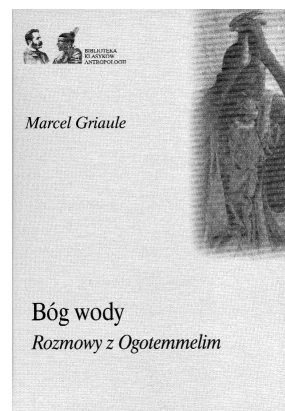
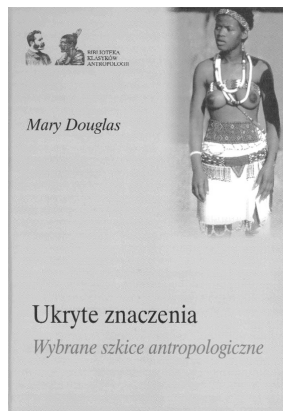
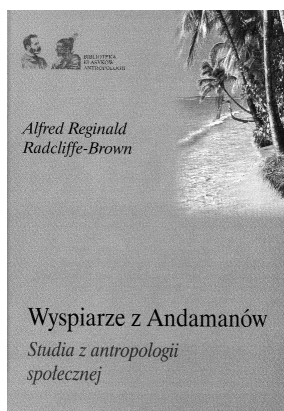
SABAK Krzysztof	412	SOKOŁOWSKI Łukasz	749
SACHS Agnieszka	449	SOKÓŁ Grzegorz	547
SADKOWSKA Ewa	190	SOTKOWSKA Maria zob. Guerquin	653
SADKOWSKI Tadeusz	119	STACHOWIAK Maja	750
SADOWNIK Olga	47	STANISŁAWSKI Krzysztof	230
SADOWSKA Aleksandra Dagmara	472	STARZEWSKA Katarzyna	339
SADOWSKA-MAZUR Katarzyna	545	STASINOWSKA Ewa	180
SADOWSKA-CZAPUTOWICZ Magdalena	713	STASINOWSKI Marek	181
SALETOWSKA Ewa zob. Wilk	299	STAWARZ Andrzej	171
SAMSEL Maria zob. Dawidczyk	347	STAWOWSKA Anna	76
SAPIŃSKA Alicja	203	STEFANOW Rosen	247
SARNECKA Joanna	504	STERZYCKA Agata	590
SAWICKA-MASNY Ewa	150	STOMMA Ludwik	152
SEKUŁA Anna	672	STOMMA Magdalena	172
SEKUTOWICZ Katarzyna	397	STRACHOTA Krzysztof	484
SEMIENIUK Ewa zob. Cieślak	242	STRACZUK Justyna	473
SERAFIN Grażyna	219	STRĄCZEK Joanna zob. Trawkowska	261
SEREMET Sylwia	516	STRĄCZEK Tomasz	231
SERKOWSKA Danuta	673	STRUŚ Piotr	173
SETNIEWSKI Artur Maciej	546	STRUŻEK Grażyna	221
SEWERYN Andrzej	204	STRZAŁKOWSKA Anna	628
SIARA Bernadetta	674	STRZEDZIŃSKI Witold	362
SIDOR Anastazja zob. Aleksa	272	STRZEMIŃSKA Katarzyna	715
SIEGIEŃ Wojciech	748	SUDLITZ Anna	36
SIEKIERA Agnieszka	505	SULICH Olga	629
SIEKIERSKA Bożena	459	SULIŃSKA Jolanta	138
SIELICKA-BARYŁKA Klara	627	SUŁEK Emilia	548
SIEMION Karolina	588	SUROWIEC Radosław	630
SIEWIERA Jakub	675	SYROKOMLA-SYROKOMSKI Maciej	89
SIEWIERA Kazimierz	137	SZACKI Piotr	48
SIKORA Sławomir	290	SZAŁYGIN Anna zob. Malewska	333
SKIPIETROW Natalia	360	SZAŁYGIN Jerzy	340
SKŁODOWSKI Andrzej	75	SZATYŃSKA-KURELLA Joanna	105
SKOŚKIEWICZ Urszula	714	SZCZEPANOWSKA Joanna Sunniva	518
SKRZYŃSKA-NOWICKA Janina	23	SZCZEPKOWSKI Jerzy	291
SKWARSKA Maria	413	SZCZEŚNIAK-GOSPODARCZYK Joanna	318
SKWIROWSKA Marta	589	SZCZĘSNA-DURYS Anna	292
SKWORZ Teresa zob. Rogalanka	17	SZCZUKA Nela	341
SŁOWIŃSKA-KOPERSKA Ewa	151	SZELAŃGOWSKA-WIDAWSKA Jadwiga	8
SMOLORZ Katarzyna	517	SZEWCZYK Grażyna	363
SMYRSKI Łukasz	434	SZEWCZYK Lucjan	106
SOBCZAK Danuta	361	SZKIŁŁADŹ-POROWSKA Małgorzata	270
SOBOLEWSKA Marta	676	SZMAGALSKA Karolina	519
SOCHA Jolanta	54	SZNAJDERMAN Monika	298
SOCHALSKA Grażyna	220	SZOT-RADZISZEWSKA Elżbieta	293

SZPAKOWSKA Jadwiga	319	WAWROWSKA Izabella	344
SZPORKO Marcin	474	WAWRZYŃCZAK Magdalena	122
SZULIA Aleksandra	520	WĄDOŁOWSKA Anna Helena	718
SZUL-SKJOELDKRONA Ewa	751	WEIGL Martyna	550
SZUMSKI Stanisław	120	WĘGŁOWSKA Magdalena	551
SZYMAŃSKA Danuta	364	WICIEJEWSKA Ewa	506
SZYMAŃSKA Hanna	716	WIDAWSKA Jadwiga zob. Szelągowska	8
SZYMCZAK Beata	398	WIDŁAK-KAIM Ewa	477
SZYNKIEWICZ Sławoj	24	WIECZOREK Agata	428
ŚLIWECKA Maria Jolanta	342	WIECZORKIEWICZ Anna	366
ŚWIERCZEWSKA Marta	631	WIECZORKOWSKI Andrzej Mariusz	123
ŚWIERSZCZ Maciej	121	WIERCIŃSKA Mariola	367
TANGAD Oyungerel	521	WIERCIŃSKI Mateusz	368
TARASIUK Renata	422	WIERZBA Joanna zob. Partyka	314
TARGOSZ-KRYSIK Bożena	320	WIESIOŁEK Zofia	399
TAUSZYŃSKI Tomasz	414	WIĘCKO Dorota	460
TEPER Magdalena	717	WILCZKOWSKA Anna	752
TERFA Tadesse	174	WILCZYŃSKA Agnieszka	635
TEŻYCKA Barbara zob. Zagórna	9	WILK Monika	753
TKACZYK Genowefa	107	WILK-SALETOWSKA Ewa	299
TOKARSKA-BAKIR Joanna	280	WINIAREK-LEWIŃSKA Teresa	58
TOŁŁOCZKO Jerzy	232	WIŚNIEWSKA Agata	523
TOMASIK Monika	205	WIŚNIEWSKA Elżbieta	90
TOMASZCZUK Agnieszka	549	WIŚNIEWSKA Jolanta	400
TOMICKA Joanna zob. Głowacka	128	WIŚNIEWSKI Jacek,	369
TOMICKI Ryszard	139	WITCZAK Małgorzata	233
TRAWKOWSKA-STRĄCZEK Joanna	261	WITKOWSKA Małgorzata	719
TROJAN Lubomira	475	WITOWSKA Barbara	592
TROJANOWSKA Anna	591	WITTELS Krzysztof	677
TRZCIŃSKI Paweł	476	WŁODARZ Anna zob. Hayek	185
TRZUCH Monika	522	WŁODARZ Stanisław	191
TURKOT Anna zob. Roman	669	WŁODKOWSKA Grażyna	175
TYLICKA Barbara	365	WODZICKI Mieczysław	141
URBANOWICZ Irena	343	WOJTYŃSKA Anna	593
URGACZ Barbara	108	WOŁKANOWSKA Ewa	754
VOLKOVA Barbara	632	WOŁOWSKA Małgorzata	234
WALASEK Małgorzata	633	WOŁOWSKI Jacek	235
WALCZAK Dorota	634	WORTMAN Ewa zob. Lubowiedzka	88
WALENDZIAK Teresa	153	WORTMAN Ryszard	77
WALKOWICZ Magdalena zob. Radkowska	502	WOŹNIAK Andrzej	55
WALUŚ Joanna zob. Czaj	126	WOŹNIAK Maria	78
WASILEWSKA Wiesława	271	WÓJTOWICZ Monika	755
WASILEWSKI Eustachy	140	WRÓBLEWSKA Anna	478
WASILEWSKI Jerzy Sławomir	154	WRÓBLEWSKA Maja	678
WASZCZYŃSKA Katarzyna	450	WRZOSEK Bożena zob. Hanczka	95

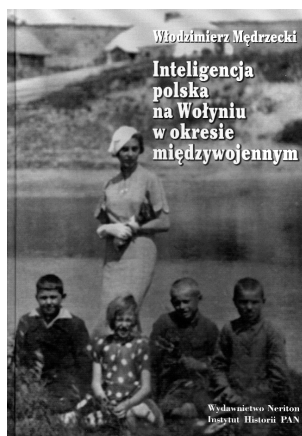
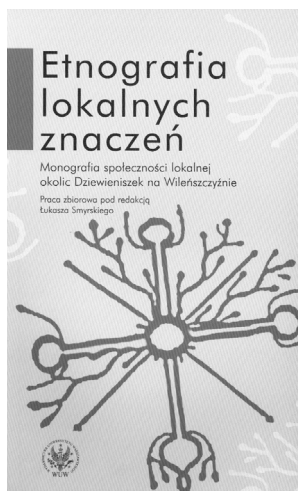
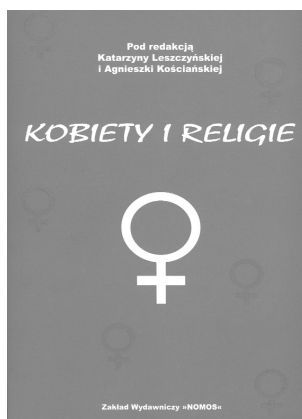
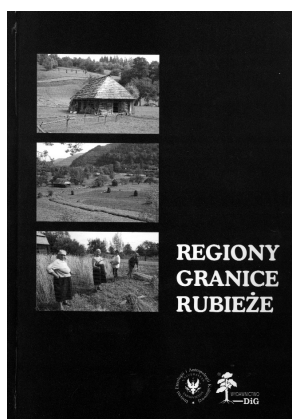
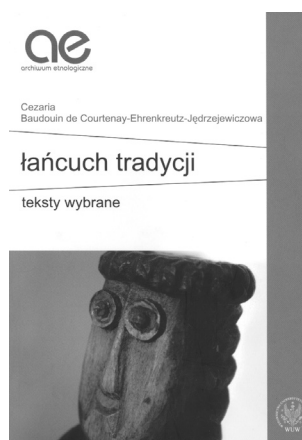
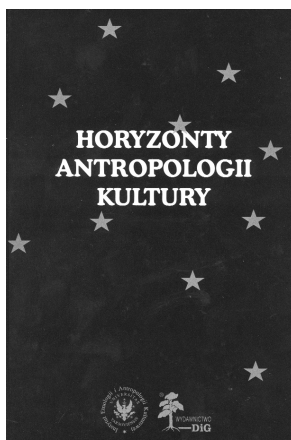
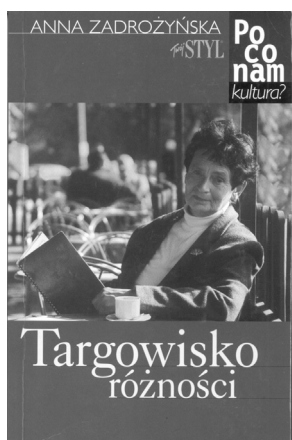
WYSOCKA-AMBROŻEWICZ Teresa	37	ZGUTKA Michał	681
WYSOCKA Katarzyna	461	ZIELEZIŃSKI Adam	206
WYSOCKA Maria	49	ZIELIŃSKA-ŻUKOWICZ-GOLCZ Bożena	10
WYSOCKI Jacek	636	ZIENKIEWICZ Krystyna	79
ZABOROWSKA Elżbieta	38	ZIMNOCH Weronika	373
ZADROŻYŃSKA-BARAŃCZ Anna	32	ZIÓŁKOWSKA-BATYLDA Justyna	143
ZAGÓRNA-TEŻYCKA Barbara	9	ZIÓŁKOWSKA-JADCZAK Marzena	401
ZAKRZEWSKA Joanna	370	ZŁOCKA-DĄBROWSKA Magdalena	321
ZAŁEWSKI Józef	435	ZMYSŁOWSKA Alina	236
ZAMBRZYCKA Marta	679	ZMYSŁOWSKA Magdalena	294
ZAMOŚCIŃSKI Krzysztof	345	ZOWCZAK Hanna	237
ZANDON Mariusz	680	ZYDEL Robert	524
ZAREMBA Barbara	436	ZYGAŁA Marceli	525
ZASZTOWT Konrad	637	ŻARYN Szczepan	124
ZATORSKA Joanna	371	ŻBIKOWSKA Agata	720
ZAWIERUCHA Anna	142	ŻULPA Adam	238
ZĄBEK Maciej	372	ŻURAWIECKA Magdalena zob. Kirk	658
ZDZIARSKA Anna zob. Pawlik	246	ŻYDOK Bogusław	109

Biblioteka Klasyków Antropologii

Wybrane publikacje pracowników i studentów IEiAK

więcej: www.etnologia.uw.edu.pl

